

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА**

На правах рукопису

ПОТАПЕНКО ОКСАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 378.637.636(477)(091) „195” (043)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ ЛОГОПЕДИЧНИХ КАДРІВ
В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)**

13.00.03 – корекційна педагогіка

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник –
Шеремет Марія Купріянівна,
доктор педагогічних наук,
професор

КИЇВ – 2010

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1	
СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПІДГОТОВКИ	
ЛОГОПЕДИЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ	
СТОЛІТТЯ.....	9
1.1. Відновлення системи підготовки логопедичних кадрів у післявоєнні роки.....	9
1.2. Організація основних форм підготовки вчителів-логопедів у вищих навчальних закладах.....	42
Висновки до першого розділу.....	61
РОЗДІЛ 2	
РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ФОРМ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ-	
ЛОГОПЕДІВ В УКРАЇНІ	63
2.1. Удосконалення системи підготовки логопедичних кадрів протягом 1959-1966 рр.	63
2.2. Роль дефектологічних факультетів у забезпеченні логопедичними кадрами закладів спеціальної освіти.....	81
Висновки до другого розділу.....	136

РОЗДІЛ 3**УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗШИРЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
ЛОГОПЕДИЧНИХ КАДРІВ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....140**

3.1. Професійна підготовка логопедів в період реформування спеціальної
освіти140

3.2. Розвиток логопедичної підготовки в умовах незалежної Української
держави.....152

3.3. Педагогічна практика, як важлива форма підготовки логопедичних
кадрів.....174

Висновки до третього розділу.....180

ВИСНОВКИ.....181

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....184

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Процес становлення та розбудови сучасної української освіти неможливий без урахування вже напрацьованого вітчизняного педагогічного досвіду. Політичні, соціальні та економічні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють зміни в системі національної освіти, зокрема, у спеціальній педагогіці. Ефективне функціонування спеціальної освіти в умовах динамічного розвитку політичного та соціально-економічного життя країни, низка нормативно-правових документів, серед яких Закон України «Про Освіту», Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», Концепція спеціальної освіти осіб з фізичними та психічними порушеннями в Україні на найближчі роки, а також велика відповідальність держави і суспільства перед дітьми з тяжкими порушеннями мовленнєвого розвитку, зумовлюють підготовку компетентних і висококваліфікованих спеціалістів-логопедів. Тож, першочерговим завданням вищої корекційної освіти є підготовка фахівців, здатних працювати у різних типах спеціальних шкіл, дошкільних і позашкільних закладах та закладах Міністерства охорони здоров'я.

Серед науковців, які вивчали історико-педагогічні аспекти спеціальної освіти, були М.Д.Ярмаченко, В.І.Бондар, В.М.Синьов, Т.Л.Берник, О.І.Дьячков, І.Г.Єременко, Х.С.Замський, В.В.Золотоверх, С.І.Корнєв, С.П.Миронова, Л.К.Одинченко, М.О.Супрун, О.М.Таранченко, С.В.Федоренко, В.М.Шевченко, О.Е.Шевченко та ін. У своїх дослідженнях вони вивчали різні системи навчання та виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку, а також звертали особливу увагу на теорію і практику підготовки спеціальних кадрів, як невід'ємної частини у сфері навчання і виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема, дітей з мовленнєвими порушеннями.

Без знання історії, без порівняльного та конструктивно-критичного аналізу, що дають змогу осмислити загальну картину історико-педагогічного процесу в Україні, неможливо удосконалити надбання, методики і системи підготовки спеціальних кадрів у процесі історичного становлення.

Аналіз невідомих і маловідомих архівних джерел, творчої спадщини вчених-дефектологів дає змогу об'єктивно висвітлити становлення та розвиток теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні. Таке дослідження є актуальним, оскільки останнім часом спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Тож вивчення історії становлення і розвитку теорії й практики підготовки спеціальних кадрів, досвіду навчання та виховання осіб з психофізичними порушеннями надзвичайно важливе для подальшого удосконалення української спеціальної освіти в цілому.

Узагальнення історичного досвіду дає змогу проаналізувати причини невдач та успіхів окремих урядових реформ, впровадження різних методів логопедичної роботи, організаційних форм, оцінити досягнуті результати в корекції порушень мовлення, а також визначити перспективи подальшого удосконалення підготовки логопедичних кадрів. Враховуючи вище зазначене, назріла необхідність глибокого вивчення і ґрунтовного аналізу становлення та розвитку теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні, адже в логопедії наявна лише невелика кількість історичних наукових досліджень з цих питань.

Сучасна українська логопедія потребує впорядкування власної історичної спадщини, відродження її надбань дає можливість знайти шляхи і засоби реалізації новітніх концепцій навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку та удосконалення теорії і практики підготовки кваліфікованих фахівців-логопедів.

У результаті теоретичного аналізу літературних, архівних джерел і документів нами було встановлено, що цілісного дослідження теорії та практики підготовки логопедичних кадрів в Україні у другій половині ХХ століття не проводилось.

Досвід минулого та потреба в удосконаленні підготовки спеціальних і, зокрема, логопедичних кадрів системи спеціальної освіти, обумовили вибір

теми нашого дисертаційного дослідження: «Теорія і практика підготовки логопедичних кадрів в Україні (друга половина ХХ століття)».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова і є складовою наукового напрямку «Зміст освіти, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів». Тема дисертації затверджена Вченою радою НПУ імені М.П.Драгоманова (протокол № 8 від 27 лютого 2007 року) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 24 квітня 2007 року).

Мета дослідження полягає в тому, щоб здійснити цілісний історико-педагогічний аналіз теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні з 1945 по 2000 роки та визначити основні тенденції і особливості підготовки логопедів з виокресленням періодизації та умов становлення і розбудови кадрової підготовки.

Завдання дослідження:

1. Здійснити ретроспективний аналіз теорії і практики професійної підготовки логопедичних кадрів в Україні у другій половині ХХ століття;
2. Визначити періоди і умови становлення та розбудови теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні (друга половина ХХ століття);
3. Здійснити системний аналіз змісту, напрямів, форм і методів підготовки майбутніх логопедів у педагогічних інститутах у зазначений період;
4. Розкрити основні тенденції та особливості підготовки логопедичних кадрів в Україні залежно від соціально-культурних умов суспільного розвитку.

Об'єкт дослідження – підготовка дефектологічних кадрів в Україні.

Предмет дослідження – становлення та розвиток теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні у другій половині ХХ століття.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань був використаний комплекс методів: метод теоретичного аналізу історичної та

педагогічної літератури, системний метод з метою узагальнення і систематизації стану підготовки логопедичних кадрів у досліджуваний період; теоретичне вивчення та узагальнення досвіду роботи вищих навчальних закладів, що дало можливість простежити поетапно процес удосконалення підготовки логопедичних кадрів; хронологічний та статистичний методи були використані для розгляду змін, які відбувалися під час організації дефектологічних факультетів у педагогічних інститутах України. Особлива увага приділялася теоретичному та системному методам, на основі яких аналізувалися історико-педагогічна, науково-методична література, архівні документи, педагогічна періодика.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дослідженні вперше в узагальненому та систематизованому вигляді розкриті процеси становлення і розвитку підготовки логопедичних кадрів в Україні в другій половині ХХ століття; здійснено та науково обґрунтовано періоди та умови становлення та розбудови теорії і практики підготовки професійних логопедів в Україні в другій половині ХХ століття; здійснено системний аналіз змісту, напрямів і форм підготовки майбутніх логопедів у педагогічних інститутах у зазначений період; уточнено та поглиблено дані про основні тенденції розвитку і особливості становлення системи підготовки логопедичних кадрів, в залежності від соціально-культурних умов суспільного розвитку; до наукового обігу введено маловідомі і невідомі архівні документи, історичні факти, пов'язані з теорією і практикою підготовки логопедичних кадрів в Україні у другій половині ХХ століття.

Практичне значення одержаних результатів. Здобуті результати можуть використовуватися в подальших історико-педагогічних дослідженнях для удосконалення теорії і практики підготовки спеціальних кадрів і, зокрема, логопедичних в Україні та за її межами; для удосконалення змісту навчальних курсів з історії корекційної педагогіки, спеціальної психології та історії логопедії, з метою більш ґрунтовного ознайомлення студентів-дефектологів з розвитком вітчизняної корекційної педагогіки та спеціальної психології у

вищих педагогічних закладах країни; при написанні підручників, навчальних посібників, програм з історії корекційної педагогіки та спеціальної психології.

Особистий внесок автора. У роботі [7], опублікованій у співавторстві, здобувачу належить збір та аналіз фактологічного матеріалу про стан системи підготовки логопедів у вищих навчальних закладах України у 80-ті роки ХХ століття.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження було репрезентовано на: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми корекційної педагогіки та психології» (м. Кам'янець-Подільський, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні» (м. Київ, 2008 р.); Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Сучасний стан та перспективи розвитку теорії і практики логопедії в Україні» (м. Київ, 2008 р.). Проміжні та кінцеві результати дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на розширених засіданнях кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П.Драгоманова (2006–2009 рр.), на звітних науково-практичних конференціях викладачів та аспірантів Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (2006–2009 рр.).

Публікації. Основний зміст дисертації відображено у 9 публікаціях автора, з них 8 одноосібних статей у фахових виданнях ВАК України.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 402 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 341 сторінок друкованого тексту, з них 186 сторінки основного тексту. Додатки становлять 135 сторінок, з них 37 таблиць.

РОЗДІЛ 1

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ЛОГОПЕДИЧНИХ КАДРІВ УКРАЇНИ У ПЕРШІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

1.1. Відновлення системи підготовки логопедичних кадрів у 1944-1955 роки

Неочікуваним і тяжким виявився в історії українського народу період Великої Вітчизняної війни. Перемога радянського народу над небезпечним і підступним ворогом, який завдав величезних людських і матеріальних втрат, викликала в найширших масах суспільства оптимізм, віру в краще майбутнє, бажання якнайшвидше відновити зруйноване. Люди і після війни продовжували самовіддано працювати, щоб забезпечити собі та своїм дітям щасливе життя у мирних умовах. Мужньо долаючи незгоди повоєнних років, вони сподівались, що основні біди та труднощі вже позаду [12].

З початком Великої Вітчизняної війни робота з підготовки відповідних спеціалістів-дефектологів в Україні припинилася. Лише частина спеціальних шкіл на окупованій території продовжувала своє існування. Більшість учнів цих закладів були евакуйовані у східні райони Радянського Союзу. За цей час Україна, у порівнянні з іншими європейськими державами, зазнала колосальних збитків в економічному, соціальному та культурному розвитку [12].

Надзвичайно великої шкоди було завдано освіті. Загинули тисячі учителів, викладачів вищої школи. Університети, інститути, школи були повністю зруйновані або пошкоджені настільки, що проведення занять у них виявилось практично неможливим. Із 74 вищих навчальних закладів довоєнної мережі в Україні не збереглося в цілості жодного [105; 5].

Після закінчення Другої світової війни розпочалася відбудова матеріального та культурного підґрунтя в Україні. В основу нового п'ятирічного плану (П'ятирічний план розвитку мережі установ народної освіти УРСР на 1946-1950 р.р.) були покладені директиви партії і керівництва «Про всезагальне навчання з семирічного віку і подальшим розвитком десятирічного

навчання», планувалося розширення мережі дитячих установ для забезпечення виконання наказу Президії Верховної Ради СРСР від 8 липня 1944 року про повне відновлення зруйнованого німецько-фашистськими варварами народного господарства і загального підняття його рівня [104; 1].

Розвиток шкільної мережі потребував відповідної і додаткової підготовки учительських кадрів. У роки першої п'ятирічки (після війни) було вирішено підготувати 100 тисяч учителів-предметників.

На перше січня 1941 року в системі Міністерства освіти УРСР працювало 24 педагогічні інститути з кількістю 15,4 тис. студентів і 44 учительські інститути з числом студентів 15 тис., педучилища, де навчалося 27 тис. студентів. Тобто загальна кількість студентів педвузів і педучилищ становила 57,4 тис. осіб [105; 5; 45].

У 1940/1941 навчальному році працювало 83 школи для глухонімих дітей, 19 - для сліпих і слабозорих дітей, 27 - для розумово відсталих і 4 - для дітей важких на виховання. У цих школах навчалося 14505 дітей. Крім того, існувало 28 шкіл для дорослих сліпих і 72 школи для дорослих глухонімих, у яких навчалося до 2000 осіб.

На січень 1946 року в Україні відновили свою роботу 20 (83,3%) педінститутів, у яких навчалося 11,2 тис. (72,2%) студентів, 33 (75%) учительські інститути з кількістю студентів 8,9 тис. (59,3%), а також 81 педучилище – 20,4 тис. (75,5%) студентів. Отже, загальна кількість становила 40,5 тис. (70,5%) студентів [105; 5].

Після звільнення території України від фашистської окупації, незважаючи на економічну кризу, уряд країни, наукова і педагогічна громадськість розпочали дії у справі розбудови спеціальної освіти і логопедичної зокрема.

З архівних даних відомо, що відновлення шкіл для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей проводилося повільно. У Київській області з чотирнадцяти шкіл для сліпих, глухонімих, розумово відсталих дітей було поновлено тільки три школи, у Харківській з чотирнадцяти - три, у Сталінській (нині Донецька) з чотирнадцяти шкіл поновлено три, у Чернігівській з п'яти

поновлено одну школу [91, С.510]. Зважаючи на це, Наркомат освіти зобов'язав виконками обласних і міських рад депутатів трудящих до 1 серпня 1944 року провести перепис сліпих і глухонімих дітей та до 1 вересня відновити роботу спецшкіл.

До 1941 року в системі Наркомосвіти УРСР існували Науково-дослідний інститут дефектології у м. Харкові та Центральний науково-методичний кабінет спеціальних шкіл у м. Києві, завданням яких було здійснення систематичної науково-методичної допомоги спеціальним школам: глухонімих, сліпих, туговухих, слабозорих, школам для дітей з порушеннями мовлення та підвищення якості навчання і виховання учнів, через підготовку підручників, методичної та підручної літератури.

Харківський Науково-дослідний інститут дефектології працював з 1923 року по жовтень місяць 1941 року, а Центральний науково-методичний кабінет спеціальних шкіл у м. Києві, організований за постановою Раднаркому УРСР у 1938 році, працював по липень місяць 1941 року і припинив тимчасово свою роботу в зв'язку з німецько-фашистською окупацією [90; 76-77].

Оскільки за роки війни збільшився контингент учнів з особливостями психофізичного розвитку, Народний комісаріат освіти поновив мережу спеціальних шкіл для дітей сліпих і глухонімих різних контузій. Тож з метою забезпечення успішності їх функціонування Наркомосвіти УРСР наказом № 39 від 22 лютого 1944 року відновив роботу у м. Києві Науково-дослідного інституту дефектології (у подальшому НДІ дефектології) та поклав на нього керівництво школами для «дефективного дитинства», створення підручників та підготовку відповідних спеціалістів для цих шкіл [93, С. 80; 78].

Протягом 1944 року Науково-дослідний інститут дефектології поставив перед колективом, що налічував чотирнадцять досвідчених співробітників, які мали друковані праці, підручники і методики, ряд конкретних завдань: розробляти теорію історії дефектології, досліджувати психологію розвитку «дефективних дітей», розробити основні принципи методики науково-виховної роботи в спеціальних школах, методи роботи педагогічних прийомів

повернення слуху і мовлення після контузії слухомовленнєвих порушень. Крім того, НДІ дефектології надавав консультації інвалідам Великої Вітчизняної війни та допомагав УТОСу і УТОГу в організації та обслуговуванні установ для сліпих та оглухлих воїнів [93; 80].

Підготовка вчителів і вихователів для спеціальних шкіл у перші повоєнні роки також була компетенцією Науково-дослідного інституту дефектології. Для вирішення проблеми забезпечення педагогічними кадрами вище зазначених шкіл, відкривалися курси перепідготовки і підготовки вчителів спеціальних шкіл.

У 1944 році Наркомат освіти дозволив організувати під час літніх канікул при Науково-дослідному інституті дефектології місячні курси перепідготовки вчителів спеціальних шкіл на 120 осіб [92; С.512].

Розпорядженням № 2312 від 6 лютого 1944 року Народний комісаріат освіти дозволив комітету у справах вищої школи при Раднаркомі СРСР, Раднаркому УРСР, Наркомбудматеріалів СРСР і Наркомлегпрому СРСР відновити навчальні заняття у вищих навчальних закладах міста Києва [1].

Постановою Міністерства освіти Української РСР від 11 липня 1944 №137 Народному комісаріату освіти було дозволено поновити дефектологічний відділ для підготовки вчителів V-VII класів спеціальних шкіл з першого вересня при Київському учительському інституті з набором студентів на перший курс у кількості 60 осіб. А також з першого вересня 1944 року для підготовки вчителів молодших класів спеціальних шкіл дозволили поновити роботу дефектологічного відділу при Київській педагогічній школі з набором студентів на перший курс у кількості 60 осіб та на третій курс - 150 осіб з середньою освітою.

За цією Постановою, дозволили поновити з першого вересня 1944 року заочні дефектологічні відділи при Учительському інституті та Київській педагогічній школі [92; 512]. У подальшому нашому дослідженні ми не знайшли інформації по те, що дійсно було відновлено навчання на дефектологічному відділі при Київській педагогічній школі, на відміну від

Учительського інституту. Розпорядженням №2312 від 6 лютого 1944 року Комітет у справах вищої школи відновив навчальні заняття у вищих навчальних закладах м. Києва. Одними із відновлених вищих навчальних закладів стали Київський педагогічний інститут імені О.М.Горького та Київський учительський інститут [98; 20].

Перший 1944 навчальний рік пройшов в умовах консолідації сил і уваги з усіх ланок роботи КДПІ О.М.Горького та Київського учительського інституту.

Київський педагогічний інститут імені О.М.Горького займав приміщення по вул. ім. Т.Шевченка, 22/24. На 1944 рік у КДПІ імені О.М.Горького навчалось 2000 студентів у 75 академічних групах.

На 1944 рік у Київському учительському інституті існувало сім спеціальностей, за якими студенти навчалися на фізико-математичному, історичному, природничо-географічному, українському, російському, польському і дефектологічному відділах.

При Учительському інституті на стаціонарі дефектологічного відділу навчалось протягом 1944/1945 навчального року 56 студентів, на заочній формі навчання дефектологічного відділу навчалось 320 студентів [98; 20].

У 1945/1946 році на дефектологічному відділі Київського учительського інституту на першому курсі стаціонару навчалось 32 студенти, на другому курсі - 47 студентів. Очікуваних випускників було 47 [97; 2].

З 1945 року Науково-дослідний інститут дефектології знаходився по вул. Жилианській, 1а у м. Києві і мав у своєму складі двадцять три співробітники та наступні відділи - відділ сурдопедагогіки, тифлопедагогіки, олігофренопедагогіки, спеціальної педагогіки і психології та відділ підготовки спеціальних кадрів.

Протягом 1945 року НДІ дефектології займався вивченням проблем навчання глухих, сліпих і розумово відсталих дітей, перепідготовкою і підготовкою спеціальних кадрів, а також «дефектів мови дітей» і інвалідів війни [99, С.4; 10]. Оскільки у зв'язку з війною збільшився контингент учнів з особливостями психофізичного розвитку, з часу відновлення НДІ дефектології

його робота спрямовувалася на ліквідацію наслідків руйнування спеціальних шкіл, заподіяного німецькими загарбниками, і їх відновлення. Керівництво НДІ дефектології визначило завдання, що полягали у систематичній науково-методичній допомозі спеціальним школам, а також підвищенні якості навчання і виховання учнів через підготовку підручників, методичної та підручної літератури. Ці завдання здійснювалися через відділи - відділ шкіл глухонімих, що нараховував п'ять наукових співробітників, з них двоє працювали за сумісництвом; відділ шкіл сліпих, у складі чотирьох співробітників, з них троє - сумісники; відділ трудового і професійного навчання, у складі одного співробітника; відділ допоміжних шкіл, у складі трьох науковців (з них один працював за сумісництвом); відділ підготовки та удосконалення кадрів педагогів, у складі одного співробітника; відділ спеціальної педагогіки, що мав у своєму складі двох науковців-сумісників. За сумісництвом в НДІ дефектології працювали дев'ять наукових співробітників: М.М.Перельмутер, Е.О.Перельмутер, Н.Г.Мельников, О.М.Смалюга, Н.Г.Гуслистый, Р.Г.Краєвський, Ю.Д.Токарев, Н.І.Правдіна, Н.І.Бендерський [96; 65, 67].

Для підвищення кваліфікації та ідейно-політичного рівня вчителів спеціальних шкіл розпорядженням №745 від 21 липня 1945 року «Про організацію міжобласних курсів перепідготовки учителів спеціальних шкіл глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей 1945 року» Наркомат освіти дозволив провести у липні-серпні 1945 року при Київському, Харківському і Львівському обласних відділах народної освіти міжобласні місячні курси перепідготовки вчителів спеціальних шкіл для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей, а також - курси підготовки і перепідготовки керівних і педагогічних кадрів на 170 осіб: у м. Києві - на 80 осіб, у м. Харкові - на 30 осіб, у м. Львові - на 60 осіб. У серпні відбувся міжобласний семінар у м. Львові керівних працівників, учителів і вихователів спеціальних шкіл для підвищення їх фахової кваліфікації [96; 65, 67].

Особлива увага зверталася на шкільне будівництво в Західній Україні. У 1940/1941 роках у західних областях налічувалося сімнадцять спеціальних

шкіл. З них чотири - для сліпих дітей, вісім - для глухонімих та п'ять допоміжних з відповідним контингентом дітей.

На перше квітня 1945 року в західних областях України було поновлено 12 спеціальних шкіл, з них - 2 школи для сліпих дітей, 7 - для глухонімих та 3 школи для розумово відсталих. Основним недоліком роботи спеціальних шкіл у західних областях була відсутність педагогічних кадрів, не вистачало підручників і було надзвичайно багато труднощів у справі охоплення дітей шкільним навчанням. Тому Колегія народного комісаріату освіти від 26 квітня 1945 року постановила для забезпечення шкіл кадрами вчителів-вихователів, організувати при Науково-дослідному інституті дефектології двомісячні курси підготовки учителів і вихователів на 90 осіб з кращих учителів масових шкіл. Під час літніх канікул запланували провести місячні курси перепідготовки м. Львові на 70 осіб та у серпні - міжобласний семінар у м. Львові керівних працівників, учителів і вихователів спеціальних шкіл для підвищення їх фахової кваліфікації [94; 90-91].

У м. Києві з 2 по 15 січня 1945 року відбулася Республіканська нарада директорів шкіл глухонімих, сліпих і розумово відсталих, у організації якої брали участь відділи спецшкіл НКО та Науково-дослідний інститут дефектології. У нараді взяли участь 25 педагогів-дефектологів і співробітників Інституту дефектології та 35 директорів спеціальних шкіл. Перед учасниками наради доповідали завідувач відділом спеціальних шкіл НКО УРСР І.П.Рибалко щодо стану та покращення навчально-виховної роботи у спеціальних школах та директор Науково-дослідного інституту дефектології І.І.Білоуса про план роботи Інституту на 1945 рік [10].

Усі учасники наради прослухали цикл лекцій зі спеціальної, загальної педагогіки і психології доктора педагогічних наук професора Я.Б.Резніка, професора Московського інституту дефектології А.Н.Грабарова і професора Київського університету Р.Г.Краєвського. На секційних засіданнях були також заслухані виступи з сурдопедагогіки, олігофренопедагогіки та тифлопедагогіки [10; 64]. Розгортання мережі спеціальних шкіл-інтернатів для дітей глухонімих,

сліпих і розумово відсталих у західних областях України гальмувалося браком підготовлених педагогічних кадрів учителів і вихователів цих шкіл.

Згідно з документом № 82 від 28 лютого 1945 року до заступника голови Ради Народних комісарів УРСР, Народний комісаріат освіти УРСР просив дозволу за рахунок встановленого Раднаркомом УРСР контингенту набору на курси вчителів I-IV і V-VII класів початкових, неповних і середніх шкіл організувати з 1 квітня 1945 року в м. Києві при Науково-дослідному інституті дефектології шестимісячні курси підготовки вчителів для спеціальних шкіл західних областей і встановити контингент набору на ці курси 5 груп на 120 осіб [95; 177].

Основних тем, над якими працював НДІ дефектології у 1945 році, було три; тривала праця над дванадцятирічними темами, які друкувалися у вигляді журнальної статті. Науковці Науково-дослідного інституту дефектології розробляли і передавали на апробацію до спеціальних шкіл програми для шкіл глухонімих та програми для допоміжних шкіл з усіх предметів, програми з праці в молодших класах і професійної підготовки в старших класах спецшкіл (глухонімих, сліпих, розумово відсталих), програми з мови для шкіл осліплених інвалідів Великої Вітчизняної війни, програми для глухонімих підлітків 2- і 4-річного навчання, програми для шкіл дорослих глухонімих, програми для глибоко розумово відсталих дітей допоміжної школи [9].

НДІ дефектології за період 1945-1947 років видав дев'ятнадцять збірок «Вісник дефектології», тринадцять збірок науково-методичних матеріалів, шість збірок про стан успішності в спецшколах. Окрім того, науковими співробітниками НДІ дефектології було написано тринадцять підручників для учнів спеціальних шкіл: для допоміжних шкіл п'ять підручників - автор О.М. Смалюга; для шкіл глухонімих шість підручників – автор Н.Г. Гуслистий; для шкіл сліпих два підручники (букварі) - автор Н.Г. Мельников. Інститутом надруковано програми для шкіл глухонімих дітей, глухонімих підлітків та для дітей і підлітків допоміжних шкіл. Відповідно до постанови ЦК КП(б)У «Про

допомогу інвалідам Вітчизняної війни» Інститутом дефектології було організовано педагогічну роботу з інвалідами, які втратили слух і зір.

Надавалася методично-організаційна допомога школам для сліпих інвалідів Великої Вітчизняної війни, які готували їх до вступу у вищі навчальні заклади; організовувалися гуртки для інвалідів з порушеннями слуху для навчання їх читанню з губ. Силами науковців НДІ дефектології було виготовлено і надруковано буквар для осліплених інвалідів, брошур «На допомогу інвалідам Вітчизняної війни», статті «Трудовлаштування і професії для осліплених» та «Методи роботи з відновлення мови у інвалідів, що загубили мову від контузії». Працівники Інституту надавали консультації щодо відновлення мовлення контужених, котрі перебували у госпіталях. Таким чином, можна зробити висновок, що Науково-дослідний інститут дефектології став одним із перших закладів, який займався теорією і практикою спеціальної освіти в Україні [9].

Поряд з НДІ дефектології згідно з ухвалою РНК УРСР від 1 жовтня 1945 року та наказом Народного Комісаріату освіти УРСР від 12 жовтня 1945 року в м. Києві у 1945 році було організовано Науково-дослідний інститут психології (в подальшому НДІ психології). Новостворений НДІ психології складався з шести лабораторій: відділ загальної психології з лабораторіями з вивчення вищої нервової діяльності, чутливості та мови і мислення; дитячої психології з лабораторіями психології раннього дошкільного та шкільного віку, педагогічної психології, спеціальної психології, патологічної психології та історії психології. Після заснування, НДІ психології негайно розпочав працювати над актуальними проблемами з різних галузей психології: загальної, педагогічної, дитячої, спеціальної психології, історії психології та патопсихології. Крім цього, науковий персонал НДІ психології готував наукові кадри з психологічних наук для вищих навчальних закладів, координував наукові роботи науковців та співпошукувачів кафедр психології педагогічних університетів і інститутів [9, С.116-117]. У грудні 1945 року була ухвалена Постанова «Про підготовку педагогічних кадрів у 1946-1950 роках». Для

забезпечення запроектованого плану підготовки педагогів для шкіл УРСР затвердили поданий Управлінням вищої школи план розвитку мережі і контингентів стаціонарних і заочних відділів вищих навчальних закладів Наросвіти УРСР протягом 1946-1950 років.

Планом передбачалася мережа вищих навчальних закладів у кількості 61 навчальний заклад: з них - 7 університетів, 21 педагогічний інститут, 17 відділів учительських інститутів при педагогічних інститутах та 23 самостійні учительські інститути. Також, згідно з п'ятирічним планом, передбачалося реорганізувати з 1946/1947 навчального року дворічний дефектологічний відділ Київського учительського інституту на чотирирічний дефектологічний факультет при Київському педагогічному інституті імені О.М.Горького (в подальшому КДПІ імені О.М. Горького) [100; 15; 4].

З 1946 року відповідно до наказу №118 від 5 травня 1946 року Міністерства вищої освіти УРСР підготовка дефектологічних кадрів здійснювалася на знову відкритому дефектологічному факультеті Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького. Другий курс дефектологічного відділу Учительського інституту залишили для закінчення навчання при Учительському інституті [350; 12].

Деканом факультету в цей час працював О.М.Смалюга, а кафедрою дефектології завідував М.М.Перельмутер.

Протягом 1945/1946 навчального року дефектологічний факультет складався з двох відділів – мовно-літературного та природничо-географічного.

Для проведення лекцій навчальною частиною за дефектологічним факультетом було закріплено чотири аудиторії. Такі дисципліни, як хімія, анатомія і фізіологія людини, зоологія, геологія, ботаніка проходили у відповідних кабінетах та лабораторіях.

Усі дисципліни були забезпечені програмами, за винятком підручників зі спеціальних дисциплін: основи дефектології, спеціальної педагогіки, спеціальної психології та спеціальних методик. На дефектологічному факультеті були зовсім відсутні дидактичні матеріали для роботи зі студентами,

зокрема: письмові прилади для письма сліпих (дошки Брайля), азбука для глухонімих (дактилологія), прилади з виправлення порушень мовлення (шпателі). Через відсутність дидактичних матеріалів студенти не мали можливості застосовувати свої знання на практиці в стінах КДПІ імені О.М. Горького [349; 1-36].

Дефектологічний факультет у навчальному плані мав загальноосвітні дисципліни, загально-педагогічні та спеціально-дефектологічні.

Перші дві групи дисциплін забезпечувалися викладачами загально-педагогічних кафедр педагогічного інституту, третя група – спеціально-дефектологічна – обслуговувалася викладачами, які працювали за сумісництвом. Так, курс педіатрії викладав доктор медичних наук і завкафедрою педіатрії професор Г.М.Лопатін, курс психопатології – професор Капустянський, спеціальну педагогіку, логопедію, основи дефектології читали старші наукові робітники Науково-дослідного інституту дефектології.

Перші курси зазначених відділів комплектувалися протягом вересня, жовтня і листопада 1944 року. Це трапилося внаслідок того, що в свій час даним питанням ніхто не займався. Під час вступних іспитів серед абітурієнтів не було проведено роз'яснювальної роботи, тому більшість студентів мали обмежену інформацію про дефектологічний факультет [349; 1-36].

За Постановою Раднаркому УРСР від 22 травня 1945 року № 784 за планом прийому на дефектологічний факультет передбачалося набрати 30 студентів. Втім набрано було 47 студентів на обидві спеціальності [347; .6]. На мовно-літературну – 26 студентів, а на природничо-географічну – 21 студент. За весь час вибуло зі складу студентів першого курсу 11 осіб, а здало іспити і заліки за другим семестром 37 студентів. На другому курсі навчалося 49 студентів на обох спеціальностях. На мовно-літературній – 22 студенти, на природничо-географічній – 27 студентів. Закінчило дефектологічний факультет 47 студентів. Отже, всього на дефектологічному факультеті нараховувалось за списком 96 студентів. Вибуло зі складу студентів за різними причинами 14 осіб, залишилось – 82. Після відновлення навчання на дефектологічному відділі

КДП імені О.М. Горького навчальний план дефектологічного факультету був перенавантажений загально-педагогічними дисциплінами, в той же час на опрацювання спеціальних дисциплін відводилася обмежена кількість годин, що негативно позначалося на опануванні студентами дефектологічної спеціальності.

Начальні плани та програми виконувались без змін. Лише на першому курсі не вичитано було 40 годин загальної педагогіки та 20 годин основ дефектології (див. таблицю .А.1.1, Б.1.2) [349; 1-36].

За даними архівів, у 1945/1946 навчальному році передбачалося здійснення загального навчання усіх глухонімих, сліпих, слабозорих, туговухих, розумово відсталих дітей і дітей з порушеннями мовлення, для чого необхідно було поновити 24 школи глухонімих, 10 шкіл сліпих, 11 допоміжних шкіл, 1 школу для слабозорих дітей, 3 – для туговухих і пізньооглухлих і два дитячі будинки для дошкільників. Разом 51 установу. Але підготовка до поновлення даних установ проходила вкрай незадовільно. Приміщень для шкіл і інтернатів у більшості випадків не вистачало. Педагогічними кадрами учителів та інструкторів спеціальні школи з нового навчального року не були забезпечені. Не вистачало орієнтовно 130 учителів і вихователів. Курси підготовки вчителів спеціальної школи не дозволили. Тому відділи народної освіти згідно з постановою колегії Народного комісаріату освіти УРСР зобов'язувалися до 1 серпня 1945 укомплектувати всі школи відповідними педагогічними кадрами [348; 88].

На засіданні колегії Народного комісаріату освіти УРСР, що проходило 14 лютого 1946 року, при розгляді першого питання «Розгляд п'ятирічного плану підготовки кадрів» мова йшла про підготовку кадрів для спеціальних шкіл. Наголошувалося на потребі забезпечення спеціальних шкіл кваліфікованими кадрами, адже ця ділянка була дуже запущена. П'ятирічний план підготовки спеціальних кадрів не передбачав, отже, треба було обов'язково передбачити підготовку кадрів для навчання глухих, сліпих і розумово відсталих дітей

шляхом відкриття одного або двох факультетів при Учительських інститутах, а також - дефектологічних відділів при деяких Педагогічних школах [9].

До Великої Вітчизняної війни для спеціальних шкіл кадри готувалися при Харківському педагогічному училищі, на дефектологічному факультеті Київського педагогічного інституту, а також діяли постійні діючі річні курси, слухачі яких складали іспити при Педагогічному училищі. У 1945/1946 н.р. підготовка спеціальних кадрів тривала лише на дефектологічному відділі Київського учительського інституту, який планували перевести на чотирирічний термін навчання і зробити педагогічним. Тому на засіданні колегії Народного комісаріату освіти УРСР було запропоновано організувати в Києві Педагогічну школу, де відбувалася б підготовка спеціальних кадрів [101; 21-23].

У подальшому нашому дослідженню вище вказаного п'ятирічного плану, ми не знайшли даних про те, що було організовано Педагогічну школу для підготовки спеціальних кадрів.

Згідно з наказом від 16 липня 1946 року № 2021 «Про поновлення логопедичної роботи на Україні», на посаді логопеда могли працювати фахівці-дефектологи, які одержали спеціальну освіту на дефектологічному факультеті Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького або ж на спеціальних курсах, а також сурдопедагоги, які мали стаж роботи в молодших класах шкіл для глухих. Сурдопедагоги, які призначалися на посаду логопеда, в майбутньому мали прослухати семінар з логопедії та вивчити методики логопедичної роботи з дітьми, що мали різні мовленнєві порушення [7].

На початку 1946/1947 навчального року в КДПІ імені О.М.Горького навчалося на всіх факультетах 1648 студентів. На дефектологічному факультеті мовно-літературного відділу навчалося 57 студентів. З них на першому курсі – 35 студентів та на другому курсі – 22 студенти. На природничо-географічному відділі навчалося 40 студентів, з них на першому курсі – 28 студентів та на другому курсі – 12 студентів. У кінці навчального року випуск Інституту нараховував 393 студенти. На дефектологічному факультеті дипломи отримали

41 студент, половина з яких набула кваліфікації викладача мови і літератури у VIII-X класах, а також звання вчителя середньої школи [351; 1].

Кафедра дефектології забезпечувала читання лекцій з таких дисциплін, як основи дефектології, шкільна гігієна, спеціальна педагогіка, логопедія, спеціальні методики, анатомія, фізіологія і патологія нервової системи, педіатрія. Для читання курсу «Логопедія» запрошували лектора з м. Москви [51].

Відповідно до Постанови Ради народних комісарів УРСР та Центрального комітету КП(б)У від 8 березня 1946 року №928 «Про поліпшення справи підготовки учителів» Міністерство освіти УРСР проводило підготовчу роботу з відокремлення Учительських інститутів, що існували як відділи при Київському, Харківському та Одеському педагогічних інститутах у самостійні учительські інститути. З метою забезпечення учительських інститутів навчальними приміщеннями Рада Міністрів Української РСР та ЦК КП(б)У прийняла постанову про утворення у Київському педагогічному училищі дефектологічного та дошкільного відділів замість шкільного відділу, що існував на той час [10].

Документального підтвердження про те, що дійсно в педучилищі було відкрито дефектологічний відділ, ми не знайшли.

Та хоча Міністерство освіти зробило значний крок у вирішенні питання забезпечення спеціальних шкіл учителями, вихователями та піонервожатими, у 1946/1947 році воно залишалося нерозв'язаним. Справа в тому, що новий випуск учителів-дефектологів з педагогічного інституту передбачався лише через два роки. Однак, не зважаючи на це, вже надходили вимоги на учителів і вихователів.

У січні-лютому 1947 року з загальної кількості випускників вищі педагогічні заклади закінчили 536 осіб, їх було відряджено на педагогічну роботу для покриття нестачі в учителях шкіл УРСР у 1946/1947 навчальному році. За 1946/1947 навчальний рік з метою виявлення грамотності учнів та методичного озброєння учителів спеціальних шкіл НДІ дефектології

організував чотири вибіркового дослідження успішності учнів спецшкіл. На підставі аналізу матеріалів склалися методичні поради для учителів, які доводились до них шляхом доповідей співробітників НДІ дефектології на нарадах директорів та шляхом надання школам самих матеріалів досліджень [102; 400-401].

З метою узагальнення передового досвіду педагогічної роботи спеціальних шкіл, на замовлення Міністерства освіти України для вивчення стану успішності учнів та надання школам методичної допомоги у 1946/1947 навчальному році було здійснено сорок вісім виїздів працівників НДІ дефектології.

Згідно з Постановою ЦК КП(б)У і Ради Міністрів УРСР № 739 від 6 червня 1946 року мережа спеціальних шкіл для глухонімих, сліпих та розумово відсталих дітей мала бути доведена до 99 шкіл. Специфіка роботи зазначених шкіл вимагала того, щоб кожен заклад очолювала особа, яка мала відповідну освіту і досвід педагогічної та керівної роботи в спеціальній школі. За браком спеціальних кадрів на керівну роботу довелося запрошувати чимало педагогів, які не мали відповідної підготовки для роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку або не мали досвіду керівної адміністративно-педагогічної роботи в спеціальних школах [102; 400-401].

Тому одним із головних завдань НДІ дефектології було підвищення кваліфікації практичних працівників спеціальних шкіл. У 1946/1947 навчальному році за ухвалою Ради Міністрів України Науково-дослідний інститут дефектології разом з відділом спеціальних шкіл провів низку курсів перепідготовки: учителів для роботи з оглухлими інвалідами Великої Вітчизняної війни (1946 р.); учителів шкіл глухонімих, сліпих, допоміжних (1946 р.); вихователів шкіл глухонімих, сліпих, допоміжних (1946 р.); інструкторів шкіл глухонімих, сліпих, допоміжних (1946 р.); директорів і завпедів спеціальних шкіл (1947 р.). Було також проведено дві республіканські наради директорів і завпедів шкіл (1946/1947 рр.) у м. Львові. Разом підвищення кваліфікації пройшли 600 педагогів. На курсах наукові

співробітники Інституту дефектології читали лекції з фахових дисциплін - спеціальної педагогіки, методик та логопедії[103; 399- 402; 85].

За розпорядженням Ради Міністрів УРСР 1946 року «Про скликання республіканської наради директорів спеціальних шкіл для глухонімих, сліпих та розумово відсталих дітей» Міністерство освіти УРСР та НДІ дефектології провели наукову сесію, у роботі якої брали участь усі педагогічні працівники спецшкіл м. Києва. Сесія, у котрій взяли участь 80 осіб, відбувалася з 16 по 20 серпня 1946 року. На ній було заслухано дев'ять наукових доповідей [103; 399, 402].

У 1947 році НДІ дефектології підготував низку наукових робіт для об'єднаної наукової сесії з Науково-дослідним інститутом педагогіки та Інститутом психології.

При Науково-дослідному інституті дефектології працювала консультація, що надавала поради батькам та педагогам, а також встановлювала діагнози дітям та направляла їх для навчання у спеціальних закладах. Педагоги спецшкіл, що приїздили до Києва, одержували методичну допомогу від наукових співробітників за фахом [107; 222-231].

Таким чином, НДІ дефектології був єдиним науково-практичним закладом, завдяки якому у перші повоєнні роки проводилася курсова підготовки спеціальних кадрів.

Виходячи з даних про потребу в учительських кадрах, а також враховуючи якісний склад наявної кількості учителів, зокрема, по кожній області, управлінням Міністерства освіти УРСР було складено план якісного розподілу випускників педагогічних навчальних закладів на педагогічну роботу в школи УРСР на 1947/1948 навчальний рік та погоджено від 14 лютого 1947 року з ЦК КП(б)У. Заявка на дефектологічні кадри нараховувала 39 осіб, у Закарпатську та Ізмаїльську області дефектологічних кадрів не направили взагалі [107; 222-231].

Завдяки неухильній праці викладачів дефектологічного відділу Київського педагогічного інституту в 1946/1947 році поліпшилась підготовка спеціальних

педагогів на дефектологічному факультеті. Найбільш кваліфікований склад учителів перепадав на допоміжні школи, в яких майже 55% вчителів з вищою освітою і незакінченою вищою освітою 64% - зі стажем роботи понад 10 років. У школах сліпих з вищою і незакінченою освітою - 42,2% вчителів і 49,6% – зі стажем понад 10 років роботи. Складна ситуація була з учителями для шкіл глухонімих дітей. Переважна кількість учителів шкіл глухих з вищою освітою і зі стажем роботи 10 років припадала, головним чином, на старі школи міст Харкова, Одеси, Києва, Запоріжжя. У решті шкіл учителів з вищою освітою і фаховою підготовки становило не більше 8% [106; 29].

Серед цих робітників була значна кількість таких, які вимагали відповідної підготовки, підвищення загально-педагогічної і фахової кваліфікації.

Щоб забезпечити спеціальні школи і головним чином, школи глухонімих, педагогічними кадрами учителів, вихователів та піонервожатих на наступний навчальний рік, потрібно було вчасно організувати курси перепідготовки учителів, вихователів та інструкторів принаймні на 250 осіб.

У 1947/1948 навчальному році основним завданням Міністерства освіти УРСР, Органів народної освіти і виконкомів місцевих рад депутатів трудящих мало стати безумовне здійснення закону про всезагальне і обов'язкове навчання дітей та подальше поліпшення навчально-виховної роботи в школах, попередження неуспішності і другоріцтва, підвищення ідейно-теоретичної і педагогічної кваліфікації учителів, корінне поліпшення господарського стану шкіл і зміцнення їх навчальної та матеріальної бази [106; 29].

Зважаючи на це, Рада Міністрів Української РСР постановила (№ 735 від 31 травня 1947 р.) Міністерству освіти УРСР за рахунок правильного розподілу випускників педагогічних училищ і вищих навчальних закладів, перерозподілу наявних кадрів та висунення кращих учителів на керівні посади в органи народної освіти до 15 серпня 1947 року укомплектувати школи і відділи народної освіти потрібними адміністративними і педагогічними кадрами. Також вважалося необхідним провести влітку 1947 року місячні курси перепідготовки

учителів і керівних працівників органів народної освіти в кількості 180 осіб з розподілом по областях [106; 29].

Наказом № 1424 від 6 червня 1947 року для підвищення кваліфікації директорів та завучів спеціальних шкіл для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей у м. Львові дозволили організувати з 20 червня по 20 серпня 1947 року курси підвищення кваліфікації директорів і завучів шкіл для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей, на загальну кількість слухачів 180 осіб. Курси організували в два терміни: для директорів у кількості 90 осіб – з 20 червня по 20 липня і для завучів цих же шкіл у кількості 90 осіб – з 20 липня по 20 серпня [19].

У 1947 році в м. Львові відбулися республіканські курси для директорів та завучів спеціальних шкіл, на яких було перепідготовлено 140 осіб [108, С.27].

Протягом 1947/1948 навчального року дефектологічний факультет продовжував працювати двома відділами: мовно-літературним та природничо-географічним, де загальною кількістю навчалося 108 студентів, на заочній формі навчалося 49 студентів.

Факультет займав п'ять аудиторій, одну кімнату для деканату, де за браком аудиторій теж проводились заняття, та одну кафедру спеціальної педагогіки, яка складалася з трьох наукових співробітників. За розпорядженням № 5 від 3 лютого 1948 року навчально-наукової частини КДПІ імені О.М. Горького, в другому семестрі 1947/1948 н.р. заняття проводилися у дві зміни. Друга зміна розпочинала заняття у 15.30 і закінчувала в 20.35. Дефектологічний факультет займав 27, 48, 49, 53, 32 аудиторії. За планом деканату та кафедри спеціальної педагогіки потрібно було організувати кабінет спеціальної педагогіки, та через відсутність приміщення це було неможливо. Але в другому семестрі на засіданні кафедри спеціальної педагогіки протоколом № 1 від 19 лютого 1948 року було ухвалено організувати кабінет спеціальної педагогіки. Організацію поклали на викладача кафедри І.І.Білоуса та лаборанта. Кабінет організовували в такий спосіб, щоб можна було демонструвати студентам на лекціях дітей, які прийшли на консультацію або заняття. На 26 лютого 1948 року кабінет уже був

зовнішньо оформлений. Відчувалася нестача дидактичного матеріалу для роботи, адже спеціальні дисципліни вимагали спеціального обладнання (спеціальна педагогіка, загальна патологія, психопатологія, логопедія). Роботу студентів і викладачів утруднювала відсутність спеціальних підручників, допоміжної літератури і методичних посібників. Студентам доводилося конспектувати лекції з усіх дисциплін [354; 9-27].

Загальноосвітні і загально-педагогічні дисципліни на дефектологічному факультеті читали викладачі загальних кафедр КДПІ імені О.М.Горького, спеціальні дисципліни забезпечувалися викладачами кафедри спеціальної педагогіки. Наприклад, загальну патологію та психопатологію викладав професор М.М. Перельмутер, логопедію – викладач Р.Г. Краєвський, методику навчання у спеціальній школі – доцент А.М.Гольдберг, викладач А.М.Кремінський, викладач І.О.Кучук, викладач І.З.Василенко, викладач А.С.Ганджій. Деканат та кафедра з метою ознайомлення з новою інформацією у сфері дефектології, підвищення фахового рівня співробітників спеціальної педагогіки та студентів планувала запросити з міст Москви та Ленінграда видатних дефектологів для читання епізодичних лекцій з дефектології (професора І.П.Соколянського, професора О.М.Грбарова, професора Б.Г.Коваленка) [354; 9-27].

За планом набору на дефектологічний факультет у 1947/1948 навчальному році передбачалися набрати 50 осіб. Після вступних іспитів було зараховано 57 студентів, з них - 7 понад планом. Перед вступними іспитами з боку деканату та кафедри спеціальної педагогіки була проведена відповідна робота з випускниками середніх шкіл у м. Києві та за його межами. На початку навчального року студенти першого курсу були ознайомлені з завданнями дефектологічного факультету, навчальним планом, характером роботи спеціальних шкіл, у яких вони будуть працювати після закінчення КДПІ імені О.М.Горького. Також студенти були детально інформовані про форми і методи роботи над спеціальними дисциплінами (основи дефектології, загальна патологія, спеціальна психологія). У 1947/1948 навчальному році

дефектологічний факультет працював за новоскладеними програмами з таких спеціальностей, як загальна патологія, психопатологія, логопедія, сурдопедагогіка, спеціальна психологія, методика навчання у спеціальній школі, основи дефектології, тифлопедагогіка. Над складанням цих програм працювали викладачі кафедри спеціальної педагогіки. Лише програму з олігофренопедагогіки, за якою працювали викладачі, було складено у 1946 році на дефектологічному факультеті Московського педагогічного інституту. Решта дисциплін викладалася за програмами для не спеціальних факультетів. На перший семестр було складено робочий план дефектологічного факультету, графік його виконання та робочі плани дисциплін для кожного викладача (див. таблиці В.1.3, Д.1.4, Ж.1.5, З.1.6, К.1.7, Л.1.8) [354; 9-27].

На факультеті працював науковий гурток для студентів. Протягом першого семестру було проведено чотири засідання з доповідями на теми: «Про застосування діалектно-матеріалістичного методу при клінічних спостереженнях», «Про нові методи психіатрії з педагогікою», «Про зв'язок психіатрії з педагогікою», «Про завдання спеціальної педагогіки». У гуртку працював всього тридцять один студент, крім того, двадцять два студенти дефектологічного факультету працювали в науковому гуртку анатомії й фізіології людини (кафедра зоології).

Декан факультету О.М.Смалюга зауважив, що «коли у минулому році потрібно було утримувати студентів на дефектологічному факультеті, то в 1947/1948 році такого явища не спостерігалось. Навпаки, всі студенти були зацікавлені вибраною професією і не було жодної заяви про переведення до іншого навчального закладу або на інший факультет» [354; С. 9-27].

Члени кафедри брали активну участь у наукових сесіях та нарадах, які було організовано спільно з Науково-дослідним інститутом дефектології. Виступали з доповідями на теми: «Дементні діти в допоміжній школі» – професор М.М.Перельмутер, «Корекційно-виховна робота у допоміжній школі» – старший викладач О.М. Смалюга [354; 9-27].

На заочній формі навчання зі спеціальності: «Дефектологія. Викладач мови і літератури» на 1 липня 1948 року навчалось 28 студентів, а на природничо-географічній спеціальності – 29 студентів [353; 24].

Крім підготовки учителів та вихователів для спеціальних шкіл, тривала підготовка і наукових працівників-дефектологів через аспірантуру. На дефектологічному факультеті аспірантури не було, але аспірантів готували на базі Науково-дослідного інституту дефектології [111; 80-81].

Отже, можна зробити висновок, що з 1947/1948 н.р. робота з підготовки спеціальних кадрів значно поліпшилася, відбувалася популяризація дефектології, а, відповідно, збільшилася кількість набору студентів на дефектологічний відділ.

На засіданні колегії Міністерства освіти УРСР від 30 березня 1948 року колегія вирішила за доцільне призначити на посаду директора Науково-дослідного інституту дефектології М.М.Грищенка, який до цього працював на посаді заступника директора Інституту дефектології. І.І.Білоуса, котрий працював директором Інституту, перевели на посаду директора однієї з шкіл, підпорядкованих НДІ дефектології [110; 4].

У проекті планів роботи на 1948 рік НДІ дефектології планував розробку та надання консультаційних матеріалів у вигляді окремих збірок педагогам спецшкіл.

Зусиллями працівників НДІ дефектології було удосконалено рельєфний глобус для сліпих, компас для сліпих, матриці для друкування рельєфних карт, машинка для друкування рельєфним шрифтом, а також проводилася робота з розробки апарату для сприймання дрібного шрифту слабозорими.

З метою надання консультацій щодо написання дисертаційних робіт і удосконалення наукової роботи працівники Інституту дефектології мали довготривалі наукові відрядження до Академії наук СРСР, Академії педагогічних наук РРФСР, дефектологічного факультету Московського педагогічного інституту імені Леніна. При НДІ дефектології було організовано лекторії для наукових співробітників Інституту і практичних працівників шкіл.

Зокрема, прочитано лекції з таких тем: «Місце кінетичної мови в педагогічному процесі», «Розумовий труд сліпих», «Як працювати над науковою темою», «Апарат для читання сліпими звичайного шрифту», «Діагноз деменція». Згідно з планом, лекції читалися два рази на місяць [112; 72-73].

Наказом заступника Міністра освіти УРСР П.Т.Дудника від 5 червня 1948 року № 975 «Про організацію місячних курсів підвищення кваліфікації учителів і вихователів спеціальних шкіл УРСР для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей», з метою підвищення кваліфікації учителів та вихователів спеціальних шкіл УРСР, було наказано провести курси підвищення кваліфікації.

З 25 червня 1948 року було організовано республіканські курси підвищення кваліфікації учителів і вихователів шкіл для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей у м. Львові загальною кількістю слухачів 180 осіб. Директор Н/Д інституту дефектології М.М.Грищенко забезпечив курси лекторами зі спеціальних дисциплін. Після закінчення курсів було проведено обліковий семінар з політичного циклу, педагогічних та фахових предметів у межах опрацьованого матеріалу і видано всім слухачам курсів відповідні довідки [112; 72-73].

Незважаючи на виконану роботу, Науково-дослідний інститут дефектології запропонував ряд пропозицій щодо подальшого покращення своєї роботи:

- створити експериментальну базу для НДІ дефектології, організувавши при цьому ряд педагогічних лабораторій;

- для вивчення і узагальнення кращого досвіду педагогічної роботи та для організації педагогічної практики педагогів спеціальних шкіл Київську школу сліпих, глухонімих і допоміжну школу перевести на статут базових шкіл Інституту дефектології;

- усіх наукових співробітників НДІ дефектології прикріпити до певних спецшкіл для збирання і узагальнення кращого досвіду роботи для роботи з педагогічним активом цих шкіл та для методичної допомоги школам;

- опрацювати і подати на затвердження Міністерства освіти пропозиції щодо утворення у системі спеціальної освіти закладів, які забезпечували б навчання і виховання усіх категорій дітей з особливостями психофізичного розвитку;

- поряд з методичним обслуговуванням установ системи спеціальної освіти (науково-практична робота) приступити до створення системи підготовки інспекторів-дефектологів та методистів-дефектологів для обласних відділів народної освіти та інститутів удосконалення учителів;

- взявши до уваги постанову Міністерства освіти напередодні війни, було ухвалено перейменувати Науково-дослідний інститут дефектології на Український інститут удосконалення педагогів спеціальних шкіл (ця назва і на прямок, на думку співробітників НДІ дефектології, найбільше відповідала дійсним потребам спеціальних шкіл).

Ряд вище зазначених пропозицій НДІ дефектології виконував у подальшій своїй роботі. Але назву Науково-дослідного інституту дефектології було не змінено [109; 36-52].

З часу свого відновлення НДІ дефектології розпочав активну діяльність щодо надання допомоги дорослим і дітям з особливостями психофізичного розвитку. Саме він розробляв основні принципи методики науково-виховної роботи в спеціальних школах, методи і прийоми роботи з хворими після контузій слухомовленнєвих порушень, організовував дослідження успішності учнів і на основі отриманих результатів складав методичні поради для учителів. Завдяки співробітникам НДІ дефектології відбувалася підготовка наукових кадрів для вищої школи, а спеціальні заклади і вищі педагогічні заклади України поповнювалися новою спеціальною літературою.

У 1948/1949 навчальному році на дефектологічному факультеті на денній формі навчалося 132 студенти, які складали п'ять груп: перший курс – одну групу, другий і третій курси – по дві групи. На заочному відділі навчалося разом усього 70 студентів. Для факультету було визначено три аудиторії і одна кімната для кабінету спеціальної педагогіки. Але останній, хоча й існував уже

рік, був мало обладнаний, не вистачало наочного матеріалу та обладнання, адже спеціальні дисципліни - спеціальна педагогіка, спеціальна психологія, загальна патологія, логопедія вимагали належного наочного та дидактичного матеріалу, якого не було [56].

Крім того, робота студентів та викладачів ускладнювалась через відсутність спеціальних підручників і методичних посібників. Студенти конспектували лекції і цим обмежувались при підготовці до іспитів.

З 20 по 24 квітня 1948/1949 навчального року в педінституті імені О.М.Горького проходила студентська конференція. Студенти дефектологічного факультету брали участь і виступали з доповідями в секції природничих наук. Науковий гурток дефектологічного факультету відвідував 41 студент. Протягом першого семестру науковий гурток провів шість засідань.

З метою дальшого поліпшення своєї роботи співробітники дефектологічного факультету вирішили порушити перед Міністерством вищої школи питання щодо видання спеціальної літератури для дефектологічного факультету, а також надрукувати деякі лекції для студентів та програми з усіх спеціальних дисциплін [56].

Науково-дослідний інститут дефектології у 1948/1949 навчальному році продовжував розробляти важливу галузь навчання та виховання дітей з розладами зору, слуху, мовлення і інтелекту. НДІ дефектології проводив наукові дослідження психічних і фізичних особливостей сліпих, глухонімих, розумово відсталих дітей, дітей з афазіями, алаліями та дітей-логопатів. Удосконалював методи навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку, узагальнював і популяризував кращий досвід передових спеціальних шкіл і кращих педагогів-дефектологів Української РСР. Також брав участь у січневих учительських нарадах, які проходили кожного року у цьому місяці. Опрацьовував питання історії, теорії практики роботи спеціальних шкіл Української РСР, складав нові і удосконалював наявні навчальні плани, програми, підручники та посібники для спеціальних шкіл [115; 366].

Директор НДІ дефектології М.М.Грищенко на засіданні колегії Міністерства освіти просив колегію допомогти з надрукуванням матеріалів під назвою «Добукварний період», а також просив дозволу на друкування збірки під назвою «З досвіду роботи спеціальних шкіл». У 1949 році Науково-дослідний інститут дефектології підготував до друку сім методичних робіт: «Збірник з досвіду роботи глухонімих», «Наочність у викладанні арифметики у допоміжних школах», «Про читання в школах глухонімих», «Ідейно-політичне виховання на уроках історії в спеціальній школі», «Складання педагогічної характеристики у школі сліпих», «Предметні уроки у школах глухонімих», «Розв'язування арифметичних задач у школах глухонімих». Їх мали видрукувати за рахунок паперу, виділеного для наукових записок педінституту імені О.М. Горького [116; 105].

Після звільнення території України від фашистської окупації розпочалося, хоч і повільно, поновлення шкіл для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей. Особлива увага зверталася на будівництво спеціальних шкіл у Західній Україні. Але основними недоліками в організації роботи спеціальних шкіл у західних областях були брак педагогічних кадрів, нестача підручників та надзвичайно багато труднощів у справі охоплення дітей шкільним навчанням.

Для вирішення проблеми забезпечення педагогічними кадрами спеціальних шкіл у перші мирні роки відкривалися курси підготовки і перепідготовки вчителів спеціальних шкіл. Велика увага приділялася перепідготовці вчителів спеціальних шкіл для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей, а також підготовці і перепідготовці керівних і педагогічних кадрів. Курсової підготовки логопедів не проводили.

Наказом Міністерства освіти УРСР № 686 від 21 червня 1949 року 10 липня 1949 року вперше відбулися республіканські місячні курси з підготовки вчителів-логопедів на 22 особи, а також були проведені спільні місячні курси підвищення кваліфікації вчителів глухонімих шкіл та допоміжних шкіл для акупедів на 48 осіб (див. таблицю М.1.9)[114; 302].

1949-1950 навчальний рік пройшов для дефектологічного факультету у більш сприятливих умовах, ніж попередній. Перше півріччя минуло більш організовано і зі значними успіхами в навчальній роботі. Дефектологічний факультет був забезпечений новими навчальними планами, програмами зі спеціальних предметів. Наявність цих документів допомогла своєчасно спланувати робочі плани викладачів і підготувати наочні посібники.

Факультет, як і раніше, складався з двох відділів - мовно-літературного і природничо-географічного та налічував шість академічних груп. Для занять було виділено чотири аудиторії і одну кімнату для кабінету спеціальної педагогіки, де постійно займалась одна група. Кафедра спеціальної педагогіки налічувала сім викладачів троє з яких, працювали над науковими темами. Крім того, членами кафедри були написані посібники для спеціальних шкіл, викладач О.М.Смалюга виготовив підручник під назвою «Книга для читання другого класу допоміжної школи», викладач А.С.Ганджій - «Буквар для сліпих», викладач Р.Г.Краєвський написав статтю під назвою «Логопедична робота в школі». У 1949/1950 н.р. на перший курс стаціонару було зараховано 29 студентів, на другий курс - 31 студент. На третьому курсі на мовно-літературному відділі навчалося 22 студенти, на природничо-географічному відділі 28 студентів. На четвертому курсі на мовно-літературному відділі навчалося 27 студентів, на природничо-географічному відділі 21 студент. Всього на факультеті навчалося на кінець звітного року 158 студентів [358; 13-27].

Заняття на факультеті проводилися у відповідності з навчальним планом, за встановленим графіком і розкладом лекцій, семінарських і практичних занять. Свою виробничу практику дефектологічний факультет проводив у трьох спеціальних школах (глухонімих, сліпих і розумово відсталих). Виробничу практику з психопатології студенти мали можливість проходити в психіатричній лікарні імені Павлова. Але знову ж таки при підготовці студентів і до практики, і до семінарських занять не вистачало спеціальної літератури. У 1949/1950 навчальному році практику проходили студенти другого, третього і

четвертого курсів. Для педагогічної практики дефектологічний факультет зіставляв договори зі спеціальними школами [358; 13-27].

У 1949 році професор М.М.Перельмутер був звільнений з посади завідуючого кафедри спеціальної педагогіки за «схиляння перед буржуазною наукою і культурою космополітизму», а на його місце призначили доцента кафедри С.А. Літвінова [117; С. 29].

На виконання Постанови Ради Міністрів Української РСР від 26 січня 1950 року № 185 «Про загальне обов'язкове навчання дітей з розладами слуху, зору, мови і розумового розвитку» організовуються міжвідомчі медико-педагогічні комісії (в подальшому МПК) для обстеження дітей, які підлягали направленню до спеціальних установ Міністерства освіти УРСР, Міністерства соціального забезпечення УРСР та Міністерства охорони здоров'я УРСР, а також дітей, які перебували у дитячих установах цих міністерств.

Медико-педагогічні комісії відкривалися при обласних (Київському міському) відділах народної освіти обласними (Київськими міськими) відділами народної освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. З 15 червня 1950 року та до 1 серпня 1950 року тривало обстеження дітей з розладами слуху, зору, мовлення і розумового розвитку, які були на обліку та навчалися у допоміжних школах або перебували у дитячих будинках системи Міністерства соціального забезпечення УРСР та встановлювали до якого типу дитячих установ направити кожну окрему дитину для навчання та виховання. Відповідальність за утворення медико-педагогічних комісій і створення сприятливих умов для їх роботи покладалася на завідувачів обласних (Київських міських) відділів народної освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення.

До складу МПК повинні були входити такі працівники, як інспектор спецшкіл облвно (Київського міськВНО) – голова комісії, інспектор по установах соціального забезпечення при облсоцзабезі (Київському міськсоцзабезі) – заступник голови комісії. Із членів комісії – вчителі спецшкіл (по одному від школи сліпих, глухонімих та розумово відсталих), досвідчений

педагог масової школи, лікарі (дитячий психоневролог, отоларинголог, офтальмолог, педіатр та логопед) секретар комісії – один з педагогів спеціальної школи [124; 67-69].

Рада Міністрів Української РСР у своїй Постанові від 26 січня 1950 року № 185 відзначила, що Закон «Про загальне обов'язкове навчання дітей з розладами слуху, зору, мови і розумового розвитку» виконувався незадовільно. Існуюча в Українській РСР мережа спеціальних шкіл не забезпечувала повного охоплення навчанням усіх дітей згаданих категорій. Зважаючи на це та з метою поліпшення роботи спеціальних шкіл Міністр освіти УРСР Г.П.Пінчук наказом № 91 від 22 лютого 1950 року довів начальнику Управління шкіл Міністерства освіти УРСР Б.М.Мізерницькому: забезпечити проведення протягом червня-липня 1950 року двомісячних курсів перепідготовки вчителів-дефектологів на 250 осіб, а Науково-дослідному інституту дефектології до 25 березня підготувати навчальні плани і програми зазначених курсів та забезпечити курси відповідною лектурою [118; 216-217].

Щоб забезпечити учителями спеціальні школи для дітей з розладами слуху, зору, мовлення і розумового розвитку, які мали відкритися у 1950 році, й підвищити кваліфікацію вчителів існуючих спеціальних шкіл та на виконання Постанови Ради Міністрів УРСР від 26 січня 1950 року, заступник Міністра освіти УРСР П.Т.Дудник наказом № 389 від 16 травня 1950 року постановив організувати у м. Львові з 5 червня 1950 року двомісячні республіканські курси перепідготовки вчителів-дефектологів спеціальних шкіл УРСР у загальній кількості слухачів 250 осіб. Науково-дослідний інститут дефектології та начальник Управління шкіл Б.М.Мізерницький забезпечили курси кваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами та до 25 травня 1950 року забезпечили курси навчальними програмами (див. таблицю Н.1.10). Також для даних курсів була складена програма з основ марксизму і ленінізму, загальною кількістю 40 годин, з них – 30 годин відводились на лекції і 10 годин – на практичні заняття [119; 98-99].

Для обміну досвідом учителів спеціальних шкіл для дітей з розладами слуху, зору, мовлення і розумового розвитку та з метою поліпшення якості навчання і комуністичного виховання учнів цих шкіл Міністерство освіти УРСР дозволило провести у м. Києві з 27 по 29 березня 1950 року республіканську методичну конференцію учителів спеціальних шкіл УРСР. У роботі конференції, окрім учителів спеціальних шкіл, брали участь наукові працівники Науково-дослідного інституту дефектології, Академії педагогічних наук РРФСР та наукові співробітники Науково-дослідного інституту дефектології Міністерства освіти УРСР. У цілому у конференції взяли участь 210 осіб. Згідно з програмою учасники республіканської конференції працювали за такими секціями, як робота допоміжних шкіл, шкіл глухонімих та шкіл сліпих [122; 27-28].

Наказом Міністерства освіти УРСР №1158 від 29 грудня 1950 року «Про об'єднання педагогічного і дефектологічного факультетів Київського педагогічного інститутів в один педагогічний факультет» та на виконання наказу Міністерства вищої освіти СРСР від 16 грудня 1950 року № 2181 було наказано об'єднати в Київському педагогічному інституті з 1 січня 1950 року педагогічний і дефектологічний факультети в один факультет з двома відділами: відділом шкільної педагогіки та відділом спеціальної педагогіки (дефектології) [121; 270].

На відділі спеціальної педагогіки в 1950/1951 навчальному році здобували освіту на денній формі навчання 141 студент, на заочній – 72 студенти. Протягом навчального року студенти відвідували науковий гурток, проходили педагогічну практику та виконували навчальні плани. За навчальними планами логопедію у 1950/1951 навчальному році викладали на третьому курсі мовно-літературної спеціальності. На неї відводилося 164 години (див. таблицю П.1.11). Хоча студенти справлялися з виконанням начального плану, керівництво кафедри спеціальної педагогіки висунуло пропозицію, щоб вони вивчали предмети зі своєї спеціальності в обсязі не меншому, ніж студенти інших факультетів. Отже, крім загальних предметів, наші студенти вивчали в

повному обсязі і спеціальні предмети. Все це перенавантажувало їх, а тому для нормальної роботи працівників кафедри і повноцінної підготовки студентів до спеціальності педагога-дефектолога було запропоновано продовжити термін навчання до п'яти років [359; 1-14].

У 1950/1951 н.р. році НДІ дефектології налічував три аспіранти зі спеціальностей - сурдопедагогіка, тифлопедагогіка та олігофренопедагогіка. А також надіслав до друкарні два підручники для спеціальних шкіл під назвами «Збірник з досвіду роботи спеціальних шкіл» та «На допомогу батькам дітей з розладами мови». [129; 4,8].

Цього ж року НДІ дефектології, як і в минулі роки, брав участь у «Педагогічних читаннях», які відбувалися з 3 по 7 грудня 1950 року в усіх районах Української РСР. Наказом Міністерства освіти УРСР «Про проведення серпневих районних та міських нарад учителів шкіл Української РСР у 1951 році» від 28 липня 1951 року № 845 з метою підбиття підсумків роботи шкіл Української РСР за 1950-1951 навчальний рік та накреслення заходів щодо поліпшення їх роботи в наступному 1951-1952 навчальному році в період з 25 по 30 серпня 1951 року було проведено чотириденні районні й міські наради вчителів початкових, семирічних і середніх шкіл, шкіл робітничої і сільської молоді та спеціальних шкіл, старших піонервожатих, керівників фізичної підготовки, директорів і завідувачів шкіл. У порядку денному серпневих районних та міських нарад учителів розглядалися підсумки роботи шкіл району (міста) за 1950-1951 навчальний рік та заходи до поліпшення їх роботи в наступному 1951-1952 навчальному році, стан ідейно-виховної роботи в школах району (міста), стан виконання постанови ЦК КП(б)У від 22 травня 1951 року «Про стан і заходи по завершенню ліквідації неписьменності і малописьменності серед дорослого населення Української РСР». На секційній роботі, яка тривала два дні, орієнтовно рекомендувалося опрацювати аналіз навчально-виховної роботи (по-класно, по-предметно) за 1950-1951 навчальний рік та заходи до її поліпшення у 1951-1952 навчальному році, доповіді з досвіду класної і позакласної роботи кращих учителів, які досягли значних успіхів у своїй роботі

з учнями, аналіз навчальних планів, програм і підручників на 1951-1952 навчальний рік. Управління Міністерства освіти УРСР разом з директорами Н/Д інститутів педагогіки, психології і дефектології виділило до 5 серпня 1951 року інспекторів Управління шкіл та наукових працівників названих інститутів, яких відрядили на серпневі наради [127; 209-214].

Оскільки наради учителів проводилися як у серпні, так і в січні, то наказом Міністерства освіти УРСР від 15 грудня 1951 року №1187 «Про проведення січневих районних та міських нарад учителів шкіл Української РСР у 1952 році» завідувачі обласних відділів народної освіти мали підготувати і провести з 4 по 7 січня 1952 року чотириденні районні й міські наради вчителів початкових, семирічних і середніх шкіл, шкіл робітничої і сільської молоді та спеціальних шкіл, старших піонервожатих, керівників фізичної підготовки, директорів і завідувачів шкіл, працівників дитячих будинків з метою підбиття підсумків роботи шкіл Української РСР за I півріччя 1951/1952 н.р. та накреслення заходів до поліпшення їх роботи в II півріччі [128; 92-95].

У зв'язку з тим, що не вистачало відповідних кваліфікованих кадрів для забезпечення ними спеціальних шкіл та логопедичних пунктів, наказом Міністерства освіти від 7 червня 1950 року № 580 «Про організацію місячних курсів перепідготовки учителів-дефектологів спеціальних шкіл Української РСР» у м. Києві з 20 червня 1951 року організовано місячні республіканські курси перепідготовки учителів-дефектологів спеціальних шкіл Української РСР та логопедів для логопедичних пунктів і допоміжних шкіл УРСР на 100 осіб. Завідувачі обласних (Київського міського) відділів народної освіти виділили на курси кращих досвідчених учителів масових шкіл та вчителів спеціальних шкіл, які потребували підвищення своєї фахової кваліфікації. Директор НДІ дефектології М.М.Грищенко забезпечив курси кваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами та до 10 червня 1951 року забезпечив курси навчальними програмами [126; 48]. Згідно з наказом №379 Міністерства освіти Української РСР від 22 травня 1952 року «Про організацію місячних республіканських курсів підвищення кваліфікації завучів та вчителів

спеціальних шкіл Української РСР», з метою підвищення кваліфікації завучів і вчителів спеціальних шкіл УРСР у м. Львові з 15 червня 1952 року було проведено місячні республіканські курси підвищення кваліфікації завучів та вчителів спеціальних шкіл у кількості 200 осіб. Директор Науково-дослідного інституту дефектології забезпечив курси викладачами спеціальних дисциплін. Після закінчення курсів, слухачам видавали відповідні довідки [132; 253-254; 20].

Згідно зі звітом засідання Вченої Ради Науково-дослідного інституту дефектології, що проходив у 1954 році, наукові співробітники НДІ дефектології були відряджені до Кримської області для надання практичної допомоги вчителям спеціальних шкіл. До складу науковців, що взяли участь у відрядженні, входили завідувач відділом тифлопедагогіки А.С.Ганджій, науковий співробітник відділу сурдопедагогіки М.Д.Романенко та співробітник відділу олігофренопедагогіки Р.А.Файнгольд. Для вчителів спеціальних шкіл було прочитано 13 лекцій зі спеціальної педагогіки, надано 69 консультацій з питань навчально-виховної роботи медико-педагогічної комісії та 17 консультацій керівникам спеціальних шкіл [20].

Наказом Міністерства освіти від 5 лютого 1955 року № 36 «Про організацію семінару підвищення кваліфікації директорів спеціальних шкіл» директору Центрального інституту підвищення кваліфікації керівних працівників народної освіти А.Д.Бондарю з метою підвищення кваліфікації директорів спеціальних шкіл з 1 по 30 березня 1955 року було наказано провести семінари директорів шкіл-інтернатів для розумово відсталих дітей з порушеннями мовлення (з 1 по 10 березня), директорів шкіл-інтернатів для глухонімих і туговухих дітей (з 11 по 20 березня), директорів шкіл-інтернатів для сліпих і слабозорих дітей (з 21 по 30 березня). У зв'язку з проведенням семінарів для директорів спеціальних шкіл було знято з плану перепідготовки керівних кадрів дві групи завідувачів райвно в кількості 60 осіб [145; 88].

Цього ж року наказом Міністерства освіти РСР №142 від 16 квітня був проведений семінар для голів медико-педагогічних комісій. З метою

поліпшення роботи обласних (міських) медико-педагогічних комісій з відбору дітей з фізичними вадами у спеціальні школи-інтернати директору Центрального інституту підвищення кваліфікації керівних працівників народної освіти А.Д.Бондарю було наказано з 25 по 29 квітня 1955 року провести семінар для голів медико-педагогічних комісій – інспекторів шкіл облВНО. Управління шкіл Міністерства освіти УРСР мало підготувати навчальні плани семінару [146; 28].

Таким чином, на знову відкритому дефектологічному факультеті Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького спочатку відбувалася підготовка лише олігофренопедагогів, сурдопедагогів та тифлопедагогів шляхом залучення наукових співробітників Науково-дослідного інституту дефектології, які читали лекції з фахових дисциплін: спеціальної педагогіки та логопедії. Підготовки логопедів, як окремих спеціалістів, не відбувалося. Предмет «Логопедія» читався лише як спеціально-педагогічна дисципліна для підготовки дефектологів співробітниками НДІ дефектології або спеціально запрошеним лектором з м. Москви.

У перші навчальні роки дефектологічний факультет відчував нестачу дидактичних матеріалів, спеціальної літератури, достатньої кількості аудиторій і викладачів, навчальні плани були перенавантажені дисциплінами як спеціальними, так і загальними. Та незважаючи на це, перший випуск студентів становив аж 47 осіб, і в подальшому кількість випускників лише збільшувалася, професія спеціального педагога була потрібною і набувала популярності серед абітурієнтів.

Існуюча в Українській РСР мережа спеціальних шкіл не забезпечувала повного охоплення навчанням усіх дітей згаданих категорій. Щоб забезпечити учителями спеціальні школи для дітей з розладами слуху, зору, мовлення і розумового розвитку, які мали відкритися у 1950 році, проводилися курси перепідготовки вчителів-дефектологів, логопедів для логопедичних пунктів і допоміжних шкіл УРСР, конференції. Науково-дослідний інститут дефектології готував навчальні плани і програми та забезпечував курси відповідною

лектурою. Разом з тим наукові співробітники Інституту дефектології для надання практичної допомоги вчителям спеціальних шкіл побували у відрядженнях по всій Україні. Окрім учителів спеціальних шкіл, участь у конференціях брали наукові працівники Науково-дослідного інституту дефектології Академії педагогічних наук РРФСР та наукові співробітники Науково-дослідних інститутів психології та педагогіки Міністерства освіти УРСР.

1.2. Організація підготовки вчителів – логопедів у вищих навчальних закладах

Протягом 1951/1952 навчального року кафедра спеціальної педагогіки продовжувала розробку проблем сурдопедагогіки, тифлопедагогіки та олігофренопедагогіки, було здійснено доповнення до діючих програм загальної патології, основ невропатології, психопатології, психології сліпих, психології глухонімої дитини. Велика увага надавалася спеціальності сурдопедагогіка, а особливо курсу «Техніка мовлення». З метою обміну досвідом кафедра спеціальної педагогіки організувала конференцію, запросивши для участі в ній представників спеціальних шкіл не тільки м.Києва, а й периферії. Конференція тривала два дні і в ній взяло участь більше 100 осіб. [133; 14-16].

У кінці першого півріччя на кафедрі, вперше за всю історію її існування, було прикріплено аспіранта М.Д. Ярмаченко, який писав роботу з сурдопедагогіки. Його керівником призначили доцента А.М. Гольдберг.

Кафедра також приділяла велику увагу питанням методики проведення практичних занять, особливо тих, які пов'язувалися з набуттям умінь і навичок, необхідних для педагога-дефектолога. Практичні заняття з психопатології, логопедії проводилися на конкретних дітях у природному оточенні школи [389; 1-13].

Рада Міністрів СРСР Постановою від 27 грудня 1951 № 535 та Постановою від 15 січня 1952 № 68 «Про заходи по боротьбі з глухотою і глухонімотою та поліпшення обслуговування глухонімих і глухих» зобов'язала Міністерство

охорони здоров'я СРСР організувати в 1951/1952 роках сурдологопедичні кабінети для лікування дорослих і дітей при поліклініках і лікарнях, організувати групи в яслах і будинках дитини для дітей з порушеннями слуху і мовлення на 500 місць у містах Української РСР, організувати в Науково-дослідному інституті отоларингології у м. Харкові спеціальне сурдологопедичне відділення для вивчення питань профілактики і лікування глухоти, а Міністерство освіти Української УРСР зобов'язало збільшити, починаючи з 1952 року, прийом студентів на дефектологічний відділ КДПІ імені О.М. Горького до 75 осіб і забезпечувати направлення сурдологопедів для роботи в сурдологопедичних кабінетах. У свою чергу управління кадрів Міністерства освіти УРСР мало направляти щороку по два сурдологопеди з числа випускників дефектологічного відділу Київського педагогічного інституту для відправлення їх на роботу в сурдологопедичні кабінети Міністерства охорони здоров'я УРСР [125; 19].

Відповідно до затвердженого Міністерством вищої освіти УРСР плану набору студентів на дефектологічний факультет у 1952/1953 навчальному році на стаціонар набирали 75 осіб, на заочну форму навчання - 50 осіб. За станом на перше вересня 1952 року, на заочній формі навчання мовно-літературної спеціальності навчалось 66 студентів, а на природничо-географічній спеціальності - 40 студентів. На денній формі навчання на обох спеціальностях навчалось 183 студенти [362; 5].

Протягом року працював науковий гурток, до складу якого входило 17 учасників, котрі активно працювали над науковими темами. Керував науковим гуртком завідувач кафедри спеціальної педагогіки С.А. Літвінов.

Розроблені наукові роботи кафедри, в переважній більшості, стосувалися педагогічної роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку і нервовими розладами. Професор М.М.Перельмутер працював над роботою «Нариси психопатології дитячого віку», О.М.Смалюга - «Наочність на уроках арифметики в другому класі допоміжної школи», Р.Г.Краєвський - «Слухова

робота в школах для дітей з порушеним слухом», М.Д.Ярмаченко - «Розвиток зв'язного мовлення в учнів молодших класів шкіл для глухонімих» [363; 12].

У 1952 році Н/Д інститути педагогіки, психології і дефектології перевели на вул. Паньковську, 2 – не вистачало приміщення для цих інститутів.

Згідно з п'ятирічним планом розвитку СРСР на 1951-1955 роки та наказом Міністерства освіти Української РСР від 17 березня 1952 року № 164 НДІ дефектології повинен був підготувати до 15 квітня 1952 року навчальні плани і програми для місячних курсів підвищення кваліфікації сурдопедагогів, а також підготувати до друку та видати протягом 1953 року збірник на допомогу вчителям спеціальних шкіл [131; 90-92].

На 1952/1953 рік Науково-дослідний інститут дефектології займався опрацюванням питань історії та теорії навчання і виховання у спеціальних школах, вивчав дидактичні основи навчально-виховної роботи в спеціальних школах, узагальнював, поширював та вивчав передовий досвід роботи спеціальних шкіл та кращих педагогів-дефектологів УРСР. У березні-квітні разом зі спеціальними школами Сталінської (Донецької) та Ворошиловградської (Луганської) областей УРСР провів наукову нараду з питань піднесення якості навчальної роботи та комуністичного виховання учнів спеціальних шкіл [130; 247, 256].

З 1952/1953 навчального року НДІ дефектології знаходився у приміщенні школи №35 і прийняв на навчання лише одного аспіранта зі спеціальності «Сурдопедагогіка» [134; 63].

За планом науково-дослідної роботи складеного, виходячи з праць Й.В.Сталіна «Марксизм і питання мовознавства», «Економічні проблеми соціалізму в СРСР», директив XIX з'їзду партії з п'ятирічного плану розвитку СРСР на 1951-1955-і роки та Постанови Комуністичної партії Радянського Союзу про школу в ідеологічних питаннях, співробітники Н/Д інституту дефектології працювали у 1953 році (план затверджено від 5 березня 1953 року) над такими темами:

- А.С.Ганджій – Позакласна робота в школі-інтернаті для сліпих дітей;

- В.П.Любченко – Підручник з української мови для другого класу допоміжної школи. Програма з української мови для допоміжної школи. Вивчення початкових відомостей граматики в молодших класах допоміжної школи;

- І.Й.Кацовська – Використання залишків слуху для навчання виразності вимови учнів молодших класів шкіл глухонімих;

- А.С.Винокур – Збірник «З досвіду позакласної та позашкільної роботи в спеціальних школах»;

- Л.О.Філіппова – Керівництво завучем навчально-виховною роботою в допоміжній школі та контроль за нею. Програма з російської мови для допоміжних шкіл з українською мовою навчання;

- Р.А.Файнгольд – Розвиток елементарних узагальнень в учнів першого класу допоміжної школи;

- І.Г.Єременко – Виховання правдивості в учнів молодших класів допоміжної школи;

- В.І.Гергель – Використання звукозапису в навчальному процесі в школах незрячих;

- Д.О.Зелінський – Збірник «З досвіду організації політехнічного навчання в спеціальних школах»;

- Р.А.Фрідлянд – Методика вивчення речення в третього класі школи глухонімих;

- Н.І.Правідна – Викладання арифметики в школі сліпих і політехнічне навчання;

- П.Г.Гуслистый – Картинний словник для шкіл глухонімих. Наочність у розв'язанні арифметичних задач у школі глухонімих;

- М.М.Грищенко – Нариси з історії спеціальних шкіл. Читанка для третього класу допоміжної школи. Програма з російської та української мов для допоміжних шкіл [134; 187-192].

Всі теми були актуальними на той час, але все ж Міністерство освіти висловило побажання включити до плану науково-дослідної роботи тему та

програму для шкіл «неговорячих» дітей, тобто дітей-алаліків. У свою чергу доцент Р.Г.Краєвський запропонував включити до плану теми, присвячені методичним розробкам для роботи з «неговорячими» дітьми та тему методи дошкільного виховання дітей глухонімих і сліпих [134; 187-192].

Нарешті, значної актуальності набувають теми для дітей з порушеннями мовлення, що позитивно позначилося на підготовці логопедичної літератури.

29 жовтня 1953 року Міністерство освіти повідомило, що в плані заходів Міністерства освіти з відзначення історичної дати 300-річчя возз'єднання українського народу з російським народом, передбачено проведення наукової сесії у галузі педагогічних наук. У сесії брали участь Н/Д інститути педагогіки, психології та дефектології, а також кафедри педагогіки, психології та інших методик педагогічних вузів України. Працювали секції: педагогіки, психології та дефектології, а також методик викладання окремих дисциплін у середній школі. Завданням сесії було показати досягнення у розвитку педагогічної науки на Україні [137; 216].

За проектом Постанови Ради Міністрів СРСР у 1953 році у м. Москва «Про створення Академії педагогічних наук УРСР», Раді Міністрів УРСР було дозволено організувати на базі існуючих в Українській РСР республіканських науково-дослідних педагогічних закладів Академію педагогічних наук УРСР і передбачити в структурі Академії педагогічних наук УРСР Науково-дослідний інститут теорії і історії педагогіки, методів навчання, психології, Науково-дослідний інститут дефектології, державну педагогічну бібліотеку, державний педагогічний музей та видавництво [136; 83].

Міністерство культури СРСР, начальник головного правління вищої освіти від 27 квітня 1953 року №ПФ11-02/365 повідомив заступнику Міністра освіти УРСР А.Н.Руську від 20 квітня 1953 року №3-08, що головне управління вищої освіти СРСР не заперечує проти зменшення прийому зі спеціальності «Спеціальна педагогіка» Київського педагогічного інституту на 25 осіб і відповідного збільшення прийому зі спеціальності «Історія» цього ж Інституту.

За станом на початок 1953/1954 року на дефектологічному заочному відділенні навчалось 144 студенти, адже набір становив по 25 осіб на обидві спеціальності заочної форми навчання. На стаціонарні навчалось 403 студенти, їх набір на перший курс становив 75 осіб [364; 61-62].

Кафедра спеціальної педагогіки в 1953/1954 навчальному році в своєму складі мала кабінет спеціальної педагогіки, який охоплював у своїй праці основні науки дефектології: сурдопедагогіку, олігофренопедагогіку, логопедію, а також допоміжні науки – психопатію і невропатію. Кабінет мав спеціальну літературу з дефектології, хоча і в недостатній кількості, оскільки контингент студентів дефектологічного відділу значно збільшився. За минулий навчальний рік викладання практичних занять поліпшилося, особлива увага приділялася логопедії. За навчальним планом стаціонару на логопедію відводилося 78 годин, з них – 40 лекційних та 38 годин на практичні і лабораторні заняття, а у дев'ятому семестрі студенти здавали іспит зі спеціальності. На заочному відділенні за навчальним планом логопедія налічувала всього 32 години, які були лекційними, і в дев'ятому семестрі студенти здавали іспит зі спеціальності та отримували кваліфікацію – учитель природознавства в середній та спеціальній школі (див. таблиця Р.1.12) [365; 1].

Тож, порівнюючи 1953/1954 н.р. з попередніми роками, можна зробити висновок, що спеціальній освіті з боку Міністерства освіти не приділялося належної уваги, адже спочатку був зменшений набір на заочну форму навчання деффаку, а в навчальних планах зменшено години на логопедію – з 91 годин до 78.

План роботи Науково-дослідного інституту дефектології на 1954 рік було складено з врахуванням нових завдань радянської школи, що впливали з рішень XIX з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу, V сесії Верховної Ради СРСР і Вересневого Пленуму ЦК КПРС про сільське господарство. Як і раніше, робота НДІ дефектології спрямовувалася на розробку питань удосконалення методів навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Протягом 1954 року НДІ дефектології передбачав

публікацію одинадцяти робіт літератури на допомогу вчителям та педагогічним інститутам, це «Позакласна і позашкільна робота в школі-інтернаті для сліпих дітей» (автор А.С.Ганджій), «Елементи політехнізації у викладанні арифметики в молодших класах шкіл для незрячих дітей» (Н.І.Правдіна), «Виховання правдивості в учнів допоміжної школи» (І.Г.Єременко), «Збірник з досвіду роботи шкіл глухонімих» (П.Г.Гуслиций), «Збірник з досвіду роботи шкіл сліпих» (М.М.Грищенко), «Збірник з досвіду роботи допоміжних шкіл» (І.Г.Єременко), «Перекази в молодших класах школи глухонімих» (Р.А.Фрідлянд), «Повторення на уроках історії СРСР в IV класі школи для глухонімих» (Д.О.Зелінський), «Робота над розвитком письмової мови учнів у III-IV класах допоміжної школи» (В.П.Любченко), «Розвиток елементарних узагальнень в учнів і класу допоміжної школи» (Р.А.Файнгольд), «Картинний словник для учнів молодших класів шкіл для глухонімих дітей» (П.Г.Гуслиций).

Співробітниками НДІ спільно зі співробітниками Інституту дефектології АПН РРФСР було проведено наукове засідання з питань проблеми навчання мови глухонімих дітей, у березні 1954 року - засідання за участю вчителів спеціальних шкіл, присвячене обговоренню наукових робіт, що були виконані НДІ дефектології УРСР за планом 1953 року, та наукове засідання спільно з Інститутом дефектології АПН РРФСР з питань поліпшення логопедичної роботи в червні 1954 року [140; 48-59].

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР №451 від 30 вересня 1954 року НДІ дефектології до 15 жовтня розіслав і склав школам для глухонімих дітей методичного листа щодо проходження програми V-VII класів загальноосвітніх шкіл у IX-XII класах школи глухонімих [138; 128, 130].

Кожного року в січні і серпні проходили «Педагогічні читання», на які запрошувалися вчителі, вихователі, піонервожаті, бібліотекарі, директори шкіл та дитячих будинків, а також їх заступники. Всі науково-дослідні інститути, в тому числі Інститут дефектології, визначали наукових працівників, для відрядження їх на дані читання. НДІ дефектології згідно з наказом Міністерства

освіти УРСР від 4 грудня 1954 року №531 мав до 15 грудня 1954 року визначити працівників для відрядження на «Педагогічні читання», що проходили 4-7 січня 1955 року і на яких обговорювались питання про виконання в школах району закону про загальне навчання дітей шкільного віку та стан і заходи поліпшення викладання і успішності учнів шкіл району з математики та мов [139; 8].

Відповідно до постанови Ради Міністрів Української РСР від 1954 року приміщення, звільнені Київською спеціальною школою-інтернатом, передали Міністерству освіти УРСР для розміщення в них Українського науково-дослідного інституту педагогіки та Науково-дослідних інститутів психології і дефектології. Науково-дослідним установам Міністерства освіти УРСР зобов'язали звільнити в липні 1954 року шкільні приміщення, що їх вони займали (Український науково-дослідний інститут педагогіки та Науково-дослідний інститут психології – по вул. Леніна №10, НДІ дефектології – по вул. Жаданівського №1) для використання цих приміщень за призначенням. Приміщення школи-інтернату по вул. Артема №55 передали Міністерству освіти УРСР для розміщення в ньому Українського НДІ дефектології та НДІ психології і педагогіки [141; 48-49].

Відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР від 2 листопада 1954 року №1740 Міністерство освіти розробило і подало на Раді Міністрів УРСР пропозиції про зміни структури і скорочення штатів центрального апарату відділів народної освіти і центральних установ. Секретареві ЦК КП України І.Д.Назаренку наказом №10/162 від 15 грудня 1954 року Міністерства освіти було запропоновано об'єднати Науково-дослідний інститут педагогіки з Науково-дослідним інститутом дефектології [142; 264-265].

У зв'язку з даною пропозицією наказом Міністерства освіти УРСР від 21 січня 1955 року № 22 на виконання Постанови Ради Міністрів Української РСР від 4 січня 1955 року № 47, на додаток до наказу Міністерства освіти УРСР від 14 січня 1955 року № 16 у зв'язку з об'єднанням Н/Д інституту педагогіки та Н/Д інституту дефектології УРСР, було наказано перевести з 20 січня 1955 року зі складу ліквідованого Науково-дослідного інституту дефектології на роботу

до НДІ педагогіки таких співробітників, як М.М.Грищенко – на посаду першого заступника директора Інституту педагогіки УРСР, П.Г.Гуслистого, І.Й.Кацовську, А.С.Винокур, Д.О.Зелинського, М.Д.Романенко, Р.А.Фрідлянд, В.П.Любченка, М.Н.Хоружу, Л.О.Філіпову, А.С.Ганджій. Решту співробітників звільнили. Двох аспірантів, які навчалися в НДІ дефектології, перевели до складу аспірантів Н/Д інституту педагогіки УРСР [144; 65-66].

Для раціональнішого використання приміщення №10 по вул. Леніна в м. Києві для роботи Науково-дослідних інститутів педагогіки та психології наказом Міністерства освіти УРСР від 28 липня 1955 року № 298 «Про розподіл приміщення в будинку №10 по вул. Леніна в м. Києві між Науково-дослідними інститутами педагогіки і психології» НДІ психології розмістили на п'ятому поверсі, НДІ педагогіки – на третьому, четвертому та другому поверхах у тридцяти шести кімнатах. На другому поверсі знаходився відділ спеціальної педагогіки, керівником якого призначили І.Г.Єременко, та відділ логопедії, завідуючою якого була І.Й.Кацовська, і кабінет акустики [148; 237, 239].

За планом науково-дослідної роботи відділ спеціальної педагогіки у 1955 році свою роботу спрямував на підвищення виховного, освітнього і корекційного значення спеціальних шкіл. Тематика наукової роботи відділу стосувалася досліджень найефективніших методів навчання учнів спецшкіл. Відділ логопедії працював над темами: «Заходи з усунення заїкання учнів в умовах навчання в школі» – дослідники старший науковий співробітник І.Й.Кацовська та молодший науковий співробітник А.С.Винокур; «Роботу вчителя з виправлення недоліків мови в учнів першого класу допоміжної школи» виконувала старший науковий співробітник М.Н.Хоружа [149; 207].

Кафедра спеціальної педагогіки КДПШ імені О.М.Горького протягом 1954/1955 начального року працювала в складі 7 осіб і у своїй роботі викладачі поліпшували знання студентів та їх ідейно-політичне виховання, прищеплювали навички роботи з дітьми глухими, сліпими, допоміжної школи та дітьми-алаліками. На стаціонарі навчалася у загальній кількості 218 студентів, за новим планом набору на перший курс зарахували 50 студентів. На

заочному відділенні навчалось 166 студентів, за планом набору на заочні відділи, встановленим Міністерством освіти УРСР, відділення спеціальної педагогіки зарахувало на перший курс 27 студентів [143; 3, 29, 43].

Кабінет спеціальної педагогіки у 1954/1955 році був забезпечений усіма основними наочними приладами, але йому не вистачало підручників для спеціальних шкіл. У зв'язку з цим кафедра відчувала труднощі у викладанні спеціальних предметів. Та все ж кабінет організував невелику виставку нової літератури з дефектології. У грудні 1954 року на кафедрі захистив дисертацію її перший аспірант М.Д.Ярмаченко.

Предмет «Логопедія» на стаціонарі викладався на IV курсі і протягом року на нього відводилося 66 годин, з них - 40 лекційних, 26 практичних та семінарських занять, у кінці курсу студенти здавали залік та екзамен. Викладав даний предмет викладач кафедри спеціальної педагогіки Р.Г.Краєвський (див. таблиця С.1.13) [143; 3, 29, 43].

Відзначаючи позитивні сторони нового навчального плану в частині загальної кількості годин на спеціальні дисципліни, кафедра вважала за доцільне внести деякі зміни у навчальні години. Членами кафедри було запропоновано збільшити години на курси «Загальної і спеціальної педагогіки» на 64 години, а всього на ці курси відвести 210 годин, як це було у старому навчальному плані, за рахунок курсу «Зарубіжної літератури». Курс «Патологія слуху, мови і психопатологія», що нараховував 102 години, розбити на два окремі курси: курс «Анатомія, фізіологія і патологія слуху й мови» – 34 години і курс – «Психопатологія» – 68 годин, зменшивши кількість екзаменів з курсу «Зарубіжна література», а вивчення курсу «Логопедія» розпочати на другому курсі і закінчити у п'ятому семестрі. Ці зміни були викликані необхідністю підготовки студентів до педагогічної практики. Студенти третього курсу повинні були вміти виправляти недоліки вимови під час практики у шостому семестрі, а ці знання надавалися лише з курсу логопедія [368; 1]. Незважаючи на позитивні зміни нового навчального плану, спостерігалися і деякі недоліки.

Так, курс «Логопедія» зменшили на 12 годин, що негативно позначалося на підготовці студентів-логопедів.

Усі предмети з циклу «Дефектологія» протягом 1954/1955 навчального року було вчитано повністю. Трудність щодо програм з дефектологічних дисциплін у навчальному році дещо зменшилася, адже кафедра одержала проекти нових програм від кафедри олігофренопедагогіки Московського педінституту. Протягом 1954/1955 навчального року кафедра спеціальної педагогіки продовжувала удосконалювати робочі плани з логопедії та сурдопедагогіки і уважно слідувала за проведенням практичних занять, особливо з логопедії. При школах №155 та №57 було організовано заняття з логопедії безпосередньо з дітьми, які проводив Р.Г.Краєвський. Науковець вказав на потребу збільшити увагу до таких занять, адже вони забезпечували позитивні результати при педагогічній практиці студентів.

У 1954/1955 н.р. на кафедрі спеціальної педагогіки продовжував працювати студентський науковий гурток. У ньому брало участь 34 студенти педагогічного факультету в основному третіх курсів, які в свою чергу опрацьовували питання з сурдопедагогіки, олігофренопедагогіки та логопедії. Особлива увага приділялася практичним дослідженням студентів у школі. Всього протягом року провели вісім засідань, на яких учасники зачитали одинадцять доповідей [367; 1-20].

Підготовка логопедів здійснювалася також і завдяки курсам підготовки і перепідготовки, адже на дефектологічному факультеті викладався лише предмет «Логопедія», спочатку – на четвертому, а пізніше – на третьому курсі, в зв'язку з тим, що студенти проходили педагогічну практику і повинні були володіти практикою виправлення недоліків вимови у дітей спеціальних шкіл.

З метою підвищення кваліфікації працівників спеціальних шкіл Міністерство освіти від 19 травня 1955 року наказом №187 «Про організацію місячних курсів підвищення кваліфікації працівників спеціальних шкіл і завідуючих логопедичними пунктами» з 1 червня по 10 липня 1955 року організувало курси підвищення кваліфікації у м. Києві для логопедів

допоміжних шкіл і завідуючих логопедичними пунктами в кількості 100 осіб; у м. Харкові - з 1 липня по 10 серпня для викладачів праці спеціальних шкіл у кількості 100 осіб. Директор Н/Д інституту педагогіки С.Х.Чавдаров та директор Київського педінституту І.Д.Золотоверхий забезпечили курси викладачами спеціальних дисциплін [147; 138-139].

Згідно з планом заходів з підготовки до 40-ї річниці Жовтневого перевороту 1917 року, Н/Д інститут педагогіки за наказом від 4 липня 1957 року №10/71 «Про республіканські педагогічні читання 1957 року» провів з 24 по 29 червня 1957 року республіканські «Педагогічні читання» у містах Львові та Харкові. Педагогічні читання у м. Львові відбувалися за програмою, складеною працівниками Науково-дослідного інституту педагогіки та затвердженою Міністерством освіти УРСР. На читаннях працювало шість секцій, серед них – секція спеціальної педагогіки, керівником якої був П.Г.Гусликий, та секція логопедії, якою керувала І.Й.Кацовська. У читаннях взяли участь 300 учителів. У м. Харкові педагогічні читання відбулися за планом, накресленим працівниками Н/Д інституту педагогіки. Діяльність секцій, що працювали, була присвячена політехнічному та математичному напрямкам у навчанні [154; 3-4; 392; 1-4].

Окрім Міністерства освіти, проблемі логопедичної допомоги населенню України приділяло увагу і Міністерство охорони здоров'я України. У зв'язку з тим, що у м. Одеса працювало лише три логопеди, до яких були прикріплені 86 шкіл, три логопеди при спеціальній школі та два – при психоневрологічному диспансері; не отримували логопедичної допомоги майже всі дитячі садки, хоча кількість дітей з порушеннями мовлення кожного року зростала, Одеський психоневрологічний диспансер для покращення логопедичної допомоги дітям запропонував забезпечити дитячі садки вихователями, які були б ознайомлені з логопедичною роботою та протягом перебування дитини в садочку надавали дітям логопедичну допомогу. Також було запропоновано організувати тримісячні логопедичні курси для вихователів дитячих садків – по одному вихователю на дитсадок. До кінця квітня місяця кабінет мав випустити

шістнадцять вихователів, які були направлені до шістнадцяти дитсадків. З вихователями заняття проходили по дві години в день протягом трьох місяців без відриву від виробництва. Навчання останніх за планом мало відбуватися під наглядом логопедів та лікарів диспансеру. Крім того, із чотирьох районів Одеської області на навчання були направлені медсестри, які протягом двох місяців по шість годин у день вивчали логопедичну допомогу дітям при психоневрологічному диспансері. У зв'язку з нагальною потребою у логопедичних кадрах дані курси й надалі продовжували свою роботу як при підготовці вихователів, так і стосовно медичного персоналу районів [84].

У 1955/1956 навчальному році Педінститут імені О.М.Горького перейшов на нові навчальні плани, незважаючи на перенавантаження навчальними заняттями студентів другого курсу дефектологічного відділу. Протягом року члени кафедри брали активну участь у різних заходах КДПІ імені О.М.Горького, запрошувалися на наукову нараду до Науково-дослідного інституту дефектології Академії педагогічних наук РРФСР та до Харківського педінституту для обміну досвідом для здобуття знань щодо підготовки спеціальних кадрів з дошкільного виховання [369; 20-21].

Наказ Міністерства освіти Української РСР від 6 липня 1956 року № 299 «Про додаткові заходи з впровадження підготовки учительських кадрів у педагогічних навчальних закладах» скасовував затверджений раніше план набору студентів на стаціонарні відділи педагогічних інститутів на 1956 рік і затвердив новий план набору студентів до педінститутів на 1956 рік. Дефектологічний відділ продовжував набирати на денну форму навчання 50 студентів [371; 21].

Директор Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького М.М.Підтиченко звернувся (наказ №1080 від 7 вересня 1956 року) до заступника Міністра освіти О.М.Руська з проханням виділити зі складу кафедри спеціальної педагогіки кафедру дефектології без зміни затвердженого штатного розпису.

З відкриттям у Київському педінституті імені О.М. Горького спеціальності підготовки учителів I-IV класів, а також спеціальності підготовки вихователів шкіл-інтернатів на кафедрі спеціальної педагогіки відкрилася велика кількість різноманітних кваліфікацій і кафедра по-суті перестала відгравати роль єдиного науково-дослідного центру. Наукові проблеми, які розробляли спеціалісти кафедри спеціальної педагогіки, з нового навчального року значно зросли, що в свою чергу потребувало великої зосередженості та гнучкості як у роботі над ними, так і в контролі за їх виконання [373; 42, 45-46].

Навчальне навантаження кафедри спеціальної педагогіки протягом навчального року складало 1200 годин. І з кожним роком їх кількість зростала в зв'язку з відкриттям спеціальності підготовки учителів I-IV класів. На основі цього дирекція інституту прохала дозволу на розподіл кафедри спеціальної педагогіки на дві кафедри: кафедру дефектології і кафедру педагогіки молодшого шкільного та дошкільного віку.

Відокремлення кафедри дефектології давало можливість по-справжньому зайнятися питаннями навчально-наукової роботи дефектологічного відділу, а кафедрі молодшого шкільного та дошкільного віку – питаннями роботи дошкільного відділу і особливо відділу підготовки вчителів I-IV класів [373; 42, 45-46].

Але Міністерство освіти прохання директора педінституту не задовольнило і в складі кафедри продовжували працювати шкільний і дошкільний відділи.

Згідно з Постановою Ради Міністрів СРСР від 18 серпня 1956 року «Про міри підвищення якості підготовки учителів для загальноосвітніх шкіл», наказу Міністерства освіти Української РСР від 6 жовтня 1956 року № 451 «Про затвердження переліку і спеціальностей широкої кваліфікації педагогічних інститутів Української РСР», у додаток до наказу Міністерства освіти УРСР від 11 вересня 1956 року № 408 «Про заходи з підвищення підготовки вчителів для загальноосвітніх шкіл УРСР» в педагогічних інститутах УРСР було затверджено перелік факультетів і спеціальностей широкої кваліфікації, які

переводилися на п'ятирічний термін навчання. З 1956/1957 навчального року педагогічний факультет та дефектологічний відділ розпочинали випуск студентів зі спеціальностями «Дефектологія, українська мова і література (II-IV курси)» та «Дефектологія, біологія і хімія (I курс)», а з 1957/1958 навчального року - зі спеціальностями «Дефектологія, математика і фізика» [372; 62,65; 46].

У 1956 році, першому році нової п'ятирічки, значно зросли масштаби роботи зі здійснення завдань у галузі народної освіти, поставлених XIX з'їздом КПРС про введення в державі загальної середньої освіти і політехнічного навчання. Тематичний план роботи Н/Д інституту педагогіки УРСР на 1956 рік складався з розрахунком на якнайбільшу і всебічну допомогу школам у розв'язанні найважливіших завдань навчально-виховної роботи.

Відділ дефектології у 1965 році налічував у собі сектори тифлопедагогіки, сурдопедагогіки, логопедії та олігофренопедагогіки. Вся тематика наукової роботи відділу об'єднувалася навколо десяти проблем таких, як: «Мовний режим у школі-інтернаті для глухонімих дітей», «Позакласне читання в IV класі школи глухонімих», «Виховна роль учнівського колективу в школах для сліпих дітей», «Уроки читання в старших класах допоміжної школи», «Поурочні плани з граматики в VI класі допоміжної школи», «Розвиток самостійної мови учнів на уроках читання в I класі школи глухонімих», «Навчання і виховання аномальних дітей». Також були видані збірники під назвами «Навчально-виховна робота в спеціальних школах» і «Виправлення косноязычності в учнів молодших класів» (автори - завідувача відділом логопедії І.Й.Кацовська та молодший науковий співробітник В.С.Винокур); «Збірник з досвіду логопедичної допомоги» (підготовка І.Й.Кацовської) [151; 109,135].

Наказом Міністерства освіти УРСР від 2 жовтня 1956 року № 444 «Про складання проектів нових навчальних планів і програм для середньої школи Української РСР», а також в додаток до наказу Міністерства освіти УРСР від 28 грудня 1956 року №23, заступника директора Н/Д інституту педагогіки М.М.Грищенка та заступника директора Інституту психології Г.С.Костюка було зобов'язано до 1 грудня 1956 року силами наукових працівників науково-

дослідних інститутів скласти проекти нових навчальних програм для загальноосвітньої середньої та спеціальної шкіл [150; 2-5].

Крім відділу дефектології НДІ педагогіки, науковою роботою з виховання і навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку займався відділ спеціальної психології Н/Д інституту психології. У 1956 році НДІ психології працював над темами «Психологічні умови ефективного використання картин, як засобу розвитку мови учнів молодших класів», «Особливості оволодіння словниковим складом мови учнями II-IV класів шкіл глухонімих», «Психологічні умови ефективного застосування наочності на уроках читання в I-II класах шкіл сліпих» та «Психологія індивідуального підходу до дітей з дефектами вимови в процесі логопедичної роботи з ними» [152; 145-146].

Згідно з Постановою Ради Міністрів СРСР від 19 серпня 1956 року № 1166 «Про заходи підвищення якості підготовки учителів загальноосвітніх шкіл», що передбачала введення з 1 вересня 1956 року в педагогічних інститутах п'ятирічного терміну навчання, який забезпечував підготовку учителів широкої кваліфікації, на дефектологічному відділі готували спеціалістів: «Дефектолог, учитель початкової школи української мови і літератури в спеціальній школі». У зв'язку з переходом усіх курсів на нові навчальні плани обсяг нових дисциплін значно зростає, що змусило вносити зміни в персональний склад кафедр. Значні зміни сталися і в організації практики студентів. На спеціальності дефектологія ввели новий вид педпрактики «Перші дні дитини в школі» [374; 7].

У листі до заступника Міністра освіти Ф.Г.Овчаренко, директор КДПІ імені О.М.Горького М.М.Підтиченко повідомляв, що згідно з наказом МО УРСР від 6 жовтня 1956 року за №451 Київському педагогічному інституту було доручено у 1956/1957 навчальному році розпочати на першому курсі дефектологічного відділу підготовку учителів для спецшкіл за спеціальністю: «Дефектологія, біологія, хімія». Оскільки про це стало відомо лише у жовтні, перед Інститутом постала низка питань. Перший курс дефектологічного відділу був набраний за умови підготовки учителя української мови та літератури для

спецшкіл. Весь навчальний процес у першому семестрі на цьому курсі був побудований, виходячи з завдань підготовки учителя саме за таким профілем. Кафедра вважала за доцільне не перебудовувати навчання на першому курсі за новим профілем. Адже за останні п'ять років Інститут зробив три випуски для спеціальних шкіл з кваліфікацією викладача природознавства і хімії у спеціальній школі (1950 році – 28 осіб, 1951 році – 25 осіб, 1954 році – 22 особи). Слід підкреслити, що при розподілі випускників цієї спеціальності у 1954 році довелося зіткнутися з труднощами через відсутність вакантних місць.

Зважаючи на це, дирекція КДПІ імені О.М.Горького просила не змінювати спеціалізацію першого курсу дефектологічного відділу на викладачів природознавства та хімії, залишивши існуючу кваліфікацію: вчитель початкових класів середньої і спеціальної школи та викладач української мови та літератури в спеціальній школі, тобто спеціальність за якою велася підготовка [370; 52-53].

У 1957/1958 начальному році кафедра спеціальної педагогіки приділяла особливу увагу питанню удосконалення організації навчального процесу в зв'язку з переходом відділу спеціальної педагогіки на п'ятирічний термін навчання та переведенню відділу з 1957/1958 н.р. на новий навчальний план, за яким другою спеціальністю є учитель початкової школи. На нові навчальні плани були переведені перші, другі і треті курси. На третьому курсі потрібно було розпочати читання методик для підготовки студентів до проходження практики, яка в новому навчальному році збільшувалася до 18-20 тижнів.

Педагогічну практику студенти першого курсу в першому семестрі проходили в масовій школі як вчителі української мови та літератури і в спеціальній школі на посаді вчителя-дефектолога молодших класів. У другому семестрі студенти проходили практику протягом шести тижнів у старших класах спеціальної школи. Дана практика відрізнялася тим, що була першою виїзною практикою. Частина студентів проходили практику у м. Львові. Студенти третього курсу проходили практику в молодших класах спеціальної школи, а студенти четвертого курсу були на практиці в педагогічних училищах

міст Харкова, Львова і Дніпропетровська. Істотним недоліком у проведенні всіх видів практики стала відсутність затвердженої інструкції про проведення педагогічної практики на дошкільному і дефектологічному відділах [382; 1].

Для успішної роботи з другої спеціальності «Вчитель початкових класів» (див. таблиця Т.1.14) потрібна була література та обладнання для підготовки студентів. Це ж необхідне було для підготовки студентів зі спеціальності «Логопедія», яка вводилася згідно з розпорядженням Міністерства освіти УРСР від 3 січня 1958 року №08-8-2539 «Про підготовку логопедів» а дефектологічному відділі педагогічного факультету. Перший набір студентів зі спеціальності «Дефектологія. Олігофренопедагогіка і логопедія» відбувся 1957/1958 навчальному році в кількості 21 особи. Студенти отримували кваліфікацію: учитель спеціальної школи і логопед. Термін навчання тривав два з половиною роки (див. таблиця У.1.15) [382; 1]. Предмет логопедія налічував разом 90 годин, з яких - 66 лекційних та 24 практичні години. В кінці курсу студенти здавали залік та екзамен зі спеціальності. В навчальному плані спеціальності «Дефектологія, викладання у початкових класах загальноосвітньої школи» логопедія викладалася на третьому і четвертому курсах. На неї відводилося 84 години, з яких - 40 годин лекційних та 44 години лабораторних. У 7 семестрі студенти здавали залік, а у 8 – екзамен (див. таблиця Ф.1.16) [381; 1].

Кафедра у своєму складі об'єднувала всі дисципліни дефектологічного циклу, дошкільного, загально-педагогічного, методики викладання в початковій школі та самостійні дисципліни. Але загальним недоліком у організації лекційних і практичних занять було те, що значна частина спеціальних предметів на дефектологічному відділі забезпечувалася викладачами з погодинною оплатою, які організаційно мало пов'язувалися з кафедрою.

З нового навчального року було виділено приміщення для кімнати ручної праці. У кабінеті виготовляли дидактичний матеріал для проведення занять з мови і арифметики в молодших класах масової і спеціальної школи, логопедії [377; 1-12].

З метою поліпшення роботи кафедри педагогіки і психології Міністерство освіти УРСР зобов'язало директора педагогічного інституту (наказ №108-410 від 16 серпня 1958 року) доопрацювати навчальні програми з дефектології до 1 січня 1959 року [378; 29].

Заочна форма навчання кафедри спеціальної педагогіки також перебувала у пошуках нових шляхів покращення методичної роботи з заочниками. У 1957/1958 навчальному році вперше було проведено науково-методичну конференцію викладачів і студентів на дефектологічному відділі, де заслуховувалися доповіді кандидата педагогічних наук Р.Г.Краєвського «Логопедична робота, як складова частина корекційної роботи в допоміжній школі», професора М.М.Перельмутера «Склад учнів допоміжної школи та особливості їх розвитку», а також студентів дефектологічного відділу [375; 15].

На початку 50-х років ХХ століття основна увага приділяється темам з олігофренопедагогіки, тифлопедагогіки та сурдопедагогіки. З часом збільшується прийом студентів на перші курси денної і заочної форм навчання. З 1954/1955 навчальному році відділ спеціальної педагогіки, в минулому дефектологічний факультет, працює за новими навчальними планами. Згідно з ними, студенти переходять на п'ятирічний термін навчання. Послідовність викладання дисциплін поєднується з необхідністю підготовки студентів до педагогічної практики. Після закінчення КДПІ імені О.М.Горького випускники отримували широку кваліфікацію. Особлива увага надається викладанню предмету «Логопедія», адже з 1958 р. триває підготовка спеціалістів-логопедів. Удосконалюються навчальні програми з логопедії, а практичні заняття проводяться з дітьми, що давало можливість підготувати студентів до проходження педагогічної практики і роботи логопедами. Це, в свою чергу, було позитивним кроком, адже кількість дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку збільшувалася, логопедів готували недостатню кількість, з кожним роком на даний предмет зменшувалися кількість годин.

Висновки до першого розділу

Після закінчення Великої Вітчизняної Війни відбувається відновлення і розбудова зруйнованої за роки війни матеріальної бази, підготовка дефектологічних і, зокрема, логопедичних кадрів. Так, з 1944 року поновлює роботу Науково-дослідний інститут дефектології, пізніше Науково-дослідний інститут психології, а також розпочинається підготовка вчителів V-VII класів спеціальних шкіл на дефектологічному відділі Київського учительського інституту. З 1946 року підготовку спеціальних кадрів було перенесено на знову відкритий дефектологічний факультет Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького. Спочатку відбувалася підготовка лише олігофренопедагогів, сурдопедагогів та тифлопедагогів шляхом залучення наукових співробітників Науково-дослідного інституту дефектології, які читали лекції з фахових дисциплін: спеціальної педагогіки та логопедії. Підготовки логопедів, як окремих спеціалістів, не відбувалося. Предмет «Логопедія» читався лише як спеціально-педагогічна дисципліна для підготовки дефектологів і лише у 1949 році відбулися перші республіканські місячні курси з підготовки вчителів-логопедів. З 1952 року збільшується прийом студентів на перші курси денної форми навчання. У 1954/1955 навчальному році відділ спеціальної педагогіки, в минулому дефектологічний факультет, працює за новими навчальними планами з п'ятирічним терміном навчання, з підготовки спеціалістів широкого профілю.

Знаною і позитивною подією стає введення нової спеціальності «Дефектологія. Олігофренопедагогіка і логопедія». Тобто, підготовка логопедів відбувається за новими розширеними програмами, згідно з якими студенти отримували максимальну кількість інформації потрібної для роботи логопедом. А спеціальні заклади отримали можливість запрошувати кваліфікованих спеціалістів з дипломом учитель спеціальної школи і логопед.

У зв'язку з тим, що не всі працівники спеціальних закладів мали змогу навчатися на дефектологічному факультеті, великого значення набувають курси перепідготовки і підготовки дефектологічних кадрів, завдяки яким відбувалося навчання спеціальних педагогів.

РОЗДІЛ II

ОРГАНІЗАЦІЯ І РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ФОРМ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ-ЛОГОПЕДІВ В УКРАЇНІ

2.1. Удосконалення системи підготовки логопедичних кадрів протягом 1959-1966 рр.

Згідно з законом СРСР від 24 грудня 1958 року «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР», одними із головних завдань якого була підготовка науково-педагогічних кадрів, виконання науково-дослідних робіт та підготовка висококваліфікованих спеціалістів, що оволоділи найновішими вітчизняними та зарубіжними досягненнями науки і техніки, підвищення кваліфікації спеціалістів, зайнятих у різних галузях народного господарства, культури і освіти [57], а також згідно з Постановою Ради Міністрів Української РСР «Про стан підготовки вчительських кадрів у педагогічних інститутах і педагогічних училищах Міністерства освіти УРСР» від 25 квітня 1959 року №62, студенти кафедри спеціальної педагогіки в 1958/1959 навчальному році вже навчалися за новими навчальними планами. З метою поліпшення підготовки педагогів до практичної діяльності в світлі рішень XXI з'їзду КПРС та Закону про школу, кафедрою проводилася значна робота з перегляду і складання проектів нових навчальних програм. У 1958/1959 н.р. викладачі кафедри переглянули програми з предметів основи дефектології, історії сурдопедагогіки, методики викладання української мови в школі глухонімих, олігофренопедагогіки, методики мови в допоміжній школі, психології глухонімої дитини, психології розумово відсталої дитини, методики слухової роботи, анатомії, фізіології і патології органів слуху і мови, логопедії, сурдопедагогіки, методики арифметики в школі глухонімих, методики арифметики в допоміжній школі, методики історії в спеціальній і масовій школі, історії олігофренопедагогіки, організації і методики виховної роботи в школі-інтернаті для глухонімих. У вище вказаному навчальному році

викладачі кафедри брали активну участь у січневих нарадах учителів Києво-Святошинського району, де читали доповіді про методичну роботу київських спеціальних шкіл. Викладач М.А.Савченко брала активну участь у роботі методоб'єднання логопедів м. Києва [62].

При психоневрологічних диспансерах та дитячих лікарнях, а також при спеціальних та масових школах, для надання логопедичної допомоги дітям з порушеннями мовлення, були створені логопедичні кабінети в системі Міністерств охорони освіти та охорони здоров'я. З метою обміну досвідом логопедичної роботи між співробітниками Науково-дослідного інституту педагогіки та Міністерства освіти вперше у 1958 році у м. Харкові дозволили провести Республіканські «Педагогічні читання» з питань логопедії, у яких взяли участь понад 200 осіб [62]. За наказом Міністерства освіти УРСР від 17 грудня 1958 року №154, курси мали пройти 22-25 грудня 1958 року в кількості 105 осіб, науково-методичне керівництво їх поклали на Науково-дослідний інститут педагогіки. Працівники Інституту підготували доповіді і допомогли в організації та проведенні «Педагогічних читань» [154; 139]. За іншим наказом від 24 вересня 1958 року №10/135 Республіканські «Педагогічні читання» відбулися 23-26 грудня 1958 року в м. Харкові. На них прослухали 25 доповідей з питань організації та методики логопедичної роботи і обміну досвідом. На читання були запрошені логопеди системи Міністерства освіти УРСР у кількості 200 осіб і системи Міністерства охорони здоров'я УРСР у кількості 50 осіб. Н/Д інститут педагогіки виготовив програму Республіканських «Педагогічних читань», яку представив Міністерству освіти (додаток А.2.1) [155; 97-102].

За переглянутим новим навчальним планом, затвердженим від 9 липня 1959 року №91/М «Дефектологія, педагогіка і методика початкової освіти» з кваліфікацією спеціаліста: учитель спеціальної школи і початкових класів загальноосвітньої школи, студенти вивчали курс логопедії – 110 повних годин, із них – 40 лекційних та 60 практичних, та складала екзамен у восьмому семестрі (див. таблицю Б.2.2)[158, С.28-35]. Крім відділу дефектології, предмет

«Логопедія» вивчали і на інших спеціальностях. За навчальним планом спеціальності «Педагогіка і методика початкової освіти», студенти отримували кваліфікацію – «Учитель початкових класів школи». На IV курсі студенти вивчали новий предмет «Логопедія». На даний курс відводилося 40 годин, 20 з яких - лекційні та 20 годин лабораторних і у 8 семестрі студенти здавали залік. Також курс логопедії ввели на спеціальності «Педагогіка і психологія (дошкільна)», студенти даної спеціальності отримували кваліфікацію викладач дошкільної педагогіки і психології педагогічного училища і методист з дошкільного виховання. Предмет «Логопедія» студенти вивчали на першому курсі і він налічував разом 50 годин, 26 годин відводилося на лекції і 24 години на лабораторні заняття [158; 28-35].

Вперше на дефектологічному відділі студенти V курсу проходили виїзну педагогічну практику з добуварного періоду та виховної роботи в спецшколі-інтернаті. Практику проходили 28 студентів сурдопедагогів та 22 студенти спеціальності олігофренопедагогіка. В першому семестрі студенти четвертого курсу проходили практику в молодших класах спеціальної школи. У 1958/1959 навчальному році це була перша педагогічна практика, що відбувалася на основі попереднього вивчення студентами «Методики роботи в початкових класах загальноосвітньої школи». В другому семестрі четвертокурсники проходили шість тижнів практики в старших класах спеціальних шкіл, де читали уроки з усіх основних предметів (мови, читання, історії, географії, арифметики, природознавства). Такий вид практики на дефектологічному відділі відбувався вперше. Відповідно, студенти третього курсу проходили практику в 1-4 класах масової школи [349; 1-36].

Згідно з Постановою колегії Міністерства освіти УРСР від 10 квітня 1959 року розподіл випускників розпочали з 20 квітня по 1 травня 1959 року. До різних областей України направили 46 випускників з кваліфікацією «Дефектологія, учитель I-IV класів». У 1958/1959 н.р. вперше було зроблено випуск студентів спецгрупи заочної форми навчання зі спеціальності «Сурдопедагогіка». Члени кафедри запропонували набирати до спеціальних

груп лише тих осіб, які працювали в спеціальних школах. Що ж до заочного відділу, то для покращення навчання студентів-заочників працівники кафедри дефектології виготовили 34 спеціальні програми. У 1959/1960 році студенти заочного відділу навчання здобували освіту за спеціальностями: «Дефектологія» (український відділ) та «Дефектологія, педагогіка і методика початкової освіти».

З ініціативи дефектологічного гуртка було організовано зустріч студентів дефектологічного відділу з науковими працівниками Московського науково-дослідного інституту дефектології АПН РРФСР кандидатами педагогічних наук С.А.Зиковим, Г.М.Дульєвим, Б.Д.Корсунською [349; 1-36].

Велику роль у об'єднанні наукових сил українських і російських вчених, які працювали в області дефектології, відіграла нарада, що відбулася 14 травня 1959 року у м. Києві. Вона присвячувалася питанням перебудови спеціальних шкіл у світлі рішень XXI з'їзду КПСС і Закону про зв'язок школи з життям і подальшим розвитком народної освіти в країні. Особливу увагу на нараді було приділено питанням удосконалення структури всіх типів спеціальних шкіл [30].

У листі до міністра вищої освіти від 25 листопада 1959 року за № 1371 заступника директора КДПІ імені О.М. Горького викладачі кафедри спеціальної педагогіки повідомляли, що навчальні плани дефектологічного відділу передбачали декілька курсів клінічних дисциплін: дитячу психопатологію, дитячу невропатологію і клініку олігофренії, окрім того, відділ дефектології передбачав курс «Загальної патології». Для подання практичного матеріалу викладачами цих курсів виникала необхідність у дитячій психоневрологічній клініці, що забезпечувало проведення практичних занять. Тому з метою якісного викладання спеціальних дисциплін дирекція КДПІ імені О.М.Горького просила дозволу на організацію дитячого психоневрологічного відділення на базі Київської психоневрологічної лікарні імені академіка Павлова, а також порушила клопотання перед Міністерством охорони здоров'я про закріплення зазначеного дитячого відділення лікарні для кафедри спеціальної педагогіки [380; 26].

Починаючи з 1956 року, дирекція КДПІ імені О.М. Горького неодноразово надсилали листа з проханням до Міністерства освіти УРСР про поділ кафедри спеціальної педагогіки. Зважаючи на дане прохання, наказом Міністерства вищої і середньої освіти СРСР від 10 грудня 1959 року № 346 «Про організацію кафедр у Київському педагогічному інституті ім. О.М. Горького» кафедру спеціальної педагогіки було розділено на три самостійні кафедри: дефектології; дошкільної педагогіки та педагогіки і методики початкової освіти [156; 185].

Впровадження в освіту нового закону призвело до зміни навчальних планів, у яких більше уваги приділялося дисциплінам медичного циклу, що позитивно впливало на підготовку спеціальних кадрів.

У зв'язку з перебудовою системи школи і народної освіти в країні перед Н/Д та Інститутом педагогіки УРСР постали нові, складніші завдання. Існуюча застаріла структура НДІ педагогіки не забезпечувала успішного розв'язання завдань, які ставилися перед школою і педагогічною наукою ХХІ з'їздом КПРС і ХХ з'їзду КП України. Не відповідала новим вимогам й структура відділу спеціальної педагогіки. Тому Н/Д інститут педагогіки УРСР порушив клопотання перед Міністерством освіти УРСР про удосконалення структури НДІ педагогіки, зокрема, розділення відділу дефектології на сектори: олігофренопедагогіка, тифлопедагогіка, сурдопедагогіка, логопедія, професійне навчання та лабораторію слуху і мови [157; 62].

У 60-ті роки ХХ століття відбувалися позитивні зміни в народній освіті, спостерігалася відбудова навчальних і культурних закладів для забезпечення освітніх потреб населення, а також доцільна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах країни [25]. Крім того, розширилась мережа спеціальних шкіл України, що в свою чергу вимагало підготовки дефектологічних кадрів для даних закладів.

Основне завдання перед членами кафедр педінституту в 1960/1961 навчальному році полягало в найбільшому наближенні тематики до життя.

Згідно з розпорядженням Міністерства освіти УРСР від 11 липня 1960 року та наказом від 15 серпня 1960 року № 141, обласні відділи народної освіти

провели наради педагогічних працівників спеціальних шкіл, на яких обговорили підсумки першого року перебудови роботи спеціальних шкіл у світлі «Закону про школу» та накреслені завдання до поліпшення їх роботи. У зв'язку з цим директори Н/Д інститутів педагогіки та психології, а також директор Київського педагогічного інституту відрядили для участі в роботі нарад своїх працівників: І.Г.Єременка - до Київської області, В.П.Любченко - Запорізької, Р.А.Фрідлянд - Херсонської, А.М.Гольдберг - Закарпатської, Н.Ф.Масенко - Чернівецької, К.М.Турчинську - Львівської областей терміном на п'ять днів [159; 19].

У м. Києві з 24 по 26 лютого 1961 року відбулася нарада з питань психології навчання і виховання дітей. У роботі секційних засідань брала участь і секція з питань навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Секція працювала два дні, були заслухані доповіді, присвячені навчанню і вихованню глухих дітей та навчанню і вихованню розумово відсталих дітей. У роботі секції взяли участь науковці Науково-дослідного інституту дефектології РСФСР, Науково-дослідного інституту психології та вчителі спеціальних шкіл [34].

Протягом 1961/1962 навчального року розширилась мережа спеціальних шкіл-інтернатів, що дало можливість додатково охопити навчанням понад 3,5 тисячі дітей. Разом з тим мережа шкіл не охоплювала навчанням усіх дітей з особливостями психофізичного розвитку. За статистичними архівними даними навчанням було охоплено 11467 таких дітей. Робота медико-педагогічних комісій та комісій медико-педагогічного обстеження дітей, що підлягали навчанню в спеціальних школах, була організована неналежним чином, внаслідок чого в спеціальні школи потрапляли діти з нормальним інтелектом. У деяких областях незадовільно була організована логопедична допомога дітям з порушеннями мовлення. Існуюча мережа логопедичних пунктів не забезпечувала потреб у наданні допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями. До 1961/1962 року не було відкрито жодного логопедичного пункту в Закарпатській, Рівненській, Станіславській (Донецькій), Тернопільській,

Хмельницькій, Черкаській та Чернігівській областях. Робота з підвищення ідейно-теоретичного рівня і ділової кваліфікації вчителів і вихователів проводилася не систематично і нецілеспрямовано. Тому з метою поліпшення роботи спеціальних шкіл-інтернатів (наказ № 174 від 14 серпня 1961 року) до 1 вересня 1961/1962 навчального року було наказано організувати медико-педагогічне обстеження усіх дітей шкільного віку з психофізичними вадами, не охоплених навчанням, і, відповідно, до висновків комісії вжити заходів до охоплення їх навчанням у відповідних школах. Обласні інститути удосконалення вчителів мали організувати короткотермінові логопедичні курси для вчителів, особливо I-IV класів масових шкіл, шкіл-інтернатів, спеціальних шкіл та вихователів дитячих садків з метою оволодіння ними методикою виправлення вимови у дітей, з котрими вони працювали. Також до 1 вересня 1961/1962 н.р. переглядався склад медико-педагогічних комісій і до них включали досвідчених учителів-дефектологів та лікарів, а відділ шкіл-інтернатів Міністерства освіти у листопаді місяці провів для голів медико-педагогічних комісій республіканський семінар з підвищення їх кваліфікації [160; 106-109].

Згідно вище вказаного наказу з метою поліпшення роботи обласних медико-педагогічних комісій та ознайомлення з новинами дефектологічної науки наказом №263 «Про проведення республіканського семінару голів медико-педагогічних комісій» від 9 грудня 1961 року провели з 18 по 24 грудня 1961 року нараду-семінар голів обласних медико-педагогічних комісій. Директори Н/Д інститутів педагогіки та психології, а також директор Київського педагогічного інституту забезпечили семінар доповідями. Відповідальність за проведення семінару поклали на начальника відділу шкіл-інтернатів М.П.Коляду [160; 106-109].

Рада Міністрів Української РСР прийняла Постанову від 3 березня 1962 року № 232 «Про стан і заходи з поліпшення навчання, виховання та лікування дітей з дефектами розумового і фізичного розвитку в Українській РСР», у якій відзначила, що існуюча мережа спеціальних шкіл і дитячих будинків не

задовольняє потреб в охопленні всіх дітей з особливостями психофізичного розвитку. За статистичними архівними даними, в Українській РСР у 1962 році налічувалося понад 58 тисяч дітей з порушеннями психофізичного розвитку, з них - 27 тисяч ніде не навчалися і значна частина не лікувалася. Зовсім не було шкіл для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату і хворих на епілепсію. Повільно розгорталася мережа спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з залишковими явищами після перенесеного поліомієліту, логопедичних пунктів і кабінетів для дітей з порушеннями мовлення. У Закарпатській і Рівненській областях, у м. Севастополі взагалі були відсутні такі кабінети. Зважаючи на дану ситуацію, Міністерство освіти зобов'язало Міністерство охорони здоров'я УРСР організувати в 1962/1964 роках відділення для лікування дітей з порушеннями мовлення в Українському науково-дослідному інституті отоларингології (м. Київ) та одній з лікарень Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської, Одеської, Полтавської і Київської областей. Організувати у кожній області по одному будинку та групи для дітей з ураженнями центральної нервової системи [161; 229-235].

Тож, на початку 60-х років, завдяки зусиллям Міністерства освіти, велика увага приділялася проблемі з надання логопедичної допомоги дітям з порушеннями мовленнєвого розвитку. Це стало значним кроком у вирішенні даної проблеми. У 1961/1962 н.р. з 8 по 9 травня у Київському педінституті відбулася II міжвузівська студентська наукова конференція з дефектології за участю студентів-дефектологів з Московського педінституту імені В.І.Леніна та Ленінградського педінституту імені Герцена [383; 19].

Навчальний процес 1962/1963 н.р. був організований на факультетах за навчальними планами, затвердженими Міністерством освіти УРСР у 1960 році. Велика увага приділялася практичним заняттям, особливо з логопедії. Практичні заняття з логопедії проводилися на логопедичних пунктах і в логокабінетах м. Києва, де студенти не тільки спостерігали за роботою, як самі брали активну участь у виправленні недоліків вимови у дітей. Щоб розширити базу для проведення такої роботи, при кафедрі був організований логопедичний

кабінет, що працював на громадських засадах. У цьому кабінеті педагогічну і «лікувальну» роботу з учнями шкіл м. Києва проводили студенти IV-V курсів під керівництвом М.А.Савченко та І.І.Двигун. Практичні заняття з медичних предметів відбувалися частково в дитячому відділенні психоневрологічної лікарні ім. Павлова та в спецшколах м. Києва. Для проведення такої роботи залучалися не лише штатні працівники, у 1962/63 н.р. було залучено 14 кращих учителів-дефектологів, логопедів та лікарів [384; 53-54, 1-101].

Згідно з архівними даними, протягом 1962 року в Україні збільшилася кількість спеціальних шкільних і дошкільних закладів, що дало можливість навчатися понад 6 тисячам дітей з особливостями психофізичного розвитку. У цей час активно проводиться підвищення кваліфікації педагогічних працівників спеціальних закладів. Для забезпечення спеціальних шкільних та дошкільних закладів фахівцями збільшився набір студентів на дефектологічний відділ Київського педагогічного інституту: на денну форму навчання – у два рази та на заочну форму – у три рази [47].

Для надання кваліфікованої допомоги учителям спеціальних шкіл у навчанні дітей з особливостями психофізичного розвитку Рада Міністрів УРСР прийняла Постанову від 3 березня 1963 року «Про стан і заходи з покращення навчання, виховання і лікування дітей з дефектами в розумовому і фізичному розвитку в Українській ССР». У відповідності з цим документом за розпорядженням Міністерства освіти Української РСР від 8 жовтня 1963 року № 40-р створено Республіканський науково-методичний кабінет спеціальних шкіл, який надавав методичну допомогу працівникам шкіл для сліпих, слабозорих, глухих, туговухих, з порушеннями мовлення і для розумово відсталих дітей, а також логопедичним пунктам і загальноосвітнім школам. Разом з Міністерством охорони здоров'я УРСР Республіканський науково-методичний кабінет спеціальних шкіл проводив профілактичну роботу серед працівників спеціальних шкіл з охорони у дітей залишків зору, слуху, вів пропаганду логопедичних знань, організовував курси і семінари з підвищення ділової кваліфікації і педагогічної майстерності працівників спеціальних шкіл.

У складі кабінету були відділи олігофренопедагогіки і логопедії, сурдопедагогіки та тифлопедагогіки [15].

Колектив науково-методичного кабінету спеціальних шкіл велику увагу приділяв груповим і індивідуальним консультаціям, проводив і організував обласні «Педагогічні читання». Співробітниками кабінету за чотири основні роки діяльності, разом зі співробітниками Науково-дослідних інститутів педагогіки і психології, проводилися семінари і науково-практичні конференції для працівників спеціальних закладів, серед яких: «Активізація форм і методів навчально-виховної роботи у спеціальній школі», «Використання технічних засобів навчання у спеціальній школі», «Шляхи і форми підвищення навчально-виховного процесу у спеціальній школі» [15].

Вперше при Київському педагогічному інституті імені О.М. Горького з 2 грудня 1963 року проведено тримісячні курси логопедів загальноосвітніх шкіл (наказ від 16 листопада 1963 року №161 «Про проведення тримісячних курсів логопедів при Київському педагогічному інституті імені О.М. Горького») [162; 76-78].

Згідно з архівними даними, за станом на вересень 1963 року в Україні працювало 256 спеціальних шкіл, у яких навчалось і виховувалось 37 178 учнів. Було проведено значну роботу з відкриття логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах. Так, у 1963 році працював 91 логопункт проти 56 у 1962 році. З метою забезпечення спеціалістами спеціальних шкіл-інтернатів на стаціонарній та заочній формах навчання дефектологічного відділу збільшився набір абітурієнтів на перші курси Київського педагогічного інституту ім. О.М.Горького [400; 17-20].

У новому навчальному 1963/1964 році дефектологічний відділ працював за двома навчальними планами. Перший курс - за новим навчальним планом з чотирирічним терміном навчання і II-V курси – за планом з п'ятирічним терміном навчання.

Кафедра дефектології продовжувала роботу над проектами нових навчальних планів № 2111 «Дефектологія». Було розроблено плани і для

спеціальних груп заочного навчання зі спеціальностей: «Сурдопедагогіка» з кваліфікацією спеціаліста «Учитель школи глухих і туговухих» та «Олігофренопедагогіка» з кваліфікацією спеціаліста «Учитель і логопед допоміжної школи», а також остаточно затверджені плани зі спеціальності «Учитель спеціальної школи та викладач праці».

При кафедрі працювали два наукових гуртки з сурдопедагогіки та олігофренопедагогіки. Всього ними було охоплено 57 студентів з II та V курсів дефектологічного відділу. Теми мали експериментальний характер і пов'язувалися з практикою спеціальних шкіл та логопунктів.

І все ж, для покращення роботи дефектологічного відділу актуальним залишалося питання поділу кафедри на три самостійні кафедри: сурдопедагогіки, олігофренопедагогіки і психопатології та логопедії. Воно було порушене у 1961/1962 навчальному році, але досі залишалося невирішеним [385; 1-17].

У липні 1963 року ректорат Київського державного педагогічного інституту ім. О.М.Горького звернувся з листом до Міністерства освіти УРСР з проханням дозволити факультативну підготовку логопедів на заочному відділі спецгрупи сурдопедагогів, котрі вступили на навчання у 1962 році, оскільки частина цієї групи студентів працювала логопедами або бажала працювати після закінчення педінституту. Загальна кількість годин на одну групу з 25 осіб мала становити 300 годин.

Міністерство освіти «принципово» дало згоду на таку підготовку, проте відповідний лист КДПІ імені О.М.Горького не отримав. Оскільки студенти цієї групи протягом 1963/1964 н.р. виконали всі завдання, ректорат КДПІ імені О.М.Горького просив дозволу для цієї групи скласти кваліфікаційний екзамен з логопедії та видати посвідчення встановленого зразка [386; 43].

У 1963/1964 н.р. ректорат КДПІ імені О.М.Горького знову надіслав листа до Міністерства освіти, у якому повідомляв, що в зв'язку з переходом дефектологічного відділу на нові навчальні плани студенти-сурдопедагоги стаціонарного та заочного відділів стали готуватися лише з однієї

спеціальності, тоді як студенти-олігофренопедагоги одержували дві спеціальності: учителя допоміжної школи та логопеда. Це викликало ряд нарікань з боку студентів-сурдопедагогів. Враховуючи неодноразові клопотання студентів спеціальності «Сурдопедагогіка» та органічну близькість спеціальностей сурдопедагогіки та логопедії, ректорат просив дозволу на одержання студентами-сурдопедагогами факультативної підготовки з логопедії. З цією метою для студентів стаціонарної форми навчання, за рахунок годин, передбачених навчальним планом факультету та спецпрактикумів, необхідно було організувати вивчення таких предметів, як: «Логопедія», на яку відводилося 40 годин лекційних та 14 годин практичних на III курсі; «Практикум з логопедії» – всього 60 годин на III та IV курсах; «Спецсеминар з логопедії» – 20 годин у VIII семестрі; і обов'язково кваліфікаційний екзамен з логопедії у VIII семестрі, перед державним екзаменом. Для студентів-сурдопедагогів заочного відділу, які працювали логопедами, передбачалися такі факультативні предмети: «Спецсеминар з логопедії» – 16 годин на VIII-IX семестрах; курсова робота з логопедії – у IX семестрі; кваліфікаційний екзамен з логопедії у X семестрі, перед державним екзаменом. Студенти, які успішно склали кваліфікаційний екзамен з логопедії, отримували, як додаток до диплому, посвідчення встановленого зразка [387; 135-136].

Наказом Міністерства освіти УРСР №2 від 4 січня 1964 року «Про перепідготовку вчителів деяких категорій на довгострокових курсах при педагогічних інститутах і педагогічних училищах» з метою своєчасного і якісного проведення курсів перепідготовки деяких категорій учителів при педагогічних інститутах і педагогічних училищах при Київському педагогічному інституті імені О.М.Горького організовувалися довгострокові курси для логопедів терміном три місяці. Курси тривали з 15 вересня по 5 грудня 1964 року [163; 6-8].

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 3 липня 1964 року № 128, відповідно до листів Міністерства вищої і середньої освіти УРСР № 17-06 від 17 і 20 червня 1964 року у Київському педагогічному інституті імені

О.М.Горького з 1 вересня 1964 року було відкрито факультет дефектології. Деканом факультету призначено доцента К.М.Турчинську, кафедрою дефектології завідував доцент М.Д.Ярмаченко [166; 2].

На 1 вересня 1963/1964 навчального року на дефектологічному факультеті навчалося 415 студентів на стаціонарній та 625 студентів на заочній формах навчання. Майже з усіх спеціальностей підготовка вчителів проводилася за двома різними навчальними планами, що викликало значні труднощі в організації навчального процесу. Навчальні плани передбачали проведення трьох державних екзаменів протягом усього періоду навчання, що негативно відбивалося на спеціальній підготовці студентів.

Терміни проведення занять протягом року змінювалися у зв'язку з виїздом студентів на сільськогосподарські роботи, на III і II курсах – у зв'язку з педпрактикою у піонерських таборах. Навчання на III і II курсі закінчувалося першого липня, а оформлення у піонерські табори розпочиналося першого червня, тому студенти змушені були достроково здавати сесію або скласти її за період практики у таборах [388; 16-17].

Відсутність постійних спеціальностей з підготовки вчителів, постійних навчальних планів і постійних календарних термінів проведення навчальних занять протягом року, спричинили те, що за декілька останніх років на стаціонарі дефектологічного факультету був встановлений, а далі – відмінений, профіль підготовки учителів спецшколи і початкових класів.

З цього можна зробити висновок, що систематична, планова підготовка кваліфікованих кадрів могла проводитися лише за наявності стабільних профілів підготовки, стабільних навчальних планів і календарних термінів навчання [388; 16-17].

Органи народної освіти, вчителі і школи Української РСР у 1963/1964 році під керівництвом партійних організацій провели роботу зі здійснення завдань, накреслених XXII з'їздом, Програмою партії та рішеннями наступних Пленумів ЦК КПРС і ЦК КП України в галузі народної освіти. З метою підбиття підсумків цієї роботи, широкого обміну досвідом і визначення завдань шкіл і

вчителів на 1964/1965 навчальний рік, наказом Міністра освіти УРСР від 23 травня 1964 року завідуючі обласними, міськими і районними відділами народної освіти провели з 20 по 24 серпня 1964 року дво- і триденні районні (міські) наради вчителів, вихователів, вихователів спеціальних шкіл, піонервожатих, директорів, завідуючих шкіл і дитячими будинками [165; 46-48].

Цього ж року, зі збільшенням кількості спеціальних закладів, постало актуальне питання щодо їх укомплектування. При відборі дітей до спеціальних шкільних і дошкільних закладів, спеціалісти зіткнулися з труднощами, що полягали у недосконалому методів обстеження дітей на медико-педагогічних комісіях. Для покращення методів обстеження та роботи з вище вказаною категорією дітей були організовані республіканські семінари-практикуми для представників і членів медико-педагогічних комісій з питань покращення роботи і узагальнення передового педагогічного досвіду. У роботі семінарів-практикумів з відбору дітей з особливими потребами у спеціальні заклади, приймали участь доктор педагогічних наук Інституту дефектології АПН СРСР М.С.Певзнер та співробітники Науково-дослідних інститутів педагогіки та психології України [362; 119-122].

25-30 травня 1964 року Міністерство освіти УРСР провело республіканську наукову конференцію психологів УРСР, на якій були заслухані і обговорені результати досліджень, здійснених психологами Української РСР за останні два роки. В конференції взяли участь учителі спеціальних і масових шкіл у кількості 100 осіб. Перший день включав пленарне засідання, другого, третього і в першій половині четвертого дня працювали секційні засідання. За єдиним перспективним планом працювали такі секції: загальної психології, психології праці, психології навчання, психології виховання, вікової психології, психології фізичного виховання, психології аномальних дітей. Секцією психології аномальних дітей керувала кандидат педагогічних наук А.М.Гольдберг. Свої чотири тематичні засідання секція присвятила психологічним питанням підвищення ефективності розвитку мовлення у дітей з

недоліками слуху, віковим та індивідуальним особливостям розумового розвитку цих дітей, психологічним основам індивідуального підходу до дитини з особливостями психофізичного розвитку, корекційній роботі дітей-олігофренів у процесі їх навчання і виховання, розвитку у них чуттєвого пізнання і мислення, поліпшення їх підготовки до праці [167; 8].

Відповідно до клопотання педінституту і дозволу Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР наказом від 1 квітня 1965 року № 53 з 1 вересня 1965 року у Київському педагогічному інституті імені О.М.Горького, були відкриті кафедра сурдопедагогіки і кафедра олігофренопедагогіки [169; 92; 8].

Згідно зі звітами дефектологічного факультету, кафедра сурдопедагогіки йменувалася як кафедра сурдопедагогіки та логопедії, але нами був знайдений наказ лише про те, що з 1 вересня 1965 року була створена кафедра сурдопедагогіки.

У 1964/65 н.р. значна увага приділялася устаткуванню кабінетів олігофренопедагогіки, логопедії та сурдопедагогіки, а також поновленню посібників зі спеціальних предметів. Проте була відсутня достатня кількість методичної літератури з таких предметів, як психологія розумово відсталої дитини, логопедія, методика викладання рідної мови.

Виконуючи Постанову ЦК КПРС «Про заходи з поліпшення підготовки спеціалістів і вдосконаленню керівництва вищою і середньою спеціальною освітою в країні», кафедри здійснили ряд заходів щодо поліпшення теоретичної підготовки студентів олігофренопедагогів та логопедів. На початку року на факультеті їх нараховувалося 559 осіб [64].

Однак була відсутня методична база для проведення практичних занять з логопедії, методики слухової роботи та предметів медичного циклу. Крім навчальної бази КДПІ імені О.М.Горького, кафедрами використовувалися спецшколи м. Києва, логокабінети, стаціонарне відділення психоневрологічної лікарні ім. І.П. Павлова, клініка Н/Д інституту отоларингології, анатомічний музей медичного інституту. Але в зв'язку зі збільшенням студентів як на

стаціонарній, так і на заочній формах навчання цієї бази було недостатньо, тому виникла необхідність організувати на кафедрі олігофренопедагогіки лабораторію клінічного та фізіологічного вивчення розумово відсталої дитини.

Протягом року був оголошений конкурс на посади завідуючих кафедрами олігофренопедагогіки і сурдопедагогіки. На посаду завідувача кафедри сурдопедагогіки призначили доцента М.Д.Ярмаченка, а на посаду завідувача кафедри олігофренопедагогіки - кандидата педагогічних наук К.М.Турчинську.

Згідно з завданнями XXII з'їзду КПРС та XXII з'їзду КП України, затверджених 12 грудня 1961 року, Управління підготовки вчителів у 1965 році розробило нові навчальні плани та програми для педагогічних навчальних закладів [64].

У 1964/1965 н.р. дефектологічний факультет працював за двома навчальними планами: I-II курси – за новим навчальним планом, що передбачав чотирирічне навчання, III-IV курси - за планом з п'ятирічним терміном навчання. З метою підвищення теоретичного рівня викладання спеціальних дисциплін на дефектологічному факультеті частина тем окремих предметів читалася студентам безпосередньо в спецшколах та лікарнях. У 1964/65 н.р. факультет працював за новим навчальним планом №2111 «Дефектологія».

За чотирирічним навчальним планом спеціальності №2111 «Дефектологія» 1964 року, дефектологічний факультет КДП імені О.М.Горького готував кадри зі спеціальності: «Олігофренопедагогіка і логопедія» з кваліфікацією – учитель і логопед допоміжної школи. Курс логопедії (загальна кількість годин 240, з них лекційних годин – 100, 140 годин лабораторних занять і 10 – практичних) викладався студентам з вище вказаною кваліфікацією на III і IV курсах, у кінці IV курсу студенти здавали екзамен. Також відбувалася підготовка студентів зі спеціальності: «Сурдопедагогіка» з кваліфікацією – учитель шкіл глухих і слабочуючих. Курс «Основи логопедії» викладався студентам загальною кількістю 30 годин на III і IV курсах. Зі спеціальності «Логопедія» з кваліфікацією – логопед дошкільних, шкільних і медичних закладів. Курс «Логопедія» (загальна кількість годин – 480, 192 години відводилося на

лекційні заняття, 158 годин на лабораторні та 130 годин розподілялися на практичні заняття) студенти розпочинали вивчати з II курсу і по IV курс (див. таблиця В.2.3) [170; 188-189].

Для ґрунтовнішого ознайомлення студентів відділу олігофренопедагогіка з новими положеннями в олігофренопедагогіці для читання лекцій запрошено кандидата педагогічних наук Г.М.Дульнєв, завідувача сектором олігофренопедагогіки Інституту дефектології АПН РСФСР.

У 1964/1965 році кафедрами факультету організовано і здійснено новий вид педпрактики в піонерських таборах, який раніше організовувався кафедрою початкового навчання. Студенти II і IV курсів закріплювалися за піонерськими таборами при спецшколах. Студенти V курсу протягом вересня – жовтня 1964 року проходили практику з добукварного періоду та в старших класах спецшкіл міст Львова, Харкова, Одеси, Житомира і частково Києва. Студенти III і IV курсів проходили безвідривну практику в спецшколах. У зміст цієї практики входило вивчення студентами прийомів організації навчальної і виховної роботи з дітьми, котрі мали особливості психофізичного розвитку [389; 1-13].

Також факультет готував кадри в спецгрупах для союзних республік – Казахської, Молдавської та Азербайджанської РСР. У 1965/1966 н.р. до спецгрупи заочного відділу увійшли 10 осіб з Казахської, Молдавської та Азербайджанської РСР [170; 188-189].

Згідно з наказом від 23 квітня № 74 «Про проведення місячних курсів педагогічних працівників спеціальних шкіл-інтернатів» з метою перепідготовки учителів I-IV класів та вихователів спеціальних шкіл-інтернатів, у червні 1965 року відбулися місячні курси педагогічних працівників спеціальних шкіл-інтернатів у кількості 400 осіб. У м. Дніпропетровську – для вчителів I-IV класів допоміжних шкіл у кількості 140 осіб та у м. Києві, також з 1 по 26 червня – для вчителів I-IV класів та вихователів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з розумовою відсталістю, сліпих, слабозорих, глухих та туговухих у кількості 260 осіб. Завідуючі об'їздно відрядили на курси тих педагогічних працівників, які не мали вищої освіти та досвіду роботи в спеціальній школі.

КДПІ імені О.М.Горького, Н/Д інститути педагогіки та психології, а також Республіканський науково-методичний кабінет забезпечили курси викладачами.

Слід зазначити, що логопедична підготовка велася лише на місячних курсах для вчителів I-IV класів допоміжних шкіл, на предмет відвели 12 годин, 8 – на лекційні та 4 години на семінари і практичні (див. таблиця Д.2.4) [170; 188-189].

Згідно з наказом від 18 травня 1965 року № 98 «Про проведення міжобласних науково-практичних конференцій педагогічних працівників допоміжних шкіл з питань поєднання навчання і виховання» з метою обміну досвідом навчання і комуністичного виховання учнів допоміжних шкіл та дальшого піднесення рівня навчально-виховної роботи в цих школах з 19 по 21 серпня у м. Сімферополі (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Чернівецька області) в кількості 180 осіб і 26-28 серпня у м. Львові (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Чернівецька області) в кількості 150 осіб відбулися міжобласні науково-практичні конференції педагогічних працівників допоміжних шкіл. Київський педагогічний інститут імені О.М.Горького, Н/Д інститут педагогіки, Н/Д інститут психології забезпечили участь викладачів кафедри дефектології та наукових співробітників відділів дефектології, та спеціальної психології у роботі конференції. Свою роботу конференція, що проходила у м. Сімферополі, розпочала 19 серпня з пленарного засідання. Далі 20 серпня тривала секційна робота, яка включала секції вчителів, вихователів, директорів та логопедів (див. додаток Ж.2.5). У м. Львові пленарне засідання розпочалося 26 серпня, а секції вчителів, вихователів, директорів та логопедів працювали з 27 серпня (див. додаток З.2.6) [172; 57-73]

Зважаючи на актуальність питання з відбору дітей, що мали особливості у розвитку до спеціальних закладів, наказом Міністерства освіти УРСР №36 від 10 березня 1965 року «Про проведення семінару-практикуму голів медико-педагогічних комісій з питань відбору дітей до спеціальних шкіл» для

поліпшення роботи медико-педагогічних комісій з 19 по 22 квітня 1965 року в м. Києві пройшов семінар-практикум з питань відбору дітей до спеціальних шкіл. Завідуючі обласними, Київський та Севастопольський міські відділи відрядили на семінар голів МПК. Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького, Н/Д інститут педагогіки та Республіканський науково-методичний кабінет забезпечили семінар-практикум викладачами та програмою [103; 22].

Отже, кафедра спеціальної педагогіки приділяла особливу увагу питанню удосконалення організації навчального процесу в зв'язку з переходом відділу дефектології на п'ятирічний термін навчання та переведенню відділу на нові навчальні плани. Звичайно, це було великою позитивною зміною у підготовці спеціальних, і, зокрема, логопедичних кадрів. Та все ж спостерігалися і недоліки. У зв'язку з переходом усіх курсів на нові навчальні плани обсяг нових дисциплін значно зростає, майже з усіх спеціальностей підготовка вчителів проводилася за двома різними навчальними планами, що викликало значні труднощі в організації навчального процесу і що негативно відбивалося на спеціальній підготовці студентів. Загальним недоліком у організації лекційних і практичних занять було те, що значна частина спеціальних предметів на дефектологічному відділі забезпечувалася викладачами з погодинною оплатою, які організаційно були мало пов'язані з кафедрою. І саме курсова підготовка була основним джерелом здобуття нових знань зі спеціальної педагогіки особами, які не навчалися на дефектологічному факультеті, або не мали такої можливості. На курси з підготовки та підвищення кваліфікації логопедів відряджались педагогічні працівники з усіх областей України. На навчання направлялися особи, які вже мали середню педагогічну освіту, закінчили педагогічну школу чи учительський інститут, та особи з середньою освітою, які мали педагогічний стаж роботи не менше 2 років. Курси перепідготовки, педагогічні читання, наукові сесії, спецсемінари та наради-семінари відігравали велику роль у підготовці логопедичних кадрів.

2.3. Роль дефектологічних факультетів у забезпеченні логопедичними кадрами закладів спеціальної освіти

З метою перепідготовки кадрів директорів, заступників директорів, вчителів мови та арифметики спеціальних шкіл-інтернатів наказом Міністерства освіти УРСР від 28 березня 1966 року № 85 «Про проведення місячних курсів педагогічних працівників спеціальних шкіл-інтернатів» у червні 1966 року були проведені місячні курси перепідготовки працівників спеціальних шкіл-інтернатів у кількості 40 осіб, у м. Львові з 1 по 29 червня для заступників директорів шкіл глухих і туговухих у кількості 30 осіб та вчителів для цих шкіл: мови – у кількості 60 осіб, арифметики – 40 осіб. У м. Києві – з 1 по 29 червня для директорів допоміжних шкіл у кількості 60 осіб, вчителів мови V-VIII класів – 90 осіб, вчителів арифметики – 90 осіб, вчителів мови та літератури шкіл для слабозорих дітей – у кількості 30 осіб. Завідуючих об'єднань зобов'язали відрядити на курси в першу чергу тих директорів, заступників директорів з навчально-виховної роботи, педагогічних працівників, які не мали вищої дефектологічної освіти та достатнього досвіду роботи в спеціальній школі. Київський педінститут імені О.М.Горького, Н/Д інститути педагогіки та психології, а також Республіканський навчально-методичний кабінет спеціальних шкіл забезпечили курси програмою та викладачами. У програмі для директорів допоміжних шкіл читався предмет «Логопедична робота», прослуховуючи який учасники курсів відвідували шість лекційних годин. Також «Логопедичну роботу» читали для учителів мови допоміжних шкіл, у загальній кількості 12 годин, 10 годин відвели на лекції і 2 години на практичні заняття, та учителів мови та літератури V-IX класів шкіл для слабозорих дітей, де 8 годин було лекційних та 2 години практичних занять (див. таблиця К.2.7, Л.2.8, М.2.9). У програмах для заступників директорів шкіл глухих і туговухих, а також для вчителів мови і арифметики цих шкіл предмет «Логопедична робота» слухачі не проходили [175; 76-77].

Для обміну досвідом з питань корекційно-виховної роботи та удосконалення ефективності навчання розумово відсталих дітей з 18 по 20

серпня у м. Запоріжжі (Полтавська, Сумська, Черкаська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Запорізька області) та з 25 по 27 серпня у м. Донецьку (Луганська, Донецька, Харківська області) відбулися міжобласні педагогічні читання педагогічних працівників допоміжних шкіл (наказ Міністерства освіти Української РСР від 31 травня 1966 року № 139 «Про проведення міжобласних педагогічних читань з питань удосконалення корекційно-виховної роботи в допоміжній школі»). Н/Д інститут педагогіки та Н/Д інститут психології забезпечили участь науковців у роботі педагогічних читань. У вище зазначених педагогічних читаннях брали участь логопеди, в м. Донецьку на читаннях були присутні 18 логопедів та в. Запоріжжі – 40 [180; 84].

Під час зимових канікул у школах Української РСР з 5 по 6 січня 1967 року з метою обговорення з учителями шкіл Української РСР завдань, визначених постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи» пройшли триденні районні (міські) наради учителів, у яких брали участь вихователі спеціальних шкіл (наказ Міністра освіти Української РСР від 22 листопада 1966 року № 266 «Про проведення районних (міських) нарад учителів шкіл Української РСР у січні 1967 року») [184; 107-108].

Для обміну досвідом навчально-виховної роботи в спеціальних школах для дітей з вадами розумового і фізичного розвитку з 24 по 25 березня у м. Києві (м. Київ, Київська, Вінницька, Житомирська, Чернігівська, області) відбулися міжобласні педагогічні читання медпрацівників спеціальних шкіл (наказ Міністерства освіти УРСР від 23 лютого 1967 року № 43 «Про проведення міжобласних педагогічних читань медпрацівників спеціальних шкіл»). Київський педінститут, Н/Д інститут педагогіки та психології забезпечили участь викладачів та науковців у роботі міжобласних педагогічних читань. Міжобласні педагогічні читання були відкриті пленарним засіданням; на другий день читань проводилася секційна робота, де учасники працювали в секціях сурдопедагогіки, тифлопедагогіки та олігофренопедагогіки. У свою чергу вони розподілялися на секції директорів, вихователів та логопедів (див.

додаток Н.2.10). У читаннях взяли участь 194 учасники, з яких 36 учасників були логопеди [188; 167-168].

З метою перепідготовки кадрів директорів, заступників директорів, учителів арифметики, професійного навчання, логопедів допоміжних шкіл-інтернатів та логопедів логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах наказом Міністерства освіти УРСР №94 від 29 квітня 1967 року «Про проведення місячних курсів педагогічних працівників спеціальних шкіл-інтернатів та логопедів логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах» у червні 1967 року відбулися місячні курси педагогічних працівників допоміжних шкіл-інтернатів у кількості 400 учасників. У м. Чернівцях – з 2 по 30 червня для вчителів арифметики в кількості 90 осіб, у м. Житомирі – з 2 по 30 червня для вчителів професійного навчання у кількості 120 осіб, у м. Києві – з 2 по 30 червня для директорів, у кількості 60 осіб, заступників директорів – 40 осіб, логопедів допоміжних шкіл – 30 осіб та логопедів логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах – 60 осіб. Київський педінститут, Н/Д інститути педагогіки, психології та Республіканський навчально-методичний кабінет забезпечили курси програмою та викладачами (див. таблиця П.2.11, Р.2.12) [191; 126-127].

Згідно з п'ятирічним планом розвитку народної освіти в УРСР по окремих роках та в розрізі областей на 1966-1970 роки, розробленим на основі Директив XIII з'їзду КПРС, управління вищих і середніх педагогічних навчальних закладів удосконалило навчальні плани і програми педагогічних навчальних закладів, з урахуванням змін у навчальних планах і програмах середньої школи [385; 1-17].

Керівним матеріалом у питанні поліпшення підготовки педагогічних кадрів для роботи в допоміжних школах для співробітників кафедри були постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 3 вересня 1966 року та ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 14 жовтня 1966 року «Про заходи з поліпшення підготовки спеціалістів і вдосконаленню керівництва вищою і середньою спеціальною освітою в країні».

З 1966 року підготовка дефектологічних кадрів здійснювалася не лише в Київському педагогічному інституті імені О.М.Горького, а й у Слов'янському педагогічному інституті на факультеті дошкільної педагогіки і психології.

Факультет дошкільної педагогіки працював у Слов'янському педінституті другий рік. До цього факультету було приєднано студентів відділу дефектології, на якому в 1965/1966 році існував лише I курс. А вся підготовка студентів факультету здійснювалася викладачами кафедри дошкільної педагогіки і психології. За даними архіву, завідуючим кафедри призначили Е.А.Мурак, а деканом факультету – В.І.Данильченко.

I лише у 1968 році наказом №93 від 6 травня відповідно до клопотання Слов'янського педінституту і згоди Міністерства вищої і середньої освіти УРСР у Слов'янському педагогічному інституті було організовано кафедру дефектології [204; 81-82, 88].

Завідуючим кафедри дефектології Слов'янського педагогічного інституту у 1968 році було призначено професора Н.П.Коритько. Протягом 1967/1968 н.р. на дефектологічному факультеті Слов'янського педінституту навчалися студенти I та II курсів, а значна частина навчальної роботи виконувалася викладачами з погодинною оплатою. Це стосувалося у першу чергу таких дисциплін, як основи педіатрії та шкільної гігієни, основи невропатології, основи анатомії, фізіології і патології органів слуху і мови, психопатології дитячого віку, спеціальних методик допоміжної школи. Також студенти II курсу, у зв'язку з відсутністю піонерських таборів, протягом року проходили педагогічну практику у четвертих та восьмих класах спеціальних шкіл, що сприяло більш усвідомленому процесу виховної роботи у спеціальних школах [210; 20-21].

Кафедри дефектологічного факультету Київського педінституту протягом 1967/1968 н.р. дбали про поліпшення навчального та виховного процесу, працювали над покращенням підготовки вчителів для допоміжних і спеціальних шкіл Української РСР, над прищепленням студентам любові до педагогічної професії взагалі і до професії дефектолога.

Протягом 1967/68 н.р. кафедра сурдопедагогіки та логопедії КДПІ імені О.М.Горького основну увагу спрямовувала на подальше піднесення рівня навчально-виховної роботи серед студентів шляхом семінарських, практичних та лабораторних занять. Члени кафедри переглянули та удосконалили програми з курсів «Психологія глухої дитини», «Методика викладання арифметики в школі глухих». Практичні заняття з курсу «Анатомія, фізіологія та патологія органів слуху і мови» проводилась на базі Науково-дослідного інституту отоларингології. Практичні та лабораторні заняття студентів з логопедії - на логопедичних пунктах та в школах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Така практична робота дозволяла студентам спостерігати дітей з різними мовленнєвими порушеннями та специфіку роботи з ними, проводити обстеження дітей, планувати та проводити індивідуальні і групові заняття з дітьми-логопатами. На факультеті тривала підготовка вчителів спеціальних шкіл наступних кваліфікацій: «Олігофренопедагогіка і логопедія», «Олігофренопедагогіка і праця», «Сурдопедагогіка і праця» та «Сурдопедагогіка» [209; 30-34].

Відділ дефектологія Н/Д інституту педагогіки за період 1966-1968 років працював у складі чотирьох лабораторій: лабораторії «Олігофренопедагогіки», лабораторії «Сурдопедагогіки», лабораторії «Логопедії» та лабораторії «Дошкільного виховання». Завідуючим відділом дефектології працював доктор педагогічних наук І.Г.Єременко.

У відділі дефектології проводилась робота з підвищення теоретичного рівня співробітників. Регулярно відбувався семінар на тему: «Філософські питання загальної і спеціальної педагогіки». Для співробітників проводилися консультації провідних учених Інституту дефектології АПН СРСР. Головними темами, над якими працювали співробітники відділу, були: «Удосконалення змісту навчання в допоміжних школах, школах для глухих і туговухих, сліпих і слабочуючих та дітей з порушеннями мовлення», «Обґрунтування диференційованого навчання аномальних дітей, конкретизація теоретичних основ специфіки навчання мови, географії, природознавства, арифметики

предметам, а також дослідження питань навчальної організації навчальної діяльності», «Клініко-фізіологічне вивчення школярів з порушеною і ослабленою регуляцією пізнавальної активності».

Протягом 1967/1968 року співробітники лабораторії логопедії, завідувачем якої була І.О.Дьоміна, працювали над темою «Співвідношення логопедичних методів з психотерапією з ціллю подолання заїкання у дітей під час природного сну». Співробітниками лабораторії проводилася методична робота в базових школах, надавалася консультаційна допомога вчителям і вихователям шкіл з порушеннями мовлення для інших міст Української РСР. У лабораторії логопедії вивчався і узагальнювався досвід кращих логопедів Української РСР [211; 1-29].

З часу свого заснування лабораторія логопедії розпочала активну діяльність з надання допомоги дітям з порушеннями мовлення та вчителям-логопедам, котрі працювали з такими дітьми. Це в свою чергу позитивно позначилося на якості навчання дітей з порушеннями мовлення та якості роботи логопедів, адже, вивчаючи досвід кращих логопедів країни, науковці лабораторії логопедії удосконалювали методичну роботу в базових школах та звертали увагу на ефективніші методи навчання логопедів.

Завдяки зусиллям співробітників відділу дефектології НДІ педагогіки, згідно з наказом Міністерства освіти від 25 березня 1968 року № 62 «Про проведення місячних курсів педагогічних працівників спеціальних шкіл-інтернатів» та з метою перепідготовки завідувачів слуховими кабінетами, вчителів, вихователів I-IV класів, вчителів мови та профнавчання спеціальних шкіл-інтернатів у черні 1968 року відбулися місячні курси педагогічних працівників спеціальних шкіл-інтернатів у кількості 40 осіб, у м. Києві – з 3 по 30 червня для завідувачів слуховими кабінетами та вчителів мови шкіл глухих на 100 осіб. Для вчителів I-IV класів та вихователів допоміжних шкіл – у кількості 150 осіб, для вихователів шкіл для сліпих дітей – на 30 осіб, яким читався курс «Логопедична робота» (див. таблиці С.2.13, Т.2.14), та у м. Житомирі з 3 по 30 червня для вчителів профнавчання допоміжних шкіл у

кількості 120 осіб, яким читався курс «Логопедична робота у допоміжній школі» (див. таблиця У.2.15). Київський державний педінститут імені О.М.Горького та Н/Д інститути педагогіки та психології, а також Республіканський навчально-методичний кабінет спеціальних шкіл забезпечили курси програмами та викладачами [200; 231-235].

У 1966-1968 роки відділ спеціальної педагогіки Науково-дослідного інституту психології, керівником якого була кандидат педагогічних наук Н.М.Стадненко, працював над темами: «Розвиток мислення в учнів молодших класі допоміжної школи в процесі навчання», «Особливості розуміння причинно-наслідкових зв'язків у явищах об'єктивної дійсності учнями молодших класів допоміжних шкіл», «Розвиток мислення у молодших глухих школярів», «Особливості оволодіння школярами узагальнюючою функцією слова», «Розуміння логічної структури оповідань глухими учнями молодших класів», «Психологічні основи вдосконалення навчання писемної мови дітей з недоліками слуху», «Співвідношення навчання і розвитку в засвоєнні писемного мовлення молодшими глухими школярами», «Особливості взаємозв'язку чуттєвого і раціонального мислення учнів допоміжної школи». Також науковці відділу спеціальної педагогіки працювали над питанням щодо психопатоподібних відхилень у поведінці дітей олігофренів.

З 9 по 12 червня 1968 року у м. Києві відбувся III Всесоюзний з'їзд Товариства психологів СРСР. На одному із секційних засідань розглядалися питання, пов'язані з вивченням психології розумово відсталих дітей, дітей з порушеннями слуху, зору, мовлення та дітей із затримкою психічного розвитку. Крім того, вчені-психологи розглянули питанням з проведення корекційної роботи з дітьми, які мали особливості психофізичного розвитку, в процесі спеціального навчання та виховання [11].

Особлива увага приділялася написанню методичних листів для педагогів спеціальних шкіл. Так, співробітниками відділу було написано чотири методичні листи з питань розвитку мислення для дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання [138; 90-96; 44].

Міністерство освіти (наказ №36-9-3 від 28 січня 1969 року) повідомило про порядок прийому в педагогічні інститути осіб, які мали вищу педагогічну освіту, для отримання другої спеціальності з тих предметів, котрі вони ведуть у школі без відповідної підготовки. Особи, які бажали набути другу педагогічну освіту, могли навчатися за заочною системою на спеціальності «Дефектологія» з терміном навчання три роки. Після навчання студенти отримували другу спеціальність [221; 6].

Завідуючим кафедри сурдопедагогіки і логопедії КДПІ імені О.М.Горького з 1969 року призначили Н.Ф.Засенко, а деканом факультету дефектології була К.М.Турчинська.

За планом прийому на 1969 рік на стаціонар дефектологічного факультету КДПІ імені О.М.Горького прийняли 175 осіб, на заочний відділ – 250 осіб.

Підготовкою кваліфікованих логопедів у 1968/1969 н.р. займалася кафедра сурдопедагогіки та логопедії. Під час лекцій, практичних та лабораторних занять використовувалися посібники, магнітофонні записи мовлення дітей з різними мовленнєвими порушеннями. Була переглянута і уточнена програма з практичних і лабораторних занять для студентів III-IV курсів. Значної уваги надавалося логопедичній практиці в спеціальних школах, що проходила в містах Львові, Одесі і Чернівцях [390; 4-8].

Протягом 1968/1969 років логопедія читалася на дефектологічному факультеті, дошкільному і факультеті з підготовки вчителів I-IV класів. Чистої логопедичної підготовки не було, вона йшла як друга спеціальність. Це знижувало якість підготовки кваліфікованих логопедів. Недостатньо відводилося годин на сам предмет «Логопедія»

Читання курсу «Логопедія» розпочиналося з III курсу і закінчувалося після практики на IV курсі. Факультативна підготовка також здійснювалася неналежним чином, у розкладі її не було. та й педагогічна практика не зовсім чітко організовувалася. На III курсі для студентів дошкільного відділу на курс «Логопедія» відводилося 30 лекційних годин та 60 практичних, а для студентів III курсу дефектологічного факультету, спеціальності олігофренопедагогіка –

70 лекційних годин та 100 годин на лабораторні і семінарські. Незручний був розподіл годин за навчальним планом у студентів тифлопедагогів. Курс «Логопедія» їм викладався на II курсі в літню сесію, а екзамен з цього курсу складався на III курсі в зимову сесію, що дуже утруднювало навчальний процес. На заочній формі навчання курс «Логопедія» читався на IV-V курсах. Що ж до логопедичної практики, то вона тривала чотири тижні. Спочатку студенти проходили практику в логопунктах закладів Міністерства освіти, а далі – в логопунктах закладів Міністерства охорони здоров'я. Крім студентів спеціальності олігофренопедагогіка, логопедичну практику проходили і студенти спеціальності сурдопедагогіка [392; 1-4].

У зв'язку з цим, на Раді факультету для покращення логопедичної підготовки студентів було запропоновано перерозподілити години з курсу «Логопедія» - перенести з VIII на IV семестр 30 годин лекційних занять. Години вечірніх занять перенести з VI у V семестр, а практику в школах, де є один логопед, провести протягом жовтня місяця, а в інших школах - протягом семестру. Створити умови для якісного проведення факультативу та підсилити вимоги до студентів, котрі вивчали логопедію факультативно, і не всім видавати документи на право працювати логопедами. Враховуючи дані пропозиції, Рада факультету дала згоду на їх виконання [391; 27-28].

Зважаючи на вище вказане, можна зробити висновок, що лише при наявності стабільних навчальних планів та достатньої кількості годин на предмет «Логопедія», відбувалася систематична підготовка кваліфікованих логопедів.

Архівні дані свідчать, що в старших групах дитсадків у 1969 році перебувало понад 20% дітей з різноманітними порушеннями мовлення, а в перших класах масових шкіл навчалася понад 13% таких дітей. Органи народної освіти та охорони здоров'я УРСР почали більше уваги приділяти поліпшенню логопедичної допомоги дітям. У 1969 році в Україні працювало вісім спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення,

245 логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах та 160 логопедичних кабінетів у системі охорони здоров'я.

Міністерство освіти УРСР протягом останніх років організувало для логопедичних працівників курсову перепідготовку, семінари, науково-практичні конференції. Спільно з Міністерством охорони здоров'я УРСР у червні 1969 року у Дніпропетровській області було проведено республіканську конференцію логопедів системи народної освіти та охорони здоров'я, у якій взяло участь біля 300 осіб. На конференції заслухали 79 доповідей. З метою підвищення фахового рівня у Дніпропетровській, Одеській областях та м. Києві були створені і проводили роботу обласні методичні об'єднання логопедів. Та хоча логопедична робота та підготовка логопедичних кадрів поліпшилася, в ряді областей було погано організоване виявлення дітей з порушеннями мовлення. Це - Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кримська, Миколаївська, Ровенська, Івано-Франківська і Тернопільська області. Значна частина кабінетів не забезпечувалася відповідним приміщенням та обладнанням, а більшість логопедів не мали належної фахової підготовки [219; 89-93].

З метою обміну досвідом, поліпшення логопедичної допомоги дітям шкільного і дошкільного віку з 17 по 19 червня 1969 р. у м. Дніпропетровську відбулася республіканська конференція працівників логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах та логопедів установ охорони здоров'я (наказ Міністерства освіти УРСР та Міністерства охорони здоров'я УРСР від 12 березня 1969 року № 51/137 «Про проведення республіканської конференції працівників логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах та логопедів установ охорони здоров'я»), де були присутні 219 учасників: логопеди ЗОШ – 125 осіб; логопеди шкіл для дітей з важкими розладами мови – 8; логопеди шкіл для дітей, які перехворіли поліомієлітом, – 11; логопеди установ охорони здоров'я – 75 осіб. Знову ж таки Н/Д інститут педагогіки та Київський державний педагогічний інститут ім. О.М.Горького забезпечили рецензування

доповідей, затвердили тематику конференції (див. додаток Ф.2.16) та участь наукових співробітників у роботі республіканської конференції [214; 88-89].

Відповідно до плану роботи Міністерства освіти УРСР, з метою обміну досвідом та покращення роботи в школах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення у м. Харкові з 22 по 24 січня 1969 року відбувся республіканський семінар-практикум директорів, логопедів-методистів та лікарів-психоневрологів шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (наказ Міністерства освіти УРСР від 23 грудня 1968 року №275 «Про проведення республіканського семінару-практикуму педагогічних працівників та лікарів-психоневрологів шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення»). У республіканському семінарі взяли участь 50 осіб, з яких 8 учасників логопеди-методисти. Н/Д інститут педагогіки УРСР забезпечив участь наукових співробітників у роботі семінару, затвердив тематику семінару (див. додаток Х.2.17) [206; 78].

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 8 січня 1969 року №5 та відповідно до рішення колегії Міністерства освіти СРСР від 12 липня 1968 року «О систематической работе по повышению квалификации учителей школ для детей с дефектами умственного и физического развития» з 1969 року були введені в практику, як одні з форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників спеціальних шкіл для дітей з порушеннями розумового і фізичного розвитку, республіканські дворічні очно-заочні курси. У 1969-1970 рр. очно-заочними курсами були охоплені 400 працівників спеціальних шкіл, які не мали дефектологічної освіти, з них - 300 учителів молодших класів допоміжних шкіл та 100 вихователів шкіл для глухих дітей. В основу очно-заочних курсів поклали самостійну роботу слухачів у поєднанні з періодичними викликами на настановні сесії, які тривали з 2 по 30 червня кожного року. Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР, Науково-дослідний інститут психології УРСР, Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького та Республіканський навчально-методичний кабінет спецшкіл підготували навчальні програми для курсів, бібліографічні довідки рекомендованої

літератури до 1 квітня 1969 року, а також забезпечили курси кваліфікованими викладачами та систематично надавали допомогу слухачам курсів у формі усних і письмових консультацій. На очно-заочних курсах, слухачі на другій сесії для вчителів молодших класів допоміжної школи, вивчали предмет «Основи логопедії», на який разом відводилося 32 години (див. таблиця Ц.2.18, додаток Щ.2.19) [212; 12-13].

За архівними даними, перевірка стану відбору дітей з особливостями психофізичного розвитку - «аномальних дітей» та комплектування спеціальних шкіл-інтернатів мали істотні недоліки. Деякі обласні МПК допускали недостатньо глибоке і кваліфіковане обстеження дітей, що інколи призводило до неправильного діагностування та направлення дітей до спеціальних шкіл не за призначенням. Тому згідно з наказом Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я УРСР №109/265 від 15 травня 1969 року, а також на виконання постанови колегії Міністерства освіти СРСР від 12 лютого 1969 р. для поліпшення роботи по відборі дітей з особливостями психофізичного розвитку до спеціальних шкіл, забезпечення кращої організації та навчально-виховної, корекційної та профілактичної роботи серед цих дітей обласні (Київські і Севастопольський міський) відділи народної освіти та охорони здоров'я до 1 липня 1969 року мали переглянути контингенти спеціальних шкіл для виявлення дітей, які не підлягали навчанню у цих школах, та забезпечити направлення їх до відповідних дитячих установ. Також вище вказаним наказом та постановою у складі Науково-дослідного інституту психології УРСР було створено Республіканську медико-педагогічну комісію, а положення про МПК при обласних відділах народної освіти, затверджене Міністерством освіти УРСР від 8 грудня 1962 року, вважалось таким, що втратило силу [217; 58-60].

Згідно з наказом №169 від 20 червня 1969 року відповідно до прохання Слов'янського педінституту і згоди Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР організували в Слов'янському педагогічному інституті дефектологічний факультет [205; 89].

На дефектологічному факультеті Слов'янського педагогічного інституту навчалось три курси. Організація підготовки студентів зі спеціальності «Дефектологія» проходила зі значними труднощами, що обумовлювалися недостатньою кількістю кваліфікованих викладачів. Виникали труднощі у викладанні таких предметів, як патофізіологія, невропатологія, клініка олігофреній, а також спеціальних методик. Протягом 1968/1969 року на кафедрі працювало чотири викладачі зі спеціальною підготовкою, тому значний обсяг роботи виконували викладачі з погодинною оплатою, у переважній більшості лікарі обласної психоневрологічної лікарні. Крім того, для читання спеціальних методик запрошувалися викладачі з Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького.

У 1969/1970 року в Слов'янському педагогічному інституті деканом дефектологічного факультету було призначено кандидата педагогічних наук А.П.Токуна, викладачі з погодинною оплатою читали такі курси, як спеціальна методика математики, патофізіологія органів слуху, історія мови, дитяча психологія. І все ж Слов'янський педінститут гостро потребував викладачів для дисциплін олігофренопедагогіка, логопедія, методика фізики, патопсихологія та клініка олігофреній. На початку навчального року до відома студентів було доведено розподіл навчального матеріалу на I та II семестри навчального року, вивішувались плани лекцій та лабораторних занять. До лабораторних та семінарських занять з анатомії та фізіології, спеціальних дисциплін – логопедія і олігофренопедагогіка, розроблялись методичні вказівки відповідно до існуючих навчальних програм.

У 1969/1970 навчальному році вперше на факультеті дефектології Слов'янського педагогічного інституту студенти IV курсу проходили педагогічну практику в школах Донецької області. З перших днів проходження практики систематично здійснювався контроль деканом і керівником практики. Однак у проходженні практики були виявлені недоліки: студенти не давали уроків з малювання, співів, фізкультури так, як у Слов'янському педінституті методика проведення цих занять не викладалася. Студенти мали труднощі в

складані конспектів-уроків з логопедії для групових занять, при проведенні уроків з географії, природознавства і історії. Враховуючи ці недоліки, Рада факультету провела роботу з перебудови графіку навчального процесу. Для студентів IV курсу ввели лекції, практичні і лабораторні заняття з методики уроків співів, каліграфії, ритміці, фізичного виховання та спецкурс «Школотзнавство» [226; 42-48].

Згідно з архівними даними, перевіркою виконання наказу Міністерства освіти УРСР та Міністерства охорони здоров'я УРСР від 15 травня 1969 року №109/265 «Про поліпшення роботи з відбору аномальних дітей до спеціальних шкіл», проведеною Управлінням інтернатних установ та Республіканською медико-педагогічною комісією, було встановлено, що у Луганській, Кіровоградській, Хмельницькій, Дніпропетровській областях та м. Києві проводилися заходи, спрямовані на попередження недоліків у комплектуванні дітьми спеціальних шкіл-інтернатів. Однак у відборі дітей з особливостями психофізичного розвитку до спецшкіл-інтернатів існував ряд невирішених проблем. Не в усіх областях України проводився чіткий систематичний облік дітей шкільного і дошкільного віку, не забезпечувалося своєчасне охоплення їх навчанням. Фіксувалися непоодинокі випадки, коли діти з особливостями розвитку перебували у масовій школі до четвертого або п'ятого класу, навчалися у молодших класах по два, а то й три роки без належних зрушень у навчанні. Іноді в допоміжних школах навчалися діти з порушеннями слуху, мовлення, затримкою психічного розвитку з психічними порушеннями. Задля поліпшення роботи медико-педагогічних комісій згідно з наказом № 206 від 8 жовтня 1970 року завідувачі обласними відділами народної освіти мали щорічно чітко і своєчасно обліковувати дітей з особливостями психофізичного розвитку з метою повного охоплення їх навчанням і лікуванням у спеціальних школи, а також спільно з обласними відділами охорони здоров'я та соціального забезпечення пропагувати знання з дефектології, спеціальної педагогіки і спеціальної психології, зокрема, логопедичні знання серед учителів початкових

класів загальноосвітніх шкіл та батьків дітей дошкільного віку, форми і методи роботи з дітьми-дисграфіками та дітьми-логопатами [225; 70-73].

Зважаючи на вище вказане, згідно з наказом №43-1/110 Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я УРСР від 19/20 березня 1970 року «Про проведення семінару-практикуму голів і членів обласних медико-педагогічних комісій з питань відбору аномальних дітей до спеціальних шкіл», відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР та Міністерства охорони здоров'я УРСР від 15 травня 1969 року № 109/265 протягом 12-16 травня 1970 року у м. Києві відбувся семінар-практикум для голів і членів медико-педагогічних комісій. У семінарі-практикумі взяли участь голови обласних медико-педагогічних комісій – 28 осіб, 29 осіб педагогів-дефектологів та 27 лікарів-психоневрологів. Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького та Київський інститут удосконалення кваліфікації лікарів забезпечили семінар-практикум викладачами [223; 30-31].

Для навчання в КДПІ імені О.М.Горького на I курс спеціальності: олігофренопедагогіка та логопедія у 1969/1970 н.р. прийняли 50 осіб на спеціальності: сурдопедагогіка – 25 осіб, олігофренопедагогіка і праця – 25 осіб. Також був набір до спецгрупи для союзних республік з Казахстану – 4 особи, Азейбарджану – 3 особи, Узбекистану – 4 особи. На початку навчального року керівництво факультету ввело обов'язкові факультативи: «Марксистсько-ленінська естетика» на IV курсі, «Атеїзм» на III курсі та «Навчальне кіно» на III курсі. За вибором студентів ввели такі факультативи, як «Фотосправа» для всіх курсів, «Етика» на I курсі, «Логопедія» на III курсі та «Каліграфія» для студентів спеціальності «Сурдопедагогіка і логопедія».

Також на дефектологічному факультеті розпочали підготовку вчителів праці у школах для дітей з особливостями психофізичного розвитку [393; 4].

Протягом 1969/1970 навчального року в КДПІ імені О.М.Горького на кафедрі олігофренопедагогіки функціонували три кабінети: олігофренопедагогіки, медичних дисциплін і методики природознавства, а при кафедрі сурдопедагогіки та логопедії працювали кабінети сурдопедагогіки та

логопедії. Також було створено кабінет сурдотехнічних засобів навчання, де концентрувалася вся аудіовізуальна апаратура.

Для підготовки кваліфікованих логопедів на кафедрі працювали також викладачі з погодинною оплатою, працівники Науково-дослідного інституту педагогіки та Науково-дослідного інституту психології, вчителі спецшкіл та логопеди, які залучалися до педпрактики та практичних занять з сурдопедагогіки та логопедії. Студенти-логопеди проходили виїзну логопедичну практику у Львові, Житомирі та м. Києві протягом жовтня місяця та протягом півріччя у м. Одесі, Чернівцях і Києві. Керувала педагогічною практикою Л.О.Смирнова [395; 11-12].

Навчання на заочній формі здійснювалося завдяки основному професорсько-викладацькому складу штатних працівників кафедр. Однією з форм роботи із заочниками стала робота на консультпунктах, де консультації надавали професор А.І.Селецький, доценти К.М.Турчинська, Т.К.Ульянова, В.І.Басюра, М.В.Рождественська, О.Й.Теплицька.

Логопедія на заочній формі навчання читалася на III, IV та V курсах, крім читання лекцій і проведення практичних занять, студентам давались з кожного курсу завдання на міжсесійний період, які передбачали відвідування уроків у спецшколах. За навчальним планом студенти проходили практику на IV і V курсах. На V курсі студенти проходили активну практику на місці вчителя, вихователя та логопеда допоміжної школи.

На заочну форму навчання зараховувались лише ті студенти, які працювали за фахом. У зв'язку з тим, що готувати логопедів шляхом заочного навчання було досить важко, кафедра звернулася до Ради факультету та КДПІ імені О.М.Горького з клопотанням про перегляд навчального плану підготовки логопедів, адже новий варіант навчального плану вже був підготовлений кафедрою і його потрібно було лише затвердити [394; 1-6].

При підготовці кваліфікованих спеціалістів на дефектологічному факультеті КДПІ імені О.М. Горького значна увага приділялася предметам медичного циклу, практичні заняття з яких проводилися не лише в

лабораторіях факультету, а й в лікарнях та в спеціальних школах. Практичні заняття з курсу «Анатомія, фізіологія і патофізіологія органів слуху і мови», частково проводилася в Інституті оториноларингології. Проведення практичних занять у такий спосіб давало можливість більш повно ілюструвати досить складний теоретичний матеріал та здобувати практичний досвід студентам.

Значну роль у підготовці висококваліфікованих учителів-логопедів відігравали спецсемінари. Саме на них вивчалися найактуальніші питання спеціальної педагогіки і логопедії. Важливою у якісній підготовці кваліфікованих фахівців-логопедів була педагогічна практика, яка дозволяла студентам застосовувати на практиці вивчений теоретичний матеріал [232; 34-37].

З 1970-1971 н.р. педагогічні інститути працювали за новими навчальними планами і програмами, які враховували досягнення науково-технічного прогресу та зміни, що відбулися у змісті середньої загальноосвітньої школи і забезпечували вищий науково-теоретичний і практичний рівень підготовки вчителів. У нових навчальних планах, крім вивчення циклу суспільних та спеціальних дисциплін, велика увага приділялася підвищенню рівня психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Студенти всіх факультетів вивчали педагогічний цикл дисциплін: «Вступ до педагогіки», «Історія педагогіки», «Педагогіка школи», а також психологічні курси: «Загальна психологія», «Вікова і педагогічна психологія» [236; 16-17].

У Слов'янському педагогічному інституті 1970/1971 навчальний рік ознаменувався випуском перших студентів дефектологічного факультету зі спеціалізацією: «Олігофренопедагогіка і логопедія». Хоча на кафедрі працювала достатня кількість викладачів, все ж наявний склад кафедри не міг повністю охопити весь комплекс навчальної роботи і тому доводилося залучати викладачів з погодинною оплатою для читання окремих курсів медичного циклу. Так, для читання лекцій з тифлопедагогіки був запрошений доцент І.С.Моргуліс - співробітник Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, лекції з логопедії читала доцент М.А.Савченко з Київського державного

педагогічного інституту імені О.М.Горького, для читання лекцій зі спеціальної психології запросили кандидата психологічних наук з Науково-дослідного інституту дефектології м. Москва Н.І.Єгорову, лекції зі спеціальної методики географії читав доцент Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького В.М.Синьов.

У навчальному році на дефектологічному факультеті Слов'янського педінституту вивчалось тридцять дві дисципліни, з них п'ятнадцять було спеціальних з підготовки вчителя допоміжної школи і логопеда. Для поліпшення фахової підготовки спеціалістів були введені спецкурси: з методики вивчення аномальних дітей (I курс), з виготовлення наочних посібників (II курс), з методики вивчення глибоко розумово відсталих дітей (III курс), з логопедії і олігофренопедагогіки (IV курс). На III курсі студенти писали і захищали курсові роботи з олігофренопедагогіки. На IV курсі – з логопедії. Крім обов'язкових дисциплін, за планом проводилися факультативні заняття з лікувальної фізкультури з методикою фізичного виховання, школознавства, етики, естетики.

При кафедрі працював науково-методичний семінар з актуальних проблем дефектології і методики викладання, керівником якого був завідувач кафедрою професор Н.П.Коритько, та шість студентських наукових гуртків: з анатомії, фізіології, шкільної гігієни і лікувальної фізкультури, спеціальної методики арифметики, логопедії та спеціальної психології [233; 36-43].

На виконання рішення колегії Міністерства освіти СРСР від 13 листопада 1970 року №30/2 «Про типові програми для допоміжних шкіл» та відповідного наказу Міністерства освіти УРСР від 29 січня 1971 року № 6 і наказу Міністерства освіти УРСР від 6 квітня 1971 року № 65 «Про проведення республіканського семінару методистів обласних інститутів удосконалення учителів, які відали спеціальними школами» з 1 по 4 червня 1971 року в м. Києві відбувся семінар методистів Обласних інститутів удосконалення вчителів, які відали спеціальними школами. Н/Д інститут педагогіки УРСР, Н/Д

інститут психології УРСР, Київський педінститут імені О.М.Горького забезпечили участь викладачів та науковців у роботі вказаного семінару.

Завідуючі обласними Київським і Севастопольським міськими відділами народної освіти провели в період з 16 по 25 серпня 1971 року триденні семінари вчителів 1-4 класів, логопедів, які проводили логопедичні заняття у молодших класах допоміжних шкіл та логопедів логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах (див. таблиця Ш.2.20, Е.2.21, Ю.2.22) [229; 27]. Згідно з наказом № 62 від 5 квітня 1971 року з метою перепідготовки педпрацівників спеціальних шкіл у зв'язку з переходом на нові програми з 1 по 30 червня 1971 року відбулися місячні курси медпрацівників спеціальних шкіл м. Києва в кількості 250 осіб, вчителів молодших класів шкіл для туговухих дітей – 40 осіб, вчителів молодших класів шкіл для глухих – 70 осіб, вчителів підготовчих – III класів шкіл для дітей з недоліками зору – 40 осіб, вихователів шкіл для дітей з недоліками зору – 70 осіб, вчителів молодших класів для дітей з порушеннями мовлення – 40 осіб, логопедів логопедичних пунктів при ЗОШ - 60 осіб, логопедів допоміжних шкіл – 30 осіб. Н/Д інститут педагогіки, Н/Д інститут психології УРСР, Київський державний педінститут імені О.М.Горького забезпечили курси кваліфікованими викладачами та навчальними планами місячних курсів (див. таблиця Я.2.23). Завідуючі обласно були зобов'язані відрядити на курси в першу чергу тих педпрацівників, які не мали вищої дефектологічної освіти, достатнього досвіду роботи в спеціальній школі та не перебували на курсах підвищення кваліфікації, організованих Міністерством освіти УРСР [227; 12-13].

На базі Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького у 1971 році відбулася друга традиційна зустріч випускників Педагогічного інституту у формі науково-методичної конференції на тему: «Сучасність і школа». Випускники дефектологічного факультету, котрі приїхали з різних областей України, взяли участь у засіданні секції дефектології, де, крім викладачів та наукових співробітників Н/Д інституту дефектології, доповідали і самі випускники [73; 91-92.].

У 1970/1971 н.р. на дефектологічному факультеті КДПІ імені О.М. Горького продовжували роботу спеціальні навчальні кабінети олігофренопедагогіки, сурдопедагогіки, сурдотехнічних дисциплін, логопедії та навчальна лабораторія з анатомії, фізіології та патофізіології вищої нервової діяльності.

При складанні робочих планів на 1970/1971 н.р. деканат і кафедри факультету керувались постановами ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР про наступний розвиток вищої школи і про наступний розвиток середньої загальноосвітньої школи, заходами МО УРСР з поліпшення роботи педагогічних інститутів Української РСР, рішенням XXIV з'їзду КПРС та XXIV з'їзду КП України.

Відбувалися зміни у навчальних планах, адже з 1970 року студенти навчалися за новими навчальними планами. Обговорювалися змінені навчальні програми, у зв'язку зі змінами в курсах «Методики викладання арифметики», «Методики викладання географії в допоміжній школі», «Методики відбору дітей до спеціальних шкіл». Відбулися зміни і у навчальному плані зі спеціальності «Дефектологія». З переходом спецшкіл на навчання за новими навчальними програмами (1-4 класи), члени кафедри олігофренопедагогіки, при читанні спеціальних дисциплін враховували їх [396; 1-25]. У зв'язку з новими експериментальними дослідженнями в галузі сурдопедагогіки та логопедії і одержаними результатами, а також змінами, внесеними в навчальні плани спеціальних шкіл, було переглянуто зміст спецсеминарів для студентів випускних курсів.

З метою підготовки студентів сурдопедагогів до роботи за новими програмами в школах та з метою ознайомлення студентів з актуальними науковими проблемами було організовано читання спеціального курсу з актуальних наукових проблем, для викладання якого запросили доктора педагогічних наук завідуючого сектором сурдопедагогіки Н/Д інституту дефектології АПН СРСР С.О.Зикова.

З кожної теми практичних занять курсу логопедії розроблялися конкретні практичні завдання [397; 7-26].

У 1971/1972 н.р. кафедри керувалися матеріалами з поліпшення підготовки педагогічних кадрів для допоміжних шкіл, зокрема, постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів УРСР від 14/Х–1966 року «Про заходи про поліпшення підготовки спеціалістів і вдосконалення керівництва вищою і середньою спеціальною освітою в країні, постановою ЦК КП України про роботу Київського державного університету імені Т.Г.Шевченка і постановою комісії Міністерства УРСР про роботу Київського державного педагогічного університету імені О.М. Горького від 17 грудня 1966 року», а також Постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 18 липня 1972 року № 535 «Про заходи по дальшому вдосконаленню вищої освіти в країні» [55].

Кафедра сурдопедагогіки та логопедії КДПУ імені О.М. Горького продовжувала працювати над поліпшенням теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів спеціальних шкіл для дітей з недоліками слуху і мовлення. При читанні курсу «Логопедія» широко використовувалися нові досягнення в галузі логопедії і суміжних наук, озброюючи студентів новими знаннями з корекції основних порушень вимови та методиками їх усунення. Практичні заняття виконувались студентами безпосередньо в логопедичних кабінетах і спеціальних школах, що значною мірою допомагало засвоїти основні теоретичні положення з кожного розділу [398; 1-14].

На виконання заходів Міністерства освіти УРСР «Про поліпшення виховання дітей з порушеннями розумового і фізичного розвитку в Українській РСР», для підбиття підсумків науково-дослідної і методичної роботи в галузі дефектології, проведеної за останні роки в Українській РСР, та визначення завдань на наступні роки наказом Міністерства освіти Української РСР від 23 лютого 1972 року № 35 «Про проведення республіканської науково-практичної конференції з питань дефектології» з 6 по 8 червня 1972 року в м. Запоріжжі відбулася республіканська науково-практична конференція з питань дефектології, у якій взяли участь 17 логопедів та завідувачів логопедичними

пунктами. Науково-дослідні інститути педагогіки та психології УРСР, КДПІ імені О.М.Горького забезпечили участь у конференції доповідачів [235; 124].

Підготовка вчителів для всіх типів загальноосвітніх шкіл Української РСР здійснювалася у 9 університетах та 30 педагогічних інститутах. У 1972-1973 н.р. на стаціонарній формі навчалося у педагогічних інститутах 45,5 тис., на заочній формі – 47,0 тис., студентів. У 1972 році деканом дефектологічного факультету Слов'янського педагогічного інституту працював к. п. н. С.М.Попович, а завідувачем кафедри дефектології - кандидат біологічних наук, доцент В.П.Краснокутська.

На дефектологічному факультеті КДПІ імені О.М. Горького у 1973/1974 н.р. було переглянуто тематику і зміст лабораторних занять з курсів «Спеціальної психології», «Методика слухової роботи», «Методика роботи над вимовою», «Логопедія».

Згідно з начальним планом студенти сурдопедагогі та логопеди проходили педагогічну практику на II курсі – піонерську, на III курсі – в школах слабочуючих, на IV курсі – в школах сліпих [399; 1-26].

Кабінет логопедії КДПІ імені О.М.Горького продовжував роботу над виготовленням дидактичного матеріалу для обстеження і корекції мовлення дітей-логопатів. Систематично протягом року організовувалася виставка «Новини логопедії». На початку 1972/1973 н.р. для роботи в кабінеті було обстежено і відібрано чотирнадцять дітей-логопатів, які мали різноманітні порушення мовлення. З ними працювали студенти-логопеди.

До проведення практичних занять з логопедії та педагогічної практики залучалися практичні працівники зі спеціальних шкіл і логопедичних пунктів. Викладачі кафедри сурдопедагогіка і логопедія працювали над удосконаленням науково-теоретичного рівня лекційного курсу з логопедії для студентів сурдопедагогів та олігофренопедагогів. Більшість лабораторних занять з логопедії проводились у спеціальних школах та логопунктах, де студенти мали можливість не лише спостерігати, а й детально обстежувати учнів спеціальних шкіл та працювати з ними самостійно.

Згідно з архівними даними, на початку 1972/1973 н.р. шкіл для дітей з порушеннями мовлення у загальній кількості налічувалося дев'ять, вчителів, які в них працювали разом із сумісниками було 267 осіб, підготовчих I-IV класів налічувалося 90, п'ятих і восьмих класів – 68, а з дев'ятого по дванадцятий було дев'ять класів.

На початку 1973/1974 н. року нараховувалося дев'ять шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, у яких, включаючи сумісників, працювало вчителів 266 осіб. У підготовчих класах працювало 76 вчителів, IV-VIII класах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення було 88, а в IX – XI(XII) класах лише 7 [244; 1].

Для підготовки кваліфікованих спеціалістів для роботи з дітьми, котрі мали порушення мовлення, та з метою перепідготовки медпрацівників спеціальних шкіл, у зв'язку з переходом на нові навчальні плани та програми Міністерство освіти наказом №45 від 28 лютого 1974 року з 1 по 30 червня 1974 року провело республіканські місячні курси у м. Києві в кількості 350 осіб. Для заступників директорів шкіл сліпих, слабозорих та для дітей з порушеннями мовлення – у кількості 33 особи, для вчителів біології шкіл сліпих та слабозорих дітей – разом на 27 осіб, для вчителів історії, географії та природознавства сільських допоміжних шкіл – на 90 осіб, вихователів сільських допоміжних шкіл – разом на 90 осіб, сурдопедагогів слухових кабінетів та вчителів молодших класів, які працювали над розвитком слуху і мовлення шкіл глухих та слабочуючих, – у кількості 110 осіб. Науково-дослідні інститути педагогіки та психології УРСР та КДПІ імені О.М.Горького забезпечили курси кваліфікованими викладачами [239; 121-122].

У ході написання нашого дисертаційного дослідження нами було знайдено інформацію, що підготовка дефектологічних кадрів здійснювалася не лише у Київському педагогічному інституті імені О.М.Горького та у Слов'янському педінституті, а й завдяки Університету дефектологічних знань, відкритому за ініціативи республіканської секції дефектологів Педагогічної громадськості УРСР і Київського міського відділу народної освіти у 1973 році в м. Києві. За

час свого існування університет набув популярності серед учителів і вихователів спеціальних шкіл. До роботи у вузі були запрошені співробітники Науково-дослідних інститутів педагогіки і психології, а також викладачі кафедр олігофренопедагогіки і сурдопедагогіки педагогічного інституту імені О.М.Горького та передові вчителі і вихователі спеціальних закладів м. Києва. Курс навчання розраховувався на два роки і передбачав постійний склад слухачів. Для вчителів і вихователів усіх типів спеціальних шкіл при університеті були організовані факультети олігофренопедагогіки, сурдопедагогіки і тифлопедагогіки, деканами яких були Г.Н.Коберник, Л.С.Стожок та І.П.Чирінова. Кожен студент на початку відвідування занять отримував повідомлення, у якому було викладено програму роботи університету [2].

На факультеті сурдопедагогіки свої лекції для педагогів шкіл глухих і слабозорючих читали такі викладачі, як член-кореспондент АПН СРСР М.Д.Ярмаченко, викладачі А.М.Гольдберг, Е.П.Гроза, К.Д.Бойко і інші. Слухачі факультету олігофренопедагогіки, найчисельнішого в університеті, слухали лекції професора І.Г.Єременко, який також був ректором Університету дефектологічних знань, професора А.І.Селецького, К.М.Турчинської, В.М.Синьова, Н.М.Стадненко, В.К.Кузьміної. Під час навчання студенти факультетів олігофренопедагогіки і сурдопедагогіки ознайомилися з найкращим практичним досвідом психолого-педагогічного вивчення дітей, організацією і удосконаленням навчально-матеріальної бази, професійно-трудова навчанням.

Учителі і вихователі шкіл сліпих і слабозорих на факультеті тифлопедагогіки з великою увагою прослуховували лекції завідувача відділом тифлопедагогіки НДІ дефектології АПН СРСР, доктора педагогічних наук М.І. Земцової та І.С. Моргуліс, яка разом з Л.В. Курукшиною була проректором даного університету.

У травні 1975 року університет здійснив перший випуск своїх слухачів, який становив 104 педагоги київських спеціальних шкіл, що отримали посвідчення про закінчення Університету дефектологічних знань [2].

Тож можна зробити висновок, що широка популяризація дефектологічної освіти позитивно позначалося на педагогічній роботі спеціальних закладів Української РСР завдяки підготовці більшої кількості спеціальних педагогів.

Міністерство освіти Української РСР наказом від 31 березня 1975 року №80 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового влаштування і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку в Українській РСР», оголошуючи постанову Ради Міністрів Української РСР від 7 березня 1975 року №119 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового влаштування і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку», з метою дальшого поліпшення загальної і професійної освіти, трудового влаштування, медичного, культурно-побутового та інших видів обслуговування дорослих і дітей з порушеннями розумового, і фізичного розвитку, на виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1975 року №50 постановило виконкомам обласних, Київської і Севастопольської міських Рад депутатів трудящих, Міністерству освіти УРСР, Міністерству охорони здоров'я УРСР, Міністерству соціального забезпечення УРСР, Державному комітету Ради Міністрів УРСР з професійно-технічної освіти, Міністерствам і відомствам УРСР передбачити в планах розвитку народного господарства на 1976-1980 роки, розширення мережі будинків дитини, ясел, дитячих будинків, дитячих садків, шкіл-інтернатів, професійно-технічних училищ, вечірніх (змінних) і заочних шкіл, психоневрологічних санаторіїв і будинків-інтернатів для дітей і підлітків з порушеннями розумового і фізичного розвитку (розумово відсталих, глухих і слабочуючих, сліпих і слабозорих, з порушеннями мовлення) [242; 65-76].

Міністерству охорони здоров'я УРСР було доведено організувати в 1976 р. при Запорізькій обласній лікарні міжобласне і в 1977 році при Київському науково-дослідному інституті отоларингології Республіканське

отоларингологічне відділення не менше, ніж на 60 місць кожне, для подолання усіх видів діагностичної та лікувальної допомоги дорослим, підліткам і дітям з порушеннями слуху. Провести в 1975-1977 роках одноразове вибіркоче вивчення контингенту дітей з порушеннями слуху, зору, мовлення, ортопедичними і травматологічними захворюваннями та з дефектами розумового розвитку, віком від 2 до 14 років і підлітків, віком від 15 до 18 років з метою організації їх відновного лікування, а також планування мережі закладів спеціального призначення для навчання і виховання вказаної категорії дітей. Поліпшити медичне обслуговування та якість лікувально-оздоровчої роботи серед вихованців дошкільних закладів, шкіл-інтернатів, будинків-інтернатів для дітей з дефектами розумового і фізичного розвитку та направляти до цих закладів лікарів за заявками Міністерства освіти і соціального забезпечення [242; 65-76].

Рада Міністрів СРСР Постановою від 17 січня 1975 року №50 дозволила Міністерству освіти СРСР організувати на базі Інституту підвищення кваліфікації викладачів педагогічних дисциплін університетів і педагогічних вищих навчальних закладів Академії педагогічних наук СРСР курси підвищення кваліфікації керівників і вчителів-дефектологів шкіл-інтернатів для дітей, підлітків і дорослих з порушеннями розумового і фізичного розвитку з терміном навчання до двох місяців, встановивши середньорічний контингент слухачів курсів у кількості 100 осіб. На виконання згаданої постанови Рада Міністрів Української РСР наказала Управлінням і відділам Міністерств освіти УРСР, Науково-дослідним інститутам педагогіки і психології УРСР, Київському і Слов'янському педагогічним інститутам, обласним міським і районним відділам народної освіти прийняти Постанову Ради Міністрів Української РСР від 7 березня 1975 року № 119 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового влаштування і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку» до керівництва і неухильного виконання та вирішити питання про організацію протягом 1976-80 років спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення в

Одеській, Луганській, Запорізькій, Житомирській, Рівненській, Кримській областях. До 15 вересня варто було переглянути укомплектування спецшкіл-інтернатів керівними і педагогічними кадрами, навести належний порядок у їх доборі, розстановці і вихованні. Не допускати випадків призначення на керівні посади у спеціальні школи осіб, які не мали дефектологічної освіти або досвіду роботи в спецшколах. Залучити до заочного навчання на відповідних факультетах педагогічних інститутів директорів їх заступників з навчально-виховної роботи, а також учителів, вихователів, які не мали спеціальної освіти [242; 65-76].

Згідно з наказом №111 «Про проведення міжобласних педагогічних читань з дефектології» від 16 травня 1975 року у м. Ужгороді з 4 по 5 червня відбулися міжобласні педагогічні читання з проблеми «Співдружність школи, сім'ї й громадськості у вихованні дітей з недоліками у фізичному і розумовому розвитку». Належний рівень доповідей практичних працівників спецшкіл та участь наукових співробітників у педагогічних читаннях забезпечили Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР, Науково-дослідний інститут психології УРСР КДПІ імені О.М. Горького. Крім того, Науково-дослідний інститут педагогіки розробив програму педагогічних читань. Обласні відділи народної освіти - Вінницький, Донецький, Запорізький, Київський, Кримський, Львівський, Одеський, Рівненський, Сумський, Харківський, Тернопільський, Чернігівський, а також Київський та Севастопольський міськвно - відрядили доповідачів на педагогічні читання [243; 43].

З 1974 по 1977 рік деканом дефектологічного факультету КДПІ імені О.М.Горького був професор А.І.Селецький. Протягом 1974/1975 н.р., як і в попередні роки, кафедра олігофренопедагогіки здійснювала керівництво у підготовці вчителів для допоміжних шкіл за двома спеціальностями.

За спеціальністю: «Олігофренопедагогіка», з додатковою спеціалізацією «Учитель професійно-трудового навчання». Згідно з цією спеціальністю студенти отримували кваліфікацію вчителя загальноосвітніх дисциплін і професійно-трудової підготовки до допоміжної школи. Термін навчання тривав

п'ять років. Курс «Логопедії» читався студентам на III курсі. Цей курс нараховував усього 70 годин, з яких - 20 лекційних годин і 50 лабораторних. У п'ятому семестрі студенти здавали екзамен. У дев'ятому семестрі протягом шести тижнів студенти-олігофренопедагоги проходили педагогічну практику на посаді логопеда [321; 121].

За спеціальністю «Олігофренопедагогіка» з додатковою спеціальністю «Логопедія». Студенти отримували кваліфікацію «Учитель і логопед допоміжної школи», з терміном навчання п'ять років. Згідно з навчальним планом, курс «Логопедія» читався студентам на III, IV і V курсах. На лекційні години відводилося 160 годин, лабораторні заняття налічували 220 годин, всього на курс відводилося 380 годин. На III і на IV курсах студенти здавали екзамени, протягом навчання – заліки. Окрім логопедичної практики, яку студенти проходили на V курсі, вони писали курсові роботи з логопедії та здавали державний екзамен (див. таблиця А.4.24).

Кафедра сурдопедагогіки здійснювала навчання зі спеціалізації: «Сурдопедагогіка з допоміжною спеціальністю рідна мова і література», з кваліфікацією – сурдопедагог дошкільних закладів [321; 121].

У 1974/1975 навчальному році спостерігалися зрушення у будівництві шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, на вказаний рік їх уже було 10, вчителів, які працювали в цих школах, – 314 осіб [245; 1].

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 22 січня 1976 року №8 та на виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1975 року №50 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку», відповідної Постанови Ради Міністрів УРСР від 7 березня 1975 року № 119 і в зв'язку з переходом спеціальних шкіл на нові навчальні плани та програми з 1 по 30 червня 1976 року в м. Києві відбулися міжреспубліканські курси перепідготовки педпрацівників загальною кількістю 350 осіб. Було присутніх учителів молодших класів шкіл для дітей з порушеннями слуху – 130, учителів географії шкіл сліпих, слабозорих та для дітей з тяжкими порушеннями мовлення – 35,

заступників директорів з навчально-виховної роботи допоміжних шкіл – 185. Забезпечили курси кваліфікованими викладачами Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР, Науково-дослідний інститут психології УРСР та Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького. Республіканський навчально-методичний кабінет спецшкіл забезпечив курсовою перепідготовкою учителів молодших класів шкіл для глухих дітей Молдовської РСР, Білоруської РСР, Латвійської РСР, Литовської РСР, Естонської РСР [246; 42-43].

Розглянувши план прийому студентів до педагогічних інститутів на 1976 рік, Колегія Міністерства освіти УРСР своїм наказом № 1 від 14 січня 1976 року ухвалила, що зі спеціальності «Дефектологія» до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького в 1975 та 1976 роках набиратимуть 100 осіб на I курс, до Слов'янського педінституту – 75 осіб [248; 44].

На заочну форму навчання зі спеціальності «Дефектологія» до Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького в 1975 набирали 125 осіб та в 1976 році – 50/50 осіб на I курс, до Слов'янського педінституту у 1975 набирали 125, у 1976 – 60/30 осіб. У знаменнику були відзначені старші курси на базі вищої освіти [249; 48].

У зв'язку з тим, що у значної кількості дітей з порушеннями слуху, зору та розумової відсталості спостерігалися порушення мовлення, за типовими навчальними планами на всіх відділах дефектологічних факультетів педагогічних інститутів було передбачено вивчення студентами курсу логопедії. Курс «Основи логопедії», окрім студентів-логопедів, тифлопедагогів, олігофренопедагогів, викладався і студентам-сурдопедагогам зі спеціальністю: учитель початкових класів і учитель російської мови і літератури шкіл глухих і слабочуючих, сурдопедагог дошкільних закладів. Він вивчався на V курсі, коли студенти вже мали знання, пов'язані з логопедією та психолого-медико-педагогічними знаннями, і пройшли педагогічну практику у спеціальних дошкільних закладах для дітей з порушеннями слуху. Курс викладався загальною кількістю 26 годин лекційних занять та 8 годин лабораторних занять

і закінчувався заліком, а у 1976 році для студентів вище вказаного кусу відвели 30 годин лекційних та 30 годин лабораторних [355; 2-3].

Зважаючи на позитивні результати у підготовці дефектологів Київського університету дефектологічних знань, у Донецькій області в березні 1976 року було створено Обласний народний університет дефектологічних знань. Для прослуховування лекцій до університету зараховувалося по два працівники від кожної спеціальної школи, всього зарахували 62 особи. Заняття проходили один раз на місяць у м. Донецьку. Студенти, які проживали на великій відстані від м. Донецька, були звільнені від роботи в спеціальних школах на цілий день та отримували листівки з вказаним часом проведення занять. У кінці навчального року, у лютому, за планом університету проводився залік.

У роботі університету брали участь викладачі дефектологічних факультетів Київського та Слов'янського педагогічного інститутів. Їхні доповіді присвячувалися найактуальнішим проблемам олігофренопедагогіки та олігофренопсихології [27].

Університет дефектологічних знань м. Донецька відіграв важливу роль у підвищенні кваліфікації працівників спеціальних шкіл для східних областей України та надавав знання студентам з впровадження новітніх технологій у педагогічний процес спеціальних шкіл.

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 23 вересня 1967 року №184 «Про затвердження плану підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Української РСР на курсах при обласних інститутах удосконалення вчителів у 1977 році», на виконання завдань, визначених XXV з'їздом КПРС і XXV з'їздом КП України, та з метою забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Української РСР на курсах підвищення кваліфікації при Обласних інститутах удосконалення вчителів, Київський і Севастопольський міські інститути удосконалення кваліфікації забезпечили проведення 1977 році при обласних інститутах удосконалення вчителів, курсову підготовку вчителів спецшкіл для дітей з порушеннями зору, мовлення, слуху, з наслідками поліомієліту і церебральних паралічів і провели курсову підготовку разом з

відповідними категоріями вчителів масових шкіл. На даних курсах, тривалість яких була два тижні, за планом перепідготували 1760 вчителів спеціальних шкіл [247; 60-61].

На виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1975 року №50 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку» та відповідної Постанови Ради Міністрів УРСР від 7 березня 1975 року №119, а також наказу Міністерства освіти УРСР №9 від 28 січня 1977 року у м. Києві з 1 по 30 червня 1977 року відбулися міжреспубліканські та у м. Слов'янську Донецької області республіканські курси перепідготовки педагогічних працівників на 350 осіб. У м. Київ для вчителів мови шкіл глухих та слабочуючих дітей - у кількості 110 осіб та для вчителів початкових класів шкіл для дітей з порушеннями зору та тяжкими порушеннями мовлення – 60 осіб. У м. Слов'янськ для вихователів шкіл для розумово відсталих дітей та допоміжних класів шкіл для дітей з наслідками поліомієліту та церебральних паралічів - у кількості 180 осіб. Кваліфікованими викладачами курси забезпечили Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР, Науково-дослідний інститут психології УРСР, КДПІ імені О.М.Горького та Слов'янський педагогічний інститут [250; 86-88].

У квітні місяці 1977 року відбулася республіканська наукова конференція, що мала важливе значення для педагогіки України. Вона була присвячена проблемам дальшого розвитку педагогічної і психологічної наук у світлі рішень XXV з'їзду КПРС. На конференції працювало вісім секцій (серед них і секція дефектології), на яких було чітко визначено найважливіші завдання у галузі педагогічної науки та актуальні проблеми розвитку педагогіки в Українській РСР [269; 33-35].

З метою поліпшення навчально-виховної роботи та лікувально-корекційної роботи в школах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, наказом від 8 липня 1977 року №131 «Про проведення виїзного засідання лабораторії логопедії Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР з питань удосконалення корекційної та навчально-виховної роботи в школах для дітей з важкими

порушеннями мовлення», Науково-дослідному інституту педагогіки УРСР дозволили провести з 20 по 22 жовтня 1977 року на базі Харківської республіканської школи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення виїзне засідання лабораторії логопедії. У засіданні взяли участь 34 учасники - директори або їх заступники, доповідачі (див. додаток Б.4.25) [254; 50].

Згідно з наказом Міністерства освіти Української РСР № 129 від 8 липня 1977 року кафедру «Олігофренопедагогіки» Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького перейменували на кафедру «Олігофренопедагогіки і психопатології», відповідно, на прохання Інституту і до положення про кафедри вищих навчальних закладів [252; 49].

З метою створення сприятливих умов для навчання, виховання та медичного обслуговування дітей з порушеннями зору згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 14 липня 1978 року №167 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, виховання та медичного обслуговування дітей з порушеннями зору в Українській РСР» та на виконання Постанови Ради Міністрів УРСР від 24 квітня 1978 року №218 «Про заходи з дальшого поліпшенню офтальмологічної допомоги населенню» керівництво Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького до 1 грудня внесло пропозицію про відкриття у 1979 році на дефектологічному факультеті КДПІ імені Горького спецгрупи з підготовки тифлопедагогів для спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями зору [266; 40-66]. Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР та Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 6(26)грудня 1977 року №226/428 «Про підвищення кваліфікації педагогічних працівників на курсах при вузах Української РСР», на виконання Постанови колегії Міністерства освіти УРСР та Президії республіканського комітету профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ від 30 грудня 1968 року «Про поглиблену перепідготовку вчителів IV-X класів шкіл Української РСР при вищих навчальних закладах», ректори вищих навчальних закладів забезпечили у 1978 році при вищих навчальних закладах проведення курсів підвищення кваліфікації 240 педагогічних працівників у школах для

дітей з порушеннями розумового розвитку на базі Слов'янського педінституту та 130 педагогічних працівників (тифлопедагогів – 26, сурдопедагогів – 50, 24 працівники для шкіл з порушеннями мовлення та поліомієлітом, 30 – для допоміжних шкіл) на базі КДПІ імені Горького. До читання лекцій і проведення практичних робіт було залучено провідних учених, висококваліфікованих викладачів вузів [259; 76-77]. На виконання Постанови колегії Міністерства освіти СРСР, Президії Академії педагогічних наук СРСР і ЦК профспілки працівників освіти, вищої школи та наукових установ від 17 вересня 1976 року, відповідної Постанови колегії Міністерства освіти УРСР від 24 лютого 1977 року та наказу Міністерства освіти РСР від 20 січня 1978 року №8 «Про проведення V республіканських педагогічних читань з питань дефектології» з 6 по 8 червня 1978 року в м. Львові відбулися республіканські педагогічні читання з дефектології на тему: «Комуністичне виховання учнів у процесі оволодіння основами науки» [261; 20-21].

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 17 лютого 1978 року №27, на виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1975 року №50 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку» та відповідної Постанови Ради Міністрів УРСР від 7 березня 1975 року у м. Київ з 1 по 30 червня 1978 року було проведено міжреспубліканські та республіканські курси перепідготовки медпрацівників загальною кількістю 350 осіб. Для учителів математики шкіл глухих та слабочуючих дітей - на 80 осіб, для логопедів логопедпунктів при загальноосвітніх школах - на 90 осіб, для учителів початкових класів шкіл для розумово відсталих дітей та допоміжних класів шкіл для дітей з наслідками поліомієліту та церебральних паралічів - у кількості 180 осіб. Забезпечили курси кваліфікованими викладачами Науково-дослідний інститут педагогіки, Науково-дослідний інститут психології та Київський державний педагогічний інститут ім. О.М.Горького (див. таблиця В.4.26) [263; 113-115].

Наказом Міністерства освіти від 6 квітня 1978 року № 68, на часткову зміну наказу Міністерства освіти УРСР та Міністерства вищої і середньої

спеціальної освіти УРСР від 6/26 грудня 1977 року № 226/428 «Про підвищення кваліфікації педагогічних працівників на курсах при вузах Української РСР» та згідно з листом Міністерства освіти УРСР від 4 квітня 1977 року № 17/72, при Слов'янському педінституті з 1 по 30 червня 1978 року курси підвищення кваліфікації пройшли директори та заступники директорів допоміжних шкіл в кількості 195 осіб [260; 103]. Виконуючи завдання, визначені XXV з'їздом КПРС і XXV з'їздом Компартії України, Постанову ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про дальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовки їх до праці» від 29 грудня 1977 року, з метою забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Української РСР на курсах при Обласних інститутах удосконалення вчителів (наказ Міністерства освіти від 23 листопада 1978 року № 262 «Про затвердження плану підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Української РСР на курсах при обласних інститутах удосконалення вчителів у 1979 році») директори обласних, Київського і Севастопольського міських інститутів удосконалення вчителів забезпечили проведення у 1979 році курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників при Обласних інститутах удосконалення вчителів. Згідно з планом, у 1979 році курси підвищення кваліфікації пройшли 2468 педагогічних працівників спеціальних шкіл [265; 64-66].

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 25 січня 1979 року № 11 «Про стан і заходи по дальшому поліпшенню логопедичної допомоги дітям в Українській РСР», на виконання Постанови Ради Міністрів Української РСР від 7 березня 1975 року № 119 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового влаштування і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку», відповідного наказу Міністерства освіти УРСР від 31 березня 1975 року № 80 в Україні була проведена робота з надання логопедичної допомоги дітям дошкільного та шкільного віку.

З 1975 року помітно зросла мережа дошкільних груп і закладів спеціального призначення, шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах. Збільшилась

кількість логопедичних пунктів у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кримській, Харківській областях та дошкільних закладів у Луганській, Житомирській, Одеській областях, м. Києві. Значну роботу з організації методичної роботи з логопедами і вихователями дошкільних закладів провели Київський міський відділ та Донецький обласний відділ народної освіти.

Однак у наданні логопедичної допомоги дітям Української РСР існували й недоліки. У більшості областей для дітей з тяжкими порушеннями мовлення були організовані лише окремі групи при дошкільних закладах загального типу, що, звичайно, не створювало умов для корекційно-виховної роботи. Спеціальні школи-інтернати для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та дошкільні заклади були відсутні у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Миколаївській, Рівненській, Хмельницькій областях та м. Севастополі. У деяких областях не здійснювався належний облік дітей-логопатів та не надавалась логопедична допомога в умовах загальноосвітньої школи. У Кіровоградській, Івано-Франківській, Ровенській, Волинській, Чернівецькій та Сумській областях існуюча мережа логопедичних пунктів не охоплювала навчанням усіх дітей з порушеннями мовлення. Спостерігалися випадки, в окремих школах-інтернатах та дошкільних закладах, недостатньої кількості логопедичних та лікувальних кабінетів. Нерідко на посаду логопеда призначалися особи, які не мали вищої дефектологічної освіти та досвіду роботи. Київським педагогічним інститутом імені О.М.Горького та Науково-дослідним інститутом педагогіки УРСР недостатньо розроблялися актуальні проблеми корекції недоліків вимови у дітей шкільного та дошкільного віку, а також питання щодо корекційно-виховної роботи з учнями спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. У зв'язку з цим та з метою поліпшення логопедичної допомоги дітям, обласним, Київському і Севастопольському міським відділам народної освіти, протягом 1979-1980 років було наказано організувати дошкільні заклади для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, домогтися об'єднання дошкільних груп у

багатокомплексні заклади, створити необхідну кількість логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах [269; 33-35].

У зв'язку з цим наказом №11 від 25 січня 1979 року правління шкіл та дошкільного виховання спільно з управлінням кадрів до 1 квітня 1979 року було наказано опрацювати пропозиції щодо проведення в період з 1980 по 1985 р.р. курсову перепідготовку логопедів, управління дошкільного виховання спільно з Науково-дослідним інститутом педагогіки у жовтні 1979 року у м. Києві – республіканську нараду-семінар логопедів дошкільних закладів [60].

Для забезпечення кваліфікованими працівниками заклади для дітей з тяжкими порушеннями мовлення Міністерство освіти від 23 січня 1979 року наказом №9 «Про курсову перепідготовку медпрацівників спеціальних шкіл», на виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1975 року №50 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку» та відповідної Постанови Ради Міністрів УРСР від 7 березня 1975 року №119 дозволило провести в м. Києві з 1 по 30 червня 1979 року міжреспубліканські та республіканські курси перепідготовки педагогічних працівників у кількості 170 осіб. Для вчителів початкових класів, які вели індивідуальну роботу з розвитку слухового сприймання і формування вимови, - в кількості 50 осіб, для логопедів логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах - 90 осіб, для вихователів шкіл для сліпих та слабозорих дітей - у кількості 30 осіб. Забезпечили курси кваліфікованими викладачами Науково-дослідний інститут педагогіки, Науково-дослідний інститут психології та Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького [267; 24-25].

З метою поліпшення диференційованого навчання та корекційно-виховної роботи з дітьми, які мали порушення мовлення, у дошкільних закладах спеціального призначення, згідно з наказом Міністерства освіти від 5 липня 1979 року № 171 «Про проведення республіканського семінару з питань виявлення диференційованого навчання та корекційно-виховної роботи з дітьми, які мали порушення мовлення, у дошкільних закладах спеціального

призначення», на виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1959 року № 50 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового влаштування і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку», у м. Києві з 2 по 4 жовтня 1979 року відбувся республіканський семінар працівників дошкільних закладів для дітей з порушеннями мовлення та завідуючих кабінетами дошкільного виховання. Учасниками семінару були логопеди та завідуючі дошкільними закладами для дітей з порушеннями мовлення, а також завідуючі кабінетами дошкільного виховання. Завідуючі Київським міським відділом народної освіти, директори Науково-дослідного інституту педагогіки, Науково-дослідного інституту психології УРСР та КДПІ імені О.М.Горького забезпечили підготовку доповідей та виступів учасників семінару (див. додаток Д.4.27) [270; 80-81].

Починаючи з 1977 року по 1980 рік, посаду декана дефектологічного факультету Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького займав доцент В.І.Бондар, а завідуючим кафедри «Олігофренопедагогіки» призначили доктора медичних наук, професора А.І.Селецького [241; 146-152].

З 1981 року на посаді декана дефектологічного факультету Слов'янського педагогічного інституту працював кандидат педагогічних наук В.С.Луценко.

У кінці 70-их років ХХ століття кількість логопедичних пунктів, дошкільних груп та закладів спеціального призначення для дітей з порушеннями мовлення значно зросла, відповідно вищі педагогічні навчальні заклади повинні були готувати потрібну кількість кваліфікованих логопедів та розробляти теми з надання логопедичної допомоги дітям даних закладів. Згідно з наказом №11 від 25 січня 1979 року «Про стан і заходи по дальшому поліпшенню логопедичної допомоги дітям в Українській РСР» працівники кафедр дефектологічного факультету КДПІ імені О.М.Горького протягом 1980-1985 років забезпечували розробку актуальних питань логопедичної роботи в допоміжних школах та шкільних логопедичних пунктах [269; 33-35; 60].

У 80-х роках ХХ століття докладалося багато зусиль для виготовлення навчальної і методичної дефектологічної літератури, велика увага приділялася

кількості спеціальних навчальних закладів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку та умовам, у яких навчалися діти, було уточнено кваліфікації з підготовки спеціальних кадрів на дефектологічних факультетах педагогічних інститутів. Починаючи з 1981/1982 навчального року, факультет дефектології Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького готував педагогічні кадри на денній формі навчання з таких кваліфікацій: «Учитель і логопед допоміжної школи», «Олігофренопедагог дошкільних закладів», «Учитель початкових класів, мови та літератури шкіл глухих і слабочуючих», «Сурдопедагог дошкільних закладів», «Учитель професійно-трудового навчання і методист з виховної роботи» та «Учитель глухих і слабочуючих». На заочній формі навчання велася підготовка кадрів з таких кваліфікацій, як «Учитель допоміжної школи», «Учитель школи глухих і слабочуючих». Крім того, на заочній формі навчання працювали трирічні курси з підготовки студентів-заочників, які не мали вищої дефектологічної освіти, але працювали в спеціальних закладах з дітьми з особливостями психофізичного розвитку [31; 8; 29; 13].

Деканом дефектологічного факультету КДПІ імені О.М.Горького з 1980 по 1983 рік було призначено кандидата історичних наук, доцента А.Г.Слюсаренко, завідувачем кафедри «Олігофренопедагогіки» продовжував працювати професор А.І.Селецький, а завідувачем кафедри «Сурдопедагогіки і логопедії» працювала кандидат педагогічних наук, доцент Н.Ф.Засенко [13].

Для кращої організації експериментальних досліджень у школах, створення сприятливих умов для впровадження у практику досягнень педагогічної науки і узагальнення передового досвіду, широкого залучення до педагогічних досліджень кращих учителів наказом №162 Міністерства освіти від 31 серпня 1977 року «Про експериментальні школи Науково-дослідного інституту педагогіки» виділяються експериментальні школи, в яких Науково-дослідний педагогіки у 1977-80 роках досліджував проблеми удосконалення змісту шкільної освіти, методів і прийомів навчання та комуністичного виховання учнівської молоді. Згідно з даним наказом сектор

олігофренопедагогіки займався такими проблемами, як диференційоване навчання у допоміжній школі, інтелектуалізація практичної діяльності учнів допоміжної школи, розумове виховання учнів допоміжної школи, вивчення другої (російської) мови в допоміжній школі з українською мовою навчання, формування позитивних міжособових відносин в учнів допоміжної школи, динаміка психопатоподібних ускладнень поведінки у розумово відсталих учнів. Сектор сурдопедагогіки розробляв проблеми - методика навчання географії у школі для глухих, використання екранних засобів навчання і звукопідсилюючої апаратури в навчанні глухих, сполучення оптичного і слухового сприймання усного мовлення в навчанні осіб з недоліками слуху, оптимізація мовленнєвого розвитку глухих учнів у процесі вивчення фізики, розумовий розвиток глухих дітей дошкільного віку в процесі ігрової діяльності, інтенсифікація мовного розвитку глухих дошкільників в групах з дворічним строком навчання. Сектор тифлопедагогіки займався проблемами навчання дітей з порушеннями зору, а лабораторія логопедії займалась дослідженнями проблем порушення мовлення у дітей шкільного віку та шляхом їх подолання в умовах школи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення [254; 166].

Науково-дослідний інститут педагогіки згідно з наказом №11 від 25 січня 1979 року забезпечував протягом 1980-1985 років розробку актуальних питань щодо корекційно-виховної роботи у спеціальних школах-інтернатах та дошкільних закладах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. А також до 1 липня 1979 року мав розглянути питання про введення в штати лабораторії логопедії посади наукового працівника для організації наукової роботи з проблеми дошкільної логопедії [60].

Згідно з наказом Міністерства освіти від 28 листопада 1980 року № 325 «Про впровадження диференційованого навчання в допоміжній школі Української РСР» протягом 1967-77 років відділом дефектології Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР було проведено дослідження з проблеми диференційованого навчання у допоміжній школі, яке з 1978 року запроваджувалося у допоміжних школах з двома паралельними першими

класами. Тому з метою дальшого поліпшення навчального, корекційно-виховного процесу та професійно-трудової підготовки розумово відсталих дітей обласним, Київському і Севастопольському міським відділам народної освіти протягом 1980-1981 н.р. було доведено запровадити диференційоване навчання в усіх допоміжних школах. Київський державний педагогічний інститут імені О.М. Горького та Слов'янський педінститут забезпечили проведення практикуму з диференційованого навчання для студентів дефектологічних факультетів [277; 123-126].

Наказом Міністерства освіти від 29 грудня 1979 року № 356/514 «Про підвищення кваліфікації педагогічних працівників на курсах при вузах Української РСР в 1980 році», на виконання Постанови колегії Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР та президії Республіканського комітету профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ від 30 грудня 1968 року «Про поглиблену перепідготовку вчителів IV-X класів шкіл Української РСР при вищих навчальних закладах» та у відповідності до комплексного плану роботи з педагогічними кадрами системи Міністерства освіти УРСР, схваленого колегією Міністерства освіти УРСР 15 листопада 1978 року обласні, Київський і Севастопольський міські відділи народної освіти та ректори університетів, педагогічних і технічних інститутів були зобов'язані вжити заходів до повного і якісного виконання планів підвищення кваліфікації учителів IV-X класів. За планом підвищення кваліфікації педагогічних кадрів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з особливостями психофізичного розвитку на 1980 рік Слов'янський педінститут забезпечив курсовою підготовкою учителів допоміжних шкіл (початкові класи) загальною кількістю 180 осіб [272; 174].

Відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР від 17 січня 1980 року № 1 «Про курсову перепідготовку педагогічних працівників спеціальних шкіл», на виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1975 року № 50 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового виховання і обслуговування осіб з порушеннями розумового і фізичного розвитку»,

відповідної Постанови Ради Міністрів УРСР від 7 березня 1975 року № 119, у м. Києві з 2 по 30 червня відбулися міжреспубліканські і республіканські місячні курси перепідготовки працівників у кількості 350 осіб, при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл та в м. Слов'янську Донецької області відбулися республіканські місячні курси перепідготовки працівників, при Слов'янському державному педагогічному інституті у кількості 180 осіб.

У м. Києві курсову перепідготовку одержали логопеди логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах - у кількості 180 осіб, вчителі російської мови шкіл сліпих, слабозорих, з тяжкими порушеннями мовлення та з наслідками поліомієліту і церебральними паралічами - 70 осіб та вихователі шкіл для глухих та слабочуючих дітей загальною - 100 осіб. Вчителі I класів допоміжних шкіл, а також вчителі II-III класів, які не пройшли курсову перепідготовку загальною кількістю 180 осіб, проходили курсову перепідготовку у м. Слов'янськ. Забезпечили курси кваліфікованими викладачами Слов'янський державний педагогічний інститут, Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького, Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР та Науково-дослідний інститут психології УРСР [273; 78-79].

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 4 листопада 1980 року №291/575 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти Української РСР на курсах при вузах та інститутах удосконалення учителів у 1981 році», на виконання Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 22 грудня 1977 року «Про дальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовки їх до праці», Постанови ЦК Компартії України від 20 червня 1968 року «Про підготовку і виховання учительських кадрів в Українській РСР», Постанови Ради Міністрів від 12 червня 1980 року «Про стан і заходи по дальшому поліпшенню підготовки, використання та підвищення кваліфікації учительських кадрів загальноосвітніх шкіл республіки», з метою організації

підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти Української РСР на курсах при вузах та інститутах удосконалення учителів наказано було затвердити план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти Української РСР на курсах при педінститутах, університетах, технічних вузах, інститутах удосконалення вчителів. За планом підвищення кваліфікації заступників директорів допоміжних шкіл з виховної роботи при Слов'янському педагогічному інституті на 1981 рік перепідготували 240 осіб, а при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл у м. Києві – 350 осіб, серед яких 180 логопедів логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах та 21 учитель шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення [275; 7].

У лютому-березні 1981 року у спеціальних школах м. Донецька і областях, з 3 по 5 червня пройшли республіканські педагогічні читання з дефектології на тему «Удосконалення методів навчання і виховання в спеціальних школах в світлі рішень ХХVI з'їзду ЦК КПРС». Дані читання відбулися за наказом Міністерства освіти від 19 лютого 1981 року № 51 «Про проведення педагогічних читань з дефектології на тему: «Удосконалення методів навчання і виховання в спеціальних школах в світлі рішень ХХVI з'їзду ЦК КПРС» та з метою залучення до обміну педагогічним досвідом учителів і вихователів спеціальних шкіл та враховуючи особливості роботи з дітьми, що мали особливості психофізичного розвитку. Забезпечили науково-методичне керівництво підготовкою та проведенням педагогічних читань Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР, Науково-дослідний інститут психології УРСР, Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького, Слов'янський педагогічний інститут та Республіканський навчально-методичний кабінет спеціальних шкіл Міністерства освіти УРСР [278; 166-167].

На виконання Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 22 грудня 1977 року «Про дальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовки їх до праці», Постанови ЦК Компартії України від 20 червня 1968 року «Про підготовку і виховання учительських

кадрів в Українській РСР», Постанови Ради Міністрів від 12 червня 1980 року «Про стан і заходи по дальшому поліпшенню підготовки, використання та підвищення кваліфікації учительських кадрів загальноосвітніх шкіл республіки», з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти Української РСР на курсах при вузах та інститутах удосконалення учителів було затверджено план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти Української РСР на курсах при педінститутах, університетах, технічних вузах, інститутах удосконалення вчителів на 1982 рік. Згідно з планом підвищення кваліфікації заступників директорів допоміжних шкіл з виховної роботи при Слов'янському педагогічному інституті в 1982 році курсову підготовку пройшли 240 працівників спеціальних шкіл-інтернатів. А за планом підвищення кваліфікації педагогічних кадрів спецшкіл-інтернатів на республіканських та міжреспубліканських курсах, які відбулися з 1 по 30 червня, при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл у м. Києві у 1982 році підготували 380 осіб, серед них були логопеди логопедичних пунктів при загальноосвітніх шкіл 186 осіб, 17 учителів шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та 15 заступників директорів з виховної роботи шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення [279; 89].

За планом прийому студентів на денну форму навчання до педагогічних інститутів Української РСР на 1982 рік зі спеціальності «Дефектологія» та до Слов'янського педагогічного інституту у 1982 та 1983 роках набір становив 75 осіб, до КДПІ імені О.М. Горького – 100 осіб. Студенти дефектологічних факультетів денних і заочних форм навчання у 1982 році після закінчення навчання отримували такі кваліфікації, як учитель і логопед допоміжної школи, учитель праці і вихователь допоміжної школи, учитель школи для глухих і слабочуючих дітей. Крім того, на заочній формі навчання КДПІ імені О.М.Горького та Слов'янського педагогічного інститутів існували спецгрупи зі спеціальностей «Сурдопедагогіка та олігофренопедагогіка», де керівники спеціальних шкіл отримували дефектологічну підготовку [68].

Протягом останніх років Міністерством освіти УРСР та обласними відділами народної освіти була проведена робота щодо поліпшення умов навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку, відбулося розширення мережі спеціальних шкіл-інтернатів для таких дітей та дитячих дошкільних закладів спеціального призначення. Покращилася та розширилась підготовка педагогічних кадрів для цих шкіл у Київському і Слов'янському педагогічних інститутах.

Проте потреба в учителях-дефектологах задовольнялася не повністю, що призводило до залучення на роботу в спеціальних школах-інтернатах учителів, які не мали дефектологічної освіти. Із загальної кількості педагогічних працівників спецшкіл, вищу дефектологічну освіту мали лише, за архівними даними Міністерства освіти, у 1983 році – 18,2%. Особливо мало працювало учителів у спецшколах-інтернатах Сумської області – 7,9%, Тернопільської – 9,09%, Хмельницької – 10,4%, Одеської – 11,1%, Івано-Франківської – 11,06%, Миколаївської – 10,9%, Ворошиловградської (Луганської) – 11,2% та Волинської – 11,8% областей.

В окремих школах нараховувалося лише від одного до трьох учителів-дефектологів (Рубіжанська – Ворошиловградської (Луганської) області, Липовецька, Грушковецька, Ситковецька – Вінницької, Крупівська, Сенкевичівська – Волинської, Карапчівська – Чернівецької, Миньковецька, Берездівська – Хмельницької, Добромилівська, Лівчицька – Львівської, Лисогірська – Миколаївської областей). Не проводилася належна робота із закріплення молодих спеціалістів-дефектологів. Особливо спостерігався низький рівень учителів праці та окремих вихователів. Траплялися непоодинокі випадки призначення на ці посади відділами народної освіти осіб із загальною середньою освітою, які зовсім не були обізнані з особливостями фізичного та психічного розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку. На 1983 рік у спецшколах-інтернатах нараховувалося 352 педагоги із загальною середньою освітою. Недоліки в роботі з педагогічними кадрами негативно позначалися на організації навчально-виховного процесу, особливо проведенні

корекційно-виховної роботи з дітьми, що навчалися у спеціальних закладах, їх соціально-трудовай реабілітації [286; 89-92].

Для поліпшення забезпечення спеціальних шкіл-інтернатів кваліфікованими кадрами вчителями-дефектологами та керівними кадрами наказом Міністерства освіти Української РСР від 4 лютого 1983 року № 29 «Про поліпшення підготовки кадрів учителів-дефектологів у Київському і Слов'янському педагогічних інститутах та забезпечення ними спеціальних шкіл-інтернатів», обласні, Севастопольський міський відділ та управління народної освіти повинні були звернути увагу на серйозні недоліки у доборі та розстановці педагогічних і керівних кадрів спеціальних шкіл-інтернатів та вжити заходів до їх усунення. До 1 серпня 1983 року мали зміцнити склад педагогічних і керівних кадрів цих шкіл за рахунок досвідчених учителів-дефектологів та випускників педагогічних інститутів. Обласні, Севастопольський міський відділ та управління народної освіти заборонили направлення до спецшкіл-інтернатів на посади вчителів, вихователів та керівні посади осіб, які не мали відповідної освіти та досвіду роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. До 1 квітня 1983 року створювався резерв керівників спецшкіл-інтернатів з числа досвідчених учителів-дефектологів, директорів цих шкіл та їх заступників з навчально-виховної роботи, які не мали спеціальної освіти, і протягом 1983-85 рр. направлялися на навчання до спецгруп заочної форми навчання дефектологічних факультетів. На дефектологічному факультеті КДПІ імені О.М.Горького були відкриті спецгрупи з таких спеціальностей, як «Тифлопедагогіка», «Логопедія», «Сурдопедагогіка» та «Олігофренопедагогіка» [286; 89-92].

Управління педагогічних навчальних закладів та планово-фінансове управління до 1 травня 1983 року мали вивчити питання і подати пропозиції про підготовку на дефектологічному факультеті Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького, починаючи з 1984-1985 років, учителів за фахом «Тифлопедагогіка, логопедія», з метою забезпечення ними спеціальних шкіл-

інтернатів для дітей з порушеннями зору, мовлення, логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах.

Планово-фінансове управління у погодженні з Держпланом УРСР до 1 травня 1983 року мало розглянути питання про збільшення плану набору, починаючи з 1983 року, на заочні відділення дефектологічних факультетів КДПІ імені О.М.Горького на 50 осіб, та Слов'янського педагогічного інституту на 25 осіб з метою організації спеціальних груп. До спеціальних груп направлялися першочергово директори та заступники з навчально-виховної чи виховної роботи спецшкіл-інтернатів [286; 89-92].

З метою поліпшення організації та проведення педагогічної практики студентів дефектологічного факультету КДПІ імені О.М.Горького, створення умов для найкращого використання знань і досвіду кваліфікованих працівників дошкільних закладів спеціального призначення та надання медичної допомоги педагогічним колективам, які вирішували завдання корекційно-виховної роботи з дітьми, що мали особливості психофізичного розвитку, згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 27 травня 1983 № 195 «Про педагогічну практику студентів дефектологічного факультету Київського педагогічного інституту» Управління народної освіти м. Києва затвердило до 1 вересня 1983 року базовими дошкільними закладами дефектологічного факультету КДПІ імені О.М.Горького дошкільні заклади спеціального призначення: для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату – № 591, для дітей з порушеннями інтелекту – № 561, 569, з порушеннями слуху – № 485, дошкільне відділення спецшколи-інтернату для глухих – № 6, з порушеннями мовлення – № 323, 395, 576, 611, з порушеннями зору – № 51, 381, 501. З кращих методистів, учителів-дефектологів, вихователів дошкільних закладів спеціального призначення, визначили керівників педагогічної практики [288; 157]. Для формування практичних навичок та для підготовки до науково-дослідної роботи студентів на IV курсі студенти-логопеди проходили логопедичну практику сім тижнів у дитячій поліклініці. Таким чином вони мали можливість познайомитися з окремими тяжкими випадками мовленнєвих порушень і бути присутніми на

консультаціях психоневролога і логопеда. А на V курсі студенти-логопеди 10 тижнів працювали у спеціальних дитячих садках та 8 тижнів у спеціальній школі, де мали можливість попрацювати з дітьми, які мали різні рівні порушення мовлення [35; 38].

На своєму засіданні Пленум ЦК КПРС велику увагу приділив педагогічній освіті і тому для покращення підготовки педагогічних кадрів, і зокрема, дефектологічних, Міністерство освіти СРСР розробило і затвердило кваліфікаційну характеристику учителя-дефектолога зі спеціальності «Дефектологія» від 31 грудня 1982 року. Цей документ визначав професійне призначення учителів-дефектологів, які навчалися на денній та заочній формах навчання [43].

Міністерство освіти СРСР, керуючись Кваліфікаційною характеристикою та потребами спеціальних шкіл в учителях-дефектологах, розробило перелік спеціальностей і нові навчальні плани для денної форми навчання педагогічних інститутів:

- «Олігофренопедагогіка з додатковою спеціальністю логопедія». Кваліфікація спеціаліста – учитель і логопед допоміжної школи. Олігофренопедагог дошкільних закладів;

- «Сурдопедагогіка з додатковою спеціальністю російська мова і література». Кваліфікація спеціаліста – учитель початкових класів і російської мови і літератури школи глухих і слабозорючих. Сурдопедагог дошкільних закладів;

- «Тифлопедагогіка з додатковою спеціальністю російська мова і література». Кваліфікація спеціаліста – учитель початкових класів і російської мови і літератури школи сліпих і слабозорих. Тифлопедагог дошкільних закладів;

- «Логопедія з додатковою спеціальністю російська мова і література». Кваліфікація спеціаліста - учитель логопед. Учитель російської мови і літератури школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Логопед дошкільних закладів;

- «Логопедія з додатковою спеціальністю педагогіка і методика початкового навчання». Кваліфікація спеціаліста – учитель-логопед. Учитель початкових класів школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Логопед дошкільних закладів;

- «Олігофренопедагогіка з додатковою спеціальністю праця». Кваліфікація спеціаліста – учитель професійно-трудового навчання і методист з виховної роботи у спеціальній допоміжній школі.

У зв'язку зі зростанням потреб спеціальних навчальних закладів у спеціалістах-логопедах Міністерство освіти СРСР, вважаючи за потрібне, ввело дві нові спеціальності: «Логопедія з додатковою спеціальністю російська мова і література» та «Логопедія з додатковою спеціальністю педагогіка і методика початкового навчання», тим самим розширивши масштаби підготовки кваліфікованих дефектологічних кадрів [43].

Але не всі вище вказані спеціальності були запроваджені на дефектологічних факультетах у Київському педагогічному інституті КДПІ імені О.М.Горького та Слов'янському педагогічному інституті.

За новими навчальними планами студенти дефектологічних факультетів отримували базисну психолого-педагогічну підготовку; поряд із курсами загальної педагогіки та психології студенти вивчали за новими навчальними планами олігофренопедагогіку, сурдопедагогіку, тифлопедагогіку, логопедію, психопатологію дитячого віку, психологію розумово відсталої дитини, методику виховної роботи у спеціальній школі, методи психолого-педагогічної діагностики розумової відсталості, спеціальну дошкільну педагогіку та спеціальну методику дошкільного виховання. Однією з відмінних особливостей нових навчальних планів було включення циклу медико-педагогічних дисциплін. Так, була введена дисципліна «Основи генетики» як базова для формування у студентів загальних фізіологічних та анатомічних знань. Близько 200 навчальних годин було відведено на вікову анатомію, фізіологію і гігієну дітей, загальну патологію людини, анатомію, фізіологію і патологію органів слуху, мови і зору, невропатологію. Новим якісним ступенем навчання стала

медико-педагогічна практика студентів, яка проводилась у шостому семестрі без відриву від виробництва, а в дев'ятому семестрі – паралельно педагогічній практиці.

Вище вказані навчальні плани були введені в дію наказом Міністерства освіти СРСР від 24 червня 1983 року № 68 «Про введення нових навчальних планів педагогічних інститутів» [43].

Наказом Міністерства освіти від 19 липня 1983 року № 274 «Про введення нових навчальних планів педагогічних інститутів», у відповідності з інструктивним листом Мінвузу СРСР від 25 травня 1983 року № 20 «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах за новими навчальними планами» і наказом Міністерства освіти СРСР №68 від 24 червня 1983 року «Про введення нових навчальних планів педагогічних інститутів» ректорів педінститутів зобов'язали ввести нові навчальні плани з 1 вересня 1983 року для студентів I курсу денної форми навчання. На II курсах навчання студентів продовжити і завершити за раніше затвердженим планам. А також завершити розробку нових навчальних програм з дисциплін, що вивчалися у педінститутах України в 1983/1984 н.р [290; 50-51].

Рада дефектологічного факультету, для запобігання односторонньої підготовки кваліфікованих спеціалістів-дефектологів, включила до нових навчальних планів обов'язковий спецкурс «Методика виховної роботи у спеціальній школі», що викладався у сьомому семестрі, а у десятому семестрі студенти вивчали спецсеминар з спеціальної педагогіки з методикою виховної роботи [8].

Для підготовки майбутніх логопедів велике значення мала самостійна робота студентів, як активна форма навчальної діяльності. На досить високому рівні викладачі кафедри логопедії читали студентам лекції, семінари та лабораторно-практичні заняття [29].

Наказом Міністерства освіти УРСР від 28 вересня 1983 року № 316 «Про внесення змін до наказу Міністерства вищої освіти УРСР від 4 лютого 1983 року № 29 «Про поліпшення підготовки кадрів учителів-дефектологів у

Київському і Слов'янському педагогічних інститутах та забезпечення ними спеціальних шкіл-інтернатів» було внесено такі зміни до наказу від 4 лютого 1983 року № 29:

1. Пункт 1.4.

«Директорів спецшкіл-інтернатів та їх заступників з начальсько-виховної роботи, вчителів та вихователів, які не мали вищої дефектологічної освіти, протягом 1984-1987 років направити на навчання до спецгруп заочної форми навчання дефектологічних факультетів Київського та Слов'янського педагогічних інститутів»

2. Пункт 1.5.

«Забезпечити охоплення заочною формою навчання на I курсах дефектологічних факультетів вище згаданих Інститутів протягом 1984-1987 років у розрізі кожного року вчителів та вихователів із загальною середньою та спеціальною освітою» [292; 144].

Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 15 жовтня 1982 №333/390 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення учителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1983 році», на виконання Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР у галузі народної освіти та комплексного плану роботи з педагогічними кадрами системи Міністерства освіти УРСР на 1981-1985 рр., з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів на курсах при інститутах удосконалення вчителів, вузах, педагогічних училищах було затверджено план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах. Обласні, Севастопольський міський відділи народної освіти, управління народної освіти м. Києва, Центральний інститут удосконалення вчителів, ректори університетів, педагогічних і технічних вузів, директорів педагогічних училищ зобов'язали вжити заходів до повного і якісного виконання планів підвищення кваліфікації

педагогічних і керівних кадрів народної освіти Української РСР у 1983 році. Згідно з планом підвищення кваліфікації працівників допоміжних шкіл на курсах при Слов'янському педагогічному інституті у 1983 році курсову підготовку пройшли 240 педагогічних працівників спеціальних шкіл: 120 вчителів праці (швейної справи) та 120 осіб столярної і слюсарної справи.

На республіканських та міжреспубліканських курсах Республіканського навчально-методичного кабінету спеціальних шкіл у м. Києві у 1983 році курсову підготовку пройшли 376 директорів спеціальних шкіл [285; 115].

Наказом від 6 вересня 1983 року № 300/359 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення учителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1984 році», 29 вересня 1983 року Міністерства освіти УРСР, Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти УРСР на виконання рішень XXVI з'їзду КПРС і XXI з'їзду Компартії України, постанов червневих (1983 р.) Пленумів ЦК КПРС і ЦК Компартії України, ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР у галузі народної освіти та з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів на курсах при інститутах удосконалення вчителів, вузах, педагогічних училищах, було затверджено план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах. За даним планом, підвищення кваліфікації заступників директорів з навчально-виховної роботи спецшкіл-інтернатів на республіканських та міжреспубліканських курсах при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл у м. Києві на 1984 рік з 1 по 30 червня 1984 року перепідготували 384 працівники освіти. З них - 15 працівників шкіл з порушеннями мовлення. А за планом підвищення кваліфікації вчителів праці допоміжних шкіл на курсах при Слов'янському державному педагогічному інституті на 1984 рік з 1 по 30 червня 1984 року перепідготували 240 працівників освіти [291; 8]. Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 2 квітня 1984 року № 92 «Про проведення педагогічних

читань з дефектології на тему: «Досвід роботи шкіл та профтехучилищ з трудового навчання, виховання і профорієнтації учнів», з метою підготовки до VII Всесоюзних педагогічних читань 1985 року та залучення до обміну педагогічним досвідом працівників спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей з особливостями психофізичного розвитку, з 14 по 16 червня 1984 року у м. Кам'янець-Подільську Хмельницької області відбулися республіканські педагогічні читання з дефектології на тему: «Досвід роботи шкіл та профтехучилищ з трудового навчання, виховання і профорієнтації учнів». Науково-методичне керівництво підготовкою та проведення педагогічних читань, забезпечили Науково-дослідний інститут педагогіки, Науково-дослідний інститут психології, КДПІ імені О.М.Горького, Слов'янський державний педагогічний інститут та Республіканський навчально-методичний кабінет спеціальних шкіл [293; 1-2].

На клопотання педагогічних інститутів та з метою приведення у відповідність назви кафедри і змісту її роботи наказом Міністерства освіти УРСР від 6 липня 1984 року №224 «Про перейменування кафедр педінститутів УРСР» було перейменовано кафедру «Анатомії і фізіології» Слов'янського педагогічного інституту у кафедру «Олігофренопедагогіки і логопедії» [294; 16].

Протягом 1985 року на посаді декана дефектологічного факультету Слов'янського педінституту продовжував працювати деканом кандидат педагогічних наук В.С.Луценко, а завідувачем кафедри дефектології була кандидат педагогічних наук Н.В.Тарасенко.

Міністерство освіти УРСР, Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР наказом від 19 вересня 1984 № 302/301 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1985 році», на виконання рішень XXVI з'їзду КПРС і XXVI з'їзду Компартії України, Постанов червневого (1983 р.), квітневого (1984 р.) Пленумів ЦК КПРС, Постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР про реалізацію

реформ загальноосвітньої та професійної школи, з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів на курсах при інститутах удосконалення вчителів, вузах, педагогічних училищах затвердили план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах. На курси підвищення кваліфікації направляли педагогічних працівників народної освіти, що мали стаж педагогічної роботи не менше трьох років, в основному під час канікул. За планом підвищення кваліфікації заступників директорів з навчально-виховної роботи спецшкіл-інтернатів на республіканських та міжреспубліканських курсах при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл у м. Києві на 1985 рік, з 1 по 30 червня 1985 року (з відривом від виробництва), перепідготували 400 працівників освіти. З них –15 працівників шкіл для дітей з порушеннями мовлення [295; 43-48].

План підвищення кваліфікації вчителів праці допоміжних шкіл на курсах при Слов'янському державному педагогічному інституті на 1985 рік з 1 по 30 червня 1985 року (з відривом від виробництва) налічував для перепідготовки 240 працівників освіти [295; 43-48].

У відповідності з потребами основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи та згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 24 січня 1985 року № 27 «Про удосконалення структури Науково-дослідного інституту педагогіки» було затверджено структуру Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР у складі 6 відділів та 26 лабораторій. Шостий відділ був відділом «Дефектології», що мав у своєму складі лабораторію «Олігофренопедагогіки», завідувачем якої працював І.Г.Єременко, лабораторію «Сурдопедагогіки і логопедії», якою завідував Г.М.Коберник, та лабораторію «Тифлопедагогіки»Ю завідувачем якої був І.С.Моргуліс [296; 63-65].

Завдяки науковцям Науково-дослідного інституту педагогіки, зокрема, сектора сурдопедагогіки, велися дослідження удосконалення навчання дітей з порушеннями слуху, надавалася методична допомога батькам, які мали дітей з

порушеннями слуху і мовлення, з розвитку мовлення і слуху в умовах сім'ї. Співробітники сектора тифлопедагогіки вивчали питання компенсації і корекції у навчанні і вихованні сліпих і слабозорих дітей, у педагогічному процесі. В області логопедії продовжували вивчати питання з виправлення порушень мовлення та знаходження нових, більш ефективних методів до подолання мовленнєвих порушень [68].

Згідно з перспективним планом Науково-дослідного інституту педагогіки на 1981-1985 роки з питань спеціальної школи, передбачалося розробити 60 наукових тем та випустити 29 монографій. Крім того, найближчим часом планувалося дослідження таких важливих питань, як формування підвищення наочності у корекційно-розвивальному навчанні дітей з особливостями психофізичного розвитку, позитивних рис особистості глухих, сліпих та розумово відсталих дітей, розвиток логічного мислення, сприймання, самостійності та активізації мовленнєвої діяльності учнів спеціальних шкіл. Учені-психологи удосконалювали методики для психологічної діагностики дітей із затримкою психічного розвитку та розумово відсталих дітей, також спрямовували свою увагу на вивчення механізмів сприймання глухими та слабочуючими зв'язного мовлення та на природу взаємозв'язків у розвитку словесного та наочно-образного мислення у дітей з порушеннями слуху [18]. Науково-дослідний інститут психології працював у складі дванадцяти лабораторій, які були затверджені наказом № 261 від 6 липня 1983 року. В його складі працювали лабораторія методології і теоретичних проблем психології, лабораторія виховання і соціальної психології, лабораторія психології пропаганди, лабораторія психофізіології, лабораторія психології дошкільного виховання, лабораторія психології дітей шестирічного віку, лабораторія психології особистості молодшого школяра, лабораторія психології важковиховуваних дітей, лабораторія психології навчання, лабораторія трудового навчання і виховання, лабораторія психології трудового навчання і профосвіти, лабораторія спеціальної психології, керівником якої була Н.М.Стадненко [289; 35-36].

Тож, протягом кінця 60-х і початку 80-х років відбулися значні і позитивно якісні зміни у підготовці логопедичних кадрів в Україні. Педагогічні інститути готували спеціальні кадри за новими уточненими кваліфікаціями, працювали за новими навчальними планами і програмами, які враховували досягнення науково-технічного прогресу та зміни, що відбулися у змісті середньої загальноосвітньої школи, і забезпечували більш високий науково-теоретичний і практичний рівень підготовки вчителів. За новими навчальними планами студенти дефектологічних факультетів отримували базисну психолого-педагогічну підготовку. Однією з відмінних особливостей нових навчальних планів було включення циклу медико-педагогічних дисциплін, що дозволяло готувати студентів для роботи у закладах охорони здоров'я України. В свою чергу, Науково-дослідний інститут дефектології докладав максимум зусиль для виготовлення наукової літератури та проводив дослідження у галузі диференційованих форм корекційної роботи з дітьми, що мали особливості психофізичного розвитку. Завдяки зусиллям Науково-дослідних інститутів дефектології, педагогіки та психології, зусиллям КДПШ імені О.М.Горького, Слов'янського державного педагогічного інституту та Республіканського навчально-методичного кабінету спеціальних шкіл проводилась ефективна робота з курсової підготовки та перекваліфікації педагогічних працівників спеціальних шкіл. На курси з підготовки та підвищення кваліфікації логопедів відряджалися педагогічні працівники з усіх областей України. На навчання направлялися особи, які вже мали середню педагогічну освіту, закінчили педагогічну школу чи учительський інститут та особи з середньою освітою, котрі мали педагогічний стаж роботи не менше 2-х років. Це давало можливість молодим спеціалістам здобути нові та удосконалити набуті знання з логопедії.

З набуттям популярності дефектологічна освіта зробила значний крок у вирішенні проблеми забезпечення дефектологічними кадрами спеціальні заклади Української РСР.

Висновки до другого розділу

З 1955 року КДПІ імені О.М. Горького перейшов на нові навчальні плани, на які були переведені перші, другі і треті курси дефектологічного відділу, що не дуже позитивно позначилося на підготовці студентів другого курсу дефектологічного відділу, які були перенавантажені навчальними дисциплінами. Адже, на жаль, значна увага приділялася не спеціальним, а загально-педагогічним дисциплінам. Але, окрім перенавантаження студентів другого курсу, сталися і позитивні зміни. Завдяки новим навчальним планам та нововведеному п'ятирічному терміну навчання з 1956 року відбувалася підготовка учителів широкого профілю.

Зі збільшенням кількості шкіл-інтернатів та логопедичних пунктів, з'явилася потреба у підготовці спеціалістів-логопедів. Тому у 1957/1958 навчальному році в кількості 21 особи на дефектологічному відділі педагогічного факультету відбувся перший набір студентів зі спеціальності «Дефектологія. Олігофренопедагогіка і логопедія».

У 60-ті роки відбувалися позитивні зміни в освіті, спостерігалася відбудова навчальних і культурних закладів для забезпечення освітніх потреб населення, а також доцільна підготовка фахівців у вищих начальних закладах країни. Крім того, розширилась мережа спеціальних шкіл України, що в свою чергу вимагало підготовки дефектологічних кадрів для даних закладів.

Основне завдання перед членами кафедр Інституту в 1960/1961 навчальному році полягало в найбільшому наближенні тематики до життя. У зв'язку з відкриттям нової спеціальності з підготовки «Дефектологія. Олігофренопедагогіка і логопедія» у 1960 році велика увага надавалася практичним заняттям, особливо з логопедії. У новому навчальному 1963/1964 році дефектологічний відділ працював за двома навчальними планами. Перший курс за новим навчальним планом з чотирирічним терміном навчання і II-V курси за п'ятирічним планом. Відсутність постійних спеціальностей з підготовки вчителів, постійних навчальних планів і постійних календарних термінів проведення навчальних занять протягом 1963/1964 н.р., спричинили

те, що за декілька останніх років у КДПІ імені О.М.Горького на стаціонарі була встановлена, а далі відмінена, спеціальність з підготовки учителів спецшколи і початкових класів. З цього можна зробити висновок, що систематична, планова підготовка кваліфікованих кадрів могла проводитися лише за наявності стабільних спеціальностей, стабільних навчальних планів і календарних термінів навчання.

Велику роль у підготовці логопедичних кадрів відіграли курси перепідготовки і підготовки спеціальних кадрів, педагогічні читання, наукові сесії, спецсемінари та наради-семінари. На курси з підготовки та підвищення кваліфікації логопедів відряджались педагогічні працівники з усіх областей України (Київської, Харківської, Одеської, Дніпропетровської, Донецької, Чернігівської, Вінницької, Полтавської, Ворошиловградської (Луганської), Житомирської, Сталінської (Донецької), Сумської, Кіровоградської, Миколаївської, Кам'янець-Подільської, Львівської, Рівненської, Волинської, Станіславської, Тернопільської). До освітнього цензу осіб, що приймалися на курси, ставилися певні вимоги. На навчання направлялися особи, які вже мали середню педагогічну освіту, закінчили педагогічну школу чи учительський інститут та особи з середньою освітою, що мали педагогічний стаж роботи не менше 2-х років. Крім того, особлива увага зверталася на роботу медико-педагогічних комісій, від налагодженої та професійної роботи яких залежало навчання дітей.

Наприкінці 60-х років підготовка спеціальних кадрів відбувається не лише на дефектологічному факультеті КДПІ імені О.М. Горького, а й у Слов'янському педагогічному інституті на факультеті дошкільної педагогіки і психології. Крім денної і заочної форм навчання, відкривалися спеціальні факультету, де навчалися особи, які працювали у спеціальних закладах, без належної освіти. Особлива увага при підготовці логопедів приділяється практичній роботі, на якій студенти спостерігали дітей з різними мовленнєвими порушеннями та специфіку роботи з ними, проводили обстеження дітей, планували і проводили індивідуальні та групові заняття з дітьми-логопатами. У

процесі удосконалення теорії і практики підготовки логопедичних кадрів викладачі дефектологічних факультетів приділяли значну увагу і предметам медичного циклу, практичні заняття з яких проводилися не лише в лабораторіях факультету, а у поліклініках, лікарнях та в спеціальних школах. Значна увага приділяється організації самостійної роботи студентів. Науково-дослідна робота тісно перепліталася з практичною та методичною і була спрямована на підготовку наочних посібників, підручників спеціальних програм. Велика увага приділялася написанню методичних листів для педагогів спеціальних шкіл.

З розширенням мережі спеціальних закладів, з відкриттям ще одного дефектологічного факультету відбувається збільшення набору студентів на перші курси дефектологічного факультету. Для успішної підготовки спеціальних кадрів, і зокрема, логопедичних часто запрошувалися на роботу викладачі з погодинною оплатою. Запроваджується виїзна практика студентів у міста Львів, Житомир, Одеса, Чернівці.

З 1970-1971 н.р. педагогічні інститути працювали за новими навчальними планами і програмами, які враховували досягнення науково-технічного прогресу та зміни, що відбулися у змісті середньої загальноосвітньої школи, і забезпечували більш високий науково-теоретичний і практичний рівень підготовки вчителів. У нових навчальних планах, крім вивчення циклу суспільних та спеціальних дисциплін, велика увага приділялася підвищенню рівня психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя.

Для успішної підготовки достатньої кількості спеціальних кадрів відкривалися Університети дефектологічних знань. Особливо відомими і популярними були Університети дефектологічних знань м. Києва та Донецька, які за час свого існування підготували достатню кількість учителів і вихователів спеціальних шкіл.

У 80-х роках ХХ століття було докладено багато зусиль для виготовлення навчальної і методичної дефектологічної літератури, велика увага зверталася на кількість спеціальних навчальних закладів для дітей з порушеннями

психофізичного розвитку та умови в яких вони навчалися, було уточнено профілі з підготовки спеціальних кадрів на дефектологічних факультетах педагогічних інститутів, а також створені нові навчальні плани за уточненими профілями. За новими навчальними планами студенти дефектологічних факультетів отримували базисну психолого-педагогічну підготовку, поряд із курсами загальної педагогіки та психології, студенти вивчали за новими навчальними планами: олігофренопедагогіку, сурдопедагогіку, тифлопедагогіку, логопедію, психопатологію дитячого віку, психологію розумово відсталої дитини, методику виховної роботи у спеціальній школі, методи психолого-педагогічної діагностики розумової відсталості, спеціальну дошкільну педагогіку та спеціальну методику дошкільного виховання. Однією з відмінних особливостей нових навчальних планів було включення циклу медико-педагогічних дисциплін. Новим якісним ступенем навчання стала медико-педагогічна практика студентів, яка проводилась у шостому семестрі без відриву від виробництва, а в дев'ятому семестрі – паралельно педагогічній практиці.

Перевіркою стану відбору дітей з особливостями психофізичного розвитку та комплектування спеціальних шкіл-інтернатів, займалися обласні медико-педагогічні комісії. А у складі Науково-дослідного інституту психології УРСР було створено Республіканську медико-педагогічну комісію. Науково-дослідний інститут педагогіки, разом з обласними відділами охорони здоров'я та соціального забезпечення пропагував знання з дефектології, спеціальної педагогіки і спеціальної психології, зокрема, логопедичні знання серед учителів початкових класів загальноосвітніх шкіл та батьків дітей дошкільного віку, про форми і методи роботи з дітьми-дисграфіками та дітьми-логопатами та протягом кожного року брав участь у республіканських конференціях.

РОЗДІЛ ІІІ.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗШИРЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ЛОГОПЕДИЧНИХ КАДРІВ В УМОВАХ СТВОРЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

3.1. Професійна підготовка логопедів у період реформування спеціальної освіти (1985-1990 рр.)

Протягом 1981-1985 років, років ХІ п'ятирічки, дефектологічна наука досягла успіхів не тільки у розробці важливих питань спеціальної педагогіки, а й у підготовці висококваліфікованих спеціалістів. Так, з 1983 року були затверджені нові навчальні плани, за якими на дефектологічному факультеті розпочалася підготовка тифлопедагогів. У всіх навчальних планах, крім планів «Олігофренопедагогіка і логопедія», «Олігофренопедагогіка і трудове навчання», в курс «Психологія» були об'єднані дисципліни «Загальна психологія», «Вікова і педагогічна психологія», «Спеціальна психологія», у курс «Педагогіка» - «Загальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Методика виховної роботи». До навчального плану з «Сурдопедагогіки» були віднесені «Сурдопедагогіка», «Історія сурдопедагогіки», «Жестове мовлення і дактилологія» та «Методи психолого-педагогічної діагностики», а в навчальні плани з «Тифлопедагогіки» віднесли «Тифлопедагогіку», «Історію тифлопедагогіки», «Проблеми компенсації і корекції при порушеннях зору». Усі медичні дисципліни у нових навчальних планах склалися з двох курсів, це: «Анатомофізіологічні основи дефектології» та «Клінічні основи дефектології». У навчальні плани введено цілий ряд спецкурсів на актуальну тематику з психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін, наприклад, «Психологія самовиховання», «Психологія педагогічної діяльності» [18; 39].

Окрім дефектологічних факультетів, дисципліну «Основи дефектології» викладали і на педагогічному факультеті КДПІ імені О.М.Горького. Так, за навчальним планом 1985 року № 2110 «Педагогіка і психологія (дошкільна)», викладачі дефектологічного факультету викладали студентам факультету

педагогіки курс «Основи дефектології і логопедії» у загальній кількості – 60 годин, з яких – 40 годин лекційних, а 20 годин – лабораторних і практичних.

У 1985 році, на виконання Постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про реалізацію реформи загальноосвітньої та професійної школи з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти», наказом Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 8 жовтня 1985 року № 289/252 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1986 році», було наказано при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах затвердити плани курсів підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти. Як і в попередні роки, на курси підвищення кваліфікації направляли педагогічних працівників народної освіти, котрі мали стаж педагогічної роботи не менше трьох років, в основному під час канікул [299; 68].

За планом підвищення кваліфікації педагогічних кадрів спецшкіл-інтернатів на республіканських та міжреспубліканських курсах, при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл у м. Києві на 1986 рік з 1 по 30 червня 1986 року (з відривом від виробництва) перепідготували 409 працівників освіти. З них 180 осіб – логопеди допоміжних шкіл, та 28 – учителів шкіл для дітей з порушеннями мовлення [298; 58].

Згідно з планом підвищення кваліфікації учителів початкових класів допоміжних шкіл на курсах при Слов'янському державному педагогічному інституті на 1986 рік з 1 по 30 червня 1986 року (з відривом від виробництва), перепідготували 240 працівників освіти [300; 84].

У 1986 році для підготовки дефектологічних і, зокрема, логопедичних кадрів, було докладено багато зусиль. Та, на жаль, у деяких спеціальних школах на посаді дефектологів продовжували працювати педагоги без належної дефектологічної освіти. Тому постало питання про утворення закладу, якому

було б під силу, включаючи традиційні методи перепідготовки, використовувати і новітні методи освіти в підготовці спеціальних кадрів. Вирішення даного питання у м. Донецьку взяв на себе Обласний народний університет дефектологічних знань, який протягом десяти років продовжував співпрацювати з Київським педагогічним інститутом імені О.М.Горького та Слов'янським педагогічним інститутом, а також зі спеціальними школами області, педагоги яких виступали зі своїми доповідями під час занять із студентами. Університет продовжував працювати над такими проблемами, як: диференційоване навчання, реалізація ідей Л.С.Виготського у практиці спеціальних шкіл, наочне навчання та формування моральних якостей особистості. Щоб охопити більшу кількість слухачів та зробити навчання більш продуктивним, з 1985 року слухачі університету перейшли на очно-заочну форму навчання [28].

В Україні в кінці 80-х років минулого століття збільшилась кількість дітей, котрі страждали порушеннями слуху, в основному після кохлеарного невриту. Тому першочерговим завданням медичних установ стало своєчасне виявлення таких дітей та надання їм кваліфікованої медичної і педагогічної допомоги.

Згідно з наказом МЗ СРСР від 31 травня 1979 року № 560 «Про штатні нормативи обласних, районних і республіканських лікарень для дорослих і дітей» при консультативних поліклініках дитячих обласних лікарень відкривалися сурдологічні кабінети, а також згідно з наказом МОЗ СРСР від 11 жовтня 1982 року № 999 «Про штатні нормативи медичного і педагогічного персоналу міських поліклінік, що розташовані в містах з населенням вище 25 тис. осіб» – у містах з населенням більше 25 тисяч осіб.

Нерідко спостерігалися випадки, коли на посаді сурдопедагога і логопеда працювали особи, які не мали спеціальної сурдологічної та логопедичної освіти, а це в свою чергу негативно відбивалося на якості сурдологічної допомоги дітям. Обласні медико-педагогічні комісії інколи допускали помилки в комплектуванні спеціальних дошкільних і шкільних спеціальних закладів.

Зважаючи на вище вказане, Міністерство охорони здоров'я УРСР, Міністерство освіти УРСР наказом від 27 лютого 1986 року № 112/80 «Про подальше удосконалення сурдологічної допомоги дітям в Українській ССР» наказало завідуючим відділами охорони здоров'я облвиконкомів, Севастопольського міськвиконкому, начальнику управління охорони здоров'я Київського міськвиконкому, які в свою чергу поставили в обов'язок логопедів лікувально-профілактичних закладів, розташованих у населених пунктах, де немає сурдологічних кабінетів, проведення занять з розвитку мовлення з глухими і слабчочуючими дітьми, а також консультації їх батькам. Заборонили приймати на посади педагогів сурдологічних кабінетів осіб, які не мали спеціальної сурдологічної освіти, в тому числі логопедів. Обласний Севастопольський міський відділ, Київське управління народної освіти заборонили медико-педагогічним комісіям обстежувати дітей без даних про стан слуху, особливо тих, у яких спостерігалися мовленнєві порушення [301; 53-58].

Тому відповідно до плану Міністерства освіти УРСР, з метою піднесення ефективності навчально-виховної та корекційної роботи в школах-інтернатах для дітей з порушеннями слуху, у світлі вимог «Основних напрямів реформи загальноосвітньої та професійної школи» наказом Міністерства освіти Української РСР від 26 червня 1986 року № 219 «Про проведення республіканської наради-семінару директорів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями слуху, інспекторів облвно з питань подальшого удосконалення навчально-виховного процесу в світлі вимог «Основних напрямів реформи загальноосвітньої та професійної школи» з 30 вересня по 2 жовтня 1986 року в м. Калуші Івано-Франківської області на базі шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями слуху була проведена республіканська нарада-семінар директорів спеціальних шкіл-інтернатів для глухих і слабчочуючих дітей та інспекторів облвно. Забезпечили нараду-семінар кваліфікованими лекторами Науково-дослідний інститут педагогіки, Науково-

дослідний інститут психології УРСР та Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького [302; 133-134].

Обласні відділи народної освіти, реалізуючи завдання шкільної реформи, проводили роботу з розстановки, добору та виховання керівних та педагогічних кадрів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями розумового і фізичного розвитку, підвищення їх ідейно-теоретичного рівня і ділової кваліфікації. Хоча Київський педагогічний інститут імені О.М.Горького та Слов'янський педагогічний інститут кожного року випускали спеціалістів-дефектологів, проте потреба в учителях-дефектологах задовольнялася не повністю, що в свою чергу призводило до залучення для роботи в спеціальних школах педагогів, які не мали дефектологічної освіти. Згідно з архівними даними, на 1985 рік з 20,5 тис. осіб педагогічних працівників даних закладів, вищу дефектологічну освіту мали лише 4,0 тис. осіб, тобто 19,6%. У Миколаївській області таких спеціалістів нараховувалося 6,6%, Запорізькій – 7,8%, Тернопільській – 9,4%, Херсонській – 8,5%, Рівненській – 10,8%, Чернігівській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях від – 11% до 13,3% з усіх працюючих у спеціальних школах-інтернатах. Крім того, не проводилась належна робота із закріплення молодих спеціалістів-дефектологів [15].

Незважаючи на переваги заочного навчання для працюючих за фахом в спеціальних закладах, воно все ж недостатньо використовувалося для підвищення освітнього рівня спеціальних працівників. У деяких областях України, наприклад, у Ворошиловградській (Луганській) Донецькій, Закарпатській, Чернігівській областях у 1985-1986 роках не передбачалося охоплення педагогічних працівників спеціальних шкіл заочною формою навчання. Відділи народної освіти Волинської, Дніпропетровської, Закарпатської, Київської, Львівської та Черкаської областей направляли на навчання осіб не за фахом та тих, які не працювали в інтернатних закладах [15; 315; 46-48].

Вище вказані недоліки негативно позначалися на ефективності навчально-виховного процесу, корекційно-відновлювальній роботі з дітьми з особливостями психофізичного розвитку та їх соціально-трудою реабілітації.

Для поліпшення забезпечення спеціальних шкіл-інтернатів кваліфікованими кадрами вчителів-дефектологів та керівними кадрами Міністерство освіти УРСР наказом від 25 листопада 1987 року № 340 «Про поліпшення підготовки кадрів учителів-дефектологів у педагогічних інститутах та забезпечення ними спеціальних шкіл-інтернатів» зобов'язало обласні відділи, Севастопольський міський відділи та управління народної освіти м. Києва звернути увагу на наявність серйозних недоліків у доборі і розстановці педагогічних, керівних кадрів спеціальних шкіл-інтернатів та вжити невідкладних заходів для їх усунення. До 15 червня 1988 року зміцнити склад педагогічних і керівних кадрів за рахунок досвідчених вчителів-дефектологів та випускників дефектологічних факультетів. Заборонити направлення до спецшкіл інтернатів на керівні посади осіб, які не мали дефектологічної освіти та досвіду роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. Призначати директорів цих закладів лише за погодженням з Головним управлінням шкіл. Також до 1 лютого 1988 року переглянути якісний склад резерву керівників спецшкіл-інтернатів, директорів зазначених закладів та їх заступників, які не мали спеціальної освіти, а також протягом 1988-1990 років направити їх на навчання до спеціальних груп заочної форми навчання дефектологічних факультетів. При Київському педагогічному інституті імені О.М. Горького протягом 1987-1990 років набирали студентів до спеціальних груп: «Тифлопедагогіка», «Сурдопедагогіка», «Олігофренопедагогіка» та «Логопедія». Планово-фінансовому управлінню передбачити в проекті плану прийому педінститутів на 1988 рік зі спеціальності «Дефектологія» на денну форму навчання 250 осіб, на заочну – 600 осіб (див. таблицю А.3.1) [315; 46-48].

Управлінню педагогічних навчальних закладів та Кам'янець-подільському педагогічному інституту було наказано організувати з 1988 року на базі педінституту підготовку вчителів зі спеціальності: «Олігофренопедагогіка-

логопедія» за денною формою навчання у кількості 50 осіб, а з 1989 року – зі спеціальності «Олігофренопедагогіка» з кваліфікацією: учитель допоміжної школи і олігофренопедагог дошкільних закладів за заочною формою навчання.

Ректору Слов'янського педінституту було дозволено організувати з 1988/1989 н.р. підготовку логопедів за заочною формою навчання з числа осіб, які одержували другу спеціальність (спецкурс), для забезпечення ними спецшкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах.

Управлінню кадрів забезпечити виконання рішення колегії Міносвіти УРСР від 28 січня 1987 року щодо повного укомплектування інтернатних закладів педагогічними і керівними кадрами. Розподіляти молодих спеціалістів-дефектологів лише за фахом [315; 46-48].

На виконання рішень XXVII з'їзду КПРС, XXVII з'їзду Компартії України, Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР про реалізацію реформи загальноосвітньої і професійної школи та з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти, наказом Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 2 лютого 1986 № 344/270 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення учителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1987 році» затверджено план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах. У Слов'янському педагогічному інституті на курсах підвищення кваліфікації у 1987 році (з відривом від виробництва) з 1 по 30 червня 1987 року пройшли перепідготовку 240 осіб [303; 32]. Крім цього, в Слов'янському педінституті проходили курсову підготовку вчителів-дефектологи (олігофренопедагоги) у кількості 30 осіб та вчителів-логопеди (30 осіб) дитячих будинків, дошкільних закладів та груп спеціального призначення при дошкільних закладах загального типу [304; 33]. У 1988 році з метою підготовки до VIII Всесоюзних

педагогічних читань з дефектології та залучення до обміну педагогічним досвідом працівників спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей з особливостями психофізичного розвитку (наказ Міністерства освіти УРСР від 22 квітня 1987 року № 118 «Про проведення педагогічних читань з дефектології на тему: «Підвищення ефективності уроку, як основної форми організації навчально-виховного процесу»), відбулися республіканські педагогічні читання з дефектології з 25 по 26 вересня 1978 року у м. Луцьку Волинської області на тему: «Підвищення ефективності уроку, як основної форми організації навчально-виховного процесу». Науково-дослідний інститут педагогіки, Науково-дослідний інститут психології, Київський державний інститут імені О.М. Горького, Слов'янський педінститут, Республіканський навчально-методичний кабінет Міністерства освіти УРСР забезпечили науково-методичне керівництво підготовкою та проведенням педагогічних читань [305; 108-110].

Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 30 вересня 1987 року наказом №292/398 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення учителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1988 році», на виконання рішень XXVII з'їзду КПРС, XXVII з'їзду Компартії України, Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про реалізацію реформи загальноосвітньої і професійної школи», наказом Міністерства освіти УРСР та з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти, затвердило план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах. На курси підвищення кваліфікації направлялися педагогічні працівники народної освіти, що мали стаж педагогічної роботи не менше трьох років, з дотриманням періодичності підвищення кваліфікації – кожен з працівників був охоплений курсами один раз в п'ять років. При Київському педінституті за планом на 1988 рік (з відривом від виробництва),

курси підвищення кваліфікації логопедів допоміжних шкіл пройшли 90 осіб з різних областей України [307; 172].

У 1988 році за планом підвищення кваліфікації тифлопедагогів, сурдопедагогів дитячих будинків, дошкільних закладів на курсах при Київському педінституті (з відривом від виробництва) пройшли курсову підготовку тифлопедагоги в кількості 30 осіб та сурдопедагоги - 30 осіб [309; 173].

З 1 по 30 червня 1988 року при Слов'янському педінституті за планом підвищення кваліфікації вчителів рідної мови допоміжних шкіл на курсах (з відривом від виробництва) перепідготували 240 вчителів [309; 175]. Також при Слов'янському педінституті мали пройти курси (з відривом від виробництва) вчителі-дефектологи (олігофренопедагоги) та вчителі-логопеди дитячих будинків, дошкільних закладів та груп спеціального призначення при дошкільних закладах загального типу загальною кількістю 60 осіб [310; 176].

На виконання річного плану Міністерства освіти УРСР та з метою подальшого удосконалення корекційної роботи з дітьми, що мали порушення мовлення, Згідно з наказом Міністерства освіти УРСР від 16 жовтня 1987 року № 306 «Про проведення республіканського семінару з питань удосконалення корекційної та навчально-виховної роботи в логопедичних групах дошкільних закладів» з 23 по 25 листопада 1987 року у м. Києві відбувся республіканський семінар працівників дитячих будинків та дошкільних закладів для дітей з порушеннями мовлення у кількості 150 учасників. Директори Науково-дослідних інститутів педагогіки та психології УРСР, ректор Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького забезпечили підготовку доповідей та виступів учасників семінару (див. таблицю Б.3.2) [311; 29-30].

У 1987 році відбулися курси підвищення кваліфікації при Республіканському навчально-методичному кабінеті Міністерства освіти у м. Києві (з відривом від виробництва) для педагогічних кадрів спецшкіл-інтернатів на республіканських курсах при лабораторії спеціальних шкіл. На

курсах були присутні учителі початкових класів шкіл для глухих дітей – 55 осіб, слабочуючих – 38 осіб, сліпих – 12 осіб, слабозорих – 36 осіб, з порушеннями опорно-рухового апарату – 24 особи, з порушеннями мовлення – 28 осіб, затримкою психічного розвитку – 20 осіб та логопедів допоміжних шкіл – 180 осіб [314; 37].

За роки двадцятої п'ятирічки Міністерство освіти, педагогічні навчальні заклади, управління народної освіти здійснили ряд заходів, що сприяли поліпшенню підготовки майбутніх учителів та більш повному забезпеченню педкадрами шкільних та дошкільних закладів. Завершився перехід педагогічних інститутів на п'ятирічний термін навчання та відбулася підготовка вчителів широкого профілю, збільшився прийом на окремі спеціальності. У 1990 році передбачалося призначити на роботу 33,8 тис. випускників вузів і середніх спеціальних навчальних закладів, у тому числі 16,9 тис. з вищою освітою.

Проте частина установ народної освіти деяких регіонів України продовжувала відчувати нестачу педагогічних кадрів з окремих спеціальностей. З метою поліпшення кадрового забезпечення установ народної освіти, раціональнішого використання молодих спеціалістів наказом Міністерства народної освіти Української РСР від 27 лютого 1990 року № 42 «Про забезпечення установ та закладів народної освіти Української республіки педагогічними та інженерно-педагогічними кадрами в 1990/91 н.р.», було затверджено міжобласний план розподілу випускників вищих і середніх спеціальних навчальних закладів 1990 року; до 15 березня 1990 року навчальним закладам мали надіслати перелік вакантних посад для випускників, вказавши район, школу, дитячий садок, профтехучилище, мову навчання або виховання, педагогічне навантаження. Управління кадрів педагогічних навчальних закладів повинне було забезпечити перехід з 1991 року на підготовку і розподіл вищих і середніх спеціальних навчальних закладів на договірній основі. За планом направлення молодих спеціалістів з вищою освітою, до установ і закладів народної освіти в 1990 році за спеціальністю

«Дефектологія» до різних областей України направили 145 працівників [321; 122-125].

Наказом ректора Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту професора О.М.Копилова від 13 жовтня 1990 року та згідно з постановою Вченої Ради інституту від 28 вересня 1990 року було утворено кафедру олігофренопедагогіки. Після заснування кафедри викладачі розпочали підбір та накопичення спеціальної літератури, в зв'язку з чим були надіслані листи до Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького, Слов'янського педагогічного інституту та до Московського дефектологічного факультету.

Згідно з наказом Міністерства народної освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 17 листопада 1989 та 28 листопада 1989 року № 205/273 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів і спеціалістів установ народної освіти в 1990 році», на виконання Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 6 лютого 1988 року № 166 «Про перебудову системи підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів і спеціалістів установ народної освіти в республіці» було затверджено план підвищення кваліфікації керівних, педагогічних кадрів і спеціалістів народної освіти Української РСР на 1990 рік [317; 22].

За планом підвищення кваліфікації працівників народної освіти на курсах при педагогічних інститутах Української РСР на 1990 рік (з відривом від виробництва), у Київському педагогічному інституті імені О.М.Горького на курсах для логопедів допоміжних шкіл з 2 січня по 31 січня 1990 року пройшли курсову підготовку 90 осіб, на курсах для тифлопедагогів дошкільних закладів, які проходили з 28 травня по 28 червня 1990 року, навчалися 30 осіб, курси для сурдопедагогів дошкільних закладів у період з 28 травня по 28 червня 1990 року пройшли 30 осіб [318; 30].

Також при Педагогічному інституті імені О.М.Горького за планом підвищення кваліфікації вихователів дошкільних закладів та дитячих будинків для дітей з порушеннями слуху на курсах при Київському педінституті імені

О.М.Горького (з відривом від виробництва), що проходили з 5 лютого по 5 червня 1990 року, було присутніх 33 слухачі [320, С.33].

Крім Київського педагогічного інституту імені О.М.Горького, курси підвищення кваліфікації проходили також на базі Слов'янського педагогічного інституту. Курси для вчителів-дефектологів (олігофренопедагоги у період з 12 жовтня по 31 жовтня 1990 року пройшли 30 осіб, а також для вчителів логопедів з 2 жовтня по 31 жовтня 1990 року – 30 осіб (див. таблицю В.3.3) [320; 30].

З метою організації підвищення кваліфікації керівних, педагогічних кадрів і спеціалістів установ народної освіти в Україні наказом Міністерства народної освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 30 листопада 1990 року, 4 грудня 1990 року наказом № 229/214 «Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів і спеціалістів установ народної освіти в 1991 році» затверджено план підвищення кваліфікації керівних, педагогічних кадрів і спеціалістів народної освіти України на 1991 рік. При Київському педагогічному інституті імені О.М.Горького проходили курси підвищення кваліфікації логопеди логопедичних пунктів при загальноосвітній школі з 20 травня по 20 червня 1991 року, сурдопедагоги дошкільних закладів – з 20 травня по 20 червня 1991 року, а також учителі початкових класів шкіл глухих – з 20 травня по 20 червня 1991 року. На базі Слов'янського педагогічного інституту проходили курси вчителі праці допоміжних шкіл (сільськогосподарська праця) з 17 червня по 17 липня 1991 року, вчителі-дефектологи (олігофренопедагоги) дошкільних закладів – з 1 жовтня по 31 жовтня 1991 року, вчителі логопеди дошкільних закладів – з 1 жовтня по 31 жовтня 1991 року та логопеди логопедичних пунктів загальноосвітньої школи – з 2 вересня по 30 вересня 1991 року [319; 30].

У кінці 80-років в Україні проводилася значна робота з добору, підготовки і розстановки логопедичних кадрів. Основні реформи пройшли у вузах з підготовки логопедичних кадрів, так, окрім дефектологічних факультетів, дисципліну «Основи дефектології» викладали і на педагогічному факультеті

КДПІ імені О.М.Горького. Щоб забезпечити західні області достатньою кількістю логопедичних і спеціальних кадрів, при Кам'янець-Подільському педагогічному інституті була організована підготовка вчителів зі спеціальності «Олігофренопедагогіка і логопедія» та «Олігофренопедагогіка». Для спеціальних закладів західних областей це мало велике значення, адже траплялися випадки, коли на роботу з дітьми, котрі мали порушення психофізичного розвитку, приймали осіб без дефектологічної освіти. Це негативно позначалося на навчально-виховній роботі з даною категорією дітей. У зв'язку з тим, що у значній кількості дітей з порушеннями слуху, зору та розумової відсталості спостерігалися порушення мовлення, за типовими навчальними планами на всіх дефектологічних факультетах педагогічних інститутів було передбачено вивчення студентами курсу логопедії. Курс «Основи логопедії», окрім студентів-логопедів, читався тифлопедагогам, олігофренопедагогам та студентам-сурдопедагогам. Вище вказана зміна у навчальних планах стала доказом того, що курс логопедії важливий і потрібний не лише студентам-логопедам для навчання дітей з порушеннями мовлення, а потрібен й іншим дефектологічним спеціальностям для розвитку мовлення в усіх категоріях дітей з особливостями психофізичного розвитку.

3.2. Розвиток логопедичної підготовки в умовах незалежної української держави

24 серпня 1991 року на політичній карті світу з'явилася нова незалежна держава – Україна.

Погіршення економічного становища в умовах соціально-політичної нестабільності, а також екологічна катастрофа після вибуху Чорнобильської АЕС призвели до збільшення дітей з особливостями психофізичного розвитку.

З метою поліпшення умов виховання, навчання та утримання дітей і підлітків, які мали порушення у фізичному або розумовому розвитку, Постановою Ради Міністрів Української РСР від 29 квітня 1991 року № 103 «Про заходи щодо поліпшення умов виховання, навчання та утримання дітей і

підлітків, які мали порушення у фізичному або розумовому розвитку» та наказом Міністерства народної освіти Української РСР, Міністерства охорони здоров'я Української РСР від 18 червня 1991 року №144/105, Міністерство народної освіти України разом з органами охорони здоров'я і соціального забезпечення було зобов'язано здійснювати контроль за діяльністю спеціальних навчально-виховних закладів, а також надавати допомогу в одержанні педагогічними кадрами дефектологічної освіти в системі денного і заочного навчання для повного укомплектування ними вказаних закладів; разом з Академією наук УРСР, Міністерством охорони здоров'я УРСР, Міністерством фінансів УРСР і Міністерством праці УРСР воно мало підготувати пропозиції про створення в установленому порядку в Україні науково-методичного центру допомоги дітям і підліткам з відхиленнями в психофізичному розвитку. Міністерство охорони здоров'я УРСР зобов'язали здійснити заходи з виявлення у дітей порушень у фізичному або розумовому розвитку, надання їм своєчасної кваліфікованої лікувально-консультаційної допомоги, а також ширше залучати до проведення цієї роботи спеціалістів медичних і науково-дослідних інститутів.

Починаючи з 1991 року, Рада Міністрів прийняла пропозицію Державного комітету СРСР з народної освіти та Міністерства охорони здоров'я СРСР, погоджену з Міністерством фінансів СРСР, про створення постійно діючих міжвідомчих психолого-медико-педагогічних консультацій, з розрахунку одна консультація на 120 тис. дітей у віці до 18 років. Також Рада Міністрів погодилась з пропозицією Міністерства охорони здоров'я СРСР, Державного комітету СРСР з народної освіти та Державного комітету СРСР з праці та соціальних питань про введення, при необхідності, у типові штати спеціальних начальних-виховних закладів для дітей і підлітків з порушеннями у фізичному або розумовому розвитку посад лікарів і середнього медичного персоналу в спеціальних дошкільних закладах, дитячих будинках і спеціальних загальноосвітніх школах-інтернатах та про введення посади психолога в усіх типах спеціальних навчально-виховних закладів для дітей і підлітків з вадами у

фізичному або розумовому розвитку. Зобов'язала управління педагогічних навчальних закладів спільно з управлінням кадрів Міносвіти УРСР протягом 1991-1992 років розширити підготовку фахівців з дефектологічною освітою з метою повного укомплектування ними спеціальних інтернатних закладів для дітей з порушеннями у фізичному або розумовому розвитку, а управління кадрів Міносвіти УРСР організувати підготовку практичних психологів для роботи у спеціальних школах–інтернатах для дітей з порушеннями у фізичному або розумовому розвитку [62; 325; 39-51; 61].

Отже, щоб задовольнити потреби навчально-виховних закладів у педагогічних кадрах з перспективних напрямів розвитку народної освіти, наказом Міністерства освіти Української РСР від 20 вересня 1991 року №175 «Про роботу спеціальних факультетів з перепідготовки педагогічних кадрів у 1991/1992 навчальному році» ректорів педагогічних інститутів зобов'язали продовжити роботу діючих спеціальних факультетів з перепідготовки кадрів з вищою освітою для одержання додаткової спеціальності і з жовтня 1991 року розпочати навчання педагогів на спеціальних факультетах з тривалістю на денній формі навчання – 9 місяців, вечірній – 18 місяців. Після закінчення навчання випускникам видавали дипломи встановленого зразка [326; 32-34]. зі спеціальності «Дефектологія». Роботу спеціальних факультетів продовжив Київський педагогічний інститут імені О.М.Горького зі спеціальностей: «Сурдопедагогіка шкільна» та «Тифлопедагогіка шкільна» загальною кількістю 50 осіб [327; 40].

Після проголошення України незалежною державою розпочався розвиток нашої країни як молоді незалежної держави. Варто сказати, що становлення української національної системи освіти відбувалося у часи економічної нестабільності. З появою національних університетів та інститутів, шкіл та форм навчання і виховання створювався та удосконалювався власний науково-педагогічний осередок. Президент України Л.М.Кравчук 4 березня 1992 року видав Указ про утворення Академії педагогічних наук України, президентом-організатором якої було призначено М.Д.Ярмаченка. Головним завданням

педагогічної науки стало «методологічне, теоретичне та методичне забезпечення кардинального оновлення системи освіти на основі врахування реалій життя, перспектив соціально-економічного розвитку України як суверенної держави». Перші Загальні збори Академії педагогічних наук України відбулися 18 листопада 1992 року, де було обрано її керівництво та утворено три відділення: дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті, теорії та історії педагогіки і психології, вікової фізіології та дефектології. [88].

Зі збільшенням кількості дітей з психофізичними порушеннями виникла необхідність у підготовці достатньої кількості дефектологічних кадрів, і зокрема, логопедичних. Особливо це стосувалося західних та південних областей України. Одразу ж після заснування колектив дефектологічного факультету розпочав підготовку соціально-педагогічних працівників спеціальних закладів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Одним із основних завдань стала підготовка спеціалістів для Львівської, Кіровоградської, Чернівецької, Одеської, Закарпатської, Хмельницької, Івано-Франківської, Тернопільської, Рівненської та Волинської областей [64].

Протягом 1992/1993 року дефектологічний факультет Кам'янець-Подільського інституту зазнав суттєвих змін у зв'язку з відкриттям спеціальності «Олігофренопедагогіка і практична психологія» (наказ по інституту від 24 березня 1993 року). Вчена рада ухвалою від 28 грудня 1992 року дозволила відкрити з 1 квітня 1993 року кафедру практичної психології.

Для підвищення навчальної діяльності студентів викладачі кафедри олігофренопедагогіки та практичної психології створили робочі програми з предметів, які вивчали студенти, удосконалювали якість проведення практичних та семінарських занять.

Проте, незважаючи на результативність роботи з підготовки фахівців спеціальної освіти, робота факультету ускладнювалась: у 1992/1993 навчальному році факультет працював за п'ятьма навчальними планами, що суттєво знижувало ефективність підготовки спеціальних педагогів.

Згідно з постановою Президії АПН України від 24 листопада 1993 року було створено Інститут дефектології АПН України, який розпочав свою діяльність з січня місяця 1994 року. Після заснування Інституту дефектології головну мету у своїй діяльності Інститут вбачав у новому ставленні до дітей з особливостями психофізичного розвитку, у перегляді умов навчання і виховання даної категорії дітей та у підвищенні фахової компетенції дефектологічних кадрів різних кваліфікаційних рівнів [6].

Підвищенням освітнього і кваліфікаційного рівня педагогічних кадрів та їх перепідготовкою займалися також і Інститути післядипломної освіти (ІПО), створені у Київській, Донецькій, Кримській, Львівській, Одеській областях та м. Києві. У своїй роботі ІПО використовували основні форми активізації пізнавальної діяльності при підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів: лекції-консультації, творчі, семінарські, індивідуальні заняття, аналіз письмової інформації та розробку творчої документації.

Згідно з планом підвищення кваліфікації та перепідготовки керівних і педагогічних кадрів на факультетах підвищення кваліфікації, спецфакультетах вузів та обласних інститутів удосконалення вчителів на 1991 рік республіканські курси для директорів шкіл для слабочуючих дітей і глухих дітей за рік пройшли 30 осіб, при Київському спецфакультеті республіканські курси зі спеціальності «Дефектологія» пройшли протягом 10 місяців 50 осіб [323; 28].

Оскільки спеціальні дошкільні заклади, школи-інтернати для дітей з порушеннями мовлення, слуху, інтелекту та логопедичні пункти відчували гостру потребу у логопедичних кадрах, у Кам'янець-Подільському педагогічному інституті наказом Міністерства освіти від 23 лютого 1994 року було відкрито, на заочній формі навчання, спеціалізацію «Логопедія». План прийому налічував 50 осіб і термін навчання на спецфакультеті тривав три роки [75].

Наказом Міністерства освіти України від 6 жовтня 1994 року №283 «Про проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інтеграція

аномальної дитини в сучасній системі соціальних відношень» відповідно до плану роботи Міністерства освіти, Інституту системних досліджень освіти та з метою піднесення ефективності компенсаторно-корекційної роботи та соціально-психологічної адаптації дітей з вадами фізичного або розумового розвитку, спільно з Інститутом Дефектології АПН України з 2 по 3 листопада 1994 року у м. Києві на базі спеціальної школи-інтернату № 15 відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція педагогів спеціальних навчально-виховних закладів, викладачів дефектологічних факультетів вищих навчальних закладів. На вище вказаній конференції працювали такі секції, як: проблема корекції вад психофізичного розвитку розумово відсталої дитини як основи її інтеграції у суспільстві, психолого-педагогічні засади інтенсифікації корекційного впливу на осіб з вадами слуху як засіб їх соціалізації, проблема підготовки осіб з порушеннями зору до інтеграції в сучасному суспільстві, а також секція соціальна інтеграція дітей з вадами інтелекту та мовленнєвими вадами: проблеми і перспективи, керівником якої були Т.Д.Ілляшенко, Н.М.Стадненко, В.В.Тарасун (див. додаток Д.3.4). Інститут системних досліджень освіти, Український державний педагогічний інститут імені М.П.Драгоманова спільно з Інститутом дефектології АПН України забезпечили науково-практичну конференцію кваліфікованими лекторами. Міністерство освіти Республіки Крим, начальники управлінь освіти виконкомів обласних та Київської міської рад народних депутатів, забезпечили явку учасників конференції [6; 333; 29-30].

У зв'язку з гострою потребою у забезпеченні спеціальних дошкільних закладів, шкіл-інтернатів для дітей з вадами слуху, зору, мовлення, інтелекту, логопедичних пунктів кваліфікованими кадрами учителів-дефектологів та з метою реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), наказом Міністерства освіти України від 23 лютого 1994 року № 47 «Про відкриття спеціальних факультетів для одержання спеціальності «Дефектологія» на базі вищої педагогічної освіти» ректорів вищих навчальних закладів зобов'язали відкрити спеціальні факультети (заочна форма навчання) з

трирічним терміном навчання без відриву від виробництва для осіб, які мали вищу педагогічну освіту і працювали у спеціальних дошкільних закладах і школах-інтернатах для одержання освіти із спеціальності 03.10 «Дефектологія» зі спеціалізацією: «Олігофренопедагогіка» – в Українському державному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Слов'янському державному і Кам'янець-Подільському педагогічних інститутах; «Логопедія» – в Українському державному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Слов'янському державному і Кам'янець-Подільському педагогічних інститутах; «Сурдопедагогіка» – в Українському державному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова; «Тифлопедагогіка» – в Українському державному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (див. додаток Ж.3.5). Крім того, педагогічний інститут імені М.П. Драгоманова продовжував денну форму навчання з відривом від виробництва осіб, які мали вищу педагогічну освіту [59; 331; 131]. Заняття розпочиналися з 1 вересня 1994 року, а після закінчення навчання студенти отримували диплом встановленого зразка.

На 1995 рік стан забезпеченості державних закладів освіти педагогічними кадрами залишався вкрай незадовільним. Основною причиною була недостатня соціальна захищеність працівників освіти і пов'язане з цим падіння престижу педагогічної праці. На забезпечення державних закладів освіти педагогічними кадрами негативний впливали відсутність чіткого механізму державного регулювання підготовки педагогічних кадрів і їх використання. Тому з метою поліпшення забезпечення державних закладів освіти педагогічними кадрами, колегія Міністерства освіти України від 27 лютого 1995 року № 13/3-3 своїм рішенням зобов'язала Головне управління освіти, для виконання замовлень Київського та Севастопольського міських управлінь освіти, починаючи з 1996/1997 навчального року, в контрольних показниках прийому передбачити для педінститутів відповідне збільшення обсягів прийому на безвідривну форму навчання [64].

За встановленим планом прийому студентів для отримання освіти на спеціальні факультети для Українського державного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова набір становив 150 осіб, для Слов'янського державного педагогічного інституту – 60 осіб та для Кам'янець-Подільського педагогічного інституту набір становив 50 осіб. Зарахування проводили кожного року шляхом співбесіди. Міністр освіти Республіки Крим, начальники управлінь освіти виконкомів обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій мали укласти угоди з Українським державним педагогічним інститутом імені М.П. Драгоманова, Слов'янським державним і Кам'янець-Подільським педагогічними інститутами щодо перепідготовки дефектологів на спеціальних факультетах [335; 128-130].

Відповідно до планів роботи Міністерства освіти України та АПН України, з метою обговорення проекту Концепції спеціальної освіти осіб з фізичними та психічними вадами в Україні на найближчі роки та перспективу Міністерство освіти України, Академія педагогічних наук України наказом від 21 липня 1995 року №221/37 «Про проведення науково-практичної конференції на тему: «Основні засади розвитку спеціальної освіти в Україні дітей з психофізичними вадами» провели з 3 по 5 жовтня 1995 року у м. Ужгороді науково-практичну конференцію «Основні засади розвитку спеціальної освіти в Україні дітей з психофізичними вадами» за участю інспекторів Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, управлінь освіти обласних (міських) Рад народних депутатів, завідуючих (методистів) кабінетів інтернатних закладів, інститутів удосконалення учителів (післядипломної освіти), педагогів спеціальних навчально-виховних закладів, викладачів дефектологічних факультетів (відділень) вищих навчальних закладів. Інститут дефектології АПН України, Український державний педагогічний інститут імені М.П.Драгоманова, Слов'янський та Кам'янець-Подільський педагогічні інститути, Інститут системних досліджень освіти забезпечили участь наукових та практичних працівників-фахівців з дефектології. У 1995 році було створено благодійний фонд – громадську організацію «Регіональний центр соціально-

педагогічної допомоги «Золотий дельфін», що надавав різноманітну допомогу дітям з особливостями психофізичного розвитку [336; 170-171; 66].

Керуючись Законом України «Про освіту», та з метою подальшого забезпечення потреб навчальних закладів у висококваліфікованих фахівцях, згідно з наказом Міністерства освіти України від 1 серпня 1995 року № 232 «Про план перепідготовки кадрів системи Міністерства освіти України в 1995-1996 навчальному році» було затверджено перелік спеціальностей, за яким здійснювалася перепідготовка педагогічних кадрів при вищих навчальних закладах системи Міністерства освіти України за рахунок коштів державного бюджету.

У переліку спеціальностей, з яких передбачалася перепідготовка педагогічних кадрів при вищих навчальних закладах у 1995-1996 роках, курсову перепідготовку проходили також і слухачі спеціальності: 7.010105 «Дефектологія» [337; 198-200].

Таблиця 3.6

План прийому слухачів на факультети перепідготовки кадрів, які функціонують при ВНЗ і здійснюють навчання слухачів за рахунок коштів державного бюджету

Код спеціальності	Назва вищого навчального закладу	Всього осіб	Денна форма навчання. Кількість осіб	Термін/місяць	Заочна форма навчання. Кількість осіб	Термін/місяць
1	2	3	4	5	6	7
7.010105	Дефектологія	573				
	Український державний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова	373	100	9	150-III курс 123-IY курс	36
	Кам'янець-Подільський педагогічний інститут імені В.Затонського	10 0			50-III курс 50-IY курс	36

Продовження таблиці 3.6.

1	2	3	4	5	6	7
	Слов'янський державний педагогічний інститут	100			50-III курс 50-IV курс	36

Для перекваліфікації спеціалістів і, зокрема, логопедів, у 1996 році між Львівським обласним науково-методичним інститутом освіти та Кам'янець-Подільським педагогічним інститутом укладено угоду зі згоди Міністерства освіти про відкриття на базі Кам'янець-Подільського інституту груп для перекваліфікації спеціалістів з вищою педагогічною освітою за спеціалізаціями: «Логопедія», «Олігофренопедагогіка», «Тифлопедагогіка» та «Сурдопедагогіка». Дану перекваліфікацію пройшли 111 фахівців м. Львова та його області, філіал припинив своє існування у 2000 році [344; 12-13; 44; 308-331].

У 1995/1996 навчальному році Міністерством освіти затверджено остаточний варіант навчальних планів, за яким здійснювалась підготовка студентів Кам'янець-Подільського інституту [44; 308-331].

Українська держава в перші роки незалежності докладала чимало зусиль для покращення умов життя, навчання, медичного обслуговування та соціальної реабілітації дітей та підлітків з особливостями психофізичного розвитку. Зокрема, для таких дітей було відкрито дошкільні і шкільні навчальні заклади, зональні та центральні психолого-медико-педагогічні консультації, логопедичні пункти, заклади соціальної реабілітації. Вирішувалися питання щодо соціального захисту дітей з особливостями психофізичного розвитку за рахунок Закону України «Про освіту», Державної програми «Діти України» та Регіональної програми «Соціального захисту і підтримки дітей». На жаль, цього було замало для покращення умов навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Зокрема, зважаючи на екологічне та економічне

становище нашої держави, катастрофічно збільшувалася кількість дітей з психоневрологічними захворюваннями, з порушеннями органів чуття, з порушеннями мовлення та зниженням соціальної і психічної адаптації. Незадовільним залишався стан педагогів спеціальних закладів. Спеціальну фахову підготовку, наприклад, закладів для дітей з порушеннями слуху і зору, педагоги могли пройти лише у м. Києві. Дефектологічний факультет НПУ імені М.П.Драгоманова не міг охопити курсами всі категорії педагогів, що в свою чергу негативно позначалося на якості роботи, кваліфікації та заробітній платі педагогів-дефектологів. Крім того, після отримання вищої дефектологічної освіти не всі випускники працювали за спеціальністю, тож залишалося відкритим питання щодо комплектування спеціальних закладів учителями і вихователями [65].

Міністерство освіти, заслухавши інформацію про стан розвитку державної підтримки дітей з особливостями психофізичного розвитку, рішенням колегії Міністерства освіти України від 22 травня 1996 року №8/2-7 затвердило Концепцію спеціальної освіти осіб з фізичними та психічними вадами в Україні на найближчі роки та перспективу, а також цільову комплексну програму «Соціально-психологічна підтримка і реабілітація осіб з вадами фізичного і психічного розвитку». Управлінню шкіл-інтернатів та дитячих садків спільно з Головним управлінням вищої освіти було наказано переглянути до 1 березня 1997 року зміст підготовки фахівців-дефектологів і привести його у відповідність до освітніх потреб інтернатних та дошкільних закладів для дітей з особливостями психофізичного розвитку. Розглянути та вивчити питання про започаткування фахової та післядипломної підготовки спеціалістів з аудіології [64]. Крім того, Міністерство освіти України затвердило цільову комплексну програму «Соціально-психологічна підтримка і реабілітація осіб з вадами фізичного і психічного розвитку», одним із завдань якої було розробка і створення системи ефективної професійної підготовки дефектологічних кадрів. Дана програма складалася з шести підпрограм, п'ята підпрограма стосувалася розробки системи ефективної професійної підготовки дефектологічних кадрів.

Мета підпрограми - перевірка ефективності різних моделей підготовки спеціальних працівників у сфері спеціального навчання та виховання, створення на цій основі моделей їх професійної підготовки, що найбільшою мірою відповідали б соціокультурній та фаховій специфіці їх майбутньої діяльності. Підпрограма розраховувалася на 1997-2005 роки з очікуваним результатом підвищення професійного рівня фахівців, які працювали з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, та оптимізації процесу надання дефектологічної допомоги [64].

З метою нормативного забезпечення навчального процесу за напрямками і спеціальностями згідно з Переліком, введеним постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 року № 507, наказом від 13 листопада 1997 року № 405 «Про введення в дію переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», було затверджено Переліки напрямів і спеціальностей підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальності різних кваліфікаційних рівнів та робочих професій, що втратили чинність, і Переліки напрямів та спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями [342; 53-54; 65].

Таблиця 3.7

**Спеціальність «Дефектологія», за якою здійснювалася підготовка
у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-
кваліфікаційними рівнями**

Код	Напрямок підготовка спеціальніс.	Узагальнен ий об'єкт діяльності	Напрямок підготовка спеціальн.	Освітньо- кваліфікаційний рівень		
				Бакалавр	Спеці- Ліст	Магі- стр

--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці 3.7

7.010105	Дефектолог.	Процес навчання людей з фізичними, розумовими вадами та дефектами мови		6.010100	7.010106	8.010106
----------	-------------	--	--	----------	----------	----------

З наданням Кам'янець-Подільському інституту статусу «Університет», у 1997 році на дефектологічному факультеті функціонують лабораторії практичної психології, олігофренопедагогіки і спецметодик, соціальної психології, а також триває підготовка магістрів та аспірантів за спеціальністю 13.00.03 – спеціальна педагогіка, а з 1998 року відбувся перший набір студентів з профілю «Практична психологія» та профілю «Логопедія» на заочний та денний відділи новоствореного факультету розвитку людини, в минулому - дефектологічний [60].

У рамках програми інтеграції діяльності Міністерства освіти і Академії педагогічних наук України, з метою визначення напрямків розвитку дефектологічної науки наказом від 12 травня 1997 року № 140/23 Міністерства освіти України, Академії педагогічних наук України «Про проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Аномальна дитина в системі корекційного навчання та виховання» з 26 по 29 травня 1997 року у м. Біла Церква Київської області на базі спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для глухих дітей відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція педагогів спеціальних навчально-виховних закладів, викладачів

дефектологічних факультетів вищих навчальних закладів, наукових працівників Інституту дефектології АПН України з міжнародною участю. На даній конференції працювали секційні засідання: Сучасні технології корекційного навчання дітей з вадами сенсорного розвитку; Освіта і праця: адаптація та інтеграція дітей з обмеженими розумовими можливостями в суспільство, а також секція: Проблеми діагностики, навчання та виховання дітей з мовленнєвими вадами (див. додаток 3.3.8). Інститут дефектології АПН України, Інститут змісту і методів навчання забезпечили науково-практичну конференцію лекторами [339; 21-22].

Відповідно до рішень комітету Верховної Ради України з питань науки та народної освіти (протокол № 19 від 19 травня 1997 року), Колегії Міністерства освіти України (протокол № 7 від 23 квітня 1997 року), з 21 по 23 жовтня 1997 року в м. Запоріжжі на базі Хортицького навчально-реабілітаційного центру, наказом від 2 вересня 1997 року № 329 «Про проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції з питань реабілітаційної педагогіки на базі Хортицького навчально-реабілітаційного центру м. Запоріжжя» було проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ століття» [341; 124-125; 67;].

З незалежністю ми отримали можливість будувати свою ефективну систему підготовки логопедичних кадрів. В Україні відкриваються спеціальні групи, збільшується набір студентів на денні та заочні форми навчання, з'являються нові спеціальності. Науково-дослідні інститути, зокрема Інститут дефектології, стають національними науковими структурами, науковці яких уже безпосередньо творять українську дефектологію [26].

За станом на 1 листопада 1997 року, в Інституті дефектології АПН України функціонували лабораторії: олігофренопедагогіки, тифлопедагогіки, корекційного навчання мовлення дітей молодшого шкільного віку, сурдопедагогіки, корекційного розвитку дітей дошкільного віку, діагностики і психічного розвитку аномальної дитини, проблем затримки психічного

розвитку та виховної роботи у спецшколах інтернатах в яких працювало 59 наукових працівників [26].

На Всеукраїнській науково-практичній конференції «Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ століття», що проходила з 21-23 жовтня 1997 року у м. Запоріжжі, Інституту дефектології АПН України, враховуючи кардинальні зміни в підходах до хворої дитини та необхідність реалізації в Україні Конвенції ООН «Про права дитини», було рекомендовано за доцільне перейменувати Інститут дефектології АПН України в Інститут реабілітаційної педагогіки. Але, незважаючи на вище вказану рекомендацію, Інститут перейменовано не було [67].

Наказом Міністерства освіти України від 30 березня 1998 року № 120 «Про створення навчально-науково-виробничого комплексу «Реабілітаційна освіта» при Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова» для забезпечення висококваліфікованої та якісної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців, для освітньо-реабілітаційних закладів у системі ступеневої освіти, а також для спільного використання матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу навчальних закладів та для розробки спільного навчально-методичного забезпечення у складі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та Хортицького навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру м. Запоріжжя був створений навчально-науково-виробничий комплекс «Реабілітаційна освіта» [343; 36].

У системі Академії педагогічних наук України наказом від 7 липня 1998 року № 254/24 «Про створення Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи», Міністерства освіти та самої Академії педагогічних наук України, на базі відповідних підрозділів Інституту психології імені Г.С. Костюка було створено Український науково-методичний центр практичної та соціальної психології. Мета діяльності Центру полягала у створенні оптимальних соціально-психологічних умов для вільного саморозвитку особистості, у захисті психічного здоров'я та підтримці індивідуального розвитку громадян України. Одним із видів діяльності вище

вказаного Центру була соціально-психологічна допомога і реабілітація осіб з вадами психічного і фізичного розвитку, надання психологічних, дефектологічних та педагогічних консультацій різним категоріям населення, а також навчальна діяльність, проведення короткотривалих курсів, семінарів, тренінгів для соціальних працівників, дефектологів, психологів та педагогів [58; 344; 12-13].

На виконання комплексної цільової програми «Діти України», міжнародної програми ООН «Конвенція про права дитини», Указу Президента України та з метою забезпечення умов комплексної педагогічної, медичної та соціально-психологічної реабілітації дітей з особливостями у розвитку та проблемами розвитку різного типу на основі новітніх досягнень у галузі психологічної, медичної та педагогічної науки і практики, удосконалення професійної підготовки, перекваліфікації та підвищення кваліфікації соціально-педагогічних кадрів, наказом Міністерства освіти України від 24 вересня 1998 року № 345 «Про створення навчально-реабілітаційного центру Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету» було створено навчально-реабілітаційний центр у структурі Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Даний Центр вважався багатопрофільним і забезпечував умови для отримання його вихованцями якісної дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Навчально-реабілітаційний центр також здійснював консультативну, діагностичну та просвітницьку діяльність щодо виховання, реабілітації та соціальної адаптації дітей з проблемами фізичного та психічного розвитку. На його базі проводилися різні види практик, пов'язаних з професійною підготовкою дефектологічних і, зокрема, логопедичних та соціально-педагогічних працівників, відбувалося підвищення кваліфікації дефектологічних та соціально-педагогічних кадрів [345; 74-76].

З метою підвищення ефективності діагностики психофізичного розвитку дітей у системі корекційної роботи, відповідно до планів роботи Міністерства освіти України та Академії педагогічних наук України, згідно з наказом

Міністерства освіти України, Академії педагогічних наук України від 11 грудня 1998 року № 438/42 «Про проведення науково-практичної конференції з міжнародною участю «Механізми та критерії діагностики психофізичного розвитку дітей в системі корекційної роботи» з 25 по 27 травня 1999 року у м. Дніпропетровську на базі спеціальних навчально-виховних закладів було проведено науково-практичну конференцію з міжнародною участю на тему: «Механізми та критерії діагностики психофізичного розвитку дітей в системі корекційної роботи». Відбувалася конференція за участю спеціалістів Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, управлінь освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, голів зональних психолого-медико-педагогічних консультацій, керівників шкіл-інтернатів та шкіл для дітей глухих, зі зниженим слухом, викладачів дефектологічних факультетів вищих навчальних закладів. Участь у конференції наукових і практичних працівників та фахівців з дефектології забезпечили та організували підготовку тез доповідей, які відповідали б тематиці конференції, Інститут дефектології АПН України, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, Слов'янський державний педагогічний інститут, Інститут змісту і методів навчання, Міністерство освіти автономної Республіки Крим, начальники управлінь освіти обласних Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій [346; 79-80; 32].

Наказом від 18 березня 1998 року № 75 «Про реорганізацію фахових кафедр дефектологічного факультету» та з метою структурного вдосконалення організації навчального процесу на дефектологічному факультеті відповідно до нових напрямів підготовки спеціаліста та інструктивного листа Міністерства освіти України № 9/1-50 від 16 березня 1998 року реорганізовано кафедри олігофренопедагогіки і психопатології та сурдопедагогіки і логопедії дефектологічного факультету в чотири фахові кафедри відповідно до напрямків підготовки спеціалістів: кафедру сурдопедагогіки, тифлопедагогіки, олігофренопедагогіки та кафедру логопедії [14].

Отже, з 1998 року на факультеті функціонують чотири фахові кафедри: логопедії – завідувач кафедри професор М.К.Шеремет; сурдопедагогіки – завідувач кафедри професор Л.І.Фомічова; тифлопедагогіки – завідувач кафедри професор Є.П.Синьова та кафедра олігофренопедагогіки – завідувач доцент І.П.Колесник, які здійснювали підготовку з усіх дефектологічних спеціальностей: сурдопедагогіки, логопедії, олігофренопедагогіки та тифлопедагогіки, за чотирма формами навчання – на стаціонарі, заочній формі та через перепідготовку кадрів на спец факультеті. Наказом Міністерства освіти України від 8 лютого 1995 року № 340 «Про затвердження Положення про організацію екстернату у вищих навчальних закладах», студенти навчалися і через екстернатну форму навчання [14].

Згідно з наказом Міністра освіти України від 24.07.1998 року № 275 «Про введення змін і доповнень до Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», студенти здобували кваліфікації за уточненими освітньо-кваліфікаційними рівнями [65].

У 1998/1999 навчальному році студенти дефектологічного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова денної форми навчання при отриманні дипломів здобували кваліфікації зі спеціальності 7.010108 Дефектологія (Олігофренопедагогіка) «Вчитель допоміжної школи. Логопед». При навчанні студентів-олігофренопедагогів, активну участь брали і викладачі кафедри логопедії, зокрема, на V курсі студентам-олігофренопедагогам доктором педагогічних наук М.К.Шеремет читався спецкурс “Основи психолінгвістики”.

Зі спеціальності 7.010109 Дефектологія (Олігофренопедагогіка і трудове навчання), студенти отримували кваліфікацію: вчитель професійно-трудового навчання, організатор виховної роботи в загальноосвітній допоміжній школі-інтернаті та дитячому будинку; зі спеціальності 7.010106 Дефектологія (Сурдопедагогіка і українська мова і література), здобували кваліфікацію: вчитель початкових класів та української мови і літератури шкіл глухих та

слабочуючих; зі спеціальності 7.010106 Дефектологія (Тифлопедагогіка), отримували кваліфікацію: вчитель початкових класів шкіл для сліпих і слабозорих. Тифлопедагог дошкільних закладів; зі спеціальності 7.010106 Дефектологія (Логопедія), здобували кваліфікацію: логопед. Вчитель початкових класів шкіл для дітей з тяжкими розладами мовлення [22].

Студенти заочної форми навчання після закінчення університету отримували дипломи зі спеціальності 7.010106 Дефектологія (Олігофренопедагогіка) та здобували кваліфікацію: вчитель допоміжної школи. Олігофренопедагог дошкільних закладів; зі спеціальності 7.010106 Дефектологія (Сурдопедагогіка), здобували кваліфікацію: вчитель початкових класів шкіл глухонімих і слабочуючих. Сурдопедагог дошкільних закладів; зі спеціальності 7.010106 Дефектологія (Логопедія), здобували кваліфікацію: логопед. Вчитель початкових класів шкіл для дітей з тяжкими розладами мовлення.

Також було підготовлено необхідну документацію для відкриття нових спеціальностей: Дефектологія. (Логопедія) з кваліфікаціями «Логопед. Учитель початкових класів спеціальних шкіл для дітей з ВВМ та «Логопед. Педагог-дефектолог спеціальних дошкільних закладів для дітей з ВВМ», які впроваджувалися у навчальний процес з 1999/2000 навчального року [23].

Викладачі кафедри логопедії НПУ імені М.П.Драгоманова при навчанні студентів-логопедів читали лекції на дефектологічному факультеті, на денній і заочній формах навчання з таких дисциплін, як: «Логопедія», «Методи відбору дітей у спеціальні установи», «Культура та техніка мовлення», «Спеціальна методика української мови», «Ігри в логопедичній роботі», «Методика формування усного мовлення», «Логопедична практика», «Основи спеціального дошкільного виховання» та «Основи логопедії» для відділень тифлопедагогіка і сурдопедагогіка.

На педагогічному факультеті нашими викладачами читалися дисципліни «Основи дефектології» і «Основи логопедії».

З 1999/2000 навчального року студенти заочної форми навчання отримували кваліфікацію: «Вчитель початкових класів шкіл сліпих та слабозорих. Тифлопедагог дошкільних закладів» зі спеціальності 7.010106 Дефектологія. Тифлопедагогіка.

Кафедра логопедії НПУ імені М.П. Драгоманова протягом 1999-2000 навчального року продовжувала роботу з удосконалення робочих програм, зокрема, було розроблено нову навчальну програму з курсу «Основи логопедії», новий курс під назвою «Психологія мовлення», а також оновлено новою інформацією курс «Логопедія». Викладачі кафедри брали активну участь у проведенні «круглого столу», організованого фондами “Церебрал” і “Джерело”, де обговорювалася проблема на тему “Проблемні діти” [23].

Вища педагогічна спеціальна освіта виходить на новий якісний рівень підготовки спеціалістів. Запроваджуються нові форми підготовки логопедів, вводяться нові більш уточнені спеціальності, що дають можливість доцільно і поглиблено вивчати кожну категорію дітей з особливостями психофізичного розвитку, і проводити з ними навчально-виховну роботу, застосовуючи при цьому новітні знання здобуті під час навчання у вузі.

За станом на 2000 рік в Інституті дефектології функціонувало сім лабораторій: лабораторія олігофренопедагогіки (завідувач доктор психологічних наук О.П.Хохліна). Упродовж 90-х років наукові співробітники лабораторії олігофренопедагогіки досліджували багатоаспектну тему «Виховання у розумово відсталих учнів готовності до самостійної праці на основі посилення корекційної та політехнічної спрямованості навчання». У період, починаючи з 1990 по 2000-й рік, співробітники лабораторії працювали над новим змістом навчання, його організацією і методичним забезпеченням у спеціальних школах України. У зв'язку з тим, що лабораторія олігофренопедагогіки здійснювала підготовку наукових кадрів для викладацького складу педагогічних вузів, а також читала лекції для студентів-олігофренопедагогів, вона тісно співпрацювала з кафедрами

олігофренопедагогіки НПУ імені Драгоманова, Слов'янського педінституту та Кам'янець-Подільського педінституту [26].

Важливим дослідницьким центром України з проблем вивчення, діагностики, корекції та запобігання порушення мовленнєвого розвитку дітей стала лабораторія логопедії, завідувачем якої призначили доктора педагогічних наук Є.Ф.Соботович. З перших днів заснування наукові співробітники лабораторії працювали над удосконаленням змісту спеціальної освіти дітей з вадами мовленнєвого розвитку. Науковці лабораторії брали участь у розробці Державних стандартів спеціальної освіти дітей з тяжкими порушеннями мовлення та з вадами опорно-рухового апарату. Всі розробки лабораторії логопедії застосовуються у практиці корекційно-виховної роботи. Крім того, у роботі лабораторії важливе місце відводилося післядипломній освіті логопедів. Саме тому науковці лабораторії співпрацювали з методичним об'єднанням охорони здоров'я міста Києва, з клубами «Логос» та «Дефектолог» при Київському міському Будинку вчителя, виступали на методоб'єднаннях різних районів м. Києва та співпрацювали з обласними інститутами післядипломної освіти, що знаходилися в різних містах України [26]. Лабораторія тифлопедагогіки з 1992 по 1994 рік була об'єднана з лабораторією логопедії, завідувачем якої була кандидат педагогічних наук В.В.Тарасун, і лише у 1994 році її завідувачем призначили кандидата педагогічних наук Л.С.Вавіну. Починаючи з 1998 і до 2000 року, науковці лабораторії тифлопедагогіки працювали над двома темами: «Науково-методичні основи вдосконалення навчання, виховання та соціально-трудової реабілітації осіб з глибокими порушеннями зору» та «Компенсаторно-реабілітаційна організація навчально-виховного процесу в школах для дітей з важкими порушеннями зору» [26].

Завідувачем лабораторії сурдопедагогіки було призначено кандидата психологічних наук Л.В.Борщевську. Однією з досліджуваних тем з 1996 по 1999 рік була тема «Психолого-педагогічні засади вдосконалення навчання осіб з вадами слуху в умовах безперервної освіти». Важливими завданнями лабораторії сурдопедагогіки були діагностування у Центральній психолого-

медико-педагогічній консультації та Центрі реабілітації дітей з порушеннями слуху та мовлення «СУВАГ - Київ», консультування вчителів-практиків, батьків дітей з порушеннями слуху, Також співробітники лабораторії читали лекції студентам, педагогам спеціальних шкіл і дошкільних закладів на курсах підвищення кваліфікації [26].

Проблемами затримки психічного розвитку дітей займалася лабораторія інтенсивної педагогічної корекції, завідувачем якої стала кандидат психологічних наук, а нині доктор психологічних наук Т.В.Сак [26].

У галузі вивчення проблем освіти, розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку дошкільного і шкільного віку займалася лабораторія діагностики і психічного розвитку під керівництвом доктора педагогічних наук В.В.Тарасун [26].

У 1996 році в Інституті дефектології було створено лабораторію виховної роботи у спеціальних школах-інтернатах під керівництвом кандидата педагогічних наук А.М.Висоцької, яка займалася проблемами виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку [26] у м. Вишгороді на початку 2000 року відбувся науково-практичний семінар на тему «Педагогічні умови ефективного здійснення індивідуально-корекційного підходу до виховання дітей з особливими потребами» за ініціативи навчально-методичного кабінету дефектології Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів. Основні питаннями, що розглядалися у роботі семінару, були пов'язані з підвищенням ефективності підготовки учнів до життя та праці, необхідністю забезпечення відповідних умов для формування особистості школяра [26].

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України «Про розробку державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами, його програмового і навчально-методичного забезпечення», Інститут дефектології у 2000 році провів наукову сесію з проблеми «Основні засади стандартизації спеціальної освіти». У ній з питання щодо структури закладів спеціальної освіти та термінів навчання кожної категорії дітей взяли участь декани

дефектологічних факультетів України, завідувачі кафедр, відділи початкової, дошкільної і спеціальної освіти Міністерства освіти і науки України та Науково-методичного центру середньої освіти [66].

Отже, незважаючи на скрутне економічне становище, в Україні відбувається розвиток системи підготовки спеціальних кадрів шляхом відкриття нових спеціальностей та нових форм навчання, а вчені-дефектологи створюють українську спеціальну літературу, що дає можливість студентам здобувати освіту національною мовою і вивчати дослідження у галузі дефектології вітчизняних учених. Засновуються багатопрофільні центри, що дають вихованцями якісну дошкільної, загальну середню, професійно-технічну та вищу освіти. На їх базах проводилися різні види практик, пов'язані з професійною підготовкою дефектологічних і, зокрема, логопедичних та соціально-педагогічних працівників, відбувалося підвищення кваліфікації дефектологічних та соціально-педагогічних кадрів.

3.3. Педагогічна практика, як важлива форма підготовки логопедичних кадрів

Педагогічна практика студентів є важливою і невід'ємною ланкою у процесі підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах. Вона є засобом підготовки студентів до професії вчителя. У процесі залучення студентів до педагогічної діяльності здійснюється виховання професійних якостей майбутнього вчителя, виробка навичок і умінь, необхідних для проведення навчально-виховної роботи з учнями, розвиток педагогічного мислення, творчих здібностей та особистих якостей студента. Педагогічна практика проводиться на оснащених відповідним чином базах навчальних закладів та охорони здоров'я [1].

Для студентів-логопедів дефектологічних факультетів педагогічна практика є можливістю застосувати свої теоретичні знання в нових умовах для вирішення конкретних практичних завдань, адже теоретичні знання реалізуються у практичній діяльності вчителя.

У відповідності з направленнями, визначеними «Експериментальною програмою» педагогічної практики студентів МГПІ імені В.І.Леніна започаткованою у 1983 році, педагогічна практика студентів засновувалась на таких положеннях:

1. Одним із основних завдань педагогічної практики є розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів. Кожна група студентів направлена на практику до школи, відповідно закріплювалася за досвідченим вчителем-вихователем.

Застосування теоретичних знань студентів на практиці, дозволяє міцно оволодіти практичними навичками, використовуючи їх у різних умовах і ситуаціях. Це є процесом розвитку творчого мислення майбутнього спеціаліста, що формує творчий підхід до педагогічної діяльності.

2. Практика тісно пов'язана з вивчення психолого-педагогічного циклу. Адже у практичній роботі студенти працюють над розвитком психічних процесів дітей, використовуючи знання з педагогіки і психології та методики викладання предмету.

3. Практика проходить на базах навчальних закладів та охорони здоров'я, згідно договорів укладених з вищим навчальним закладом.

4. При проходженні педагогічної практики студенти максимально застосовують самостійність, власні теоретичні знання, творчі уміння і здібності.

З 1983 року у всі плани була введена безперервна педагогічна практика, обсяг якої з 27 тижнів (педагогічна у піонерських таборах – 4 тижні; педагогічна у допоміжній школі – 15 тижнів; у навчально-виховних закладах у якості логопеда – 5 та у дошкільних закладах – 3 тижні) збільшився до 35 тижнів. Згідно нових навчальних планів, літню педагогічну практику було продовжено до 8 тижнів, що мало посприяти покращенню підготовки майбутніх спеціальних педагогів до організації і проведення виховної роботи, навчання нового позитивного досвіду, взаємного виховання вихователів і вихованців. Практику рекомендувалося проводити у спеціальних таборах відпочинку і праці [1].

У теоретичному та лабораторному практикумі з логопедії студенти кваліфікації «Логопед. Педагог-дефектолог спеціальних дошкільних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення», вивчають систему корекційного логопедичного впливу при різних порушеннях мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку. Враховуючи наявність специфіки корекційної логопедичної роботи з різними віковими групами дітей-логопатів, практику студенти проходили у спеціальному дошкільному закладі для дітей з порушеннями мовлення.

Головною вимогою у доборі дошкільної установи був високий професійний рівень її спеціалістів, творча атмосфера в педагогічному колективі, висока трудова дисципліна та уважне і доброзичливе ставлення до дітей.

Керівниками – методистами призначалися досвідчені викладачі кафедри та висококваліфіковані практичні працівники.

Групи студентів–практикантів комплектувалися у кількості, що не перевищувала п'яти осіб на одного вчителя-логопеда. Робочий день студента-практиканта, протягом усієї практики, тривав не менше шести годин на день. Педагогічна практики розпочиналася з настановчої конференції. під час якої студенти ознайомлювалися з терміном проведення практики, її метою завданнями та змістом. Надавалися зразки звітної документації та деякі методичні поради щодо складання індивідуального плану педагогічної практики, ведення щоденника та вивчення спеціальної літератури.

Тож, протягом двох тижнів, після настановчої конференції, студенти знайомляться зі структурою дитячого садка, основними директивними документами, що регламентують діяльність дошкільної навчально–виховної установи, принципами комплектування груп, розкладом занять, правилами внутрішнього розпорядку. Далі студентів розподіляють по групах, знайомлять з логопедами, вихователями та дітьми [80].

Далі студенти глибоко вивчають відповідні діючі навчальні програми та методичні посібники, удосконалюють техніку проведення обстеження дітей з

різними мовленнєвими порушеннями, вчать ся складати перспективні плани логопедичної роботи, проводити індивідуальні та фронтальні заняття. Крім того, студенти знайомлять ся з роботою медико-педагогічної комісії та закріплюють навички складання кваліфікаційної психолого-педагогічної характеристики дітей з мовленнєвими порушеннями.

За весь період практики кожен студент всебічно обстежував чотирьох дітей з різними мовленнєвими порушеннями, оформлював на них індивідуальні картки та постійно проводив корекційну роботу з цими дітьми (не менше десяти занять з кожною дитиною). Проводив чотири індивідуальних та чотири фронтальних контрольних заняття з повною наочністю. Здійснював бесіди з батьками тих дітей, які були на індивідуальній роботі, а також брав участь в аналізі десяти або п'ятнадцяти занять логопеда та інших студентів – практикантів. Крім того, кожен студент регулярно вів щоденник практики, в якому фіксував дати проведених занять, мовленнєві діагнози дітей, тему, мету, зміст ті аналіз логопедичних занять.

На підсумковій конференції кожен студент звітувався про виконану роботу під час практики, демонстрував кращі зразки документації та самостійно виготовлений дидактичний матеріал [80].

У відповідності з напрямленнями, визначеними «Експериментальною програмою» педагогічної практики студентів IV-V курсів МГПІ імені В.І.Леніна започаткованою у 1983 році, педагогічна практика студентів у школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення у 1985 році, проходила з 1 вересня по 31 жовтня. При проходженні практики студенти розподілялися по школам-інтернатам у кількості 12-20 осіб і працювали в школі у відповідності з розкладом уроків і індивідуальними планами шість годин кожного дня [1].

А згідно наказу Міністра України №93 від 8 квітня 1993 року «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» перелік усіх видів практик для кожної спеціальності або спеціалізації, їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються в навчальних планах. А зміст і послідовність практики

визначається програмою, яка розробляється кафедрою або предметною комісією згідно навчальних планів [62].

Тож, вище вказана практика набула важливого значення для студентів-логопедів. Згідно з навчальними планами, її проходили на V курсі у IX семестрі 9 тижнів студенти кваліфікації: «Логопед. Учитель початкових класів шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення».

Основними завданнями даної практики було:

- поглибити і закріпити теоретичні знання, одержані при вивченні курсів психолого-педагогічного циклу, спеціальних методик і логопедії;
- виробити навички проведення фронтальних і індивідуальних занять в початкових класах шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення;
- навчити планувати навчальний процес, логопедичну роботу, перспективні та поурочні плани, ведення різних видів документації в початкових класах шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення;
- виховувати критичне відношення до своєї роботи і вміння аналізувати власні заняття і заняття своїх товаришів;
- вчитись координувати роботу вчителя, логопеда, вихователів, батьків при вихованні і навчанні дітей з порушеннями мовлення;
- чітко виконувати роботу на кожному проходженні практики, своєчасно відображувати її в щоденнику педагогічної практики;
- своєчасно вести документацію і здати її у зазначений строк; проводити виховну роботу з учнями у позаурочний час;
- пропагувати логопедичні знання серед батьків, вчителів та вихователів

Сама педагогічна практика проходила у три етапи. На першому етапі проводилася установча конференція. На ній студенти ознайомлювалися з завданнями, змістом організації і документацією педагогічної практики. Розподілялися по школам, ознайомлювалися з роботою методичного кабінету логопеда, режимом дня школи. На другому етапі студенти обстежували учнів класу, складали плани роботи, спостерігали методи роботи вчителя в класі. Наслідки спостереження записували у щоденник практики. На третьому етапі

студенти повністю замінювали вчителя на робочому місці, згідно розкладу, проводили контрольні уроки та індивідуальну роботу з дітьми [81].

Керівництво практикою здійснювалося методистом кафедри логопедії та вчителем початкового класу. Наповнюваність класів студентами не перевищувала 2-3 осіб на клас. Кожен студент щоденно працював у школі не менше шести годин відповідно до індивідуального плану. За час практики студент мав підготовувати і провести 16 уроків з загальноосвітніх предметів (уроки розвитку мови, читання, арифметики, вимови), 8 з яких були контрольними і готувалися з повною наочністю; щоденник педагогічної практики, в який записувалися усі виконувані види навчально-методичної та виховної роботи; мовний профіль класу; конспект індивідуальних занять з двома дітьми-логопатами, з будь-якою мовленнєвою патологією; звіт про педагогічну практику та характеристику на роботу студента складена вчителем, засвідчена печаткою та підписом директора школи. Після закінчення практики підготовлену документація надавалася методисту для перевірки та оцінювання [81].

У відповідності з навчальним планом, студенти-логопеди проходили практику на V курсі вісім тижнів у дитячій поліклініці та логопедичних пунктах. Під час практики студенти ознайомлювалися з мережею закладів у системі охорони здоров'я та системі освіти.

Під час підготовки до практики студенти знайомляться із нетиповими закладами (мовленнєвий центр, психоневрологічний диспансер і т. д. для дітей з тяжкими порушеннями мовлення). На V курсі студенти, працюючи в дитячих поліклініках, мали можливість ознайомитися з окремими тяжкими випадками мовленнєвої патології та бути присутніми на консультаціях психоневролога та логопеда. На заняття підбиралися в основному діти, які страждали дислалією (простою і складною), стертими формами дизартрії та заїканням.

Для роботи в поліклініці або логопункті студенти розподілялися по дві особи, де студенти проводили щоденно індивідуальні та групові заняття із дітьми, що мали тяжкі мовленнєві порушення. На індивідуальні заняття

відводилося від 15 до 30 хвилин, на групові від 30 до 45 хвилин. За робочий день кожен студент проводив заняття з чотирма або п'ятьма дітьми індивідуально та із групою з від трьох до п'яти дітей [82].

За час практики кожен студент, крім щоденних занять з дітьми, проводив чотири індивідуальних та чотири групових контрольних заняття.

Під час практики студенти-логопеди виконували такі завдання:

- ознайомлювалися з організацією роботи логопеда в дитячі поліклініці та з роботою шкільного логопункту;
- спостерігали і вивчали досвід роботи логопеда, прийоми корекції мовленнєвих порушень;
- проводили первинний прийом дітей-логопатів;
- займалися веденням усіх видів документації;
- проводили індивідуальні та групові заняття з дітьми;
- здійснювали профілактичну роботу в дитячих дошкільних закладах;
- обов'язково проводили роботу з батьками.

Уся педагогічна практика проходила у три етапи. На першому етапі проводилася установча конференція. На ній студенти ознайомлювалися з завданнями, змістом організацією і документацією педагогічної практики. Розподілялися по дитячих поліклініках та логопедичних пунктах, ознайомлювалися з роботою логопеда. На другому етапі студенти обстежували дітей з різними мовленнєвими порушеннями, складали плани роботи. На третьому етапі студенти проводили логопедичну роботу з дітьми, згідно розкладу та займалися проведенням контрольних занять [82].

Заключним етапом даної практики студентів була заключна конференція, на якій підводилися підсумки всієї логопедичної практики.

Тож, можна зробити висновок, що педагогічна практика є основним і невід'ємним компонентом кваліфікованої підготовки студентів до роботи логопедами у різних закладах Міністерства освіти і Міністерства охорони здоров'я.

Висновки до третього розділу

З 1988 року Кам'янець-Подільський педагогічний інститут забезпечував логопедичними кадрами західні області України, які завжди потребували кваліфікованих логопедичних кадрів. Для ефективнішого навчання та забезпечення спеціальних закладів освіти кваліфікованими спеціалістами при КДПІ імені О.М.Горького відкрилися спеціальні групи, збільшився набір студентів на денні та заочні форми навчання, відкрилися нові спеціальності. Завдяки таким позитивним змінам Міністерство освіти практично уможливило повне забезпечення логопедами і іншими спеціальними кадрами шкільні, дошкільні спецзаклади та логопедичні пункти. В свою чергу обласні відділи народної освіти, реалізуючи завдання шкільної реформи, проводили роботу з розстановки, добору та виховання керівних, педагогічних кадрів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку, підвищення їх ідейно-теоретичного рівня і ділової кваліфікації.

24 серпня 1991 року на політичній карті світу з'явилася нова незалежна держава – Україна. Погіршення економічного становища в умовах соціально-політичної нестабільності, а також екологічна катастрофа призвели до збільшення дітей з особливостями психофізичного розвитку, що в свою чергу вимагало підготовки достатньої кількості дефектологічних кадрів і, зокрема, логопедичних. Та незважаючи на кризове економічне та соціокультурне становище, повільно, але друкується спеціальна література українських вчених-дефектологів, для цього докладає максимум зусиль Інститут дефектології, вже як самостійна структура та лабораторія логопедії. Поступово знову збільшуються набори студентів на дефектологічні факультети, створюються нові навчальні плани, відкриваються нові спеціальності, пишуться нові навчальні програми. З часом починають набирати оберти курси підготовки і перепідготовки логопедичних кадрів, проходять семінари, науково-практичні конференції, Всеукраїнські конференції з дефектології. Для надання різноманітної допомоги дітям з особливостями психофізичного розвитку та проведення практики студентів, відкриваються благодійні фонди.

Особливістю цього етапу є створення кафедри логопедії, завдяки якій йде достатня кількість та високопрофесійна підготовка логопедичних кадрів на спеціальностях вузького профілю – логопедів шкільного і дошкільного навчання, що позитивно позначилося на роботі з подолання мовленнєвих порушень у дітей. Великої уваги в цей час надається педагогічній практиці, на якій студенти застосовували під час практичної роботи свої теоретичні знання.

Висновки

Розвиток теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні (друга половина ХХ століття) як окреме цілісне історико-педагогічне явище є актуальною проблемою. Наявний історико-педагогічний доробок сучасних істориків-дефектологів недостатньо розкриває генезис системи підготовки логопедичних кадрів в Україні у досліджуваний період.

Проведений науковий пошук дав підстави виділити такі періоди в теорії та практиці підготовки логопедичних кадрів в Україні: перший період (1945–1958 рр.); другий період (1959–1984 рр.); третій період (1985–2000 рр.). Визначення меж періодів є дещо умовним, оскільки навчання, як складний динамічний процес, має значний інерційний потенціал, тому частина ознак одного періоду певний час зберігається в межах іншого.

Дотримання названих періодів дозволило більш ґрунтовно дослідити не лише динаміку розвитку теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні, але й вивчити зміст, напрями, форми і методи цього періоду.

На основі аналізу архівних матеріалів з'ясовано, що на шляху становлення та розвитку теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні в означені періоди спостерігалася низка чинників, що гальмували цей процес на одних етапах і сприяли йому – на інших. Серед них: суспільно-політичні, соціально-економічні та соціокультурні. Саме внаслідок згаданих вище чинників стримувалося розгортання закладів для дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, а, відтак, і підготовка кваліфікованих фахівців-логопедів.

У процесі проведеного дослідження встановлено, що розвиток теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні у вищезазначені історичні періоди здійснювався на основі аналізу змісту освіти, напрямів, форм і методів підготовки спеціальних кадрів. Зміст освіти, що досліджувався у зазначені періоди, враховував такі критерії: соціальний зв'язок із життям, зв'язок із навчанням у вищих навчальних закладах, науковість.

Встановлено, що зміст освіти і напрями підготовки логопедичних кадрів були різними у кожному періоді та не зовсім досконалыми. Так, на початку першого періоду у часи економічного занепаду відбувалася підготовка олігофренопедагогів, сурдопедагогів, яким читалися лекції зі спеціальної педагогіки та логопедії. В цей час спостерігається тенденція до збільшення кількості набору абітурієнтів на здобуття дефектологічної освіти, а навчальні плани зорієнтовані на вивчення студентами загально-педагогічних дисциплін, в той час як на предмети спеціального циклу, і особливо на предмет «Логопедія», навчальних годин було недостатньо.

У повоєнні роки відбувалося відновлення діяльності Науково-дослідного інституту дефектології у м. Києві, колектив якого продовжив розробку корекційно-виховного процесу спеціальних шкіл та займався курсовою підготовкою дефектологічних кадрів.

Наприкінці першого періоду, з поступовою відбудовою і розвитком спеціальних закладів, все більша увага зверталася на дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку та ступень забезпеченості шкіл спеціальними кадрами. Внаслідок цього розпочинається підготовка кадрів за спеціальністю «Олігофренопедагогіка. Логопедія». Та навіть за таких умов студенти не вивчали предмети логопедичного циклу в повному обсязі.

Проведене дослідження дало змогу встановити, що у другому періоді, завдяки покращенню соціально-економічного становища країни та низці законодавчих документів, відбувається розбудова спеціальних шкіл для дітей з порушеннями мовлення та налагодження їх роботи; удосконалюється зміст навчальних програм дефектологічного циклу; створюються нові навчальні плани, розширюється перелік спеціальностей з підготовки дефектологічних кадрів; відбувається систематична і планова підготовка вчителів-логопедів шляхом викладання лекцій, проведення практичних та лабораторних занять, педагогічної практики; в цей час вищі навчальні заклади переходять на п'ятирічний термін навчання. Саме завдяки новим навчальним планам збільшується кількість годин на вивчення предмету «Логопедія», а студенти

одержують базисну психолого-медико-педагогічну підготовку, яка використовувалася для аналізу мовленнєвих порушень і враховувалася під час розробки методик подолання цих порушень. В цей період спостерігається динамічний підхід щодо набору абітурієнтів на дефектологічні факультети.

Дослідженням встановлено, що у третьому періоді суспільно-політичні негаразди призвели до того, що спеціальна освіта і підготовка спеціальних кадрів залишилися на узбіччі освітньої системи. Та, незважаючи на кризове економічне та соціокультурне становище, повільно, але друкується спеціальна література українських вчених-дефектологів. Для цього докладає максимум зусиль Інститут дефектології (який був створений 24 листопада 1993 р.). Як самостійна структура в Інституті була організована лабораторія логопедії. Поступово знову збільшуються набори студентів на дефектологічні факультети, створюються нові навчальні плани, відкриваються нові спеціальності, пишуться нові навчальні програми. У цей період починають набирати обертів курси підготовки і перепідготовки логопедичних кадрів, проходять семінари, науково-практичні конференції, Всеукраїнські конференції з дефектології.

Особливістю цього періоду є створення кафедри логопедії (1 квітня 1998 р.), завдяки якій відбувається високопрофесійна підготовка логопедичних кадрів з різними кваліфікаціями: «Учитель допоміжної школи. Логопед», «Логопед. Учитель початкових класів шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення», «Логопед. Педагог-дефектолог спеціальних дошкільних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення».

На основі аналізу та узагальнення архівної і педагогічної літератури встановлено, що у вищих навчальних закладах використовувалися різні форми підготовки логопедичних та інших спеціальних кадрів: денна і заочна форми навчання, спеціальні групи, а в подальшому – спеціальні факультети (друга вища освіта), які і на сьогодні є найефективнішими формами навчання.

Водночас, проведене дисертаційне дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми системи підготовки логопедичних кадрів в Україні. Насамперед, кожний із виділених нами періодів та етапів може стати темою окремого

історико-педагогічного дослідження. Спеціального дослідження потребують такі питання як наукова спадщина вітчизняних науковців, підготовка логопедичних кадрів у перші роки ХХІ століття та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования для пед. спец. высш. учеб. заведений / А.О. Абдулина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Арнольдов М. Университет дефектологических знаний / М. Арнольдов // Дефектология. – 1975. – № 6. – С. 91-92.
3. Арнольдова М.А. Проблемна лабораторія / М.А. Арнольдова // Питання дефектології. – Выпуск XI. – Київ, 1976. – С. 82-83.
4. Берник Т.Л. Важливий етап розвитку логопедичної допомоги дошкільникам з порушеннями мовлення в Україні / Т.Л. Берник // Реабілітація дітей з особливостями психофізического розвитку: сучасність і перспективи : матеріали 1 Кримської конференції / Кримський інженерно-педагогічний ун-т. – Сімферополь : Кримське учеб.-педаг. госуд. изд., 2005. – С. 21-26.
5. Бондар В.І. Основні етапи становлення та розвитку дефектологічної науки в Україні (до ювілею Інституту дефектології АПН України) / В. Бондар // Дефектологія . – 1999. – №2 . – С. 2-4.
6. Бондар В.І. Спеціальне навчання дітей з вадами розумового та сенсорного розвитку : стан та перспективи / В.І. Бондар // Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин : матер. Всеукр. наук.-прак. конф. (2-3 лист. 1994 р.). – Київ, 1994. – С. 13-18.
7. Бондар В.І. Сучасні тенденції розвитку дефектологічної теорії і практики : до проблеми теорії і практики стандартизації спеціальної освіти / В.І. Бондар // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.-метод. зб. Вип. 2. – К. : Науковий світ, 2001. – С. 4-7.
8. Бондарь В.И. О подготовке дефектологических кадров в Киевском пединституте / В.И. Бондарь, Н.Ф. Засенко // Дефектология. – 1983. – №4. – С. 69-71.

9. В Міністерстві освіти УРСР // Радянська школа. – 1946. – №4. – С. 58-59.
10. В народному комісаріаті освіти УРСР // Радянська школа. – 1945. – № 5-6. – С. 116-117.
11. Власова Т.А. Проблемы психологи аномального ребенка на III Всесоюзном съезде общества психологов СРСР / Т.А. Власова, А.П. Гозова, Ж.И. Шиф // Дефектология. – 1969. – №2. – С. 90-94.
12. Гупан Н.М. Українська історіографія історії педагогіки / Н.М. Гупан. – К. : АПН, 2002. – 224 с.
13. Дефектологический факультет // Киевский государственный педагогический институт имени О.М. Горького : исторический очерк. – К. : Рад. школа, 1981. – С. 61-66.
14. Дефектологічний факультет // Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова : історичний нарис 1920-2000 роки. – К. : Четверта хвиля, 2000. С. 146-152.
15. Дубовецкий А.П. О методической работе в специальных школах УССР / А.П. Дубовецкий // Специальная школа. – 1986. – №6(132). – С. 119-122.
16. Дьячков А.И. Основные этапы развития советской дефектологии /А.И. Дьячков // Пятая научная сессия по дефектологии 27-30 марта 1967г. : тезисы докладов. – Москва, 1967. – С. 5-11.
17. Дьячков А.И. Развитие советской дефектологии за 40 лет /А.И. Дьячков // Специальная школа (школы для глухонемых и слепых детей, вспомогательные школы и логопедические учреждения). – Выпуск 2. – Москва, 1958. – С. 3-19.
18. Еременко И.Г. Развитие теории и практики дефектологии в Украинской РСР / И.Г. Еременко // Дефектология. – 1984. – №1. – С. 8-13.
19. Завальнюк О.М. Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення / О.М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003. – 408 с.
20. Засідання Вченої Ради Науково-дослідного інституту дефектології // Радянська школа. – 1954. – №12. – С. 56.

21. Заходи по проведенню республіканських курсів / Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1947. – №11. – С. 5-6.
22. Звіт про роботу кафедри логопедії Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова за 1998-1999 навчальний рік. [Рукопис]. – К., 1999. – С.1– 12.
23. Звіт про роботу доктора педагогічних наук Шеремет М.К. кафедри логопедії Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова за I півріччя 1999-2000 навчальний рік. [Рукопис]. – К., 2000. – С.1– 5.
24. З досвіду логопедичної роботи / за ред. І.Й. Кацовської. – Київ., 1959. – С. 1.
25. Золотоверх В.В. Нариси з історії спеціальної дошкільної педагогіки: монографія / В.В. Золотоверх. – К. : Науковий світ, 2004. – С. 196.
26. Інститут спеціальної педагогіки : до 10-річчя від дня заснування / за ред. : В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К. : Інститут спеціальної педагогіки АПН України, 2004. – 200 с.
27. Капустин А.И. Народный университет дефектологических знаний на Донбасе / А.И. Капустин // Дефектология. – 1977. – №5. – С. 89-90.
28. Капустин А.И. Проблемы, перспективы повышения квалификации педагогов специальных школ. (Из опыта работы Донецкого областного народного университета дефектологических знаний) / А.И. Капустин // Дефектология. – 1986. – №3. – С. 75-78.
29. Карцева И.Д. Проверка и оценка знаний студентов в системе вузовской подготовки дефектологов / И.Д. Карцева, Н.А. Чевелева // Дефектология. – 1984. – №4. – С. 62-66.
30. К десятилетнему опыту дифференцированного обучения во вспомогательных школах УССР // Дефектология. – 1978. – №2. – С. 85-87.
31. Колесник І.П. Дефектологічний факультет / І. Колесник // Дефектологія. – 2002. – №2. – С. 52-55.

32. Кулик В. Організація класів ЗПР на Херсонщині : з досвіду роботи обласної психолого-медико-педагогічної консультації / В.Кулик // Дефектологія. – 2000. – № 1. – С. 54-55.
33. Лиско О. Відбудова системи спеціально освіти в Україні (1941-1945 рр.) / О. Лиско // Дефектологія . – 1998 . – № 1. – С. 52-55.
34. Лебедева Л.С. Совещание в Киеве по вопросам психологии обучения и воспитания / Л.С. Лебедева // Специальная школа (школы для глухонемых и слепых детей, вспомогательные школы и логопедические учреждения). – Выпуск 5. – Москва, 1961. – С. 78-80.
35. Методично-інструктивний матеріал для логопедичних пунктів та логопедів допоміжних шкіл // Вісник дефектології. – 1946. – № 3.– С. 2-12.
36. Міністерство освіти Української РСР на виконання рішень ХХІІІ з'їзду КПРС і ХХІІІ з'їзду КП України // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1966. – №11. – С. 3 –15.
37. Миронова С. П. Теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх учителів до корекційної роботи в освітніх закладах для дітей з вадами інтелекту : автореф. дис....докт. пед. наук. : 13.00.03 / Інститут спеціальної педагогіки АПН України. – К., 2007. – 36 с.
38. Миронова С. П. З історії підготовки вчителів допоміжної школи в Україні / С. П. Миронова // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.- метод. зб.: / За ред. В.І.Бондаря, В.В. Масенка. – К. : Наук. світ, 2004. – Вип. 5 – С. 39-42.
39. Миронова С. П. Становлення і розвиток професійної підготовки вчителів допоміжних шкіл в Україні у 20-80 рр. ХХ ст. / С. П. Миронова // Актуальні проблеми спеціальної психології та педагогіки : зб. наук. праць. – Херсон : ПП. Вишемирський В.С., 2005 р. – С. 116-120.
40. Навчальний план дефектологічного факультету КДПШ імені О.М.Горького на 1964 рік. [Рукопис]. – К., 1963.– С. 1-2.

41. Народное образование и педагогическая наука в Украинской РСР в десятой пятилетке / редкол. : А.Е.Тараненко. – К. : Радянська школа, 1981. – 298 с.
42. Наукові сесії Інститутів педагогіки і психології, присвячені 30-річчю УРСР // Радянська школа. – 1948. – №1. – С. 62-64.
43. Новые учебные планы – важный фактор совершенствования подготовки специалистов-дефектологов в педагогических институтах // Дефектология. – 1983. – №5. – С. 3-6.
44. Новітня історія України (1900-2000) : підручник / А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусєв, В.М. Литвин [та ін.]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Вища шк., 2002. – 719 с.
45. Одинченко Л.К. Развитие специального образования умственно-отсталых учащихся в Украине (1918 – 1914 гг.) : дис...канд. пед. наук. : 13.00.03 / АПН Украины. – К., 1996. – 209 с.
46. Опыт подготовки учителей широкого профиля в Украинской ССР // Советская педагогика. – 1958. – №1. – С. 117-125.
47. Покась В. Становлення спеціальних шкіл-інтернатів в Україні (1945-1956) / В. Покась // Дефектологія. – 1996. – №1. – С. 51-52.
48. Проблемы подготовки учителей-дефектологов в педагогических институтах // Дефектология. – 1986. – № 1. – С. 4-10.
49. Програма педагогічних університетів та інститутів. Теорія і методика виховної роботи у допоміжній школі для спеціальності 03.10.00 «Дефектологія». Частина II / укл. М.З.Кот ; відп. за вип. В.Є. Турчинська. – Київ : УДПУ, 1995. – 47 с.
50. Програма педагогічних університетів та інститутів. Теорія і методика виховної роботи у допоміжній школі для спеціальності 03.10.00 «Дефектологія». Частина II / укл. М.З.Кот ; відп. за вип. В.Є. Турчинська. – Київ : УДПУ, 1995. – 47 с.

51. Программа педагогических институтов. Педагогическая практика студентов отделения логопедии для специальности 2111 «Дефектология» (логопедия). – Москва, 1978. – С. 2-11.
52. Программа педагогической практики студентов в школе для детей с тяжелыми нарушениями речи (для специальности № 2111 «Дефектология» отделения логопедии). – Москва, 1985. – С. 2-5.
53. Программы педагогических институтов. Неврологические основы логопедии (для дефектологических факультетов). – Москва, 1966. – С. 3-5.
54. Программы педагогических институтов. Основы логопедии : для специальности № 2111 «Дефектология» (сурдопедагогика). – Москва, 1987. – С.2-3.
55. Про заходи по виконанню постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 18 липня 1972 р. № 535 та ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 8 серпня 1972 р. № 370 про дальше вдосконалення вищої освіти // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1972. – №24. – С.3 –14.
56. Про заходи по боротьбі з глухотою і глухонімотою та поліпшенню обслуговування глухонімих і глухих // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1952. – №8. – С. 13.
57. Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1959. – №8. – С. 2-15.
58. Про інтеграцію діяльності Міністерства освіти України і Академії педагогічних наук України з метою покращення використання результатів наукових досліджень для потреб освіти та виховної роботи // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1997. – №2. – С. 3-9.

59. Про розробку освітньо-професійних програм вищої освіти за відповідним професійним спрямуванням // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1994. – №11. – С. 20-30.
60. Про стан і заходи по дальшому поліпшенню логопедичної допомоги дітям в Українській РСР // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1979. – №6. – С. 10-13.
61. Про заходи щодо поліпшення умов виховання, навчання та утримання дітей і підлітків, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку // Інформаційний збірник Міністерства народної освіти Української РСР. – 1991. – № 17-18. – С. 3-13.
62. Про стан навчально-виховної роботи закладів освіти та завдання з реалізації державної національної програми «Освіта» // Інформаційний збірник Міністерства народної освіти Української РСР. – 1994. – № 11. – С. 3-20.
63. Про стан підготовки педагогічних кадрів і забезпечення ними закладів освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1996. – №6. – С. 13-18.
64. Про стан підготовки педагогічних кадрів і забезпечення ними закладів освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1996. – №20. – С. 3-31.
65. Про створення Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1998. – №1-24. – С. 3-31.
66. Рекомендації Всеукраїнської науково-практичної конференції «Основні засади розвитку спеціальної освіти дітей з психофізичними вадами» // Дефектологія. – 1996. – №1. – С. 14 – 15.
67. Рекомендації Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ століття» 21-23 жовтня 1997 року / Хортицький навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр м. Запоріжжя // Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ століття :

- наук.-метод. зб. : у 2 ч. / Мін освіти України ; ред. рада : В.М. Доній (голова) [та ін.] ; за ред. І.Г. Єрмакова. – К. : ІЗМН, 1998. – Ч. 2. – 520 с.
68. Репа М.Ф. Развитие специального обучения в Украинской ССР / М.Ф. Репа, Т.А. Гроза // Дефектология. – 1982. – №2. – С. 29 – 33.
69. Русько О.М. Перші республіканські педагогічні читання з логопедії : з досвіду логопедичної роботи / О.М. Русько, І. Й. Дьоміна. – Київ, 1962. – С. 3 – 12.
70. Русько О.М. Основні напрямки наукових досліджень в галузі спеціальної педагогіки / О.М. Русько, І. Г. Єременко // Тези доповідей другої науково-практичної конференції з питань спеціальної педагогіки. – Київ, 1968. – С. 6 – 10.
71. Сесія Академії наук УРСР // Радянська школа. – 1945. – №3. – С. 8.
72. Семінар для фахівців з виховної роботи // Дефектологія . – 2000. – №2. – С. 51.
73. Современность и школа (научно-методическая конференция) // Дефектология. – 1971. – №6. – С. 91 – 92.
74. Совещание в Киеве // Специальная школа (школы для глухонемых и слепых детей, вспомогательные школы и логопедические учреждения). – Вып. 3. – Москва, 1961. – С. 74-78.
75. Співак В.І. Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету / В.І. Співак, А.Л. Глушковецький. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – С. 60.
76. Стадненко Н.М. Всеукраїнський семінар-практикум / Н.М. Стадненко // Дефектологія. – 1996. – № 2. – С. 38.
77. Супрун М. О. Педагогічні умови діяльності учнівського самоврядування у допоміжній школі : дис.... канд. пед. наук. : 13.00.03. – К., 1994. – 159 с.
78. Супрун М. О. Теорія і практика колекційного навчання дітей з обмеженими розумовими можливостями в Україні (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття) : автореф. дис докт. пед. наук. :

- 13.00.03 / Інститут спеціальної педагогіки АПН України. – К., 2008. – 32 с.
79. Супрун М.О. Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки становлення та розвиток (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.) : монографія / М.О. Супрун. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 328 с.
80. Типова навчальна програма. Педагогічна (виробнича) практика в спеціальному дошкільному закладі для дітей із тяжкими порушеннями мовлення / укл. В.О.Кондратенко. – К. : 1995. – 13 с.
81. Типова навчальна програма. Логопедична практика в спеціальному шкільному закладі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення / укл. В.О.Кондратенко. – К. : 1995. – 18 с.
82. Типова навчальна програма. Логопедична практика для студентів V курсу / укл. В.О.Кондратенко. – К. : 1996. – 21 с.
83. Турчинская К.М. Развитие высшего дефектологического образования за 50 лет советской власти на Украине (Научно-теоретическая конференция, посвященная 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции) / К.М. Турчинская // Дефектология. – 1967. – С. 3-4.
84. Файнсет Э.Б. О состоянии помощи страдающим нарушениями речи в Одесской области по данным областного психоневрологического диспансера / Э.Б. Файнсет // Вопросы патологии речи. – Харьков, 1969. – Том XXXII (81). – С. 215-217.
85. Федоренко С. В. З історії становлення та діяльності українського товариства сліпих (УТОС) / Федоренко С. В. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 «Корекційна педагогіка та психологія» : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – № 7. – С. 72–75.
86. Федоренко С. В. Внесок Т.П. Свиридюк у розвиток сучасної української тифлопедагогіки / Федоренко С. В. // Науковий часопис НПУ імені М.

П. Драгоманова. Серія 19 «Корекційна педагогіка та психологія» : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – № 15. – С. 282-286.

87. Філіппов О.В. Науково-дослідні інститути Міністерства освіти УРСР у першій післявоєнній п'ятирічці / О.В. Філіппов // Радянська школа. – 1954. – № 11. – С. 3-11.
88. Ярмаченко М.Д. Академія педагогічних наук України : (п'ятиріччя становлення і розвитку) / М.Д. Ярмаченко. – К. : Педагогічна думка, 1997. – С. 154.

Центральний державний архів вищих органів влади та органів державного управління України /ЦДАВОВ/

Фонд 166: Народний Комісаріат освіти УССР.

89. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6. – Арк.12.
90. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8. – Арк.76-77.
91. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8. – Арк.510.
92. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8. – Арк.512.
93. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9. – Арк.80.
94. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.55. – Арк.90-91.
95. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.60. – Арк.177.
96. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.61. – Арк.65,67.
97. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.65. – Арк.2.
98. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.67. – Арк.20.
99. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.69. – Арк.4,10.
100. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.129. – Арк.15.
101. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.129. – Арк.21-23.
102. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.135. – Арк.400-401.
103. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.135. – Арк.399,402.
104. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.137. – Арк.1.
105. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.137. – Арк.5.
106. ЦД106АВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.240. – Арк.29.

107. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.241. – Арк.222-231.
108. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.245. – Арк.27.
109. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.245. – Арк.36-52.
110. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.384. – Арк.4.
111. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.385. – Арк.80-81.
112. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.388. – Арк.72-73.
113. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.565. – Арк.301.
114. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.565. – Арк.302.
115. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.569. – Арк.366.
116. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.570. – Арк.105.
117. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.626. – Арк.29.
118. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.770. – Арк.216-217.
119. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.773. – Арк.98-99.
120. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.773. – Арк.100.
121. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.776. – Арк.270.
122. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.777. – Арк.27-28.
123. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.777. – Арк.29-32.
124. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.777. – Арк.67-69.
125. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.895. – Арк.19.
126. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.904. – Арк.49.
127. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.904. – Арк.209-214.
128. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.908. – Арк.92-95.
129. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.934. – Арк.4,8.
130. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1073. – Арк.247,256.
131. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1077. – Арк.90-92.
132. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1078. – Арк.253-254.
133. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1133. – Арк.14-16.
134. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1243. – Арк.187-192.
135. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1251. – Арк.63.
136. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1252. – Арк.83.

137. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1289. – Арк.216.
138. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1420. – Арк.128,130.
139. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1422. – Арк.8.
140. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1428. – Арк.48-59.
141. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1435. – Арк.48-49.
142. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1436. – Арк.264-265.
143. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1520б. – Арк.3,29,43.
144. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1588. – Арк.65-66.
145. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1588. – Арк.88.
146. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1589. – Арк.28.
147. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1589. – Арк.138-139.
148. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1590. – Арк.237,239.
149. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1596. – Арк.207.
150. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1787. – Арк.2-5.
151. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1790. – Арк.109,135.
152. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.1790. – Арк.145-146.
153. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.2027. – Арк.3-4.
154. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.2027. – Арк.139.
155. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.2246. – Арк.97-102.
156. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.2453. – Арк.185.
157. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.2461. – Арк.62.
158. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.2523. – Арк.28-35.
159. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.2676. – Арк.19.
160. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.3026. – Арк.106-109.
161. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.3295. – Арк.229-235.
162. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.3673. – Арк.76-78.
163. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4053. – Арк.6-8.
164. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4053. – Арк.25.
165. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4055. – Арк.46-48.
166. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4056. – Арк.2.

167. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4161. – Арк.8.
168. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4445. – Арк.23-24.
169. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4445. – Арк.92.
170. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4445. – Арк.188-189.
171. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4445. – Арк.191-196.
172. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4446. – Арк.57-73.
173. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4448. – Арк.39.
174. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4887. – Арк.71.
175. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4887. – Арк.76-77.
176. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4887. – Арк.84.
177. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4887. – Арк.86.
178. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4887. – Арк.88.
179. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4888. – Арк.4.
180. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4888. – Арк.84.
181. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4888. – Арк.85.
182. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4888. – Арк.86.
183. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4890. – Арк.124-125.
184. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.4891. – Арк.107-108.
185. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5355. – Арк.139.
186. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5355. – Арк.140.
187. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5355. – Арк.141-142.
188. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5355. – Арк.167-168.
189. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5355. – Арк.170.
190. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5355. – Арк.173.
191. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5356. – Арк.126-127.
192. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5356. – Арк.128.
193. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5356. – Арк.135.
194. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5356. – Арк.136.
195. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5357. – Арк.40.
196. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5358. – Арк.39-40.

197. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5360. – Арк.97.
198. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5382. – Арк.143.
199. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5382. – Арк.167-168.
200. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6262. – Арк.231-232.
201. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6262. – Арк.239.
202. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6262. – Арк.241.
203. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6262. – Арк.243.
204. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6263. – Арк.81-82, 88.
205. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6263. – Арк.89.
206. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6266. – Арк.78.
207. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6266. – Арк.82.
208. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6266. – Арк.79-81.
209. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6473. – Арк.30-34.
210. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6487. – Арк.20-21.
211. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6513. – Арк.1-29.
212. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6760. – Арк.12-13.
213. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6760. – Арк.28.
214. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6761. – Арк.88-89.
215. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6761. – Арк.91-92а.
216. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6761. – Арк.93.
217. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6762. – Арк.58-60.
218. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6765. – Арк.2-3.
219. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6766. – Арк.89-93.
220. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6766. – Арк.89-93.
221. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.6963. – Арк.6.
222. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7069. – Арк.90-96.
223. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7249. – Арк.30-31.
224. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7249. – Арк.33-35.
225. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7252. – Арк.70-73.
226. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7463. – Арк.42-48.

227. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7736. – Арк.12-13,14.
228. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7736. – Арк.17.
229. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7736. – Арк.27-28.
230. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7736. – Арк.29.
231. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7736. – Арк.33.
232. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7956. – Арк.34-37.
233. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7967. – Арк.36-43.
234. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8144. – Арк.71-72.
235. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8144. – Арк.124.
236. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8145. – Арк.16-17.
237. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8554. – Арк.70-71.
238. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8650. – Арк.16-17.
239. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8657. – Арк.121-122.
240. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8769. – Арк.107-108.
241. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8769. – Арк.146-152.
242. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8770. – Арк.65-76.
243. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8771. – Арк.43.
244. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8741. – Арк.1.
245. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8741. – Арк.1.
246. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8853. – Арк.42-43.
247. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8856. – Арк.60-61.
248. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8858. – Арк.44.
249. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8858. – Арк.48.
250. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8906. – Арк.86-88.
251. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8906. – Арк.175-176.
252. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8908. – Арк.49.
253. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8908. – Арк.50.
254. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8908. – Арк.166.
255. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8909. – Арк.33,38.
256. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8909. – Арк.51-55

257. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8909. – Арк.53.
258. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8909. – Арк.121-122.
259. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8910. – Арк.76-77.
260. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8910. – Арк.103.
261. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8949. – Арк.20-21.
262. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8949. – Арк.31-32.
263. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8949. – Арк.113-115.
264. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8949. – Арк.117-118.
265. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8950. – Арк.64-66.
266. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8951. – Арк.40-66.
267. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8993. – Арк.24-25.
268. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8993. – Арк.26.
269. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8993. – Арк.33-35.
270. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8996. – Арк.80-81.
271. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8996. – Арк.82-83.
272. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.8999. – Арк.174.
273. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9042. – Арк.78-79.
274. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9042. – Арк.80.
275. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9047. – Арк.7.
276. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9047. – Арк.20.
277. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9047. – Арк.123-126.
278. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9079. – Арк.166-167.
279. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9087. – Арк.89.
280. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9087. – Арк.111.
281. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9087. – Арк.117.
282. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9087. – Арк.165-166.
283. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9044. – Арк.73-76.
284. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9122. – Арк.25а-26.
285. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9128. – Арк.115.
286. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9158. – Арк.89-92.

287. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9159. – Арк.127-128.
288. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9161. – Арк.157.
289. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9163. – Арк.35-36.
290. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9163. – Арк.50-51.
291. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9164. – Арк.8.
292. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9164. – Арк.144.
293. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9199. – Арк.1-2.
294. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9202. – Арк.16.
295. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9204. – Арк.43-48.
296. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9236. – Арк.63-65.
297. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9241. – Арк.137-138.
298. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9242. – Арк.58.
299. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9242. – Арк.68.
300. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9242. – Арк.84.
301. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9273. – Арк.53-58.
302. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9276. – Арк.133-134.
303. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9279. – Арк.32.
304. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9279. – Арк.33.
305. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9314. – Арк.108-110.
306. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9314. – Арк.118.
307. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9318. – Арк.172.
308. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9318. – Арк.173.
309. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9318. – Арк.175.
310. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9318. – Арк.176.
311. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9319. – Арк.29-30.
312. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9319. – Арк.33-37.
313. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9319. – Арк.38.
314. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9319. – Арк.37.
315. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9320. – Арк.46-48.
316. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9320. – Арк.49.

317. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.37. – Арк.22.
318. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.37. – Арк.30.
319. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.37. – Арк.30.
320. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.37. – Арк.33.
321. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.69. – Арк.122-125.
322. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.69. – Арк.126.
323. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.74. – Арк.28.
324. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.74. – Арк.30.
325. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.109. – Арк.39-51.
326. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.110. – Арк.32-34.
327. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.17. – Спр.110. – Арк.40.
328. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.35. – Арк.82.
329. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.35. – Арк.83.
330. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.73. – Арк.40-41.
331. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.74. – Арк.131.
332. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.81. – Арк.23.
333. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.81. – Арк.29-30, 42-44.
334. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.82. – Арк.67-68.
335. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.110. – Арк.128-130.
336. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.116. – Арк.170-171.
337. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.116. – Арк.198-200.
338. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.191. – Арк.191-192.
339. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.192. – Арк.21-22.
340. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.192. – Арк.31-32.
341. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.195. – Арк.124-125.
342. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.197. – Арк.53-54.
343. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.238. – Арк.36.
344. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.242. – Арк.12-13.
345. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.245. – Арк.74-76.
346. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.18. – Спр.247. – Арк.79-80.

Київський міський державний архів /КМДА/

Фонд Р-346: Київський Державний Педагогічний Інститут імені О.М.Горького.

Фонд Р-346: Київський Державний Педагогічний Інститут імені О.М.Горького.

- 347. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 47. – Арк. 6.
- 348. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 56. – Арк. 88.
- 349. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 62. – Арк. 1-36.
- 350. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 83. – Арк. 12.
- 351. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 98. – Арк. 1.
- 352. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 110. – Арк. 2.
- 353. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 176. – Арк. 24.
- 354. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 181. – Арк. 9-27.
- 355. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 182. – Арк. 2-3.
- 356. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 182. – Арк. 3-4.
- 357. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 270. – Арк. 7-21.
- 358. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 360. – Арк. 13-27.
- 359. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 477. – Арк. 1-14.
- 360. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 487. – Арк. 3.
- 361. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 621. – Арк. 1-13.
- 362. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 727. – Арк. 5.
- 363. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 832. – Арк. 12.
- 364. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 864. – Арк. 61-62.
- 365. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 886. – Арк. 1.
- 366. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1009. – Арк. 8.
- 367. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1099. – Арк. 1-20.
- 368. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1100. – Арк. 1.
- 369. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1256. – Арк. 20,21.
- 370. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1256. – Арк. 52-53.
- 371. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1264. – Арк. 21.

372. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1264. – Арк. 62,65.
373. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1265. – Арк. 42, 45-46.
374. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1372. – Арк. 7.
375. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1488. – Арк. 15.
376. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1493. – Арк. 1.
377. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1518. – Арк. 1-12.
378. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1564. – Арк. 29.
379. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1606. – Арк. 1-36.
380. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1653. – Арк. 26.
381. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1659. – Арк. 1.
382. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 1817. – Арк. 1.
383. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2051. – Арк. 19.
384. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2059. – Арк.53-54, 1-101.
385. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2217. – Арк. 1-17.
386. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2297. – Арк. 43.
387. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2297. – Арк. 135, 136.
388. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2305. – Арк. 16-17.
389. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2326. – Арк. 1-13.
390. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2745. – Арк. 4-8.
391. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2844. – Арк. 27-28.
392. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2845. – Арк. 1-4.
393. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 2965. – Арк. 4.
394. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3008. – Арк. 1-6.
395. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3011. – Арк. 11-12.
396. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3091. – Арк. 1-25.
397. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3134. – Арк. 7-26.
398. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3273. – Арк. 1-14.
399. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3648. – Арк. 1-26.
400. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 3695. – Арк. 17-20.
401. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 5590. – Арк. 24-25.
402. КМДА – Ф.Р-346.- Оп. 2. – Книга 5562. – Арк. 1-3.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА**

На правах рукопису

ПОТАПЕНКО ОКСАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 378.637.636(477)(091) „195” (043)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ ЛОГОПЕДИЧНИХ КАДРІВ
В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)**

13.00.03 – корекційна педагогіка

Додатки до дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник –
Шеремет Марія Купріянівна,
доктор педагогічних наук,
професор

КИЇВ – 2010

Таблиця А.1.1

Державний педагогічний інститут
 Факультет: дефектологічний
 Кваліфікація спеціаліста: викладач мови та літератури
 Термін навчання – 4 роки

Навчальний план

Спеціальність: Дефектологія

Назва дисципліни	Розподіл по семестрах		Години з них			Розподіл годин по курсах та семестрах							
	Іспитів	Заліків	Всього	Лекцій	Лаб-х та прак-занят	I курс		II курс		III курс		IV курс	
						1 сем. тиж.	2 сем. тиж.	3 сем. тиж.	4 сем. тиж.	5 сем. тиж.	6 сем. тиж.	7 сем. тиж.	8 сем. тиж.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Основи марксизму-ленінізму	4,2	1,3	250	168	82	4	3	4	3				
Політекономія	6,7	5	140	96	44					3	3	5	
Діалектичний та історичний матеріалізм	7,8	6	140	100	40						4	5	5
Іноземна мова	4	1,2,3	140		140	2	2	2	2				
Фізична підготовка.		1,2,3,4	180		180	4	2	2	2				

Продовження таблиці А.1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Психологія (загальна та спец.)	2	1	119	85	34	3	4						
Педагогіка (загальна та спец.)	4	3	153	119	34			6	3				
Історія педагогіки (загальна та спец.)	6	5	100	84	16					4	3		
Анат., фізіологія та патологія нервової системи	1		85	51	34	5							
Загальна патологія		2	68	68			4						
Психопатологія	6	5	100	72	28					4	3		
Логопедія	8	7	82	42	40						2	4	2
Методика навчання в спецшколі	8	5,7	195	150	45					3	2	6	7
Загальна історія	2		102	85	17	3	3						
Історія СРСР і УРСР	4	3	170	136	34			6	4				
Вступ до мовознавства	1		85	68	17	5							
Українська мова	3,5,8	2,4	475	235	240		6	4	5	4	4	4	8

Вступ до літератури	1		51	34	17	3							
---------------------	---	--	----	----	----	---	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці А.1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Українська література	4,8	3,7	330	230	100		4	3	3	2	2	5	6
Російська мова	2,5	1,3	204	119	85	4	2	2	2	2			
Російська література	4,8	3,7	240	155	85			3	3	3	3	2	4
Загальна література	2,5	1,4	238	150	85	3	3	3	3	2			
Метод викладання української мови	6	5	68	25	33					2	3		
Метод викладання укр. літератури (мови)	6		56	34	22					2	2		
Практика по виразному читанні та культурі мови		4	34		34				2				
Основи дефектології			50	30	20	2	2						
Всього	Годин		4070	2307	1763	36	33	35	32	36	36	34	32
	Іспитів	36				3	6	2	6	4	6	3	6
	Заліків		33			6	4	6	4	6	3	4	

Таблиця Б.1.2

Державний педагогічний інститут

Кваліфікація спеціаліста: викладач природознавства

Термін навчання – 4 роки

Навчальний план

Спеціальність: Дефектологія

Назва дисципліни	Розподіл по семестрах		Години з них			Розподіл годин по курсах та семестрах							
	Іспитів	Залі-ків	Всьо-го	Лекцій	Лаб-х та прак-занять	I курс		II курс		III курс		IV курс	
						1 сем. 18 тиж.	2 сем. 17 тиж.	3 сем. 18 тиж.	4 сем. 17 тиж.	5 сем. 18 тиж.	6 сем. 17 тиж.	7 сем. 11 тиж.	8 сем. 8 тиж.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Основи марксизму-ленінізму	2,4	1,3	250	168	82	4	3	4	3				
Політекономія	6,7	5	140	96	44					3	4	5	
Фізичне виховання		1,3,4,5	180		180	4	2	2	2				
Іноземна мова	4	1,2,3	140		140	2	2	2	2				
Психологія (загальна та спец.)	2	1	119	35	84	4	4						

Продовження таблиці Б.1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Педагогіка (загальна та спец.)	4	3	153	119	34			6	4				
Історія педагогіки (загальна та спец.)	6	5	100	84	16					4	4		
Анатомія, фізіологія та патологія нервової системи.	1		85	51	54	5							
Загальна патологія		2	68	68			4						
Психопатологія	6	5	100	72	28					4	4		
Логопедія	8	7	80	40	40						3	4	2
Методика навчання в спецшколі	8	6,7	195	145	45					3	2	6	7
Основи хімії	2,4	1,3	220	110	110	4	2	3	4				
Ботаніка	2,4	1,3	230	120	110	4	3	3	4				
Фізіологія рослин з основами мікробіології	8	7	100	70	30						2	4	5
Зоологія	1,5,6	3,4	284	167	117	3	4	4	4	3	2		
Анат. людини з основами гістології та мікроанатомії	4	3	120	60	60			3	4				

Продовження таблиці Б.1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Фізіологія людини та тварин	8	7	70	50	20							4	3
Дарвінізм	3	7	103	63	40							5	6
Методика природознавства	5		59	42	17					3	1		
Геологія (вибр.роз.)		8	48	48									6
Загальна фізична географія	1		68	51	17	4							
Фізична та економічна географія СРСР	2,6,8	4,6	190	154	36		2	2	2	2	2	3	2
Фізична та економічна географія світу	6		75	40	33					3	3		
Геогр. УРСР (фізична та економічна)	7	6	72	50	22					2	2	2	
Методика географії	5		59	42	17					3	1		
Українська або російська мова	1,3	2,4	140		140	2	4	4					
Ескізне малювання					68	2	2	2	2				

Продовження таблиці Б.1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Основи дефектології			50	30	20	2	2						
Всього	Годин					36	30	34	29	36	36	36	31
	Іспитів					4	6	3	6	4	6	3	6
	Заліків					6	4	6	4	5	4	4	1

Таблиця В.1.3

Стан виконання робочого плану за перший семестр першого курсу мовно-літературного відділу

Назва дисципліни	Річна кількість годин за навчальним планом	Кількість годин за перший семестр за річним планом	Фактично годин	Недовиконання або перевиконання годин
Основи м/л	125	68	68	
Іноземна мова	68	34	34	
Фізкультура	68	34	48	
Загальна історія	102	68	68	
Вступ до мовознавства	85	85	85	
Українська література	68	-	-	
Російська мова	102	34	34	
Старослов'янська мова	85	68	68	
Загальна література	102	34	34	
Анатомія і фізіологія людини	68	68	68	
Психологія	85	85	85	
Основи дефектології	34	34	42	
Загальна патологія	68	-	-	
Спецпсихологія	66	-	-	
Вступ до літератури	51	51	51	

Таблиця Д.1.4

**Стан виконання робочого плану за перший семестр першого курсу
природничо-географічного відділу**

Назва дисципліни	Річна кількість годин за навчальним планом	Кількість годин за перший семестр за річним планом	Фактично годин	Недовиконання або перевиконання годин
Основи м/л	125	68	68	
Іноземна мова	68	34	34	
Фізкультура	68	34	48	
Психологія	85	85	85	
Анатомія і фізіологія людини	68	68	68	
Основи хімії	136	68	72	
Біологія	136	68	68	
Загальна фізична географія	68	68	68	
Фізична географія СРСР	34	-	-	
Геологія	68	34	34	
Ботаніка	136	68	68	
Основи дефектології	34	34	42	
Загальна патологія	68	-	-	
Спецпсихологія	66	-	-	
Ескізне малювання	34	34	20	

Таблиця Ж.1.5

**Стан виконання робочого плану за перший семестр другого курсу
мовно-літературного відділу**

Назва дисципліни	Річна кількість годин	Годин на третій семестр	Фактично годин	Недовиконання або перевиконання
Основи м/л	125	68	68	
Іноземна мова	68	34	34	
Фізкультура	68	34	48	
Педагогіка	68	68	68	
Істрія СРСР та УРСР	162	102	102	
Українська мова	128	68	68	
Українська літер-ра	128	68	34	
Російська мова	64	34	34	
Загальна література	88	68	68	
Російська література	84	34	34	
Загальна патологія	20	20	20	
Спецпсихологія	66	66	66	
Спецпедагогіка	120	-	-	
Педпрактика	130	-	-	

Таблиця 3.1.6

**Стан виконання робочого плану за перший семестр другого курсу
природничо-географічного відділу**

Назва дисципліни	Річна кількість годин	Годин на третій семестр	Фактично годин	Недовиконання або перевиконання
Основи м/л	125	68	68	
Іноземна мова	68	34	34	
Фізкультура	68	34		
Педагогіка	68	68	68	
Загальна патологія	20	20	20	
Основи хімії	128	68	68	
Ботаніка	128	68	68	
Зоологія	128	68	68	
Фізична географія СРСР	68	34	34	
Українська мова	34	34	34	
Російська мова	34	34	34	
Ескізне малювання	34	34	34	
Картографія	60	-	-	
Спецпсихологія	66	66	66	
Спецпедагогіка	120	-	-	
Педпрактика	130	-	-	

Таблиця К.1.7

Навчальний план мовно-літературного відділу дефектологічного факультету Київського державного педагогічного інституту імені Горького на 1947/48 н.р.

Назва дисципліни (I курс)	Всього годин	I сем. 17 (I)	II сем. 17 (I)	№ п/п	Назва дисципліни (II курс)	Всього годин	III сем. 17 (I)	IV сем. 15 (I)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Основи м/л	125	4	4	1	Основи м/л	125	4	4
Іноземна мова	68	2	2	2	Іноземна мова	94	2	4
Фізкультура	68	2	2	3	Фізкультура	68	2	2
Загальна історія	102	4	4	4	Педагогіка	68	4	-
Вступ до мовознавства	85	6	-	5	Історія СРСР та УРСР	162	6	4
Вступ до літератури	51	4	-	6	Українська мова	128	4	4
Українська література	68	-	4	7	Українська література	128	4	4
Російська мова	102	2	4	8	Російська мова	64	2	2
Старослов'янська мова	85	4	2	8	Загальна література	98	4	2
Загальна література	102	2	4	9	Російська література	84	2	4
Спеціальна психологія	66	-	4	10	Загальна патологія	20	2	-
					Практичні:			
а) Олігофренологія	22			11	Спеціальна психологія	66	2	2
б) Сурдологія	22				а) Олігофренологія	22		
в) Тифлологія	22				б) Сурдологія	22		
Практичні:					в) Тифлологія			
а) Олігофренологія	30				Практичні:			
б) Сурдологія	30				а) Олігофренологія	10		

Продовження таблиці К.1.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
в) Тифлологія	30				б) Сурдологія	10		
					в) Тифлологія	10		
Основи дефектології	34	-	2	12	Спец.педагогіка	120	-	8
Практичні:	45				а) Олігофренологія	30		
Загальна патологія	68	-	4		б) Сурдологія	30		
Практичні:	90				в) Тифлологія	30		
Анатомія та фізіологія людини	68	4	-		г) Логопедія	30		
Психологія	85	6	-		Практичні:			
					а) Олігофренологія	90		
					б) Сурдологія	90		
					в) Тифлологія	90		
					г) Логопедія	90		
					Педпрактика	130		

Таблиця Л.1.8

Навчальний план природничо географічного відділу дефектологічного факультету Київського державного педагогічного інституту імені Горького на 1947/48 н.р.

Назва дисципліни (I курс)	Всього годин	I сем. 17 (I)	II сем. 17 (I)	№ п/п	Назва дисципліни (II курс)	Всього годин	III сем. 17 (I)	IV сем. 15 (I)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Основи м/л	125	4	4	1.	Основи м/л	125	4	4
Іноземна мова	68	2	2	2.	Іноземна мова	94	2	4
Фізкультура	68	2	2	3.	Фізкультура	68	2	2
Психологія	85	6	2	4.	Педагогіка	68	4	-
Загальна патологія	68	-	4	5.	Загальна патологія	20	2	-
Практичні:	90			6.	Практичні:	42		
Анатомія та фізіологія людини	68	4	-	7.	Анатомія та фізіологія людини	128	4	4
Основи хімії	136	4	4	8.	Основи хімії	128	4	4
Зоологія	136	4	4	9.	Ботаніка	128	4	4
Загальна фізична географія	68	4	-	10.	Зоологія	128	4	4
Загальна фізична географія СРСР	34	-	2	11.	Загальна фізична географія СРСР	64	4	4
Геологія	68	2	2	12.	Українська мова	34	2	-
Ескізне малювання	34	2	-	13.	Російська мова	34	2	-
Спеціальна психологія	66	-	4	14.	Картографія	60	-	4
а) Олігофренологія	22				Ескізне малювання	34	2	-
б) Сурдологія	22				Спеціальна психологія	66	2	2
в) Тифлологія	22				а) Олігофренологія	22		

Продовження таблиці Л.1.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Практичні:					б) Сурдологія	20		
а) Олігофренологія	30				в) Тифлологія	20		
б) Сурдологія	30							
в) Тифлологія	30				Спеціальна педагогіка	120	-	8
Ботаніка	136	4	4		а) Олігофренологія	30		
Основи дефектології	34	2	-		б) Сурдологія	30		
Практичні:	45				в) Тифлологія	30		
					Практичні:			
					а) Олігофренологія	90		
					б) Сурдологія	90		
					в) Тифлологія	90		
					г) Логопедія	90		
					Педпрактика	130		

Таблиця М.1.9

Навчальний план місячних курсів логопедів та акупедів

№	Назва предметів	Кількість годин	
		Логопеди	Акупеди
1	Короткий курс історії ВКП(б)	30	30
2	Рішення XIV-го з'їду КП(б)У	4	4
3	Педагогіка	30	30
4	Психологія	20	20
5	Анатомо-фізіологічна будова слухового і мовного апарату та їх патологія	26	20
6	Логопедія	40	
7	Акупедія		40
8	Мікрофонна апаратура і звукозапис		6
9	Разом	150	150

Таблиця Н.1.10

Навчальний план
Республіканських двомісячних курсів підвищення кваліфікації
вчителів молодших класів спеціальних шкіл УРСР (глухонімих, сліпих,
допоміжних та шкіл дорослих глухонімих)

№	Назва предметів	Кількість годин			
		Для учителів шкіл глухонімих	Для учителів шкіл сліпих	Для учителів шкіл допоміжних	Для учителів шкіл дорослих глухонімих
1	Основи марксизму-ленінізму	40	40	40	40
2	Педагогіка (загальна)	40	40	40	40
3	Психологія (загальна і спеціальна)	30	30	30	30
4	Спеціальна педагогіка	40	40	40	40
5	Предметні методики (спеціальні):				
6	Методика мови	50	34	34	34
7	Методика арифметики	20	20	20	24
8	Методика природознавства та географії	14	14	14	14
9	Методика малювання, моделювання та ліплення	20	20	20	20
10	Методика пропедевтики праці	20	20	20	20
11	Логопедична робота в спеціальній школі		16	16	
12	Кінетична мова в школі для дорослих глухих				46

Продовження таблиці Н 1.10

1	2	3	4	5	6
13	Практичні заняття, а також ознайомлення з роботою позашкільних дитячих закладів: агробіологічна станція, техстанції, палац піонерів.	26	26	26	
Всього годин		300	300	300	300

Таблиця П.1.11

Навчальний план дефектологічного відділу для III курсу мовно-літературної спеціальності 1950/51 н. р.

Назва дисципліни	Кількість студентів	Годин на дисципліну							Іспити			Заліки			Виконано за рік																										
		з них							з них			з них			Всього годин	Лекції	Практичні	Лабораторні	Іспити	Заліки	Консультації	Курсові роботи	Асистентські	Педпрактика	Всього годин																
		Сем.	Лекцій	Практичних	Лаб-ор-х	Всього годин	Сем.	Сем.	Всього годин	Сем.	Сем.	Всього годин	Сем.	Сем.												Консультації	Курсові роботи	Асистентські	Педпрактика	Навчал. польова	Всього годин	Лекції	Практичні	Лабораторні	Іспити	Заліки	Консультації	Курсові роботи	Асистентські	Педпрактика	Всього годин
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31											
Політекономія	31	90	42	15	20	13	-	-	10	-	10	8	8	-	6					114																					
Діалектика та історія матеріалізм.	-	55	-	40	-	15	-	-	10	-	10			-	5					70																					
Історія педагогіки	-	90	55	20	12	8	-	-	10	10		-	-	-	7					107																					

Продовження таблиці П.1.11

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Історія спеціальної педагогіки	-	46	-	26/78		20/60						8		8	8					154										
Психопатологія	-	94	36	14	30/90	14/42			10	10					5					197										
Логопедія	-	91	20	20	25/50	26/52			10		10	8		8	4					164										
Метод. навчання в спецшколі	-	177	50/150	50/150	38/114	39/117			10		10	8	8	-	10					559										
Шкільна гігієна	-	36	26		10	10			10	10					3					49										
Українська мова	-	70	30	20	10	10			10		10				5					85										
Українська література	-	87	30	30	20	7			10	10					6					103										

Продовження таблиці П.1.11

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
Російська мова	-	36	20	20	16	16			10	10					5	5				51											
Методика викладання української мови	-	47	47						10	10					5					62											
Методика викладання української літератури	-	47		47					10		10				5					62											
Педпрак-ки	-	620																		620											
Курсові теми	-	93																		93											
Факультативний курс	-	120	60	60								16	8	8						136											
Всього годин																			2616												

Таблиця Р.1.12

**Навчальний план спеціальностей сурдопедагогіка, олігофренопедагогіка та природознавство
стаціонарної та заочної форм навчання 1953-1954 н.р.**

Назва дисциплін	Розподіл по семестрам				Кількість годин						Навчально настановча сесія	
	Іспити	Заліки	Курсові роботи	Контрольні роботи	За навчальним планом стаціонарного відділу			За навчальним планом заочного відділу			лекцій	Лаб-х і прак. занять
					Всього	З них		Всього	З них			
						практ-х	лекцій		Лаб-х і прак. занять	Практичних		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Основи марксизму-ленінізму	2,4	1,3		1,2,3,4	250	160	90	100	72	28	30	6
Політична економія	6,8	6		6,7,8	140	100	40	48	36	12		
Діалектичний та історичний матеріалізм	8,9			8,9	140	36	54	50	50			
Психологія (загальна, спеціальна)	1,2				140	102	38	50	50		20	

Продовження таблиці Р.1.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Педагогіка (загальна, спеціальна)	2,4		7	4	210	140	68	60	60			
Фізика	2			1				44	26	18	20	18
Історія педагогіки (загальна, спеціальна)	5,6				136	96	40	50	50			
Шкільна гігієна	6				36	18	18	6				
Іноземна мова	2,4 ,6	6,8		1,2,3,4, 6,8	140		140	60		60		10
Загальна патологія	уст			1	48	30	18	20	20		20	
Основи невропатології	1			1	72	40	32	28	28		18	
Психопатологія	6				68	40	28	30	30			
Логопедія	9				78	40	38	32	32			
Методик навчання в спецшколі	6	4		5	276	190	86	50	50			
Анатомія, фізіологія, патологія органів слуху і					36	14	22	12	8	4		

МОВИ												
------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці Р.1.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Хімія (неорганічна)	3,4	1,2,3		1,4	186	100	86	102	58	44	20	10
Ботаніка	3,5	1,3	6	4	236	120	116	150	76	74	14	16
Фізіологія рослин з основами мікробіології	9	8		8	90	50	40	48	24	24		
Зоологія	2,5	2,4		2,5	200	100	100	118	76	42	20	8
Анатомія людини	6	6		6	90	30	60	56	30	26		
Гістологія з ембріологією	6	6		6	42	22	20	48	28	20		
Фізіологія людини і тварини	7,9	7,8		7,8	130	60	70	92	46	45		
Дарвінізм	8			8	96	70	26	48	30	18		
Методика викладання природознавства	9	8		8	86	40	46	38	28	10		
Геологія	4,8				72	54	18	46	30	16		
Вступ до мічурінської	2				54	36	18	20	10	10	6	4

біології												
----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці Р.1.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Спецкурс з фізіології вищої нервової діяльності		9			32	32		10	10			
Спецсеминар зі спецпедагогіки і спецметодики		6			121		121	30		30		
Основи сільського господарства	6	6		6	72	52	20	40	22	18		
Спецпрактикум за вибором		9			60		60	14		14		
Всього					3329	1832	1497	1500	968	538	68	72
Екзамени	38											
Заліки		22										
Контрольні роботи				30								
Курсові			2									
Розподіл годин												
Психологія												
Психологія загальна	1				85	65	20	26	26		20	

Психологія спеціальна	2				55	32	23	24	24			
-----------------------	---	--	--	--	----	----	----	----	----	--	--	--

Продовження таблиці Р.1.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Педагогіка												
Педагогіка загальна	2				104	80	24	30	30			
Педагога спеціальна	4		8	4	106	72	34	30	30			
Історія педагогіки												
Історія педагогіки (загальна)	5				90	70	20	30	30			
Історія педагогіки (спеціальна)	6				46	25	20	20	20			
Методика навчання в спецшколі.												
Методика мови	4			4			30	30				
Методика арифметики	6	6					20	20				

Продовження таблиці Р.1.12

Розподіл навчальних годин за семестрами та роками навчання

Назва дисципліни	Розподіл за роками навчання та семестрами (в годинах)																			
	I рік навчання				II рік навчання				III рік навчання				IV рік навчання				V рік навчання			
	1 сем.		2 сем.		3 сем.		4 сем.		5 сем.		6 сем.		7 сем.		8 сем.		9 сем.		10 сем.	
	Лек.		Лек.		Лек.		Лек.		Лек.		Лек.		Екз.		Лек.		Лек.		Лек.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Основи марксизму-ленінізму	6	6	24	10	8	6	4		10		8	4	10	4	8	4				
Політична економія																				
Діалектичний та історичний матеріалізм													2		28		20			
Психологія (загальна, спеціальна)	6		24																	
Педагогіка (загальна, спеціальна)			30				30													
Фізика	6																			
Історія педагогіки (загальна,							20		4		20									

спеціальна)																				
-------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці Р.1.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Шкільна гігієна											6									
Іноземна мова	6		10		6		10				10				8					
Загальна патологія																				
Основи невропатології	10																			
Психопатологія							20				10									
Логопедія														32						
Методик навчання в спецшколі							30				20									
Анатомія, фізіологія, патологія органів слуху і мови			8	4																
Хімія (неорганічна)	10	4	20	20			8	10												
Ботаніка			26	20	10	12	26	26												
Фізіологія рослин з основами мікробіології													8	4	16	20				
Зоологія	4	2	22	12	10	8	14	12	6											
Анатомія людини									8	10	22	16								
Гістологія ембріологією	3								10	6	18	14								

Продовження таблиці Р.1.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Фізіологія людини і тварини													16	16	30	30				
Дарвінізм											22				26					
Методика викладання природознавства															16	6	12	4		
Геологія							20	10							10	6				
Вступ до мічурінської біології			4	6																
Спецкурс з фізіології вищої нервової діяльності																	10			
Спецсеминар зі спецпедагогіки і спецметодики												30								
Основи сільського господарства											22	18								
Спецпрактикум за вибором																	14			
Всього	42	18	158	82	28	32	172	68	44	16	48	92	36	24	166	74	56	4		
Екзамени	2		6		3		5		3		7		2		4		5			

Заліки	3		2		3		3		1		5		1		3		1			
--------	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	--	--

Продовження таблиці Р.1.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Контрольні роботи	5		3		2		5		3		4		1		7		1	1		
Курсові											1		1							
Розподіл годин																				
Психологія																				
Психологія загальна	6																			
Психологія спеціальна			24																	
Педагогіка																				
Педагогіка загальна			30																	
Педагогіка спеціальна							30													
Історія педагогіки																				
Історія педагогіки (загальна)							20		10											
Історія педагогіки (спеціальна)											20									
Методика навчання в спецшколі.																				

Методика мови							30													
Методика арифметики											20									

Таблиця С.1.13

Педагогічний інститут

Кваліфікація спеціаліста: учитель української мови і літератури середньої і спеціальної школи.

Термін навчання – 4 роки

Навчальний план спеціальностей: сурдопедагогіка, олігофренопедагогіка, українська мова і література

Назва дисципліни	Розподіл по семестрах			Години з них					Розподіл годин по курсах та семестрах							
	Іспити	Заліки	Курсові роєкти	Всього	Лекції	Лаб-х	Практичні занят, сем.	Курсов.роб.	I курс		II курс		III курс		IV курс	
									I сем. 18 тиж	2 сем. 16 тиж	3 сем. 18 тиж	4 сем. 13 тиж	5 сем. 18 тиж	6 сем. 12 тиж	7 сем. 10 тиж	8 сем. 8 тиж
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	15	16	17	18
Основи марксизму-ленінізму	2,4	1,3		224	150		74		3	3	4	4				
Політична економія	5,7	4,6		140	100		40					3	2	3	4	
Діалектичний і історичний матеріалізм	5,7	6		140	86		54						3	4	4	
Загальна психологія	1			60	60				3							

Продовження таблиці С.1.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Спеціальна психологія	2			44	30		14			3						
Загальна педагогіка	2			64	44		20			4						
Спеціальна педагогіка	3			72	44		28				4					
Історія загальної педагогіки	6			70	70								2	3		
Історія спеціальної педагогіки				38	38								2			
Шкільна гігієна і школознавство		5		36	36								2			
Основи дефектології		1		36	20		16		2							
Анатомія і фізіологія людини з основами В.Н.Д.	2	2		68	34		34		2	2						
Основи невропатології	2			68	38		30		2	2						
Патологія слуху і мови і психопатологія	3			102	60		42			3	3					

Продовження таблиці С.1.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Методика навчання в спеціальних школах	5	4,5		224	158		66					6	8			
Логопедія	7	7		66	40		26							3	3	3
Вступ до мовознавства	1			90	60		30		5							
Вступ до літературознавства	1			54	36		18		3							
Українська мова	2,3,4,6 8	1,2,2,2 3,3,4,5		631	290		341		4	9	9	7	2	5	5	2
Українська література	1,4,8	1,6		378	274		104		4	4	4	2	2	3	4	4
Російська мова	7	4,6		203	131		72				3	3	4	2	2	
Методика викладання української мови	5			72	48		24						4			
Російська література	6,8			150	150									6	4	4
Методика викладання літератури	6			72	50		22							6		

Продовження таблиці С.1.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Всього	Годин				3784	22 55		15 29		36	36	36	34	34	34	29	26
	Іспитів					35				4	5	4	5	5	5	4	3
	Заліків					32				6	6	4	6	2	4	1	3
	Курсові проекти					3					1		1		1		
п/п	Факультативні дисципліни								Сем.	Год.	Практика				Сем.	Тиж.	
1	Спецкурс дефектологія								7,8	80	Педагогічна практика з відривом від навчальних занять III к.						
2	Малювання								1,2	60							
3	Практикум з культури мови і виразного читання								3,4	40					6	4	
5	Учбове кіно								5,6	30	Педпрактика в спецшколах з відривом від навчання IV к.						
6	Практикум з виготовлення наочних посібників								6	80							
7	Іноземна мова (на III і IV курсах)									120					7	4	
8	Дитяча література									40	Педпрактика в масовій школі з відривом від навч. занять IV к.						
9	Теорія літератури									40							
10															7	4	
											Педпрактика в піонерських таборах (на II к.)				4	3	

Продовження таблиці С.1.13

Дисципліни, що виносяться на державні іспити

1. Основи марксизму-ленінізму
2. Спеціальна педагогіка
3. Українська мова і література

Назва дисципліни	Розподіл по семестрах			Години з них					Розподіл годин по курсах та семестрах							
	Іспитів	Залків	Кур.проект.	Всього	Лекцій	Лабор-х	Практичні Занят, сем,	Курсові	I курс		II курс		III курс		IV курс	
									I сем. 18 тиж.	2сем. 16 тиж.	3сем. 18 тиж.	4сем. 13 тиж.	5 сем. 18 тиж.	6 сем. 12 тиж.	7сем. 10 тиж.	8 сем. 8 тиж.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Зарубіжна література	1,2,3			216	216				4	2	5	2				
Спецсемінар зі спец педагогіки		8		62			62								3	4
Спецсемінар з української мови		8		48			48									6
Спецсемінар з української літератури		8		48			48									6
Спецпідготовка		4		48			48					3				
Курсові роботи			2,4,6													

Продовження таблиці С.1.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Фізичне виховання		2,4		130			130		2	2	2	2				
Іноземна мова	4	1,2,3		130			130		2	2	2	2				
Українська мова																
Старослов'янська мова	2	2		84	54		30		2	3						
Діалектологія		2		36	18		18			3						
Історична граматика	4	3		121	70		51			4	3					
Сучасна українська мова	3,6	1,2,3		306	126		180		2	3	5	3	2	5		
Історія української літературної мови	8	4,5		48	30		18								3	2
Всього:				631	290		341									
Українська література																
Усна народна творчість	1			36	28		8		2							
Стародавня українська література		1		36	28		8		2							
Література ХУІІІ ст.				32	22		10			2						
Література ХІХ	4	6		178	128		50			2	4	2	2	4		

початок XX ст.																	
----------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці С.1.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Сучасна література	8			72	50		22								4	4
Всього:				378	274		104									
Зарубіжна література																
Антична література				36	36				2							
Література середніх віків епохи відродження і ХУІІ ст.	1			36	36				2							
Література ХУІІІ ст.				32	32					2						
Література ХІХ ст.	3			42	42						2					
Найновіша література країн народної демократії	4			70	70						3	2				
Всього:				216	216											

Примітки:

1. Курсові роботи в спеціальності повинні бути проведені протягом II, IV, VI семестрів: одна – з української мови на одному із семестрів (на II, IV або на VI), одна з літератури на іншому семестрі (на II, IV або на VI), одна – з спец педагогіки на одному з семестрів;
2. Спецсеминар з української мови і спецсеминар з української літератури проводити по підгрупах 12-15 осіб;
3. Практичні заняття з шкільної гігієни проводяться по підгрупах в обсязі 12 годин на кожну підгрупу в період педагогічної практики на II семестрі;
4. Заняття з фізичного виховання проводяться за окремим графіком і розкладом в залежності від фізичної підготовки студентів і кліматичних умов;
5. Години на практичні заняття, які пов'язані з відвідуванням уроків у школі, розраховуються так само, як лабораторні роботи, тобто на підгрупу в 12-15 осіб;
6. З загальної кількості годин на практичні заняття по підгрупах проводяться: з спец педагогіки – 34 години з методики викладання літератури – 22 години;
7. Практичні заняття з іноземної мови проводяться по підгрупах в 12 – 15 осіб.

Таблиця Т.1.14

Навчальний план спеціальності «Дефектологія. Учитель I-IV класів»

Назва дисципліни	Екзамени	Заліки	Конт.роб.	Курс.роб.	Настан.	I курс		II курс		III курс		IV курс		V курс	
						1 сем.	2 сем.	3 сем.	4 сем.	5 сем.	6 сем.	7 сем.	8 сем.	9 сем.	10 сем.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Історія партії	2,4	1,3	2,4		36	12 (6-6)	30 (24-6)	12 (6-6)	4 (-4)						
Політична економія	6,7	5,6	6						12	10 (6-4)	24 (16-8)				
Діалектичний матеріалізм	8,9	8	9									12	24 (18-6)	10 (4-6)	
Загальна психологія	1				12 (8-4)	4									

Продовження таблиці Т.1.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Дитяча психологія		2				10 (6-4)									
Педагогічна психологія		2					10								
Спеціальна психологія	2						24								
Загальна педагогіка	3		3	4			30 (22-8)	2							
Спеціальна педагогіка	5		5	6					28 (22-6)	2					
Історія педагогіки	7										20	4			

Продовження таблиці Т.1.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Історія спеціальної педагогіки	8											10	10		
Атеїзм		9												8	
Дитяча література	9												30 (26-4)	10 (8-2)	
Арифметика	6	1	3		20 (10-10)	6	10 (4-6)	6 (-6)	8(2-6)	10 (-10)					
Українська мова	2,4	уст. 4	1,3		30 (20-10)	12 (8-4)	18 (8-10)	4	16 (10-5)						
Російська мова	4,5	2	4				24 (16-8)	8 (4-4)	32 (20-12)	8 (6-2)					

Продовження таблиці Т.1.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Ручна праця		9			6 лаб	6 лаб	10 лаб		10 лаб	4 лаб	12 лаб	4 лаб	14 лаб	10 лаб	
Методико виховна праця		8											16 (12-4)		
Навчальне кіно		8											12 пр.		
Методика каліграфії		9									4 пр.	14 пр.	8 пр.		
Методика малювання		9											4 пр	14 пр.	
Методика співів		8										20 (10-10)	26		

Продовження таблиці Т.1.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Методика української і російської мови	5		5						30 (26-4)	4					
Методика арифметики		5							4	22 (18-4)					
Зміст і методика природознавства	4								36 л						
Зміст і методика географії		4							20 л						
Зміст і методика історії		6									20 л				
Патологія		уст			16 л										

Продовження таблиці Т.1.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Основи дефектології		уст			20 л										
Невропатол-я		1			20 л	4 л									
Психопатол-я	2					4 л	26 л								
Логопедія	3						14 л	20 (14-6)							
Анатомія, фізіологія, патологія, органів слуху і мови		3						8 (2-6)							

Продовження таблиці Т.1.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Методика навчання в спеціальній школі з методиками вимови	9	6	7	8							30 (24-6)		30 (24-6)		
Методика арифметики	6		6								24 (18-6)				
Методика природознавства		6									20 (18-2)				
Методика історії		6									16 (12-4)				
Методика географії		6									16 (12-4)				

Продовження таблиці Т.1.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Методика слухової роботи		6									14 (4-10)				
Спецсеминар з методики в спецшколі		8											20 пр		
Анатомія, фізіологія і особливості дитячого віку	1				26 (20-6)	4 пр									
Основи с/г роботи на пришкільній ділянці		2			20 (10-10)		10 (2-8)								
Всього:	25	31	13	3	212	62	206	60	20	60	200	64	194	52	

Таблиця У.1.15

Навчальний план

Спеціальності: Дефектологія (олігофренопедагогіка і логопедія)

Кваліфікація спеціаліста: Учитель спеціальної школи і логопед

Термін навчання 2,5 роки

Назва дисципліни	Розподіл по системам				Годин		Установча сесія		Розподіл по курсам																						
									3 них				I курс		II курс		III курс		IV курс		V курс										
	Екзем.	Залік.	Контр. роб	Курсові.	Всього	Лек.			Практ.	л	п	1 сем		2 сем		3 сем		4 сем		5 сем		6 сем		7 сем		8 сем		9 сем		10 сем	
										р	р	л	п	л	п	л	п	л	п	л	п	л	п	л	п	л	п	л	п	л	п
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		
Основи дефектології		ус т			2 0	2 0		2 0																							
Спеціальна психологія	1				2 6	2 6		2 6																							
Спеціальн	1			2	3	3	6	3	6																						

Таблиця Ф.1.16

Навчальний план спеціальності дефектологія, викладання в початкових класах загальноосвітньої школи
Кваліфікація спеціаліста – вчитель-дефектолог спеціальної школи і учитель початкових класів загальноосвітньої школи

Назва дисципліни	Розподіл по семестрам			Годин					Розподіл по курсам і семестрам									
	Екзаменів	Залків	Курсові роботи	Всього	Лекцій	З них			I курс		II курс		III курс		IV курс		V курс	
						Лаборатор	Практичні	Курсові роботи	I сем. нед.	2 сем. нед.	3 сем. нед.	4 сем. нед.	5 сем. нед.	6 сем. нед.	7 сем. нед.	8 сем. нед.	9 сем. нед.	10 сем. нед.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	Годин в тиждень									
									10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Історія КПСС	2,4	1,3		224	120		104		3	4	3	4						
Політекономія	6,8	5,7		140	98		42						2	4	3	3		
Діалект. і історичний матеріалізм	8,10	7,9		140	80		60								3	4	3	3
Атеїстичне виховання		9		24	18		6										2	
Психологія (загальна, дитяча, педагогічна і спеціальна)	1,2,3	4		160	132	10	18		4	2	2	1						

Продовження таблиці Ф.1.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Педагогіка (загальна і спеціальна)	4,5	3		186	134	24	28			2	3	4	2					
Історія педагогіки (загальна і спеціальна)		8,9		116	116										4	4	2	
Шкільна гігієна		7		36	20		16								3			
Іноземна мова	4	1,2,3		140			140		2	2	2	2						
Фізичне виховання і ритміка з методикою викладання		1,2,3 4,6		192	20		172		2	2	2	2	2	2				
Спецпідготовка		7		48			48								4			
Навчальне кіно		3		36	10		26				2							
Анатомо-фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку	2			84	60		24		2	3								

Продовження таблиці Ф.1.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Каліграфія з методикою		5		86	10		76		1	1	1	1	1					
Малювання з методикою		6		172	18		154		2	2	2	2	1	2				
Ручна праця в робочих кімнатах з методикою викладання в початкових школах		6,8		234	20		214		2	2	2	2	2	2	2	2		
Основи сільського господарства. Робота на пришкільній ділянці		4		102	32		70		1	2	2	1						
Співи з методикою		2,9, 10		250	34		216		2	2	1	1	1	1	2	3	3	3
Українська мова	1,3,6	5		226	100		126		4	2	2	2	2	2				
Російська мова	1,3,5			226	100		126		3	2	2	3	3					

Продовження таблиці Ф.1.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Дитяча література	10	9		140	110		30										6	7
Арифметика	2,4	1		204	80		124		4	3	3	2						
Основи дефектології		1		36	20		16		2									
Основи невропатології		2		48	30	18				3								
Загальна патологія	1			36	26		10		2									
Психопатологія дитячого віку	3			72	46	26					4							
Логопедія	8	7		84	40	44								2	2	4		
Анатомія, фізіологія і патологія органів слуху і мовлення, клініка олігофреній.		2		36	20	16				2								
Організація і методика проведення виховної роботи в інтернаті		8		40	18		22										4	

спецшколи																		
-----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці Ф.1.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Практикум по техніці мовлення (для сурдо) по логопедії (для оліго)		8		44		44									2	2		
Безвідривна практика в навчальній і спеціальній школі		4,6		142			142				2	2	3	2				
Спецкурс по дефектології	10			60	40		20										2	4
Спецсемінар по спецпедагогіці		9,10		88			88										4	4
Спецсемінар по педагогіці		10		72			72										4	2
Методика навчання в школі																		
А) української мови	5	4		120	80	20	20					3	4					
Б) російської мови				36	28		8						2					

Продовження таблиці Ф.1.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
В) арифметики	5			68	46		22					2	2					
Г) зміст і методика викладання природознавства	5			86	72		14					3	2					
Д) зміст і методика викладання історії		5		54	46		8						3					
Е) зміст і методика викладання географії		5		54	46		8						3					
Методика навчання в спецшколі																		
А) Української мови і пояснювального читання	7	6		152	92	30	30							8	6			
Б) Природознавст.	7	6		64	40		24							4	2			

Продовження таблиці Ф.1.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
В) Арифметика	6			60	40		20							6				
Г) Історія		8		30	20		10									3		
Д) Географії		8		30	20		10									3		
Е) Методика слухової роботи	9			56	20	36											4	
Курсові роботи			4,6,8															
		4722	2094	268	2360		36	36	35	36	36	35	33	32	30	23		
							4	4	4	4	5	3	2	3	1	3		
							5	6	5	5	6	6	5	5	6	3		
										1		1		1				
Назва практики										Період практики		Сем.			Нед.			
Педагогічна практика в початкових класах загальноосвітньої школи												УІ			6			
Педагогічна практика в початкових класах загальноосвітньої школи по темі: «Перші дні дитини в школі».												УІІ			1			
Педагогічна практика в молодших класах спецшколи												УІІІ			5			
Педагогічна практика в старших класах спецшколи												УІІІІ			6			
Педпрактика по добукварний період в спецшколі												ІХ			2			
Педпрактика в інтернаті спецшколи												ІХ			2			

Продовження таблиці Ф.1.16

Всього – 22 неділі

Перелік дисциплін, що виносяться на державні экзамени:

1. Історія КПСС
2. Педагогіка (загальна і спеціальна)
3. Українська мова і методика викладання української мови в спеціальній і загальноосвітній школі
4. Арифметика і методика викладання арифметики в спеціальній і загальноосвітній школі

Розшифровка

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Психологія:																		
А) Загальна	1			72	62		10		4									
Б) Дитяча психологія	2			32	24		8			2								
В) Педагогічна психологія		4		16	16							1						
Г) Спеціальна психологія	3	4		40	30	10					2							
Педагогіка																		
А) Загальна педагогіка	4	3		118	84	14	20			2	3	2						
Б) Спеціальна педагогіка	5			68	50	10	8					2	2					
Історія педагогіки																		
А) Історія загальної педагогіки		8		68	68										4	2		
Б) Історія спеціальної педагогіки		9		48	48											2	2	
Співи з методикою																		
А) Музична грамота і сольфеджіо		2		52			52		2	1								
Б) Хорові співи				132			132			1	1	1	1	1	1	1	2	1

В) Музична і хорова література		9		36	16		20								1	1	1	
--------------------------------	--	---	--	----	----	--	----	--	--	--	--	--	--	--	---	---	---	--

Продовження таблиці Ф.1.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Г) методика викладання співів		10		30	18		12										1	2
Безвідривна практика																		
А) В початковій загальноосвітній школі	4			68			68				2	2						
Б) Спеціальній школі	6			74			74						3	2				
Фізичне виховання і ритміка з методикою викладання																		
А) Фізичне виховання		1,2, 3,4		136			136		2	2	2	2						
Б) Ритміка з методикою викладання		6		56	20		36						2	2				

Додаток А.2.1
Програма
Республіканських педагогічних читань з питань логопедії
м. Харків

Засідання перше

1. Відкриття педагогічних читань.
2. Про перебудову системи народної освіти в світлі доповідної записки М.С.Хрущова до президії ЦК КПРС (директор Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, кореспондент АПН РРФСР О.М. Русько);
3. Стан логопедичної роботи в Українській РСР(завідуюча відділом логопедії НДІП УРСР І.Й. Кацовська);
4. Організаційно-методичні питання логопедичної роботи (завідуючий кафедрою логопедії Московського педагогічного інституту імені В.І. Леніна, професор С.С. Ляпідевський);
5. Логопедична робота в країнах народної демократії (завідуюча логопедичним стаціонаром Московської лікарні імені Соловйова, кандидат педагогічних наук Н.А. Власова).

Засідання друге

1. Дисграфія у дітей шкільного віку (Р.Г. Краєвський – викладач Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького);
2. Виховання навичок звукового аналізу у дітей з недоліками мови (Т.Н. Тимофієва – логопед м. Сімферополь);

Обговорення доповідей

Концерт художньої самодіяльності

Засідання третє

1. Виправлення заїкання у дітей в умовах стаціонару(А.Г. Носенко – науковий співробітник Науково-дослідного інституту захворювань вуха, горла, носа (м. Москва);
2. З досвіду роботи з заїкуватими школярами (І.Г. Щербатий – логопед м. Чернівці);

3. Зв'язок в роботі логопеда з батьками і вчителем при виправленні заїкання в учнів (Т.К. Бистревська – логопед сурдологопедичного кабінету м. Києва);

4. З досвіду роботи над усуненням заїкання у дітей (Н.С. Шумська – логопед м. Кіровоград);

5. З досвіду усунення заїкання (Т.С. Єткус - логопед м. Железновськ).

Обговорення доповідей

Засідання четверте

1. З досвіду логопедичної роботи (О.І. Яунберзінь - логопед сурдологопедичного кабінету м. Риги);

2. Як я навчаю читати дислексиків (О.А. Гаськевич – логопед Ленінського району м. Києва);

3. Порушення мови у дітей, що хворіли на енцефаліт (Н.М. Уманська – логопед Київської лікарні імені Павлова);

4. З досвіду логопедичної роботи логопедичного кабінету м. Сталіно (Н.І. Носенко – логопед дитячої лікарні №1 м. Сталіно);

5. Логопедична пропаганда серед батьків і вчителів (В.П. Одудько – логопед м. Львова).

Обговорення доповідей

Ознайомлення з роботою логопедичних установ м. Харкова (за окремим планом)

Засідання п'яте

1. Зміст і організація роботи шкільного логопедичного пункту (Н.І. Соколенко – логопед Дзержинського району м. Харкова);

2. З досвіду логопедичної роботи сурдологопедичного кабінету м. Одеси (Е.Б. Файнгот – завідувач сурдологопедичним кабінетом Одеського обласного психоневрологічного диспансера).

Обговорення доповідей та стану роботи логопедичних установ м. Харкова

Засідання шосте

1. З досвіду роботи над вихованням в учнів навиків дзвінкої і пом'якшеної вимови приголосних.

(Г.Г. Іовенко – логопед Харківської допоміжної школи № 55);

2. Робота над звукозливанням при навчанні грамоти учнів І класу допоміжної школи (з досвіду роботи з дислексиками) (В.І. Сурушкіна – логопед Слов'янської допоміжної школи);

3. З досвіду роботи вчителя молодших класів над виправленням недоліків мови (Г.П. Кобзар – учитель Полтавської допоміжної школи);

4. Зв'язок в роботі логопеда з вихователями й батьками (Т.І. Спектор – логопед Київської допоміжної школи № 64);

5. Саморобні ігри в логопедичній роботі (І.П. Дурноп'ян – логопед Лебединської допоміжної школи).

Обговорення доповідей

Засідання сьоме

1. З досвіду роботи Харківської школи для дітей з важкими розладами мови (М.П. Мурзіна – учитель-логопед Харківської школи дітей з важкими розладами мови);

2. З досвіду роботи з неговорючими дітьми (А.Я. Грінченко – логопед Верхньо-Синевиднянської школи Дрогобицької області).

Обговорення доповідей

Підсумки педагогічних читань

Таблиця Б.2.2

Навчальний план спеціальності «Дефектологія, педагогіка і методика початкової освіти»

Кваліфікація спеціаліста: учитель спеціальної школи і початкових класів загальноосвітньої школи

Термін навчання – 5 років

Назва дисципліни	Розподіл по семестрам			Розподіл по курсам і семестрам																							
	Екзаменів	Залків	Курсові	Всього	З них			I курс		II курс		III курс		IV курс		V курс											
Лекції					Лаборатор	Практичні	I сем. нед.	2 сем. нед.	3 сем. нед.	4 сем. Нед.	5 сем. нед.	6 сем. нед.	7 сем. нед.	8 сем. нед.	9 сем. нед.	10 сем. нед.											
1	2	3	4	5	5	6	7	Годин в тиждень										8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Історія КПСС	2,4	1		150	78		72		2	2	1																
Політекономія	5,6			90	50		40					3	3														
Діалект. і історичний матеріалізм	8,10	7,9		140	70		70								2	3(2)	6(2)	2									
Основи атеїзму		10		24	14		10																				3
Психологія	2,4	3,3		180	134	8	38		2	3	3																
Педагогіка	3,5			192	126		65		4	3	2	2															
Історія педагогіки	9	8		122	96		26																	5(3)	6(2)		

Продовження таблиці Б.2.2

Анатомо-фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку з основами шкільної гігієни	2			110	70	18	22		2								
Іноземна мова	4	1,2,3		140			140		2	2	2						
Фізичне виховання		1,2,3,4		140			140		2	2	2						
Спецпідготовка		2		48			48		3								
Навчальне кіно і проєкційна техніка		4		36	8		28				2						
Українська мова	1,3,5			230	100		130		3	2	2	3					
Російська мова	2,4	5		220	100		120		2	3	2	3					
Виразне читання		1		38			38								2(2)	6(4)	
Дитяча література	9	8		110	70		40										
Каліграфія з методикою викладання		3		74			74		1	1							
Математика	1,3,6			218	80		138		2	2	2	1	1				
Природознавство		5		76	68		8					4					
Малювання з методикою	9			250	30		220		1	1	1	1	1	2	2(2)	3(4)	

викладання																	
------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці Б.2.2

Хоровий спів з методикою викладання		6, 10		208	28		180		2	1	1	1	1	2	2	2	2
Ручна праця в робочих кімнатах з методикою викладання		5,8		238			238		2	2	2	2	1	1	2		
Основи сучасного промислового і с/г виробництва. Робота на пришкільній ділянці.		4		110	40		70		1	2	2						
Методики викладання в початкових класах школи	6,6	4,5		290	200		90				3	9	4				
Методика викладання в спецшколі	7,7	6,6		254	162		92						8	7			
Методика викладання в початкових	6	6,7		220	148		72						9	4			

класах школи і в спецшколі																	
----------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці Б.2.2

Слухова робота і методика її проведення в спецшколі		7		50	20		30				3						
Практикум з позакласної роботи (ігри, танці, витівництво).		4		50			50										
Практикум з техніки мови (для сурдо) і логопедії (для оліго)		8		70			70						3	2			
Основи дефектології		1		56	30		26					1	1				
Клініка органів слуху і мови, клініка олігофренії		6		36	22		14						3	2(4)			
Логопедія	8			110	40		60										
Патологія:																	
Загальна патологія		1		38	26		12										

Продовження таблиці Б.2.2

основи невропатології дитячого віку	2			50	34		16		3	4							
психопатологія дитячого віку	3			76	48		28						2	5(2)			
Організація виховної роботи в інтернаті спецшколи	8			100	50		50										
Спецсеминар з загальної педагогіки		10		50			50										5
Спецсеминар з спецпедагогіки		10		50			50										5
Спецкурс з дефектології	10			60	42		18										6
Педагогічна практика без відриву від навчальних занять		8		634			634		2	6	6	6	6	6	6		
Всього годин:				5328	1984	26	3318		36	36	36	36	35	35	31(15)	23(12)	23
Курсових робіт	3											1		1	1		
Екзаменів	33								5	4	4	3	5	2	3	3	2

Продовження таблиці Б.2.2

	Заліків	41								3	5	5	4	5	3	5	1	4
№	Назва практики									Сем.		Нед.						
1	Педагогічна практика без відриву від навчальних занять									2-8		17						
2	Педагогічна практика в початкових класах загальноосвітньої школи по темі: «Перші дні дитини в школі».									7		2						
3	Педагогічна практика в початкових класах школи									8		6						
4	Педагогічна практика в піонерських таборах									8		4						
5	Педпрактика по добукварний період в спецшколі									9		4						
6	Педпрактика в молодших класах спецшклли									9		6						
7	Педагогічна практика в старших класах спецшколи									9		6						
8	Педагогічна практика в інтернаті спецшколи									9		2						

Таблиця В.2.3

Педагогічний інститут

Кваліфікація спеціаліста: дефектологія з указанням спеціальності

Термін навчання – 4 роки

Навчальний план

Спеціальність №2111 дефектологія

План навчального процесу

Назва дисципліни	Розподіл по семестрах			Години з них					Розподіл годин по курсах та семестрах							
	Іспитів	Заліків	Курсові	Всього	Лекцій	Лабор-х	Практичні Занят, сем,	Курсові	I курс		II курс		III курс		IV курс	
									I сем 19 тиж	2 сем 18 тиж	3 сем 19 тиж	4 сем 18 тиж	5 сем 19 тиж	6 сем 12 тиж	7 сем 18 тиж	8 сем 15 тиж
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	15	16	17	
Історія КПСС	2	1		120	50		70		3	4						
Марксистко-ленінська філософія	3,4			120	50		70				4	3				
Політична економія	5,8			80	40		40						2	2,3		

Продовження таблиці В.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		15	16	17
Основи наукового комунізму		8		70	42		28									5
Основи загальної психології	1			54	36	18			3							
Основи загальної педагогіки	2			54	36		18			3						
Історія загальної педагогіки	3			54	36		18				3					
Іноземна мова	4	123		240			240		4	3	2	4				
Фізичне виховання		1234		140			140		2	2	2	2				
Шкільна гігієна		3		36	18	18				2						
Психологія спеціальна	2			72	54	18				4						
Основи невропатології	1			72	36	36			4							
Основи анатомії, фізіології і патофізіології людини	1			72	36	36			4							
Анатомія, фізіологія і патологія органів	2			36	18		18			3						
Психопатологія дитячого віку	4			74	50		24				2	2				

Продовження таблиці В.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		15	16	17
Ручна праця у майстерні		4		140		140			2	2	2	2				
Малювання з методикою				108		108			2	2	2					
Сучасна російська мова	3	1		130	60		70		2	2	3					
Сучасна українська мова	4	1,2		222	80		142		4	3	2	3				
Російська література	8	6		126	126									30		6
Українська література				104	104							2	3	20		
Дисципліни спеціалізації			6,8	1182	580	240	362			2	6	12	22	620		10
Начальні дисципліни, що вводяться у зв'язку з особливостями республік і вузів. Спеціалізація – вчитель праці у спеціальній школі.		5,6,8		138	94		44						3	3		3
Загальна фізика	3	1		130	70	30	30		3	2	2					

Продовження таблиці В.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Електротехніка з практикою		6		48	20		28							40		
Креслення		4		54	10		44				1	2				
Основи техніки безпеки		1		20	20				1							
Машинобудування	5			40	22		18						2			
Технологія матеріалів з практикою в навчальних майстернях (спецшколи)	3,6	5		410	60		350		4	2	2	5	7	30		
Методика навчання в майстернях спецшколи		6	7	48	28		20							24		

п/п	Факультативні дисципліни	Сем.	Год.	Практика	Сем.	Тиж.
1	Марксистко-ленінська етика			У спецшколі в якості піонервожатого і вихователя		
2	Марксистко-ленінська естетика					
3	Основи наукового атеїзму				4	4
5	Спортивне удосконалення			Учителя і вихователя		
6	Музична підготовка					
7	Ритміка					
					6	6

Продовження таблиці В.2.3

8	Лікувальна фізкультура			Учителя-дефектолога		
9	Дитяча театральна самодіяльність					
10	Домоуправління і удосконалення по праці				7	19
11	Зарубіжна література					
12	Спецсеминар з російської літератури					

Дисципліни, що виносяться на державні іспити

1. Основи наукового комунізму
2. Спеціальна педагогіка з однією з методик
3. Українська мова або логопедія в залежності від спеціалізації

Назва дисципліни	Розподіл по семестрах			Години з них					Розподіл годин по курсах та семестрах							
	Іспитів	Заліків	Курсові	Всього	Лекцій	Лабор-х	Практичні Занят, сем,	Курс. роб.	I курс		II курс		III курс		IV курс	
									1 сем 19 тиж	2 сем 18 тиж	3 сем 19 тиж	4 сем 18 тиж	5 сем 19 тиж	6 сем 6тиж	7 сем 12 тиж	8 сем 15тиж
1	2	3	4	5	6	7	8	10	11	12	13	14	15	16	17	
Дисципліни спеціалізації																
Спеціалізація – олігофренопедагогіка і логопедія																
Кваліфікація – учитель і логопед допоміжної школи																
Клініка олігофрений		4		36	26		10				2					
Олігофренопедагогіка	3	4	6	90	54		36			3	2					

Продовження таблиці В.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Історія олігофренопедагогіки	5			54	46		8						3			
Методи відбору учнів допоміжної школи		5		36	18	18							2			
Логопедія	6,8	5,8	8	240	100	140	10						4	6		4
Основи сурдопедагогіки		8		30	20		10							6		2
Спеціальні методики допоміжної школи	6	5		138	70		68					2	3	4		
а) російська мова																
б) арифметика	5	4		126	64		62				3	2	2			
в) природознавство		5		108	54		54					2	4			
г) географія		6		72	48		24						2	3		
д) історія		6		36	24		12							3		
Спецкурси, спец практикуми і спецсемінари (за вибором)		2456 88		216	56	82	78			2		2	2	4		4
Спеціалізація – сурдопедагогіка				1182	580	240	362			2	6	12	22	20		10
Кваліфікація – учитель шкіл глухих і слабочуючих																
Сурдопедагогіка	3	4	6	90	54		36				3	2				

Продовження таблиці В.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Історія сурдопедагогіки	5			54	46		8						3			
Основи логопедії		8		30	20		10									2
Основи спеціальної дошкільної педагогіки		6		36	24		12							6		
Основи олігофренопедагогіки		8		30	20		10									2
Спеціальні методики шкіл глухих і слабочуючих а) російської мови	6	4	8	138	78		60					3	2	4		
б) література		5		54	36		18						3			
в) вимова	5	4		90	44	46						3	2			
г) слухової роботи		3		54	18	36					3					
д) арифметики	6	5		96	46		50					2	2	3		
е) природознавства		6		102	42		60						3	4		
ж) географія		6		90	40		50						3	3		
з) історія		6		36	24		12							3		
Практикуми по міміці і дактилології		5		36			36						2			
Спецкурси, спец практикуми і спецсеминари (за вибором)		2488		198	34	36	128			2		2	2			6

Продовження таблиці В.2.3

Спеціалізація – логопедія																
Кваліфікація – логопед дошкільних, шкільних і медичних закладів																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Логопедія	3,5	4568	6,8	480	192	158	130				3	6	6	6	7	6
Спеціальні методики: а) методика початкового навчання російської мови у масовій і спеціальній школі	4,6	5		192	102		60				3	2	2	3		
б) методика арифметики	6			60	36		24						2	3		
Клініка олігофрений	5			36	26		10						2	4		
Практикум постановки голосу і виразного мовлення		6		60		60							2	2		
Ритміка з методикою		6		60			60						2	2		
Основи олігофренопедагогіки		4		36	28		8					2				
Основи сурдопедагогіки		5		36	28		8						2			
Спецкурси, спец - практикуми і спецсемінари (за вибором)		2456 88		216	60	60	96			2		2	2	2	4	4

Таблиця Д.2.4

Навчальний план місячних курсів вчителів I-IV класів допоміжної школи

№	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Семинар.	Практичні	Разом
1	Єдність навчання і виховання – необхідна умова успішного розв'язання завдань комуністичного виховання учнів	4	-	-	4
2	Основи олігофренопедагогіки	12	4	-	16
3	Основи психопатології	10	4	-	14
4	Психологія розумово відсталої дитини	10	4	-	14
5	Методика мови	18	4	-	22
6	Методика арифметики	18	4	-	22
7	Методика ручної праці	4	2	4	10
8	Методика фізичного виховання	4	-	2	6
9	Логопедична робота в допоміжній школі	8	2	2	12
10	Моральне виховання в допоміжній школі	4	2	-	6
11	Естетичне виховання	2	2	-	4
12	Позакласна і позашкільна робота в допоміжній школі	4	2	-	6
13	Планування роботи вчителя I-IV класу	2	-	2	4
14	Разом	100	30	10	140

Науково-практична конференція 2 дні.

Додаток Ж.2.5

Секція логопедів

20 серпня

Ранкове засідання

1. Зміст і завдання логопедичної роботи в допоміжній школі (логопед херсонської допоміжної школи-інтернату О.Ф. Шевченко);
2. Порушення мови у розумово відсталих дітей I-IV класів (логопед Калінінської допоміжної школи №2 О.Д. Гречкосій);
3. Попередження дисграфій у розумово відсталих дітей в період навчання грамоти (Логопед Миколаївської допоміжної школи-інтернату);
4. Характер помилок в письмових роботах учнів молодших класів (логопед сімферопольської допоміжної школи-інтернату №32);
5. Деякі прийоми роботи при дисграфії (логопед Бахчисарайської допоміжної школи-інтернату Кримської області М.І. Пурапова).

Перерва

14.00 – 15.00

Вечірнє засідання

15.00 – 18.00

1. З досвіду роботи з розумово відсталими дітьми, які мають тяжке недорозвинення мови (логопед Запорізької допоміжної школи-інтернату
2. Досвід подолання недоліків мови і письма при ринолалії) (логопед Миколаївської допоміжної школи-інтернату №51);
3. Роль учителя та вихователя в організації логопедичної роботи з учнями в допоміжній школі-інтернаті (вихователь Одеської допоміжної школи-інтернату №88 В.Ф. Тишко);
4. Усунення заїкання у школярів в процесі проходження навчальної програми (логопед Куйбишевської допоміжної школи-інтернату Кримської області);
5. Прийоми активізації мови у розумово відсталих учнів (логопед Михайлівської допоміжної школи-інтернату одеської області).

Додаток 3.2.6

Секція логопедів

27 серпня 1965 року

10.00 – 14.00

1. Планування логопедичної роботи в допоміжній школі (логопед Хотинської допоміжної школи-інтернату №1 Чернівецької області Є.І. Ворвуляк);
2. Логопедична робота в 1 класі допоміжної школи (заступник директора Пробіжнрянської допоміжної школи-інтернату Тернопільської області А.Й. Гіль);
3. Взаємозв'язок практичного вивчення граматики і правопису з формуванням вимови (логопед Львівської допоміжної школи № 102);
4. Характер помилок в письмових роботах учнів молодших класів допоміжної школи (логопед Підгаєцької допоміжної школи-інтернату тернопільської області);
5. Деякі прийоми роботи з дисграфіками (логопед Хотинської допоміжної школи-інтернату Чернівецької області М.П.Петроченко);
6. Прийоми активізації мови у розумово відсталих дітей (логопед Львівської допоміжної школи-інтернату № 103);
7. Подолання загального недорозвитку мови у розумово відсталих дітей в процесі трудової діяльності (логопед Вилоцької допоміжної школи-інтернату Закарпатської області).

15.00 – 18.00

1. З досвіду роботи з розумово відсталими дітьми, які мають тяжке недорозвинення мови (логопед Бережанської допоміжної школи-інтернату Тернопільської області М.Г.Пеленська);
2. Використання трудової діяльності в роботі з заїкуватими дітьми (логопед Боянської допоміжної школи-інтернату Івано-Франківської області);
3. З досвіду подолання порушень складової структури слова у розумово відсталих дітей (логопед Малобережанської допоміжної школи-інтернату Закарпатської області);

4. Досвід подолання недоліків мови і письма при ринолалії (логопед Перегінської допоміжної школи-інтернату Івано-Франківської області);
5. Обговорення доповідей.

28 серпня 1965 року з 10.00 до 14.00 продовження пленарного засідання.

Таблиця К.2.7

Навчальний план курсів директорів допоміжних шкіл

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Семінар.	Практичні	Разом
1	Завдання педпрацівників допоміжних шкіл в світлі рішень XXIII з'їзду КПРС	2	-	-	2
2	Єдність навчання і виховання – необхідна умова успішного розв'язання завдань комуністичного виховання учнів	2	-	-	2
3	Основи олігофренопедагогіки	16	4	-	20
4	Основи психопатології	12	2	-	14
5	Психологія розумово відсталої дитини	14	2	-	16
6	Організація методичної роботи в допоміжній школі	2	-	-	2
7	Особливості викладання арифметики в допоміжній школі	12	2	2	16
8	Особливості викладання мови і читання в допоміжній школі	12	4	-	16
9	Зміст, форми та організація позакласної роботи	6	2	2	10
10	Піонерська робота та дитяче самоврядування в школі	4	-	-	4
11	Зміст, форми і методи комуністичного виховання в школі	4	2	2	8
12	Режим дня та профілактично-оздоровча робота в школі	4	-	2	6
13	Планування навчально-виховної роботи	2	-	2	4
14	Керівництво і контроль за навчально-виховною роботою	6	2	-	8
15	Організація та методи роботи з піонерами та жовтеньками				
16	Використання технічних засобів в допоміжній школі	2	-	-	2
17	Логопедична робота	6	-	-	6
18	Найновіші досягнення в галузі сучасної науки і техніки	4	-	-	4
19	Всього:	110	20	10	140

Таблиця Л.2.8

Навчальний план курсів учителів мови допоміжних шкіл

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Семинар.	Практичні	Разом
1	Завдання педпрацівників допоміжних шкіл в світлі рішень XXIII з'їзду КПРС	2	-	-	2
2	Єдність навчання і виховання – необхідна умова успішного розв'язання завдань комуністичного виховання учнів	2	-	-	2
3	Основи олігофренопедагогіки	18	2	-	20
4	Основи психопатології	10	2	2	14
5	Психологія розумово відсталої дитини	16	2	-	18
6	Методика викладання мови	26	8	4	38
7	Методика читання	14	4	2	20
8	Логопедична робота	10	2	-	12
9	Зміст, форми і методи комуністичного виховання в школі	6	-	2	8
10	Організація методичної роботи в допоміжній школі	2	-	-	2
11	Найновіші досягнення в галузі сучасної науки і техніки	4	-	-	4
12	Всього:	110	20	10	140

Таблиця М.2.9.

**Навчальний план курсів учителів мови та літератури V-IX класів шкіл
для слабозорих дітей**

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Семінар.	Практичні	Разом
1	Завдання педпрацівників допоміжних шкіл в світлі рішень XXIII з'їзду КПРС	2	-	-	2
2	Єдність навчання і виховання – необхідна умова успішного розв'язання завдань комуністичного виховання учнів	2	-	-	2
3	Основи тифлопедагогіки	14	4	-	18
4	Психологія слабозорої дитини	12	2	-	14
5	Зміст, форми і методи комуністичного виховання в школі	8	2	-	10
6	Вивчення індивідуальних особливостей сліпих і слабозорих дітей та врахування їх в педагогічному процесі	6	-	2	8
7	Методика викладання мови в школах для слабозорих дітей	30	4	4	38
8	Методика літератури	20	6	2	28
9	Логопедична робота	8	2	-	10
10	Хвороби очей і профілактика їх захворювань та забезпечення відповідного санітарно-гігієнічного режиму	4	-	2	6
11	Найновіші досягнення в галузі сучасної науки і техніки	4	-	-	4
12	Всього:	110	20	10	140

Додаток Н.2.10

Секція логопедів

1. Зміст і завдання логопедичної роботи в допоміжній школі;
 2. Порушення мови у розумово відвислих дітей в учнів I-IV класів;
 3. виправлення мови і письма в учнів I-II класів у зв'язку з навчанням грамоти;
 4. Подолання загального недорозвитку мови у розумово відсталих дітей у процесі трудової діяльності;
 5. Роль учителя і вихователя у виправленні недоліків мови у розумово відсталих дітей;
 6. Деякі прийоми усунення дисграфії в учнів II-IV класів;
 7. виправлення ринолалії в учнів допоміжної школи;
 8. Корекційна робота з учнями логопатами в сім'ї;
- Обговорення доповідей.

Таблиця П.2.11

Навчальний план курсів логопедів допоміжних шкіл

№ п/п	Назва дисципліни	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Разом
1	Про завдання едпрацівників допоміжних шкіл по виконанню постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи» та відповідної постанови ЦК КП України і Ради Міністрів Української РСР.	2	-	2
2	Основи наукового комунізму	8	2	10
3	Найновіші досягнення в галузі сучасної науки і техніки	6	-	6
4	Основи невропатології	8	2	10
5	Основи психопатології	8	2	10
6	Основи олігофренопедагогіки	10	2	12
7	Психологія розумово відсталої дитини	10	2	12
8	Анатомія, фізіологія і патологія органів слуху і мови	8	2	10
9	Логопедія	50	8	58
10	Робота медико-педагогічної комісії по відбору дітей до спеціальної школи	4	-	4
11	Організація корекційно-виховної роботи в допоміжній школі	6	-	6
12	Всього	120	20	140

Таблиця Р.2.12.

**Навчальний план курсів логопедів логопедичних пунктів при масових
школах**

№ п/п	Назва дисципліни	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Разом
1	Про завдання педпрацівників допоміжних шкіл по виконанню постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи» та відповідної постанови ЦК КП України і Ради Міністрів Української РСР.	2	-	2
2	Основи наукового комунізму	8	2	10
3	Основи невропатології	8	2	10
4	Основи психопатології	8	2	10
5	Основи дефектології	12	2	14
6	Анатомія, фізіологія і патологія органів слуху і мови	10	2	12
7	Логопедія	62	10	72
8	Робота медико-педагогічної комісії з відбору дітей до спеціальної школи	4	-	4
9	Найновіші досягнення в галузі сучасної науки і техніки	6	-	6
10	Всього	120	20	140

Таблиця С.2.13

Навчальний план курсів вихователів допоміжних шкіл

№ п/п	Назва дисципліни	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Разом
1	В.І. Ленін про навчання і виховання	4	-	4
2	Основи олігофренопедагогіки	20	4	24
3	Психологія розумово відсталої дитини	16	2	18
4	Основи психопатології	12	2	14
5	Позакласна і позашкільна робота	14	2	16
6	Планування та облік виховної роботи	4	2	6
7	Логопедична робота	8	-	8
8	Робота з піонерами та жовтенятами	6	2	8
9	Режим дня та оздоровчо – профілактична робота в допоміжній школі-інтернаті	4	-	4
10	Основи виховання комуністичної моралі учнів допоміжної школи	6	-	6
11	Естетичне виховання в допоміжній школі	6	2	8
12	Трудове виховання в допоміжній школі	8	2	10
13	Рухливі ігри та методика їх проведення	8	2	10
14	Найновіші досягнення в галузі науки і техніки	4	-	4
15	Наукова організація праці в школі	4	-	4
16	Всього	120	20	140

Таблиця Т.2.14

Навчальний план курсів вихователів шкіл сліпих і слабозорих дітей

№ п/п	Назва дисципліни	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Разом
1	В.І. Ленін про навчання і виховання	4	-	4
2	Наукова організація праці в школі	4	-	4
3	Особливості психічного розвитку сліпих та слабозорих дітей.	14	4	18
4	Основи тифлопедагогіки	22	4	26
5	Хвороби очей, профілактика їх захворювань та забезпечення відповідного санітарного і гігієнічного режиму.	6	-	6
6	Планування та облік роботи вихователя	6	-	6
7	Режимні моменти та методика їх проведення	10	-	10
8	Естетичне виховання в позакласній роботі	12	2	14
9	Практикум по виготовленню виробів із паперу, картону, дерева, пластиліну, природного матеріалу.	10	4	14
10	Рухливі ігри та методика їх проведення	8	2	10
11	Практикум по використанню технічних засобів в позакласній роботі	6	2	8
12	Логопедична робота	10	2	12
13	Всього	120	20	140

Таблиця У.2.15

Навчальний план курсів учителів I-IV класів допоміжних шкіл

№ п/п	Назва дисципліни	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Разом
1	В.І. Ленін про навчання і виховання	4	-	4
2	Основи олігофренопедагогіки	14	2	16
3	Психологія розумово відсталої дитини	12	2	14
4	Методика мови	20	4	24
5	Методика арифметики	20	4	24
6	Методика ручної праці	6	2	8
7	Методика фізичного виховання	6	2	8
8	Логопедична робота в допоміжній школі	8	2	10
9	Використання технічних засобів навчання	6	-	6
10	Робота з піонерами і жовтенятами	8	-	8
11	Найновіші досягнення в галузі науки і техніки	4	-	4
12	Наукова організація праці в школі	4	-	4
13	Всього	120	20	140

Додаток Ф.2.16

Тематика конференції працівників логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах та логопедів установ системи охорони здоров'я

1. Поширеність мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку:

1. Поширеність мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку;
2. Поширеність мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку;
3. Поширеність мовленнєвих порушень у дітей старшого шкільного віку;
4. Форми і методи обстеження та обліку дітей з порушеннями усного і писемного мовлення.

II. Організація роботи логопедичного пункту:

1. Організація і планування роботи шкільного логопедичного пункту;
2. Організація і планування роботи логопедичного кабінету дитячої поліклініки (стаціонарного відділення медичної установи);
3. Зв'язок в роботі логопедичного пункту, дошкільної установи, школи;
4. Зв'язок шкільних логопедичних пунктів з лікувальними установами;
5. З досвіду роботи обласних (міських) методоб'єднань логопедів;
6. Відбір і направлення дітей-логопатів до спеціальних шкіл та груп при дошкільних і перед дошкільних установах;
7. Пропаганда дефектологічних знань серед працівників дошкільних установ, вчителів загальноосвітніх шкіл та населення;
8. Досвід подолання деяких форм порушень мовлення вчителями масових шкіл, вихователями дитячих садків;
9. Обладнання логопедичного кабінету;
10. Ведення документації шкільного логопедичного пункту;
12. Дидактичні вимоги до проведення логопедичних занять;
13. Використання технічних засобів у логопедичній роботі;
14. Використання досягнень суміжних наук в логопедичній практиці;
15. Застосування ігор в логопедичній роботі;

16. Спільна робота вчителя і логопеда при виправленні порушень мовлення у дітей;
17. Взаємозв'язок у роботі логопеда з учителями, вихователями дошкільного закладу та батьками;
18. Особливості роботи логопедичних установ, які обслуговують сільську місцевість.

III. Попередження і подолання мовленнєвих порушень у дітей різного віку:

1. Поширення різних форм недорікуватості у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку;
2. З досвіду роботи з подолання порушеної вимови у дітей дошкільного віку;
3. З досвіду роботи з подолання порушеної вимови в учнів молодшого шкільного віку;
4. Шляхи формування фонематичної готовності у дітей-логопатів дошкільного віку;
5. Підготовка до навчання грамоти дітей з важкими формами дислалії;
6. Підготовка дітей з незрозумінням піднебіння до навчання в масовій школі;
7. З досвіду роботи з дітьми-ринолаліками в післяопераційний період;
8. Порушення мовлення у дітей з церебральними паралічами;
9. З досвіду лікувально-педагогічної роботи при церебральних паралічах.

Загальний недорозвиток мовлення:

1. З досвіду подолання ЗНМ у дошкільному віці;
2. Підготовка дітей з ЗНМ до навчання в масовій школі;
3. Особливості мовленнєвого розвитку при алалії;
4. Використання ігрової і трудової діяльності в роботі з дітьми-алаліками;
5. З досвіду роботи по подолання дислексії і дисграфії у дітей з ЗНМ;
6. Попередження дислексії і дисграфії у дітей з ЗНМ;

Заїкання:

1. Мовленнєвий розвиток заїкуватих дітей дошкільного віку;
2. Мовленнєвий розвиток заїкуватих учнів молодшого шкільного віку;

3. З досвіду застосування різних методів роботи по подоланню заїкання в дошкільному віці;
5. З досвіду застосування різних методів роботи по подоланню заїкання у дітей молодшого шкільного віку;
6. З досвіду застосування різних методів роботи по подоланню заїкання у підлітків;
7. Виявлення заїкання у ранньому віці і шляхи його подолання.

Інші порушення мовлення:

1. З досвіду подолання порушень читання і письма у учнів I-II класів масової школи;
2. Робота з дітьми, що мають порушення слуху, в умовах шкільного логопедичного пункту (розвиток і використання слухового сприймання. Навчання читання з губ, подолання ЗНМ);
3. З досвіду роботи по відновленню мови при афазії;
4. З досвіду роботи при функціональних порушеннях голосу;
5. З досвіду подолання порушень мови у розумово відсталих дітей дошкільного віку;
6. Прийом і методи комплексного лікувально-педагогічного впливу при різних формах дизартрії;

Клінічне і патофізіологічне вивчення дітей з тяжкими порушеннями мовлення:

1. Значення катамнестичних досліджень для розробки і вдосконалення методів попередження і подолання мовних порушень.
2. Диференціальний діагноз тяжких форм недорозвитку мовлення;
3. Медико-педагогічний підхід у питаннях вивчення природи заїкання і визначення методів його усунення;
4. Показання і протипоказання до застосування різних методів лікування заїкуватих дітей;
5. Дитячі хвороби, що викликають порушення мовлення;
6. Диспансеризація дітей і дорослих з порушеннями мови (з досвіду роботи психоневрологічних диспансерів);

7. Подолання різних видів мовленнєвих порушень в умовах стаціонару;
8. Організація та ефективність логопедичної допомоги в умовах психоневрологічного санаторію.

Додаток Х.2.17

Програма республіканського семінару –практикуму педагогічних працівників та лікарів-психоневрологів шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення

22 січня 1969 року (10.00 – 19.00)

Вступне слово

1. Про завдання спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення з подальшого поліпшення навчання й комуністичного виховання учнів, згідно Постанови ЦК КПРС і ради Міністрів СРСР, ЦК КП України і ради Міністрів УРСР «Про заходи подальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи» (М.Ф. Бойко – завідувачий Харківським облвно);
2. Вимоги до планування роботи школи (В.М. Щербина – методист кабінету спецшкіл Міністерства освіти УРСР);
3. Зміст і форми роботи в школі для дітей з порушеннями мовлення по підготовці до відзначення 100-річчя з дня народження В.І. Леніна (Л.Г. Радченко – директор школи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення № 3 м. Донецька);
4. Склад учнів та організація навчально-виховної роботи в школі для дітей з важкими розладами мови (І.Й. Дьоміна – кандидат педагогічних наук, завідувача лабораторією логопедії Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР);
5. Організація логопедичної роботи в школі для дітей з важкими розладами мови (Л.М.Смирнова – логопед-методист Харківської школи для дітей з розладами мови);
6. Дитячі нервові хвороби, що викликають розлади мови (М.Г. Рождественська – кандидат медичних наук);
7. Навчання мови учнів підготовчого класу школи для дітей з важкими розладами мови (О.П.Олійник – учитель Київської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);

8. Виправлення недоліків вимови учнів першого класу першого відділення школи для дітей з важкими розладами мови (Н.Ф. Бобанюк – вчителька Васильківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
9. Особливості викладання української мови в 7-8 класах II відділення (А.В. Іванова – вчителька Харківської школи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
10. Періодична перевірка наслідків усунення недоліків вимови у дітей (П.Я. Лопушанська – вчителька Хотинської школи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
11. Засвоєння програмного матеріалу з математики учнями II відділення школи для дітей з важкими розладами мови (Н.В. Козинець – вчителька Харківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення).

23 січня 1969 р. (9.00-18.00)

Ознайомлення з досвідом організації навчально-виховної роботи в Харківській школі-інтернаті для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

II засідання 24 січня 1969 р. (9.00-15.00)

1. Зміст і організація позакласної роботи в логопедичній школі (А.С. Винокур – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії логопедії Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР);
2. Взаємозв'язок учителя і вихователя в навчально-виховній роботі (С.В. Лебедева – заступник директора по начальній роботі Харківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
3. Творче використання педагогічної спадщини А.С. Макаренка в процесі навчання і виховання дітей в школі дітей з тяжкими порушеннями мовлення (В.С. Грибанов – директор Київської школи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
4. Організація лікувальної роботи в логопедичній школі (М.М. Дуда – лікар Харківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);

5. Використання інструментальних засобів при діагностиці розладів мови (А.Л. Лінденбаум – вчитель-методист Харківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
6. Організація роботи з лікувальної фізкультури в логопедичній школі (А.Г. Ноздрачова - вчитель-методист Харківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
7. Розвиток абстрактного мислення в учнів у позакласній роботі (Д.А. Шульга – вчитель Харківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
8. З досвіду організації дитячого колективу (Г.С. Коган – вихователь Харківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
9. Здійснення контролю і керівництва за навчально-виховною роботою в школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (Т.Т. Пархоменко – директор Харківської школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення).

Таблиця Ц.2.18

**Навчальний план очно-заочних курсів підвищення кваліфікації
вчителів молодших класів допоміжної школи**

II сесія

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Семинар.	Практичні	Разом
1	Олігофренопедагогіка	26	-	4	30
2	Методика мови	18	-	-	18
3	Методика арифметики	20	-	-	20
4	Методика ручної праці	12	8	-	20
5	Методика малювання	6	6	-	12
6	Методик фізичного виховання	8	4	-	12
7	Основи логопедії	28	-	4	32
8	Всього	118	18	8	144

Додаток Щ 2.19

Предмет логопедії

1. Причини виникнення мовленнєвих порушень у дітей;
2. Педагогічний підхід у класифікації мовленнєвих порушень у дітей;
3. Види мовленнєвих порушень. Методи усунення недоліків усної і письмової мови;
4. Недоліки вимовляння, що супроводжуються порушеннями письма і читання;
5. Загальний недорозвиток мовлення;
6. Заїкання у дітей;
7. Логопедичне обстеження, діагностика дітей з мовленнєвими порушеннями;
8. Література.

Таблиця Ш.2.20

**Навчальний план курсів підвищення кваліфікації вчителів I-IV класів
допоміжних шкіл**

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Практик.	Семинар.	Разом
1	2	3	4	5	6
2	Дихання та його порушення				
3	Голос та його порушення	2	-	-	2
4	Загальний недорозвиток мовлення	2	-	-	2
5	Недоліки звуковимови	4	6	-	10
6	Алалія	2	2	-	4
7	Дизартрія	2	2	-	4
8	Ринолалія	2	2	-	4
9	Заїкання	2	2	-	4
10	Порушення мови при зниженні слуху	2	-	-	2
11	Недоліки письма і читання	2	-	-	2
12	Вивчення дітей з важкими розладами мови (прийом виявлення мовних порушень у дітей і визначення рівня їх інтелектуального розвитку)	4	-	-	4
13	Зміст і організація роботи медико-педагогічних комісій (шкільної, обласної)	2	-	-	2
14	Зміст, організація. Планування та облік індивідуальної логопедичної роботи в школі для дітей з важкими розладами мови	2	-	-	2

**Навчальний план курсів підвищення кваліфікації логопедів
логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах**

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Практ.	Семинар.	Разом
1	2	3	4	5	6
2	I. Загальні питання	38	2	-	40
3	Директиви партії та уряду про школу	6	-	-	6
4	Нові досягнення в галузі мовознавства	4	-	-	4
5	Основні закономірності розвитку мови у дитини. Психологія мовлення.	8	-	-	8
6	Особливості викладання мови в 3О школі за новими програмами	4	-	-	4
7	Особливості розвитку вищої нервової діяльності аномальних дітей	4	-	-	4
8	Патофізіологічні основи порушення моторики у дітей та шляхи корекції цих порушень	4	2	-	6
9	Психологічні особливості аномальних дітей	6	-	-	6
10	Система навчально-виховної і корекційно-лікувальної роботи в школі для дітей з важкими розладами мови	2	-	-	2
11	II. Розлади мови у дітей та методи їх виправлення	34	14	4	52
12	Анатомо-фізіологічні механізми мовлення	2	-	-	2
13	Класифікація мовних порушень	2	-	-	2
14	Основні дидактичні принципи логопедичної роботи	2	-	-	2
15	Основні дидактичні принципи логопедичної роботи	2	-	-	2
16	Дихання та його порушення	2	-	-	2
17	Голос та його порушення	4	-	-	4
18	Загальний недорозвиток мовлення	4	-	-	4
19	Недоліки звуковимови	10	6	2	18
20	Алалія	4	2	2	8

Продовження таблиці Е.2.21

1	2	3	4	5	6
21	Дизартрія	4	2	-	6
22	Ринолалія	4	2	-	6
23	Заїкання	10	2	2	14
24	Порушення мови при зниженні слуху	2	-	-	2
25	Недоліки письма і читання	4	-	-	4
26	Логопедична ритміка	-	2	-	2
27	Форми і методи виправлення вад мови у дітей дошкільного віку	12	-	2	14
28	Виправлення вад мови у дітей в процесі навчання в загальноосвітній школі (спільна робота логопеда та вчителя)	2	-	-	2
29	Вивчення дітей з важкими розладами мови (прийом виявлення мовних порушень у дітей і визначення рівня їх інтелектуального розвитку)	4	-	2	6
30	Зміст і організація роботи медико-педагогічних комісій	2	-	-	2
31	Зміст, організація, планування та облік роботи шкільних логопедичних пунктів	2	-	2	4
32	Разом	114	20	10	144

Таблиця Ю.2.22

**Навчальний план курсів підвищення кваліфікації логопедів
допоміжних шкіл**

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Практик.	Семинар.	Разом
1	2	3	4	5	6
2	Директиви партії та уряду про школу	6	-	-	6
3	Логопедія	62	14	6	82
4	Основи невропатології	12	--	-	12
5	Анатомія, фізіологія і патологія органів мови	8	-	2	10
6	Психологія розумово відсталості дитини	8	-	2	10
7	Методика початкового навчання мови в допоміжній школі	8	2	-	10
8	Робота медико-педагогічної комісії по відбору дітей до спеціальної школи	6	2	-	8
9	Лікувальна гімнастика	4	2	-	6

Таблиця Я.2.23

**Навчальний план республіканських місячних курсів підвищення
кваліфікації вчителів молодших класів шкіл для дітей з важкими
розладами мови**

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Семинар.	Практичні	Разом
1	2	3	4	5	6
2	I. Загальні питання	38	2	-	40
3	Директиви партії та уряду про школу	6	-	-	6
4	Нові досягнення в галузі мовознавства	4	-	-	4
5	Основні закономірності розвитку мови у дитини. Психологія мовлення.	8	-	-	8
6	Особливості викладання мови в ЗО школі за новими програмами	4	-	-	4
7	Особливості розвитку вищої нервової діяльності аномальних дітей	4	-	-	4
8	Патофізіологічні основи порушення моторики у дітей та шляхи корекції цих порушень	4	2	-	6
9	Психологічні особливості аномальних дітей	4	-	-	4
10	Система навчально-виховної і корекційно-лікувальної роботи в школі для дітей з важкими вадами мовлення	2	-	-	2
11	II. Порушення мовлення у дітей та методи їх виправлення	34	14	4	52
12	Анатомо-фізіологічні механізми мовлення	2	-	-	2
13	Класифікація мовних порушень	2	-	-	2
14	Основні дидактичні принципи логопедичної роботи	2	-	-	2

Таблиця А.4.24

Педагогічний інститут

Кваліфікація спеціаліста: учитель і логопед допоміжної школи
Термін навчання – 5 роки

Навчальний план
Спеціальність №2111 Дефектологія
Олігофренопедагогіка з додатковою спеціальністю логопедія
План навчального процесу

Назва дисципліни	Розподіл по семестрах			Години з них					Розподіл годин по курсах та семестрах									
	Іспит.	Заліків	Курс. роб.	Всього	Лекцій	Лабор-х	Практи Занят, сем,	Курс. роб.	I курс		II курс		III курс		IV курс		V курс	
									1 сем 18 тиж	2 сем 17 тиж	3 сем 18 тиж	4 сем 17 тиж	5 сем 18 тиж	6 сем 17 тиж	7 сем 18 тиж	8 сем 11 тиж	9 сем 3 тиж	10 сем 11 тиж
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Історія КПСС	1,3	2		170	84		86		3	3	4							
Марксистско-ленінська філософія	4,6			140	80		60				2	2	2	2				
Політична економія	6,7			140	70		70							4	4			
Науковий комунізм		10		80	40		40										5	6
Основи наукового	7			24	24										2			

атеїзму																		
---------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Продовження таблиці А.4.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Іноземна мова	4	1234		240			240		4	4	2	4						
Фізичне виховання		1234		140			140		2	2	2	2						
Шкільна гігієна		4		20	12	8						1						
Психологія	2	3		100	80	20				4	2							
Педагогіка з історією педагогіки	3,4	1		150	100	30	20		2		4	3						
Технічні засоби навчання		6		30		30								2				
Введення в спеціальність				36	36				2									
Анатомія, фізіологія і патологія людини	1			70	36	34			4									
Основи невропатології	1			70	36	34			4									
Психопатологія дитячого віку	4			70	50	20					2	2						
Анатомія, фізіологія і патологія органів слуху і мовлення	2			50	30	20				3								
Клініка олігофреній	5			50	30	20						3						

Продовження таблиці А.4.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Психологія розумово відсталої дитини	3	2		110	70	40				2	4								
Олігофренопедагогіка з історією олігофренопедагогіки	4,5	3	8	160	110	50					3	3	3						
Методи відбору учнів до допоміжної школи		8		40	20	20											4		
Навчання і виховання глибоко відсталих дітей або дошкільне виховання розумово відсталих дітей (за вибором)		10		40	24		16											3	3
Ручна праця з методикою викладання				120	20	100			3	2	2								
Малювання з методикою викладання				100	20	80			2	4									

Продовження таблиці А.4.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Спеціальна методика російської мови	6	4,5	8	170	100	70						3	3	4				
Спеціальна методика історії	8			80	50	30									3	2		
Основи математики зі спеціальною методикою	7	5,6	8	210	140	70						2	3	4	3			
Природознавство зі спеціальною методикою	8	6,7		150	100	50								3	4	6		
Географія зі спеціальною методикою	8	7		100	60	40									4	3		
Логопедія	6,8	5710	10	380	160	220							4	4	6	6	2	5
Дитяча література		6		30	30									2				
Практикум з виразного читання		5		40			40						2					
Російська мова з вступом у мовознавство	13610	24578		440	300	76	64		4	3	2	5	3	3	2	2	4	2
Російська і радянська література з літературознавством	25710	23468		350	250	12	84	4		3	2	2	3	2	2	2	6	6

Продовження таблиці А.4.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Курси практикуми і семінари за вибором		5810		200	100	50	50						3			5	8	6
п/п	Факультативні дисципліни				Сем.	Год.	Практика							Сем.	Тиж.			
1	Основи марксистко-ленінської етика						У піонерських лагерьох							6	4			
2	Основи марксистко-ленінської естетика																	
3	Іноземна мова																	
5	Фізичне виховання						У допоміжній школі а) молодших класах б) старших класах											
6	Курси, рекомендовані кафедрами													8,9	6,2			
							У допоміжній школі в якості логопеда							9	10			
														9	6			

Дисципліни, що виносяться на державні іспити

1. Науковий комунізм
2. Логопедія
3. Олігофренопедагогіка з методикою викладання (за особливою програмою)

Продовження таблиці А.4.24

Назва дисципліни	Розподіл по семестрах			Години з них					Розподіл годин по курсах та семестрах									
	Іспитів	Залків	Курсові роб.	Всього	Лекцій	Лабор-х	Практичні Ззан.сем.впр.	Курсові роб.	I курс		II курс		III курс		IV курс		V курс	
									I сем. 8 тиж.	2 сем. 17 тиж.	3 сем. 18 тиж.	4 сем. 17 тиж.	5 сем. 18 тиж.	6 сем. 17 тиж.	7 сем. 18 тиж.	8 сем. 11 тиж.	9 сем. 3 тиж.	10 сем. 11 тиж.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Розподіл годин з психології:																		
Загальна психологія	2			70	50	20				4								
Вікова і педагогічна психологія		3		30	30						2							
Розподіл годин з педагогіки та з історії педагогіки																		
Вступ в педагогіку		1		30	20		10		2									
Педагогіка школи	3			60	30	30					4							
Історія педагогіки	4			60	50		10					3						
Розподіл годин з олігофренопедагогіки та історії олігофренопедагогіки																		

Продовження таблиці А.4.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Олігофренопедаг.	4	3		110	80	30					3	3						
Історія олігофренопедагік.	5			50	30	20							3					
Розподіл годин з російської мови та з вступом у мовознавство																		
Вступ до мовознавства	1			54	40	6	8		3									
Фонетика, орфоепія, лексика, фразеологія, орфографія	3	2		110	80	30			1	3	2							
Морфологія	6	4,5		186	100	36	50					5	3	3				
Синтаксиси і пунктуація	10	7,8		90	60	10	20								2	2	4	2
Розподіл годин з російської і радянської літератури з літературовед-м																		

Продовження таблиці А.4.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Вступ у літературознавство	2			34	22	11				2								
Усна народна творчість		2		16	12			4		1								
Давня російська література і література XIII ст.		3		36	26		10				2							
Російська література XIX ст.	5,7	4,6		158	100		58					2	3	2	2			
Російська література початку XX ст.		8		22	16		6									2		
Радянська література	10			84	74		10										6	6
Приблизний перелік курсів, практикумів і семінарів за вибором																		
Особливості дітей із затримкою психічного розвитку																		

Продовження таблиці А.4.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Методика роботи з розумово відсталими дітьми дошкільного віку																		
Спецсеминар з логопедії																		
Спецсеминар з олігофренопедаг.																		
Патопсихологія																		

Додаток Б.4.25

Тематика виїзного засідання лабораторії логопедії Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР з питань удосконалення корекційної та навчально-виховної роботи в школах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення

1. Хід виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1975 року № 50 «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового влаштування і обслуговування осіб з дефектами розумового і фізичного розвитку» в Українській РСР (М.Ф.Рєпа – начальник відділу шкіл-інтернатів, спеціальних шкіл та дитячих будинків Управління шкіл Міністерства освіти УРСР);
2. Розвиток педагогічної науки за 60 років Радянської влади в Українській РСР (М.Д.Ярмаченко – директор Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, член-кореспондент АПН СРСР, д. пед. н., професор);
3. Розвиток логопедичної теорії і практики за 60 років Радянської влади в Українській РСР (І.Й.Дьоміна – зав. лабораторією логопедії Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, к. пед. н.);
4. З досвіду використання матеріалів Постанови ЦК КПРС про підготовку до 60 – ти річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції, Травневого пленуму ЦК КПРС та проекту нової Конституції СРСР у комуністичному вихованні учнів (М.А.Свидан – директор Харківської спецшколи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
5. Ідейно-політичне виховання учнів на роках у школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (З.Г.Салманова – заступник директора Харківської школи);
6. Навчально-корекційна робота на уроках мови в молодших класах школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (А.С.Винокур – ст. науковий співробітник лабораторії логопедії Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, к. пед. н.);

7. Навчально-корекційна робота на уроках математики в молодших класах школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (М.М.Михайлюк – ст. науковий співробітник лабораторії логопедії УРСР, к. пед. н.);
8. Організація і шляхи запровадження диференційованого навчання у Київській спецшколі-інтернаті для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (Є.Д.Гаськевич – директор Київської спецшколи-інтернату);
9. Сприймання навчального матеріалу учнями з різним рівнем недорозвитку мовлення (Т.Ф.Вільневецька – вчителька Київської спецшколи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
10. Корекція мовного недорозвитку учнів на уроках мови (В.В.Левченко - вчителька Київської спецшколи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
11. Типологічні особливості вищої нервової діяльності дітей з порушеннями мовлення (Н.А.Бастун – лікар-психоневролог Київської спецшколи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
12. Комплексна система навчання, виховання і корекції мовленнєвих порушень в умовах спецшколи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (Н.С.Мінаєва – логопед Харківської спецшколи-інтернату);
13. Зміст і організація корекційної роботи в позаурочний час у школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (С.В.Журбенко – заступник директора по виховній роботі Харківської спецшколи-інтернату);
14. Ритміка в школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (І.А.Скорубський – вчитель ритміки Харківської спецшколи-інтернату);
15. Організація лікувально-оздоровчої роботи в Харківській школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (Л.Г.Іноземцева – лікар психоневролог Харківської спецшколи-інтернату, Т.А.Скульська – лікар-педіатр);
16. Система навчально-виховної і лікувально-корекційної роботи з дітьми-ринолаліками в Донецькій школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (Л.Г.Радченко – директор Донецької спецшколи-інтернату);

17. Логопедична робота з дітьми-ринолаліками в школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (А.А.Пап'як – логопед Донецької спецшколи-інтернату);
18. Організація і форми корекційно-виховної роботи з заїкуватими учнями в школі-інтернаті для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (Л.П.Прилаліхіна – логопед Краматорської спецшколи-інтернату);
19. Лікувально-оздоровча робота з заїкуватими учнями (А.Л.Новиков – лікар Краматорської спецшколи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення);
20. Лікувально-корекційна робота в Львівській школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (Я.І.Миськів – лікар Львівської спецшколи-інтернату);
21. З досвіду навчально-виховної роботи на уроках в експериментальному класі для дітей з комбінованими порушеннями мовлення (З.К.Афанасьєва – вчителька Київської спецшколи-інтернату для дітей з тяжкими порушеннями мовлення).

Таблиця В.4.26

**Навчальний план курсів логопедів логопедичних пунктів при
загальноосвітніх школах**

№ п/п	Назва предмету	Кількість годин			
		Лекційні	Семінар.	Практик.	Всього
1	2	3	4	5	6
1	Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції – головна історична подія ХХ ст.	2	-	-	2
2	Конституція СРСР - розгорнута система соціально-економічних прав, свобод і обов'язків громадян, вираз основних напрямків всебічного гармонійного розвитку особистості. Вивчення Конституції СРСР в школі	2	-	-	2
3	Світовий революційний процес і актуальні питання міжнародної політики КПРС	2	-	-	2
4	Партія в умовах розвинутого соціалізму	2	-	-	2
5	Ідеологічна боротьба в умовах ідейного протистояння двох соціальних систем	2	-	-	2
6	Завдання педагогічних працівників в світлі рішень ХУ з'їзду КПРС, Постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР про школу				
	Завдання дальшого удосконалення і посилення роботи по комуністичному вихованню школярів в світлі рішень ХХV з'їзду КПРС; Проблеми формування нової людини-гідного будівника комунізму. Зміст виховання у школі; Єдність ідейно-політичного, трудового і морального виховання учнів в процесі навчання і позакласної роботи.	6	-	-	6

Продовження таблиці В.4.26

1	2	3	4	5	6
8	Методика навчання грамоти	6	2	4	12
9	Вступ в курс логопедія (класифікація і принципи логопедичної роботи)	10	2	2	14
10	Основи фізіології вищої нервової діяльності. Найбільш поширені вади функцій центральної нервової системи	10	2	4	16
11	Основні мовні порушення і методики логопедичної роботи: а) порушення звукової системи мови: - дислалія; - ринолалія; - дизартрія; б) порушення ритму, темпу і плавної вимови: в) алалія і афазія; г) порушення письма та читання; д) порушення голосу; є) порушення мови, зумовлене зниженим слухом.	8 6 6 8 12 6 4 6	- - - 2 - - - -	4 2 2 - - 2 2 -	12 8 8 10 12 8 6 6
12	Організаційно методичні вказівки для логопедів загальноосвітніх шкіл	4	2	8	14
13	Всього	104	10	30	144

Додаток Д.4.27**План республіканського семінару з питань виявлення, корекційно-виховної роботи та диференційованого навчання дітей з порушеннями мовлення у дошкільних закладах спеціального призначення****2-4 жовтня**

Пленарне засідання.

10.00 – 10.15 – Відкриття семінару. Вступне слово;

10.15 – 10.45 – актуальні завдання навчання та виховання дітей у дошкільних закладах для дітей з порушеннями мови (Міністерство освіти УРСР);

10.45 – 11.15 – Спільна робота дитячих лікарень , поліклінік, районних логопедів та відділів народної освіти по виявленню, диференційованого обліку та охопленню спеціальним навчанням дітей з порушеннями мови (Міністерство охорони здоров'я УРСР);

11.15 – 12.15 - Планування, облік і організація роботи логопедів у дошкільних закладах для дітей з порушеннями мови (заступник декана Московського державного педагогічного заочного інституту, кандидат педагогічних наук, доцент Т.Б. Філічева);

12.15-12.30 – перерва;

12.30-13.30 – Причини виникнення і методи усунення заїкування у дітей дошкільного віку (ст. науковий співробітник сектору логопедії Н/Д інституту дефектології АПН СРСР, кандидат педагогічних наук С.О. Миронова);

13.30-14.00 – Природно-наукові основи недорозвитку мови у дітей. завідувача лабораторією логопедії Київського науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, кандидат педагогічних наук І.Й.Дьоміна;

14.00- 15.30 – перерва;

15.30-16.15 Диференціальна діагностика дітей з різними формами недорозвитку мови (доцент кафедри сурдопедагогіки і логопедії КДПІ імені Горького, кандидат педагогічних наук Є.Ф. Соботович);

16.15-17.00 Методика відбору дітей з порушеннями мови у дошкільні заклади спеціального призначення (голова Республіканської медико-педагогічної комісії, завідувача лабораторією психології розумово відсталих дітей НДІ психології УРСР, кандидат педагогічних наук Н.М. Стадненко).

3 жовтня

8.30-13.00 – Відвідування дошкільних закладів для дітей з порушеннями мови м. Києва №№ 576, 273, 433.

4 жовтня

9.00-10.00 – Принцип попереджуючої роботи з дітьми дошкільного віку, які мають мовну патологію (заступник декана Московського державного заочного педагогічного інституту, кандидат педагогічних наук, доцент Т.Б. Філічева);

10.00-11.00 – Причини виникнення і методи усунення заїкування у дітей дошкільного віку.(продовження лекції) (старший науковий співробітник сектора логопедії НДІ дефектології АПН СРСР, кандидат педагогічних наук С.О.Миронова);

Перерва

11.15-11.45 – Методика корекції вимови у дітей дошкільного віку (викладач Київського педагогічного училища Т.І. Цибулько);

11.45-11.55 – Роль унаочнення в корекційно-виховній роботі з дітьми з важкими порушеннями мови (логопед дошкільного закладу № 433 м. Києва Т.О. Куценко);

11.55-12.05 – Про дотримання правил орфоєпії в процесі навчання правильної звуковимови у дітей (логопед дошкільного закладу № 470 м. Києва О.В. Вороніна);

12.05-12.15 – Виховання пізнавальної активності у дітей з важкими порушеннями мови (логопед дошкільного закладу № 576 м. Києва В.П. Верхова);

12.15- 12.25 – Спільна робота сім'ї та дошкільного закладу по вихованню дітей з порушеннями мови (методист дошкільного закладу № 481 м. Києва В.О. Тимошенко);

12.25-12.55 – Здійснення завдань медико-педагогічного контролю за психофізичним розвитком дітей в умовах дошкільного закладу для дітей з порушеннями мови (Міністерство охорони здоров'я УРСР).

Перерва

13.05-14.00 – Обговорення доповідей, підведення підсумків семінару.

Таблиця А.3.1

**Рознарядка про охоплення протягом 1987-1990 років заочною формою навчання в спецгрупах
дефектологічного факультету Київського педінституту імені О.М.Горького педпрацівників спецшкіл-інтернатів
для дітей з дефектами розумового і фізичного розвитку**

Назва області	Кількість осіб	Спеціальності				Тифлопедагогіка				Сурдопедагогіка			Олігофпедагогіка		Логопедія					
		Тифл-в	Сурд-в	Оліг-в	Лого-в	1987	1988	1989	1990	1988	1989	1990	1987	1988	1989	1990	1988	1989	1990	
1	2	3	4	5	6	7		8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Вінницька	32	4	4	13	11	1	1	1	1	2	1	1	2	1	3	4	4	4	4	3
Волинська	16	-	3	2	11	-	-	-	-	1	1	1	2	1	-	-	4	4	3	
Ворошиловградська	13	4	9	-	-	2	1	1	-	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	
Дніпропетровська	11	4	7	-	-	1	1	1	1	3	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
Донецька	16	4	12	-	-	1	1	1	1	4	4	4	-	-	-	-	-	-	-	
Житомирська	27	4	6	11	6	1	1	1	1	2	2	2	1	2	4	3	2	2	2	
Закарпатська	18	4	6	1	7	1	1	1	1	2	2	2	1	2	-	-	1	3	3	
Запорізька	16	8	8	-	-	2	2	2	2	2	3	3	-	-	-	-	-	-	-	
Івано-Франківська	19	4	6	2	7	1	1	1	1	2	2	2	2	2	-	-	3	2	2	
Київська	20	4	3	6	7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	
Кіровоградська	25	4	4	11	6	1	1	1	1	1	2	1	1	2	4	2	2	2	3	

Продовження таблиці А.3.1

1	2	3	4	5	6	7		89	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Кримська	8	2	6	-	-	-	1	-	1	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Львівська	29	6	9	2	12	1	1	2	2	3	3	3	2	2	-	-	4	4	4
Миколаївська	6	-	6	-	-	-	-	-	-	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Одеська	16	7	9	-	-	2	2	1	2	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-
Полтавська	23	-	6	10	7	-	-	-	-	2	2	2	-	2	3	3	3	2	2
Ровенська	24	6	4	2	12	2	1	1	2	1	1	2	2	2	-	-	4	4	4
Сумська	30	4	3	13	10	1	1	1	1	1	1	1	2	2	4	3	4	3	3
Тернопільська	18	4	4	1	9	1	1	1	1	1	1	2	1	2	-	-	3	3	3
Харківська	13	7	6	-	-	2	2	2	1	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Херсонська	3	-	3	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Хмельницька	19	4	6	1	8	1	1	1	1	2	2	2	1	2	-	-	2	3	3
Черкаська	25	2	6	11	6	-	-	1	1	2	2	2	2	2	3	4	2	2	2
Чернівецька	27	4	6	2	15	1	1	1	1	2	2	2	2	2	-	-	6	4	5
Чернігівська	24	3	3	11	7	1	-	1	1	1	1	1	2	1	2	4	3	2	2
м. Київ	22	7	5	1	9	1	3	2	1	2	2	1	1	-	-	-	1	4	4
м. Севастополь																			
Всього	500	100	150	100	150	25	25	25	25	50	50	50	25	25	25	25	50	50	50

Рознарядку на 1987 рік додатку №1 до листа мінсосвіти УРСР від 01.12.83 р. № 1/1-31-496 вважати не дійсною по спеціальностям оліго-а і логопедія

Додаток Б.3.2

«Удосконалення корекційної та навчально-виховної роботи в логопедичних групах дошкільних закладів»

23 листопада.

День прибуття учасників семінару.

14.00-18.00 Вивчення експозицій, присвячених 70-річчю Великого Жовтня на ВДНГ УРСР в павільйонах «Народна освіта», Головному, «машинобудування та приладобудування», «Профтехосвіта»;

10.00-10.15 Відкриття семінару. Вступне слово МО УРСР;

10.15-11.05 Психолого-педагогічні аспекти діагностики дітей з порушеннями мовного розвитку (Є.Ф. Соботович – завідувача кафедрою сурдопедагогіки і логопедії Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького, доцент, кандидат педагогічних наук);

11.05-11.55 Організація корекційної, навчально-виховної роботи за новими програмами в дошкільних закладах спеціального призначення (Г.В. Чиркіна –завідувача сектором логопедії Всесоюзного науково-дослідного інституту дефектології, кандидат педагогічних наук).

11.55-12.10 Перерва

12.10-13.00 Планування, облік і організація роботи логопедів у дошкільних закладах для дітей з порушеннями мови (Т.Б. Філічева – декан дефектологічного факультету Московського державного заочного педагогічного інституту, доцент, кандидат педагогічних наук);

13.00-13.50 Про роботу обласних медико-педагогічних комісій та комплектування спеціальних дошкільних закладів (Н.М. Стадненко – завідувача лабораторією психології розумово відсталих дітей НДІ психології УРСР, кандидат педагогічних наук).

13.50-15.30 Перерва

15.30-16.20 Закономірності формування звукової системи мови та шляхи корекції фонематичних процесів (В.В. Тарасун – старший науковий

співробітник лабораторії сурдопедагогіки і логопедії НДІ педагогіки УРСР, кандидат педагогічних наук);

16.20-16.50 Наступність в роботі логопедів системи охорони здоров'я та Міністерства освіти в плані виявлення мовної патології у дітей (Н.Д. Мескова - Міністерство охорони здоров'я УРСР);

16.50-17.20 передовий педагогічний досвід на ВДНГ УРСР (М.А. Трофимченко - директор павільйону «Народна освіта»);

17.20-17.40 Організація роботи та надання допомоги дітям з порушеннями мови у м. Києві (Г.Г. Єфименко – інспектор управління народної освіти м. Києва);

17.40-18.00 Спільна робота сім'ї та дошкільного закладу по вихованню дітей з порушеннями мови (Н.Н. Даніленко – вихователь дошкільного закладу № 509. м. Києва).

25 листопада

Начальний виїзд в Д/З №№ 611, 576, 376 м. Києва, робота секцій;

Перегляд та аналіз занять корекційної та навчально-виховної роботи . виставка дидактичних та наочних посібників.

Секція I

Загальне недорозвинення мови. Д/З № 611, керівник секції Є.Ф. Соботович - доцент, кандидат педагогічних наук;

1. Методи усунення загального недорозвинення мови I та II рівня. (Є.Ф. Соботович - завідувача кафедрою сурдопедагогіки і логопедії Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького, доцент, кандидат педагогічних наук);
2. Використання дидактичних ігор в логопедичній роботі (О.М. Шаренко – учитель-логопед дошкільного закладу №21 м. Біла Церква);
3. З досвіду роботи по усуненню загального недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку (Т.О. Шевчук – учитель-логопед дошкільного закладу №37 м. Чернівці);

4. Досвід спільної роботи вихователя та логопеда по організації та проведенню корекційної роботи з дітьми (Л.П. Крутій - учитель-логопед дошкільного закладу №12 м. Стрия Львівської області).

Секція II

Фонетико-фонематичне недорозвинення мови, Д/З № 376;

Керівник секції В.В. Тарасун - старший науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки і логопедії НДІ педагогіки УРСР, кандидат педагогічних наук;

1. Педагогічні шляхи виявлення стертих форм дизартрії (В.В. Тарасун - старший науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки і логопедії НДІ педагогіки УРСР, кандидат педагогічних наук);
2. З досвіду логопедичної роботи з дітьми, що мають алалію (Г.П. Червенко - учитель-логопед дошкільного закладу №114 м. Запоріжжя);
3. З досвіду роботи по формуванню вимовляння свистячих звуків (Г.І. Жигульєва - учитель-логопед дитячого будинку Миколаївської області);
4. Особливості роботи учителя-логопеда з батьками дітей, які мають мовні порушення

Секція III

Групи дітей, що заїкаються Д/З № 576;

Керівник секції Р.А.Юрова – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сурдопедагогіки і логопедії КДПШ;

1. Механізм заїкання в світі сучасних досліджень, диференційованого підходу в роботі з заїкаючими дітьми. Р.А.Юрова;
2. Корекційна робота з дітьми на заняттях по навчанню грамоти (В.С. Лаврененко - учитель-логопед дошкільного закладу №15 м. Горлівки Донецької області);
3. Про спільну роботу вихователя і логопеда (Л.Г. Царінная - учитель-логопед дошкільного закладу №237 м. Запоріжжя);

4. Шляхи подолання порушень моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки заїкаючих дошкільників (В.М. Кравец - учитель-логопед дошкільного закладу №31 м. Черкаси).

26 листопада

- 10.00-12.00 Організаційні питання (Консультація Міністерства освіти УРСР);
12.00-13.00 обговорення і затвердження рекомендацій семінару;
13.00-14.00 Підведення підсумків;
14.00 Роз'їзд учасників семінару.

Таблиця В.3.3

**План підвищення кваліфікації працівників народної освіти на курсах при педагогічних інститутах
Української РСР на 1990 рік (з відривом від виробництва)**

№ п/п	Назва областей	Київський педінститут імені О.М.Горького			Слов'янський педінститут					
		Логопеди допоміжних шкіл 02.01- 31.01.90р.	Тифлопедагоги дошкільних закладів 28.05.- 28.06.90р	Сурдопедагоги дошкільних закладів 28.05.- 28.06.90р	Вчителі фізичної культури допоміжних шкіл		Вчителі- дефектологи (олігофрено педагоги) 12.10- 31.10.90р.	Вчителі логопеди 02.10 – 31.10.90р.		
1	2	3	4	5	I потік 14.06- 13.07.90р.	II потік 03.09- 29.09.90р.			6	7
1	Вінницька	6	1	1	9	9	1	1		
2	Волинська	4	1	2	4	5	2	1		
3	Ворошиловградська	3	1	-	3	4	2	2		
4	Дніпропетровська	3	2	3	6	7	2	1		
5	Донецька	8	1	-	9	9	2	1		
6	Житомирська	2	1	-	3	2	-	1		
7	Закарпатська	2	1	-	4	4	2	1		
8	Запорізька	3	1	1	4	4	1	2		
9	Івано-Франківська	3	1	-	4	4	1	1		
10	Київська	2	1	-	4	4	-	1		
11	Кіровоградська	3	1	1	4	5	2	1		
12	Кримська	5	1	1	7	7	2	1		
13	Львівська	4	1	2	7	6	1	1		

Продовження таблиці В.3.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
14	Миколаївська	2	1	-	4	4	2	1
15	Одеська	5	1	3	8	8	1	1
16	Полтавська	3	1	1	4	5	1	1
17	Ровенська	2	1	-	3	2	2	1
18	Сумська	4	1	1	3	3	-	1
19	Тернопільська	-	1	1	1	2	1	1
20	Харківська	4	1	4	5	5	1	1
21	Херсонська	3	2	1	4	3	-	1
22	Хмельницька	3	1	1	5	5	1	1
23	Черкаська	8	1	1	4	4	-	1
24	Чернівецька	4	1	1	3	4	-	1
25	Чернігівська	4	2	1	4	4	1	1
26	м. Київ	-	1	3	2	1	2	2
27	м. Севастополь	-	1	1	1	1	-	1
	Всього	90	30	30	120	120	30	30

Додаток Д.3.4

Соціальна інтеграція дітей з вадами інтелекту та мовленнєвими вадами: проблеми і перспективи

Керівники секції: Т.Д.Ілляшенко, Н.М.Стадненко, В.В.Тарасун.

1. Принципи розробки диференційованої методики діагностики відхилень у інтелектуальному розвитку дітей (Н.М. Стадненко, к.пед.н., Інституту дефектології АПН України);
2. Шляхи оптимізації індивідуально-диференційованої роботи з дітьми, які мають тяжкі порушення мовного апарату (Г.К. Буніна, Р.П.Яманко, Донецька школа-інтернат №3 для дітей з важкими порушеннями мови);
3. Мовленнєва здібність: проблеми і перспективи дослідження (В.В. Тарасун, к.пед.н., Інституту дефектології АПН України);
4. Корекційна сутність розвитку мовлення в спеціальному дошкільному закладі для дітей із затримкою психічного розвитку (А.Г. Обухівська, к.пед.н. Інституту дефектології АПН України);
5. Про механізм формування фонематичного сприймання у аномальних дітей у процесі онтогенезу (Є.Ф. Соботович, к.пед.н., професор, Інституту дефектології АПН України);
6. Принципи організації розумової діяльності учнів із загальним недорозвитком мовлення в процесі навчання правопису (Л.О. Гулак, В.О. Гулак Слов'янський педагогічний інститут);
7. Стан знань, умінь та навичок з рідної мови молодших школярів з мовленнєвим недорозвитком (М.В. Шевченко Інституту дефектології АПН України);
8. Методика психорегулюючого впливу вербальних методів навчання у процесі корекційної роботи з школярами (Т.Л. Лактюшина Слов'янський педагогічний інститут);
9. Про стан слухових операцій і функцій, що забезпечують процес письма у дітей з дитячим церебральним паралічем (Є.А. Данілавічуте Інституту дефектології АПН України);

10. Готовність дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мови як корекційна і психолого-педагогічна проблема (С.М. Заплатна Український державний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова);
11. До питання типології затримки психічного розвитку (Т.Д. Ілляшенко к.пед.н. Інституту дефектології АПН України);
12. Динаміка формування причинно-наслідкового мислення у дітей із затримкою психічного розвитку (Т.В. Сак Інституту дефектології АПН України);
13. З досвіду роботи по організації допомоги аномальним дітям (В.П. Дегтяренко, Н.І. Симоненко Управління освіти м. Славутича, Харкова);
14. Діагностика відхилень в інтелектуальному розвитку підлітків на основі вивчення їх просторових уявлень (Т.В. Жук, к.пед.н. Інституту дефектології АПН України);
15. Місце нейропсихологічного дослідження у психодіагностичній та реабілітаційній роботі (Н.А. Бастун, к.пед.н. Інституту психології АПН України);
16. Про комп'ютерну програму діагностики дітей з відхиленнями у розвитку (Л.О. Лященко Інституту дефектології АПН України);
17. Врахування індивідуальних особливостей глибоко розумово відсталих дітей у процесі їх навчання (О.О. Гриценко Інституту дефектології АПН України);
18. Шляхи педагогічної корекції в лікувальних установах для дітей з затримкою психічного розвитку (Л.О. Дяченко Слов'янський педагогічний інститут).

Таблиця Ж.3.5

**Рознарядка з перепідготовки дефектологів на спеціальних
факультетах у НПУ імені М.П.Драгоманова, Слов'янському**

педагогічному інституті і Кам'янець-Подільському педагогічному інституті

Назва областей	Український державний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова				Слов'янський педагогічний інститут		Кам'янець-Подільський педагогічний інститут	
	Сурдо педаг-а	Тифло педаг-а	Оліго френо педаг-а	Лого педа гог-а	Оліго френо педаг-а	Лого педа гог-а	Оліго френо педаг-а	Лого педа гог-а
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вінницька	2	1					3	3
Волинська	3		2	3				
Луганська	2	1			3	2		
Дніпропетровська	1	1			2	3		
Донецька	2	1			2	3		
Житомирська	2	1	2	2				
Закарпатська	2	1					4	3
Запорізька	2	1			3	3		
Івано-Франківська	2	1					3	4
Київська	1	1	3	2				
Кіровоградс-а	2	1					3	3
Республіка Крим	2	1			2	2		
Львівська	3	2					4	4
Миколаївська	2	1	3	4				
Одеська	2	1			3	3		
Полтавська	1	1	3	3				
Рівненська	2	1	2	3				
Сумська	2	1	2	3				
Тернопільська	3	1					3	3
Харківська	2	1			3	4		
Херсонська	2	1			4	2		
Хмельницька	2	1					3	2
Черкаська	3	1	3	2				
Чернівецька	1	1					2	3

Продовження таблиці Ж.3.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чернігівська	2	1	4	3				
м. Київ			1					
м. Севастополь					3	3		
Всього	50	25	25	25	25	25	25	25

Додаток 3.3.8

Секційне засідання Всеукраїнської науково-практичної конференції «Аномальна дитина в системі корекційного навчання та виховання»

Проблеми діагностики, навчання та виховання дітей з мовленнєвими вадами

Керівники секції: Є.Ф.Соботович, д. пед. н., професор, завідувача лабораторією корекційного розвитку дітей дошкільного віку (Н.М. Стадненко, к. п. н., завідувача лабораторією діагностики і психічного розвитку аномальної дитини Інституту дефектології АПН України);

1. Діагностика відхилень у розумовому розвитку дітей (С.Н. Михайлівна, к. пед. н., зав. лабораторією діагностики і психічного розвитку аномальної дитини Інституту дефектології АПН України);
2. Психолінгвістична класифікація порушень мовленнєвого розвитку (Є.Ф. Соботович, д. пед. н., професор, зав. лабораторією корекційного розвитку дітей дошкільного віку);
3. Шляхи вдосконалення змісту виховання і навчання розумово відсталих дошкільників (В.А. Ковальчук, к. пед. н., доцент Слов'янського педагогічного інституту);
4. Використання комп'ютерних банків даних у психолого-медико-педагогічних консультаціях (Л.О. Лещенко, науковий співробітник, лабораторії діагностики і психічного розвитку аномальної дитини Інституту дефектології АПН України);
5. Основні причини перціальної неуспішності молодих школярів з вадами мовлення (М.В. Шевченко, старший науковий співробітник лабораторії корекційного навчання мовлення дітей молодшого шкільного віку Інституту дефектології АПН України);
6. Пальці допомагають говорити (О.П. Олійник, Черкаський обласний Інститут післядипломної освіти педагогічних працівників);

7. Вивчення стану гностико-практичних функцій при порушеннях писемного мовлення у дітей Т.В. Пічугіна, логопед-методист Львівського обласного інституту освіти);
8. Про методи дослідження інтелектуального компоненту мовленнєвої діяльності розумово відсталих дошкільників (В.В. Тищенко, аспірант Інституту дефектології АПН України);
9. Використання елементів методики М. Монтесорі у навчально-виховному процесі дошкільних закладів (Л.Г. Жданова, спеціалізований дитячий садок № 8 м. Херсона).